

15—16 maj

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 15 maj

Interpellation av herr Rimmerfors ang. visst ekonomiskt stöd till talboksverksamheten.....	4
--	---

Onsdagen den 16 maj fm.

Lag om allmän försäkring, m. m.....	9
-------------------------------------	---

Onsdagen den 16 maj em.

Lag om allmän försäkring, m. m. (forts.)	104
Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier.....	134
Skattefinansiering av socialförsäkringsförmånerna.....	143
Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.	144
Anslag till högre utbildning och forskning:	
Uppsala universitet: Avlöningar.....	159
Stockholms universitet: Avlöningar.....	165
Ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, m. m.....	167

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 16 maj fm.**

<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 33, ang. sjötrafikförordning.....	9
--	---

Onsdagen den 16 maj em.

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. lag om allmän försäkring, m. m.	104
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 36, ang. avdrag vid beskattningen för försäkringspremier.....	134
— nr 44, om skattefinansiering av socialförsäkringsförmånerna.....	143

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 101, ang. ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.	144
— nr 102, om anslag till högre utbildning och forskning.	159
— nr 103, ang. vissa anslag till de tekniska högskolorna.	166
— nr 104, ang. anslag till regeringsrätten.	166
— nr 105, ang. vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar, m. m.	166
— nr 106, ang. försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet, m. m.	166
— memorial nr 107, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till S:t Lukasstiftelsen.	166
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, m. m.	167
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 31, ang. avveckling av rekognitionsavgifterna till Danviks hospital.	167
— nr 32, om lag angående förbud mot sämjedelning av fast egendom. ...	167

Tisdagen den 15 maj

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande maj.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Olof Wiklund, Öjebyn, är till följd av sjukdom oförmögen att infinna sig till riksdagsarbetet under tiden 14/5—31/5 1962, vilket härmed intygas. Öjebyn den 12/5 1962

L. Eklom, Öjebyn
Prov.-läk.

Herr Wiklund i Öjebyn beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Herr talmannen meddelade, att herr Hamrin i Kalmar, som vid kammarens sammanträde den 6 nästlidne april med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 4

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 169, angående statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m., samt

nr 170, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet vid utskottets anmälningar jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogade framställningar från dels delegerade för

riksdagens verk angående ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för vissa riksdagens verk, m. m., dels fullmäktige i riksbanken angående ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksbanken.

§ 6

Föredrogs var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskott de å bordet vilande motionerna nr 874—876.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 101—107, bevillningsutskottets betänkanden nr 36, 44 och 45, bankoutskottets utlåtande nr 27, andra lagutskottets utlåtande nr 27, tredje lagutskottets utlåtanden nr 31—33, jordbruksutskottets utlåtanden nr 15 och 16 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 41—44.

§ 8

Föredrogs den av herr *Johansson* i Dockered vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående statsägda elkraftföretags taxor.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredrogs den av fru *Nettelbrandt* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående tryggande av den en-

Interpellation ang. visst ekonomiskt stöd till talboksverksamheten

skildes rättsställning vid handläggningen av vissa domstolsärenden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Föredrogs den av herr *Jönsson* i Ingemarsgården vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i anledning av ifrågasatt nedläggande av järnvägslinjen Sveg—Hede.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att tredje lagutskottets utlåtande nr 33, andra lagutskottets utlåtande nr 27 och bevillningsutskottets betänkanden nr 36 och 44 skulle i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista samt bevillningsutskottets betänkande nr 45 sist på föredragningslistan.

§ 12

Interpellation ang. visst ekonomiskt stöd till talboksverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Herr **RIMMERFORS** (fp), som yttrade:

Herr talman! Ett tekniskt hjälpmedel, som under senare år fått en nära nog revolutionerande betydelse för de blinda, är talboken. För flertalet blinda är talboksverksamheten numera det viktigaste medlet till kulturell utveckling och förströelse i en tillvaro som annars kan te sig fruktansvärd. Till denna verksamhet utgår anslag av statsmedel för framställning av talböcker.

För att de blinda skall kunna utnyttja talboksverksamheten krävs emellertid tillgång till bandspelare. Hittills har utvecklingen i det avseendet gått därhän, att cirka 3 000 blinda numera har

tillgång till bandspelare. Detta har möjliggjorts genom egna insatser och bidrag från olika hjälporganisationer. Alltjämt återstår dock ett stort antal blinda, som inte förfogar över denna nyckel till den välsignelsebringande talboksverksamheten.

Utöver anskaffningskostnaderna drabbas innehavaren av en bandspelningsapparat nu och då av rätt kännbara reparationskostnader. I Danmark har staten behärskat inte bara angelägenheten att anskaffa bandspelare till alla blinda som önskar utnyttja denna möjlighet utan därjämte åtagit sig att svara för alla reparationskostnader så snart dessa överstiger 50 danska kronor. Till saken hör att Danmark i likhet med Sverige understöder en omfattande talboksverksamhet.

Det skulle vara av värde om Sverige i detta stycke kunde öka sina omsorger om de blinda. En dylik åtgärd skulle ligga helt i linje med den av Kungl. Maj:t i proposition nr 82 till årets riksdag föreslagna åtgärden, att vissa kostnader för proteser, stödbandage, hörapparater m. m. helt skall täckas av statsmedel. Dessa bidrag till andra invalidiserade skulle väl motsvaras av utgifterna för de blindas inköp av bandspelare i syfte att tillgodogöra sig de värden som talböckerna erbjuder.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande fråga:

Avser herr statsrådet att genom förslag från regeringens sida göra det möjligt för landets blinda att erhålla ekonomiskt stöd för inköp av bandspelare för utnyttjande av talboksverksamheten?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets memorial och utlåtande:

nr 17, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll, och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar jämte i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statlig sjuksköterskeskola i Norrköping jämte i ämnet väckta motioner,

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till ortopediska hjälpmedel och hörapparater m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för exportkrediter, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna avser medelsanvisning,

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna avser medelsanvisning, och

nr 112, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett

institut för exportkrediter, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 28, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning angående ändring i reglementet för riksdagsbiblioteket;

andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om återföring av vissa enligt lagen om allmän sjukförsäkring m. m. fonderade medel;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, såvitt angår jordbruksärenden,

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, såvitt propositionen avser jordbruksärenden,

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronoegendom, m. m., och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsyn över skogar tillhörande allmänna inrättningar av kyrklig natur m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av väckta motioner angående mark för fritidsområden,

nr 46, i anledning av väckta motioner om utredning rörande alkoholfrågan, om upplysningsverksamhet rörande alkohollagstiftningen, om utredning angående forskning avseende behandlingen av alkoholskadade samt om utredning rörande de kroniska alkoholisternas vårdproblem, och

nr 47, i anledning av väckta motioner om vissa ungdomsfostrande åtgärder.

§ 14

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 214, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63 behandlade allmänna frågor;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63 i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän bered-

skapsstat för budgetåret 1962/63 i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till statistiska centralbyrån, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar i fråga om vissa anslag för budgetåret 1962/63 till statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation inom kommerskollegium i samband med avveckling av statens handelslicensnämnd, m. m.;

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till socialstyrelsen;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till journalistutbildning;

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1962/63 till byggnadsforskning;

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till nybyggnad för statens polisskolas huvudskola i Stockholm;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m.; och

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

avtal om viss fastighetsöverlåtelse inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse med Amerikas förenade stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m.; och

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om befrielse för stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond från arvsskatt och gåvoskatt, m. m.;

från bankoutskottet:

nr 233, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag), m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll (ränteregleringslag), dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 234, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., dels ock i anledning av propositionen väckta motioner;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti för eventuella förluster på grund av överenskommelse om nordiska centralbankskrediter;

från jordbruksutskottet:

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor be-

rörande domänverket jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rennäringens främjande, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

från allmänna beredningsutskottet:

nr 209, i anledning av motioner om utredning angående bostadsförmedlingens organisation och principer; och

nr 210, i anledning av motioner om inrättande av haverikommissioner för motortrafik, om tillsättande av expertgrupper för åstadkommande av ökad trafiksäkerhet, om inrättande av ett statligt trafikinstitut och om vissa undersökningar i syfte att öka trafiksäkerheten.

§ 15

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 175, rörande godkännande av en europeisk social stadga, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 16

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1962/63, m. m., motionerna:

nr 877, av herr *Hagberg m. fl.*,
nr 878, av herrar *Fröding* och *Hedin*,
nr 879, av herr *Heckscher m. fl.*,
nr 880, av herr *Hedlund m. fl.*, och
nr 881, av herr *Ohlin m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 166, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, motionerna:

nr 882, av fru *Gärde Widemar* och herr *Munktell*, och
nr 883, av herrar *Helén* och *Ohlin*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 167, med förslag till lag om ändring i arbetarskyddslagen den 3 ja-

nuari 1949 (nr 1), motionen nr 884, av herr *Carlstein*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m., motionerna: nr 885, av herrar *Dahlgren* och *Börjeson* i Falköping,

nr 886, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 887, av herr *Helén*,

nr 888, av herr *Munktell* och fru *Gärde Widemar*,

nr 889, av herr *Ohlin m. fl.*, och

nr 890, av herr *Wahrendorff m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 172, angående höjning av vissa postavgifter m. m., motionen nr 891, av herrar *Nordgren* och *Darlin*.

Dessa motioner bordlades.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 16.06.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 16 maj

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Vid kammarens plenum torsdagen den 24 maj avses ett stort antal interpellationer och enkla frågor komma att besvaras, och sammanträdet tar därför sin början kl. 14.00, icke såsom i den utdelade planen angivits kl. 16.00.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 175, rörande godkännande av en europeisk social stadga.

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna nr 877—881;

till utrikesutskottet motionerna nr 882 och 883;

till behandling av lagutskott motionerna nr 884—890; samt

till bevillningsutskottet motionen nr 891.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial och utlåtande nr 17 och 18, statsutskottets utlåtanden nr 108—112, bevillningsutskottets betänkanden nr 47 och 49, bankoutskottets utlåtanden nr 22, 23, 25 och 28, andra lagutskottets utlåtande nr 28, jordbruksutskottets utlåtanden nr 18, 19, 21 och 25 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 45—47.

§ 5

Föredrogs den av herr *Rimmerfors* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda

anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående visst ekonomiskt stöd till talboksverksamheten.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjötrafikförordning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Lag om allmän försäkring, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 9 mars 1962 dagtecknad proposition, nr 90, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.,

2) lag angående ändrad lydelse av 6 § 3 mom. lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering,

3) lag om ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 (nr 99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering,

4) lag om allmän försäkring,

5) lag angående införande av lagen om allmän försäkring,

6) lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring,

7) förordning angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning),

8) lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,

9) förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension,

10) förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.,

11) förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgift i vissa fall enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

12) lag om finansiering av folkpensioneringen,

13) reglemente angående förvaltningen av de allmänna försäkringskassornas fonder för den obligatoriska och den frivilliga sjukförsäkringen,

14) förordning om ändring i förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel,

15) förordning angående ändring i förordningen den 21 maj 1954 (nr 269) om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning,

16) förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261),

17) lag angående ändring i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare,

18) lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, samt

19) lag angående ändring i lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister,

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen hade, såvitt anginge de

Lag om allmän försäkring, m. m.

därvid fogade författningsförslagen, hänvisats till lagutskottet och behandlats av andra lagutskottet. I övrigt hade propositionen hänvisats till statsutskottet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Förslagen innebär att sjuk- och moderskapsförsäkringen, folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen fr. o. m. den 1 januari 1963 sammanföres i en lag om allmän försäkring till ett enhetligt system, som ger den enskilde skydd mot inkomstbortfall vid sjukdom, barns börd, ålderdom, invaliditet och försörjarens frånfälle.

Inom sjukförsäkringen föreslås grundsjukpenningen höjd från 3 till 5 kr. om dagen. Samma höjning föreslås för sjukpenningavdraget vid sjukhusvård. Sjukpenningsskalan bygges ut så att försäkringsskyddet kommer att omfatta inkomster upp till omkring 22 000 kr. om året. Sjukpenningen i den högsta sjukpenningklassen skall utgöra 28 kr. om dagen. Den nuvarande regeln att sjukpenningen minskas efter 180 dagars sjukdom föreslås slopad.

Enligt förslagen skall företagarna automatiskt anslutas till försäkringen för tilläggs sjukpenning och få samma sjukpenningsskydd som de anställda. Viss individuell valfrihet att tillhöra tilläggs sjukpenningförsäkringen skall finnas för företagarna men den sammankopplas med valfriheten inom försäkringen för tilläggs pension, så att utträden och återinträden får ske endast med avseende på båda försäkringarna i förening. Företagarna kan välja 33 eller 93 dagars karenstid som alternativ till den normala 3-dagarstiden. För att tillgodose behovet av sjukförsäkringsskydd för företagare som redan anmält undantagande från tilläggs pensioneringen föreslås att de skall få tillfälle att senast den 31 december 1962 återkalla sin anmälan med verkan fr. o. m. den 1 januari 1963.

I syfte att förbättra hemmafruarnas

ställning inom sjukförsäkringen föreslås att en hemmafru med barn under 10 år i hemmet vid sjukdom alltid skall få obligatoriska förmåner, grundsjukpenning och barntillägg, vilka sammanlagt uppgår till minst 7 kr. om dagen. Hon skall därutöver, om hon så önskar, genom frivillig försäkring kunna skaffa sig ett sjukpenningtillägg som uppgår till lika stort belopp.

En till visst antal dagar maximerad sjukhjälpstid skall finnas endast för den som åtnjuter ålderspension eller hel förtidspension. I övrigt skall sjukhjälp utgå till dess förtidspension tar vid. En ålderspensionär skall kunna komma i åtnjutande av sjukpenning och ersättning för sjukhusvård sammanlagt högst 180 dagar. Den som har hel förtidspension skall ej kunna vara sjukpenningförsäkrad, men däremot skall han under en tid av högst 180 dagar kunna få ersättning för sjukhusvård. Den som har partiell förtidspension skall kunna vara sjukpenningförsäkrad för den kvarstående förvärvsinkomsten, och någon maximerad sjukhjälpstid gäller inte för honom.

Förslagen innebär vidare att moderskapsförsäkringen förbättras och att mödranhjälpen avskaffas. Grundpenningen föreslås höjd från 270 till 900 kr. vid enkelbörd. Tilläggs pension skall kunna utgå i 180 dagar mot f. n. 90 dagar. Dessutom får blivande och nyblivna mödrar ersättning för tandläkarvård.

Beträffande pensioneringen föreslås, att folkpensionerna höjes fr. o. m. den 1 juli 1962 med 350 kr. för en ensam pensionär, varmed även avses änkepensionär, och med tillhopa 500 kr. för två pensionsberättigade makar. Med 12 indextillägg blir det årliga beloppet för en ensam pensionär 3 250 kr. och för två pensionsberättigade makar sammanlagt 5 090 kr. Till de angivna beloppen kan liksom hittills komma kommunalt bostadstillägg. Indextillägg som utlöses efter den 30 juni 1962

Lag om allmän försäkring, m. m.

skall utgå med 75 kr. till ensam pensionär och 60 kr. till envar av två gifta pensionärer.

En uppmjukning föreslås av det nu gällande kravet på mantalsskrivning i riket för rätt till folkpension. Rätt till pension skall sålunda föreligga, förutom för svensk medborgare som är mantalsskriven i riket, för en svensk som varit mantalsskriven här för det år han fyllt 62 år och för de fem åren närmast dessförinnan.

Rätten till tilläggspension utvidgas genom att svensk medborgares lön i utlandet m. m. blir pensionsgrundande i ökad utsträckning. För att neutralisera verkningarna för tilläggspensionen av inkomstbortfall under längre perioder av sjukdom föreslås vissa regler för försäkrade som är födda 1927 eller tidigare.

Efter mönster från tilläggspensioneringen föreslås rörlig pensionsålder inom folkpensioneringen så att ålderspension skall kunna uttagas från 63 års ålder, varvid pensionen minskas på visst sätt. Den som väntar med att ta ut ålderspensionen till efter 67 år får å andra sidan en viss höjning av pensionen. Reglerna om förtida uttag avses skola träda i kraft successivt så att under år 1963 förtida uttag blir möjligt för personer födda 1896 och 1897. Där-efter sänkes den undre gränsen varje år med ett år. Härigenom kommer reformen att vara fullt genomförd år 1966.

Beträffande förtidspensionen föreslås att samma invaliditetsbegrepp och samma invaliditetsbedömning skall gälla för både folkpensioneringen och tilläggspensioneringen. Invaliditetsbegreppet har utformats som en arbetsinvaliditet, vilken har sin grund i medicinska faktorer. För rätt till förtidspension förutsättes att arbetsförmågan nedsatts med minst hälften. Vid varaktig nedsättning av arbetsförmågan utgår förtidspension, under det att pensionsförmånen benämnes sjukbidrag då arbets-

förmågans nedsättning inte är varaktig men kan beräknas bestå avsevärd tid.

Den nuvarande inkomstprövningen av folkpensioneringens invalidförmåner slopas och ersättes med följande för folkpensioneringen och tilläggspensioneringen gemensamma regler om pensionens storlek. Försäkrade, vilkas arbetsförmåga är nedsatt i sådan grad att intet eller endast en ringa del därav återstår, erhåller hel förtidspension, vars storlek motsvarar ålderspensionen. Är arbetsförmågan nedsatt i mindre grad men likväl med avsevärt mera än hälften, utgår två tredjedelar av hel pension. I övriga fall utgives en tredjedel av hel pension.

Beträffande förutsättningarna för rätt till förtidspension från tilläggspensioneringen och sättet för pensionens beräkning föreslås vissa ändrade regler. De nya reglerna innebär att kvalifikationstiden för flertalet fall förkortas från två till ett år, varjämte i ökad utsträckning förhindras att den försäkrade blir utan pension eller får en mycket låg pension om han under åren närmast före invaliditetens inträde tillfälligt saknat pensionsgrundande inkomst eller haft osedvanligt låg sådan inkomst. Utlänningar får rätt till förtidspension — och därmed familjepension — från tilläggspensioneringen på i stort sett samma villkor som svenskar.

De generella folkpensionsförmånerna kompletteras enligt förslaget med särskilda förmåner för blinda, till personer med avsevärda vårdbehov och till förvärvsarbetande invalider med svåra kroppsliga defekter. En förmån, benämnd invaliditetstillägg, är avsedd för dem som har ålders- eller förtidspension och en annan, kallad invaliditetsersättning, för invaliderade i arbetsför ålder, vilkas förvärvsförmåga är sådan att de inte blir berättigade till förtidspension. Invaliditetstillägget föreslås skola utgå med 1 200 kr. och invaliditetsersättningen med 1 800 kr. om året. Som en följd av de sålunda föreslagna bestämmelser-

Lag om allmän försäkring, m. m.

na förordas att de nuvarande blindtilläggen och vårdtilläggen skall upphöra.

Alders- och förtidspension kompletteras vidare med icke inkomstprövade barn tillägg motsvarande de nuvarande särskilda barnbidragen. Dessa tillägg skall för varje barn under 16 år i regel utgöra 1 000 kr. om året.

Den nuvarande inkomstprövningen skall enligt förslaget bibehållas för hustrutillägg och kommunala bostadstillägg samt änkepensioner i anledning av dödsfall före den 1 juli 1960. I inkomstprövningsreglerna förordas dock vissa uppmjukningar främst beträffande änkepensionerna.

Inom familjepensioneringen föreslås änkepension till fränskilda kvinnor efter den förutvarande mannen under förutsättning att denne vid tidpunkten för dödsfallet var skyldig att utge underhållsbidrag till kvinnan. Med den angivna begränsningen skall fränskild kvinna i princip kunna erhålla folkpension och tilläggspension på samma villkor som gäller för änka. Sammanlagda beloppet av den fränskilda kvinnans änkepension från folkpensioneringen och tilläggspensioneringen får dock inte överstiga underhållsbidraget.

Egenpension och familjepension från tilläggspensioneringen skall kunna utgå samtidigt utan reduktion av någondera pensionen. Sammanträffar flera familjepensioner skall däremot endast en av dem utgå. Den nuvarande regeln inom tilläggspensioneringen att familjepension ej får uppgå till mera än 80 procent av den avlidnes egenpension föreslås upphävd.

Förmånligare regler införes för pension till vissa kvinnor, som blivit änkor före den 1 juli 1960 och som haft barn i hemmet.

K o s t n a d e r n a för sjuk- och moderskapsförsäkringen skall liksom hittills fördelas mellan de försäkrade, arbetsgivarna och staten. De föreslagna reformerna föranleder viss höjning av de försäkrades egna avgifter. Arbetsgivar-

nas bidrag föreslås skola utgöra 1,5 procent av löner upp till 22 000 kr. Staten föreslås skola bidraga med 50 procent av utgifterna för sjukvårdersättning som ej avser sjukhusvård, för grundsjukpenning, barn tillägg och moderskapspenningens grundpenning. Statens bidrag beräknas till 320 milj. kr. för budgetåret 1962/63.

För budgetåret 1962/63 beräknas merkostnaderna för de föreslagna folkpensionsreformerna till 394 milj. kr. I reglerna om folkpensionskostnadernas fördelning mellan staten och kommunerna föreslås vissa justeringar, som skall gälla tills vidare i avvaktan på en slutlig lösning av kostnadsfördelningsfrågan. Statens kostnader för folkpensionerna beräknas för budgetåret 1962/63 till 2 967 milj. kr. Kommunernas kostnader uppskattas för samma tid till ca 542 milj. kr.

I propositionen föreslås, att riksdagen för budgetåret 1962/63 till Bidrag till sjukkassor m. m. beviljar ett förslagsanslag å 320 milj. kr. och till Bidrag till folkpensioner m. m. ett förslagsanslag å 2 967 milj. kr.

I förslaget till lag om finansiering av folkpensioneringen var 6 § så lydande: Härigenom förordnas som följer.

6 §.

Kommun skall för varje år bidraga till kostnaderna för folkpensioneringen med *dels* viss andel, motsvarande en tiondels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaderna för följande förmåner, som under året utbetalats för inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, nämligen förtidspensioner jämte barn tillägg till sådana pensioner, änkepensioner i anledning av dödsfall, som inträffat före den 1 juli 1960, samt hustrutillägg, dock högst tre femtedelar av nämnda kostnader,

dels ock viss andel, motsvarande en femtedels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen,

av kostnaderna för kommunala bostadstillägg, som under året utbetalats för pensionsberättigade, mantalsskrivna inom kommunen, dock högst fyra femtedelar och lägst en fjärdedel av sagda kostnader.

I samband med propositionen hade utskottet — med vissa begränsningar vilka nedan angives — behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckta motioner:

1) de likalydande motionerna I: 28 av herr *Lundström m. fl.* och II: 54 av herr *Ohlin m. fl.*, såvitt avsåge frågan om en självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar;

2) de likalydande motionerna I: 70 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 211 av herrar *Grebäck* och *Wahrendorff* om vissa ändrade bestämmelser angående avgift till den allmänna tjänstepensionen;

3) de likalydande motionerna I: 169 av herr *Kaijser* och II: 216 av fröken *Karlsson* och fru *Kristensson* angående pension till änkring;

4) de likalydande motionerna I: 214 av herr *Gillström m. fl.* och II: 264 av herr *Andersson* i *Essvik m. fl.* angående fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna för folkpensioneringen, med undantag för frågan om anslag under femte huvudtiteln;

5) de likalydande motionerna I: 291 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 366 av herr *Hedlund m. fl.* angående viss valfrihet inom den allmänna tilläggs-pensioneringen;

6) de likalydande motionerna I: 293 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 365 av herr *Hedlund m. fl.* angående personligt frivillig tilläggs-pensionering;

7) de likalydande motionerna I: 298 av herr *Sundin* och II: 363 av herr *Fälldin m. fl.* angående de korttidsanställdas förmåner inom den allmänna tilläggs-pensioneringen och sjukförsäkringen, m. m.;

8) de likalydande motionerna I: 299

Lag om allmän försäkring, m. m.

av herr *Svanström m. fl.* och II: 283 av herr *Gustavsson* i *Alvesta m. fl.* angående förbättring av den allmänna tilläggs-pensionen för låglöne-grupperna;

9) de likalydande motionerna I: 370 av herr *Ernst Olsson m. fl.* och II: 445 av herr *Börjesson* i *Glömminge m. fl.* om vidgad rätt till folkpension för vissa ensamstående kvinnor;

10) de likalydande motionerna I: 455 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 543 av herr *Hedlund m. fl.* om utredning angående skattefinansiering av socialförsäkringsförmånerna, m. m., såvitt avsåge påförande av folkpensionsavgift;

11) de likalydande motionerna I: 474 av herr *Öhman* och *Lager* samt II: 537 av herr *Hagberg m. fl.* om utredning angående slopande av socialförsäkringsavgifterna, m. m., såvitt avsåge gränsen för påförande av folkpensionsavgift och sjukförsäkringsavgift;

12) de likalydande motionerna I: 481 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 560 av fru *Gärde Widemar m. fl.* om rätt för änkring till efterlevandepension från den allmänna tilläggs-pensioneringen;

13) de likalydande motionerna I: 483 av herr *Hilding* och II: 562 av herr *Jönsson* i *Ingemarsgården m. fl.* om viss valfrihet inom den allmänna tilläggs-pensioneringen;

14) de likalydande motionerna I: 485 av herr *Helmer Persson m. fl.* och II: 566 av herr *Senander m. fl.* angående standardtillägget till folkpensionerna;

15) motionen II: 208 av herrar *Carlsson* i *Huskvarna* och *Nilsson* i *Lönsboda* om vidgad rätt till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för tandvård, med undantag för frågan om statsbidrag till den organiserade barntandvården;

16) motionen II: 330 av herr *Holmberg m. fl.* angående inkomstprövningen för erhållande av kommunalt bostadsbidrag;

17) motionen II: 610 av herr *Holmberg m. fl.* om slopande av sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstid; samt

Lag om allmän försäkring, m. m.

18) motionen II: 611 av herr *Holmberg m. fl.* om sänkning av pensionsåldern för gruvarbetare m. fl.;

B. i anledning av propositionen väckta motioner:

19) de likalydande motionerna I: 632 av herr *Augustsson m. fl.* och II: 760 av herr *Franzén m. fl.*;

20) de likalydande motionerna I: 633 av herr *Hermansson m. fl.* och II: 761 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl.;

21) de likalydande motionerna I: 649 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 777 av herr *Hedlund m. fl.*, med undantag för frågan om särskild avdragsrätt vid beskattningen för sjukförsäkringsavgift och frågan om anslag till folkpensioneringen;

22) de likalydande motionerna I: 650 av herr *Birke* och II: 782 av fru *Kristensson*;

23) de likalydande motionerna I: 652 av herr *Lennart Geijer m. fl.* och II: 769 av herr *Christenson* i Malmö m. fl.;

24) de likalydande motionerna I: 653 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 775 av herr *Heckscher m. fl.*;

25) de likalydande motionerna I: 654 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 776 av herr *Heckscher m. fl.*;

26) de likalydande motionerna I: 655 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 772 av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl.;

27) de likalydande motionerna I: 657 av herr *Lundström m. fl.* och II: 785 av herr *Ohlin m. fl.*, med undantag av frågan om anvisande av anslag till en tjänst som allmänt ombud i socialförsäkringsprocessen;

28) de likalydande motionerna I: 658 av fröken *Nordström* och II: 778 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården m. fl.;

29) de likalydande motionerna I: 659 av fröken *Nordström* och fru *Hamrin-Thorell* samt II: 770 av fröken *Elmén* och herr *Wiklund* i Stockholm;

30) de likalydande motionerna I: 660 av fröken *Nordström* och herr *Per-Olof Hanson* samt II: 789 av herr *Wiklund* i Stockholm och fröken *Elmén*;

31) de likalydande motionerna I: 661

av fru *Svenson* och herr *Sundin* samt II: 784 av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl.;

32) de likalydande motionerna I: 662 av fru *Wallentheim m. fl.* samt II: 787 av fru *Skantz*;

33) de likalydande motionerna I: 663 av herr *Widén m. fl.* samt II: 774 av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl.;

34) de likalydande motionerna I: 664 av herr *Wirmark m. fl.* och II: 786 av fru *Renström-Ingenäs m. fl.*;

35) motionen I: 656 av herr *Gösta Jacobsson*;

36) motionen II: 762 av herr *Senander m. fl.*;

37) motionen II: 771 av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl.;

38) motionen II: 773 av herrar *Fälldin* och *Larsson* i Norderön;

39) motionen II: 779 av herr *Kellgren m. fl.*;

40) motionen II: 780 av fru *Kristensson*;

41) motionen II: 783 av fru *Kristensson*; samt

42) motionen II: 788 av herr *Spångberg*.

I motionen II: 330 av herr *Holmberg m. fl.* hemställdes, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till innevarande års riksdag till sådan förbättring av avdragsreglerna för erhållande av bostadstillägg, att de, i vidare mån än vad som nu är fallet, stimulerar ålderspensionärerna till utnyttjande av eventuell arbetsförmåga».

I motionen II: 611 av herr *Holmberg m. fl.* yrkades, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder så att 1963 års riksdag kan föreläggas förslag om sänkning av pensionsåldern för gruvarbetare och med dem jämförliga grupper utan begränsning av pensionsförmånerna».

I motionen II: 762 av herr *Senander m. fl.* hemställdes, att riksdagen, med godkännande i övrigt av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, måtte besluta

Lag om allmän försäkring, m. m.

»att 1 § i Förslag till Lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner måtte erhålla följande lydelse:

1 §.

Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggs-pension, änkepension eller hustrutillägg skall höjas för år räknat med

900 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbar hustrutillägg, ävensom för hustru, som uppbar hustrutillägg, samt

1 200 kronor för annan pensionsberättigad.

att första stycket i 10 § i andra avdelningens 3 kap. (om sjukpenning och moderskapspenning) erhåller följande lydelse (innehållande att *karenstiden* vid sjukdom och olycksfall slopas):

10 §.

Sjukpenning må ej utgivas för tid, innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos den allmänna försäkringskassan, där ej hinder mött för sådan anmälan eller eljest särskilda skäl föranleda att sjukpenning bör utgå.

att andra stycket i 2 § i tredje avdelningens 6 kap. (om ålderspension) måtte få följande lydelse:

2 §.

— — — — —
Börjar ålderspension utgå tidigare än från den månad, varunder den försäkrade fyller sextiosju år, skall pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år. *Vid uppnådd sextiosju års ålder upphör reduceringen och full pension utgår i fortsättningen.* Om pensionen — — — icke varit berättigad till folkpension.

att 3 § i Förslag till Lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till

folkpension får följande lydelse, syftande till att pensionär, som erhållit ålderspension före fyllda 67 år, skall kunna få kommunalt bostadstillägg:

3 §.

Kommunalt bostadstillägg, men ej hustrutillägg, må kunna utgå till ålderspension, som den till sådan pension berättigade åtnjuter för tid före den månad varunder han fyller sextiosju år.

att till 2 § tredje avdelningens 7 kap. (om förtidspension) efter orden 'I övriga fall utgives en tredjedel av hel förtidspension' fogas följande tillägg:

Blind, som saknar ledsyn, skall alltid anses vara berättigad till hel förtidspension.

att riksdagen som sin mening ger till känna att ingen höjning bör ske av sjukförsäkringsavgifterna.»

I motionen II: 788 av herr *Spångberg m. fl.* hemställdes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla »om att förslag snarast framläggas till sådan lagändring, att svenska medborgare som bor i Sverige blir berättigade till tjänstepension för inkomster i något av grannländerna».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen med avslag å följande motionsyrkanden, nämligen

1) yrkandet i motionerna I: 169 och II: 216,

2) yrkandet under I. i motionerna I: 455 och II: 543,

3) det första yrkandet i motionerna I: 474 och II: 537,

4) yrkandet i motionerna I: 485 och II: 566,

5) yrkandet i motionerna I: 632 och II: 760,

6) yrkandena under I. a)—h) och j) i motionerna I: 649 och II: 777,

7) yrkandet i motionerna I: 653 och II: 775,

8) yrkandena i motionerna I: 654 och II: 776,

9) yrkandet under a) i motionerna I: 655 och II: 772,

Lag om allmän försäkring, m. m.

10) yrkandena under A. 2, 3, 6, 7 och 11 i motionerna I: 657 och II: 785, sistnämnda yrkande dock ej såvitt anginge frågan om anvisande av anslag till en tjänst som allmänt ombud i socialförsäkringsprocessen,

11) det första yrkandet i motionerna I: 658 och II: 778,

12) yrkandena under I. b) — e) i motionerna I: 661 och II: 784,

13) de två första yrkandena i motionerna I: 662 och II: 787,

14) yrkandet under a) i motionerna I: 663 och II: 774,

15) yrkandet i motionerna I: 664 och II: 786,

16) yrkandet i motionen I: 656,

17) det andra och det tredje yrkandet i motionen II: 208,

18) yrkandet i motionen II: 610,

19) de fem första yrkandena i motionen II: 762,

20) yrkandena i motionen II: 771,

21) yrkandet i motionen II: 779,

22) yrkandena i motionen II: 780, och

23) yrkandet under 2. i motionen II: 783,

I. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.,

II. måtte — med förklaring att riksdagen funnit viss ytterligare ändring böra ske i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering — för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till ändring i nämnda lag med de ändringar att rubriken, ingressen och 6 § 2 mom. erhöles följande, såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

*(Kungl. Maj:ts förslag)**Lag*

angående ändrad lydelse av 6 § 3 mom. lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering

Härigenom förordnas, att 6 § 3 mom. lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering *skall* erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

6 §.

2 m o m. Enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, verkställer *socialstyrelsen* beräkning av förhållandet mellan det allmänna prisläget under varje månad och prisläget i december 1951. På grundval härav fastställer Konungen senast den 5 i andra månaden efter den, som beräkningen avser, det procenttal (pensionspristallet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla under tredje månaden efter den, som beräkningen avser.

*(Utskottets förslag)**Lag*

angående ändrad lydelse av 6 § 2 och 3 mom. lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering

Härigenom förordnas, att 6 § 2 och 3 mom. lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering *skola* erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

2 m o m. Enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, verkställer *statistiska centralbyrån* beräkning av förhållandet mellan det allmänna prisläget under varje månad och prisläget i december 1951. På grundval härav fastställer Konungen senast den 5 i andra månaden efter den, som beräkningen avser, det procenttal (pensionspristallet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla under tredje månaden efter den, som beräkningen avser.

III. måtte — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om allmän försäkring

Lag om allmän försäkring, m. m.

— med bifall till yrkandet under 1. i motionen II: 783 för sin del antaga nämnda förslag med de ändringar att dels 17 kap. 2 § i förslaget utginge, dels 8 kap. 2 och 4 §§, 9 kap. 3 §, 14 kap. 2, 3 och 5 §§ samt 17 kap. 4 § erhöles följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse, dels ock 17 kap. 3—6 §§ betecknades 17 kap. 2—5 §§:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

8 kap. Om familjepension

2 §.

Ogift eller — — — — — äktenskap bestått.

Frånskild kvinna, som enligt rättens beslut eller på grund av avtal är berättigad till underhållsbidrag av sin förutvarande make, är, även om fall som i första stycket sägs ej är för handen, för tid varunder bidraget skolat utgå likställd med änka i fråga om rätt till änkepension vid den förutvarande makens död. I fall som avses i 1 § första stycket a) skall dock beaktas endast barn till den avlidne. I fall som avses i samma stycke b) skall med tid, varunder äktenskapet bestått, jämsställas tid, varunder kvinnan efter äktenskapets upplösning men före dödsfallet haft vårdnaden om och stadigvarande sammanbott med barn under sexton år till den avlidne. Vad i detta stycke stadgas skall ej äga tillämpning, därest avtal om underhållsbidrag eller medgivande i rättegång att utgiva sådant bidrag kan antagas hava tillkommit i huvudsakligt syfte att bereda kvinnan rätt till pension.

4 §.

Änkepension utgör — — — — — av basbeloppet.

Utgår änkepension — — — — — understiger femtio.

Om begränsning i vissa fall av storleken av änkepension till frånskild kvinnas stadgas i 17 kap. 2 §.

9 kap. Om tilläggsförmåner till folkpension m. m.

3 §.

Ätnjuter försäkrad — — — — — sextiosju år.

Invaliditetsersättning tillkommer — — — — — är skolpliktig.

Invaliditetsersättning utgör för år räknat *firtiofem* procent av basbeloppet.

Invaliditetsersättning utgör för år räknat *femtio* procent av basbeloppet.

Lag om allmän försäkring, m. m.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

14 kap. Om familjepension

2 §.

Rätt till ————— sextio år.

Äro de ————— till änkan.

Frånskild kvinna, som enligt rättens beslut eller på grund av avtal är berättigad till underhållsbidrag av den försäkrade, är för tid varunder bidraget skolat utgå likställd med änka i fråga om rätt till änkepension vid den försäkrades död. Vad i detta stycke stadgas skall ej äga tillämpning, därest avtal om underhållsbidrag eller medgivande i rättegång att utgiva sådant bidrag kan antagas hava tillkommit i huvudsakligt syfte att bereda kvinnan rätt till pension.

Änkepension skall indragas, om den pensionsberättigade ingår äktenskap. Upplöses äktenskapet innan det bestått i fem år, skall pensionen ånyo börja utgå, om förutsättningarna i övrigt för rätt till pension alltjämt äro för handen.

Änkepension skall indragas, om den pensionsberättigade ingår äktenskap. Upplöses äktenskapet innan det bestått i fem år, skall pensionen ånyo börja utgå.

3 §.

Änkepension utgör ————— andra styckena.

Om begränsning i vissa fall av storleken av änkepension till frånskild kvinna stadgas i 17 kap. 2 §.

5 §.

Barnpension för ————— mellan barnen.

Föreligger rätt till såväl änkepension som barnpension efter försäkrad men utgör på grund av 17 kap. 2 § änkepensionen eller, om flera äro berättigade till sådan pension, det sammanlagda änkepensionsbeloppet icke tretiofem procent av förtidspension eller ålderspension som i 3 § sägs, skall det sammanlagda barnpensionsbeloppet ökas i motsvarande mån, dock högst med belopp motsvarande tjugufem procent av förtidspensionen eller ålderspensionen.

17 kap. Om sammanträffande av förmåner

4 §.

Vid tillämpning av 1 och 3 §§ tagas andra tillägg till pension än barn-

3 §.

Vid tillämpning av 1 och 2 §§ tagas andra tillägg till pension än barntill-

Lag om allmän försäkring, m. m.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

tillägg ej i beaktande. Minskning av folkpension enligt nämnda paragrafer skall sist göras å barntillägg.

lägg ej i beaktande. Minskning av folkpension enligt nämnda paragrafer skall sist göras å barntillägg.

IV. måtte — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående införande av lagen om allmän försäkring — med bifall till yrkandet under I. i motionen II: 783 för sin del antaga nämnda förslag med de ändringar att 11, 12, 16 och 17 §§ erhöle följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

11 §.

För tiden — — — — — tvåtusensextiofem kronor.

De i — — — — — av tre.

Åtnjuter den — — — — — nämnda lag.

Åtnjuta makar — — — — — allmän försäkring.

Vid tillämpning av 17 kap. 2 § första stycket lagen om allmän försäkring skall med ökning av pension till följd av att basbeloppet stiger jämsställas förhöjning som avses i andra stycket i denna paragraf.

12 §.

För tiden — — — — — nedan stadgas.

Följande i 8 och 9 kap. lagen om allmän försäkring angivna förmåner skola för år räknat utgöra

barnpension ettusen kronor eller, för barn, vars båda föräldrar avlidit, eller för barn utom äktenskap, som fyllt tre år och beträffande vilket faderskapet ej fastställts, ettusenfyrahundra kronor;

barntillägg ettusen kronor eller, i fall då enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring två tredjedelar eller en tredjedel av hel för-tidspension utgår, motsvarande andel av nämnda belopp;

invaliditetstillägg ettusentvåhundra kronor; samt

invaliditetsersättning ettusenåtta-hundra kronor.

För beräkning — — — — — äga tillämpning.

I fall — — — — — femtio kronor.

16 §.

Bestämmelserna i — — — — — mot 10.

Vad i 17 kap. 3 § lagen om allmän försäkring stadgas om minskning av folkpension skall ej äga tillämpning å

Följande i 8 och 9 kap. lagen om allmän försäkring angivna förmåner skola för år räknat utgöra

barnpension ettusen kronor eller, för barn, vars båda föräldrar avlidit, eller för barn utom äktenskap, som fyllt tre år och beträffande vilket faderskapet ej fastställts, ettusenfyrahundra kronor;

barntillägg ettusen kronor eller, i fall då enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring två tredjedelar eller en tredjedel av hel för-tidspension utgår, motsvarande andel av nämnda belopp;

invaliditetstillägg ettusentvåhundra kronor; samt

invaliditetsersättning tvåtusen kronor.

Lag om allmän försäkring, m. m.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

änkepension efter man, som avlidit före den 1 juli 1960.

17 §.

Änkepension enligt 8 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring utgår ej i anledning av dödsfall, som inträffat före den 1 januari 1962.

Vad i 17 kap. 2 § lagen om allmän försäkring stadgas om minskning av folkpension skall ej äga tillämpning å änkepension efter man, som avlidit före den 1 juli 1960.

V. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring,

VI. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning),

VII. måtte — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension — med bifall till yrkandet under I. i motionen II: 783 för sin del antaga nämnda förslag med den ändring att 5 § erhöles följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

5 §.

Med årsinkomst avses i denna lag den inkomst, för år räknat, som någon kan antagas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Såsom inkomst räknas icke allmänt barnbidrag, folkpension, tilläggspension enligt lagen om allmän försäkring till den del pensionen jämlikt 9 kap. 1 § sista stycket nämnda lag föranlett minskning av barntillägg som där avses, livränta eller sjukpenning jämte barntillägg som avses i 17 kap. 3 § nyssnämnda lag i vad den enligt samma lagrum avdragits från pension, ersättning på grund av sjukförsäkring i allmän försäkringskassa eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd att utgiva.

Med årsinkomst avses i denna lag den inkomst, för år räknat, som någon kan antagas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Såsom inkomst räknas icke allmänt barnbidrag, folkpension, tilläggspension enligt lagen om allmän försäkring till den del pensionen jämlikt 9 kap. 1 § sista stycket nämnda lag föranlett minskning av barntillägg som där avses, livränta eller sjukpenning jämte barntillägg som avses i 17 kap. 2 § nyssnämnda lag i vad den enligt samma lagrum avdragits från pension, ersättning på grund av sjukförsäkring i allmän försäkringskassa eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd att utgiva.

Vid uppskattning — — — — — tjugutusen kronor.

Värdet av — — — — — av Konungen.

I fråga — — — — — sammanlagda förmögenhet.

Årsinkomst avrundas — — — — — tiotal kronor.

VIII. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension,

Lag om allmän försäkring, m. m.

IX. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.,

X. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om finansiering av folkpensioneringen,

XI. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändring i förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, samt

XII. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261);

B. att riksdagen måtte antaga följande genom propositionen framlagda förslagsförslag, nämligen

I. förslag till lag om ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 (nr 99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering,

II. förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgift i vissa fall enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.,

III. förslag till reglemente angående förvaltningen av de allmänna försäkringskassornas fonder för den obligatoriska och den frivilliga sjukförsäkringen,

IV. förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 maj 1954 (nr 269) om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning,

V. förslag till lag angående ändring i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare,

VI. förslag till lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, samt

VII. förslag till lag angående ändring i lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister;

C. att riksdagen i anledning av det andra yrkandet i motionen II: 208 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin

mening giva till känna vad utskottet anfört om ersättning för tandläkarvård, som meddelats av privatpraktiserande specialist;

D. att riksdagen i anledning av det tredje yrkandet i motionen II: 208 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört om rabatter av läkemedel, som ordinerats av tandläkare;

E. att riksdagen — dels med bifall till motionerna I: 481 och II: 560, dels i anledning av motionerna I: 169 och II: 216, I: 650 och II: 782, I: 655 och II: 772, I: 657 och II: 785 (yrkandet under A. 9), I: 662 och II: 787 samt II: 783 — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning av frågorna om änkepension till fränskild kvinna och pension till änkling;

F. att följande motionsyrkanden, nämligen

1) yrkandet under 2 b) i motionerna I: 28 och II: 54,

2) yrkandena i motionerna I: 70 och II: 211,

3) det första och det sista yrkandet i motionerna I: 214 och II: 264,

4) yrkandet i motionerna I: 291 och II: 366,

5) yrkandet i motionerna I: 293 och II: 365,

6) yrkandena i motionerna I: 298 och II: 363,

7) yrkandet i motionerna I: 299 och II: 283,

Lag om allmän försäkring, m. m.

8) yrkandet i motionerna I: 370 och II: 445,

9) yrkandet i motionerna I: 483 och II: 562,

10) yrkandet i motionerna I: 633 och II: 761,

11) yrkandena under I. i), III. a)—e) och g) samt IV. i motionerna I: 649 och II: 777,

12) yrkandet i motionerna I: 650 och II: 782,

13) yrkandena i motionerna I: 652 och II: 769,

14) yrkandet under b) i motionerna I: 655 och II: 772,

15) yrkandena under A. 1, 4, 5, 8 och 10 i motionerna I: 657 och II: 785,

16) det andra yrkandet i motionerna I: 658 och II: 778,

17) yrkandena i motionerna I: 659 och II: 770,

18) yrkandet i motionerna I: 660 och II: 789,

19) yrkandena under I. a) och f) i motionerna I: 661 och II: 784,

20) det sista yrkandet i motionerna I: 662 och II: 787,

21) yrkandet under b) i motionerna I: 663 och II: 774,

22) yrkandet i motionen II: 330,

23) yrkandet i motionen II: 611,

24) det sista yrkandet i motionen II: 762,

25) yrkandet i motionen II: 773,

26) yrkandet under 3. i motionen II: 783, samt

27) yrkandet i motionen II: 788, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Till utskottsutlåtandet hade fogats följande

Reservationer

Vid A. i utskottets hemställan (med direkt anknytning till de i propositionen framlagda författningsförslagen)

Förslaget till förordning om ändring i förordningen den 4 juni 1954 angående

kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel

I. till 3 § (avser karensbeloppet vid läkemedelsrabatteringen)

av herr *Enarsson* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottet med bifall till motionen II: 780 bort hemställa,

dels att 3 § förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel måtte erhålla i reservationen angiven lydelse,

dels ock — såsom en följd härav — att 5 § nämnda förordning samt 19 kap. 7 § lagen om allmän försäkring måtte erhålla av reservanternas likaledes angiven lydelse.

Förslaget till lag om allmän försäkring

II. till 2 kap. 5 § (avser ersättning för resor i anledning av tandläkarvård inom moderskapsförsäkringen)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström* samt herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet med bifall till det under I. e) i motionerna I: 661 och II: 784 upptagna yrkandet bort hemställa,

dels att 2 kap. 5 § lagen om allmän försäkring måtte erhålla i reservationen angiven lydelse,

dels ock — såsom en följd härav — att 3 § sjukreseförordningen måtte erhålla av reservanternas likaledes angiven lydelse.

III. till 3 kap. 2 § (avser rätt för företagare, som står utanför tilläggs pensioneringen, att tillhöra försäkringen för tilläggs sjukpenning)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström*, herrar *Eric Carlsson*, *Enarsson*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, fröken *Wetterström* samt herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet med bifall delvis till det under I. b) i motionerna I: 649 och II: 777 upptagna yrkandet, motionerna I: 653 och II: 775 samt det under A. 2. i motionerna I: 657 och II: 785 upptagna yrkandet bort hemställa,

Lag om allmän försäkring, m. m.

dels att 3 kap. 2 § lagen om allmän försäkring måtte erhålla i reservationen angiven lydelse,

dels ock — såsom en följd härav — att 3 kap. 5 och 11 §§ samt 13 kap. 2 § lagen om allmän försäkring måtte erhålla av reservanterna likaledes angiven lydelse.

IV. till 3 kap. 12 § (avser barntillägg till moderskapspenning) av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet med bifall till det under I. b) i motionerna I: 661 och II: 784 upptagna yrkandet bort hemställas,

dels att 3 kap. 12 § lagen om allmän försäkring måtte erhålla i reservationen angiven lydelse,

dels ock — såsom en följd härav — att 3 kap. 14 § lagen om allmän försäkring måtte erhålla av reservanterna likaledes angiven lydelse.

V. till 6 kap. 1 och 2 §§ samt 12 kap. 1 och 2 §§ (avser sammankopplingen av folkpensioneringen och tilläggspensioneringen i fråga om förtida och uppskjutet uttag av ålderspension)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet med bifall till det under I. c) i motionerna I: 649 och II: 777 upptagna yrkandet bort hemställas, att 6 kap. 1 och 2 §§ samt 12 kap. 1 och 2 §§ måtte erhålla i reservationen angiven lydelse.

VI. till 19 kap. 2 och 6 §§ (avser inkomstgränsen för påförande av avgift till sjukvårdsförsäkringen)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet i anledning av det under I j) i motionerna I: 649 och II: 777 upptagna yrkandet bort hemställas, att 19 kap. 2 och 6 §§ lagen om allmän försäkring måtte erhålla i reservationen angiven ändrad lydelse.

Förslaget till lag angående införande av lagen om allmän försäkring

VII. till 16 § (avser inkomstprövning av änkepensioner i övergångsfallen)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet med bifall till det under I. e) i motionerna I: 649 och II: 777 framställda yrkandet bort hemställas, att 16 § lagen angående införande av lagen om allmän försäkring måtte erhålla i reservationen angiven lydelse.

Förslaget till lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg för folkpension

VIII. till 4 § (avser inkomstprövning av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett att utskottet med bifall till det under I. d) i motionerna I: 649 och II: 777 framställda yrkandet bort hemställas, att 4 § lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension måtte erhålla i reservationen angiven lydelse.

Förslaget till lag om finansiering av folkpensioneringen

IX. till 2 och 3 §§ (avser inkomstgränsen för påförande av folkpensionsavgift)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet i anledning av det under I. i motionerna I: 455 och II: 543 upptagna yrkandet bort hemställas, att 2 och 3 §§ lagen om finansiering av folkpensioneringen måtte erhålla i reservationen angiven lydelse.

X. vid 6 § (avser kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen fr. o. m. år 1963)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström*, herrar *Eric Carlsson*, *Enarsson*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors* samt fröken *Wetterström* och herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet med bifall till det under a) i motionerna I: 663 och II: 774 upptagna yrkandet bort hemställas, att 6 § lagen om finansiering av folkpensioneringen måtte erhålla följande lydelse:

Lag om allmän försäkring, m. m.

6 §.

Kommun skall för varje år bidra till kostnaderna för folkpensioneringen med

dels viss andel, motsvarande en tiondels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaderna för följande förmåner, som under året utbetalats för inom kommunen mantalskrivna pensionsberättigade, nämligen förtidspensioner jämte barn-tillägg till sådana pensioner, änkepen-sioner i anledning av dödsfall, som in-träffat före den 1 juli 1960, samt hustru-tillägg, dock att bidraget icke må över-stiga tre femtedelar av nämnda kostna-der och ej heller ett belopp motsvaran-de en krona för varje skattekrona i kommunen,

dels ock viss andel, motsvarande en femtedels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaderna för kommunala bostads-tillägg, som under året utbetalats för pensionsberättigade, mantalskrivna inom kommunen, dock högst fyra femte-delar och lägst en fjärdedel av sagda kostnader.

Vid E. i utskottets hemställan (utan direkt an-knytning till de i propositionen framlagda författningsförslagen)

XI. (avser utredning om införande av änklingspension inom tilläggspensione-ningen)

av herrar *Strand* och *Axel Svensson*, fru *Carlqvist* samt herrar *Nilsson* i Göteborg, *Odhe* och *Bengtsson* i Varberg, vilka ansett, att utskottet

dels under E. bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motio-nerna I: 650 och II: 782, I: 655 och II: 772, I: 657 och II: 785 (yrkandet un-der A. 9), I: 662 och II: 787 samt II: 783 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an-hålla om en förutsättningslös utredning angående änkepension till fränskild kvinna;

dels ock — såsom en följd härav — under F. bort hemställa, att motionerna I: 481 och II: 560 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid F. i utskottets hemställan (utan direkt an-knytning till de i propositionen framlagda författningsförslagen)

XII. (avser behovsprövade modersbi-drag till ensamstående mödrar)

av fru *Hamrin-Thorell* och fröken *Nordström*, utan angivet yrkande.

XIII. (avser barntillägg till tilläggs-sjukpenning i anledning av barnsörd)

av fru *Hamrin-Thorell*, utan angivet yrkande.

XIV. (avser invaliditetsbegreppet be-träffande de blinda)

av herr *Rimmerfors*, utan angivet yr-kande.

XV. (avser självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nord-ström* samt herrar *Anderson* i Sunds-vall och *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till det un-der 2. b) i motionerna I: 28 och II: 54 framställda yrkandet måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning med uppgift att utreda de tekniska möj-ligheterna och formerna för en själv-ständig pensionering för hemarbetande husmödrar inom tilläggs-pensioneringen.

XVI. (avser de hemarbetande husmöd-rarnas ställning i socialförsäkringssy-stemet)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavs-son* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till det un-der III. e) i motionerna I: 649 och II: 777 framställda yrkandet måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning angående de hemarbetande husmödrarnas ställning inom socialförsäkringssystemet i enlig-het med vad reservanterna anført.

Lag om allmän försäkring, m. m.

XVII. (avser åldersgränsen för invaliditetsersättning och invaliditetstillägg)
av herr *Eric Carlsson*, fröken *Wetterström* och herr *Gustavsson* i Alvesta, utan angivet yrkande.

XVIII. (avser indexreglering av invaliditetsersättning och invaliditetstillägg)
av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av det under A. 7. i motionerna I: 657 och II: 785 framställda yrkandet måtte

1. besluta att invaliditetstillägg och invaliditetsersättning skulle från och med den 1 januari 1963 indexregleras på grundval av de belopp som angäves i 12 § i förslaget till lag angående införande av lagen om allmän försäkring, samt

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en teknisk utredning om de kompletteringsbestämmelser till den under 1) angivna lagen, som erfordrades för genomförande av ovan angiven indexreglering, samt att förslag härom förelades årets höstriktsdag.

XIX. (avser invalidernas ställning inom pensioneringen)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till det under III. a) i motionerna I: 649 och II: 777 framställda yrkandet måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående invalidernas ställning i pensioneringen i enlighet med vad reservanterna anfört.

XX. (avser standardhöjning av folkpensionerna under år 1963)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till det under III. c) i motionerna I: 649 och II: 777 framställda yrkandet måtte i skrivelse

till Kungl. Maj:t begära förslag till nästa års riksdag om höjning av folkpensionerna med 350 kr. för ensamstående och 450 kr. för två pensionsberättigade makar.

XXI. (avser standardhöjning av folkpensionerna efter år 1968)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström* samt herrar *Eric Carlsson*, *Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de under IV. i motionerna I: 649 och II: 777 samt de under A. 4. i motionerna I: 657 och II: 785 framställda yrkandena måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

dels uttala att folkpensionärerna även efter 1968 skulle ha del i den allmänna standardstegringen och att standardtillägg till folkpensionsförmånerna således skulle komma i fråga även efter sagda tid,

dels ock anhålla om utredning och förslag till riksdagen före år 1968 om lämpliga tekniska former för folkpensionsbeloppens standardmässiga anpassning i framtiden.

XXII. (avser att folkpensionerna uttryckes som procentdelar av basbeloppet)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av det under I. f) i motionerna I: 649 och II: 777 framställda yrkandet måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till innevarande års höstriktsdag om sådan ändring i lagen om allmän försäkring att folkpensionsbeloppen angäves på annat sätt än såsom procentdelar av basbeloppet.

XXIII. (avser fickpengar till folkpensionärer)

av fröken *Nordström*, utan angivet yrkande.

XXIV. (avser folkpension åt hemmadöttrar)

Lag om allmän försäkring, m. m.

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av det under A. 8. i motionerna I: 657 och II: 785 framställda yrkandet måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att den socialpolitiska kommittén måtte påskynda sitt arbete så att förslag kunde föreläggas nästa års riksdag om förtidspension till äldre kvinnor — däribland s. k. hemmädöttrar — som saknade möjligheter att försörja sig på arbetsmarknaden utan att detta förhållande direkt kunde härledas ur medicinska faktorer.

XXV. (avser valfrihet inom tilläggs-pensioneringen)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström*, herrar *Eric Carlsson*, *Enarsson*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors* samt fröken *Wetterström* och herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 291 och II: 366, I: 483 och II: 562 samt de under III. b) i motionerna I: 649 och II: 777 och under A. 1. i motionerna I: 657 och II: 785 framställda yrkandena måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående valfrihet inom tilläggs-pensioneringen mellan olika delar av dess skydd och mellan olika pensionsnivåer i enlighet med vad reservanterna anfört.

XXVI. (avser tilläggspension för svenska medborgare, som arbetar i grannländerna)

av herr *Anderson* i Sundsvall, utan angivet yrkande.

XXVII. (avser samband mellan avgifter och förmåner inom tilläggs-pensioneringen beträffande korttidsanställda arbetstagare)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström* samt herrar *Eric Carlsson*, *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 70 och II: 211 samt I: 298 och II: 363 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag rörande sambandet mellan avgift till tilläggs-pensioneringen och pensionsförmån avseende korttidsanställda arbetstagare i syfte att för dessa arbetstagare avlägsna förekomsten av avgift till tilläggs-pensioneringen, som ej åtföljdes av motsvarande förmån.

XXVIII. (avser samband mellan avgifter och förmåner inom tilläggs-pensioneringen beträffande utländsk medborgare, som ej är mantalsskriven här i riket)

av herr *Enarsson* och fröken *Wetterström*, utan angivet yrkande.

XXIX. (avser preliminära avgiftsskolor för arbetsgivaravgifter till socialförsäkring)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, utan angivet yrkande.

XXX. (avser samband mellan avgifter och förmåner inom sjukförsäkring)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, utan angivet yrkande.

XXXI. (avser tilläggs-pensioneringen och låglönegrupperna)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 299 och II: 283 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning och förslag rörande en sådan reformering av tilläggs-pensioneringen att låglönegrupperna på rättvist sätt kunde få pensioner i förhållande till inbetalade avgifter i enlighet med vad reservanterna anfört.

XXXII. (avser allmänt ombud)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström* samt herrar *Eric Carlsson*, *Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av det un-

Lag om allmän försäkring, m. m.

der A. 11. i motionerna I: 657 och II: 785 framställda yrkandet måtte

1. uttala att en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen skulle inträttas och att därmed det nuvarande underställningssystemet för riksförsäkringsverket avskaffades, samt

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att de förslag till ändringar och tillägg i gällande lagstiftning, som föranleddes av reservanternas hemställan ovan under 1), framlades för årets höstriktsdag.

XXXIII. (avser kommunernas bidrag till folkpensioneringskostnaderna för år 1962)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström*, herrar *Eric Carlsson*, *Enarsson*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors* samt fröken *Wetterström* och herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till det första yrkandet i motionerna I: 214 och II: 264 samt det under I. i) i motionerna I: 649 och II: 777 upptagna yrkandet måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen

Härigenom förordnas, att 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

Kommun skall för varje kalenderår bidraga till kostnaderna för pensioner enligt lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering med

dels viss andel, motsvarande tre tjugondels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för tilläggs pensioner, änkepensioner i anledning av dödsfall,

som inträffat före den 1 juli 1960, hustrutillägg och vårdtillägg, som under året utbetalats för inom kommunen mantalskrivna pensionsberättigade, dock att bidraget icke må överstiga tre femtedelar av nämnda kostnad och ej heller ett belopp motsvarande en krona för varje skattekrona i kommunen.

dels ock viss andel, motsvarande en femtedels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för kommunala bostadstillägg, som under året utbetalats för pensionsberättigade, mantalsskrivna inom kommunen, dock högst tre femtedelar och lägst en fjärdedel av sagda kostnad.

Vad i första stycket stadgats om kommuns skyldighet att bidraga till kostnaderna för tilläggs pensioner, änkepensioner, hustrutillägg och vårdtillägg skall avse även indextillägg till grundpensioner, änkepensioner och hustrutillägg.

3 §.

Varje kommuns bidrag uträknas av riksförsäkringsverket. Därvid skall en tolfedel av pensionsberättigad årligen tillkommande tilläggs pension, änkepension, hustrutillägg och vårdtillägg även som indextillägg och kommunalt bostadstillägg anses belöpa på varje månad. Angående tid och sätt för gäldande av kommunbidrag förordnar Konungen.

Denna lag länder till efterrättelse från och med den 1 januari 1962; dock skola äldre bestämmelser alltjämt äga tillämpning beträffande bidrag för år 1961 och tidigare år.

XXXIV. (avser hemställan till Kungl. Maj:t om förslag till ändrade regler för kommunernas bidrag till folkpensioneringskostnaderna)

I. av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till det under b) i motionerna I: 663 och II: 774 framställda yrkandet ävensom i anled-

Lag om allmän försäkring, m. m.

ning av det sista yrkandet i motionerna I: 214 och II: 264, det under I. g) i motionerna I: 649 och II: 777 samt motionerna I: 654 och II: 776 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttala att staten som ett led i en senare kommande, kommunal skatteutjämningsreform skulle överta återstående kommunala kostnader för förtidspensioneringen.

II. av herr *Enarsson* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 654 och II: 776 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ändring fr. o. m. den 1 januari 1963 i reglerna om kommunernas bidrag till folkpensioneringen, så att — i enlighet med vad reservanterna anført — kommunerna befriades från att bidraga till förtidspensioneringen men i gengäld ålades ökade bidrag till änkepensioner och hustrutillägg.

III. av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de under I. g), h) och III. g) i motionerna I: 649 och II: 777 framställda yrkandena måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag rörande dels upphörande av kommunernas skyldighet att bidraga till folkpensioneringskostnader, såvitt gällde förtidspensioneringen från och med den 1 januari 1963 och såvitt gällde änkepensioner och hustrutillägg från och med den 1 januari 1964, dels införande från och med den 1 januari 1963 av sådana bidragsregler avseende kommunala bostadstillägg, att penningvärdeförsämring ej medförde att reglernas skatteunderlagsdifferentiering uttunnades och ökade kostnader överfördes på kommunerna.

XXXV. (avser frivillig statlig pensionsförsäkring)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström* samt herrar *Eric Carlsson*, *Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och

Gustavsson i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 633 och II: 761 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att den frivilliga statliga pensionsförsäkringen skulle kompletteras även med den av utredningen om pensionsstyrelsens frivilliga försäkring föreslagna försäkringsformen livsvarig ålderspension i förening med förtidspension.

XXXVI. (avser personlig frivillig tilläggspensionering)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, utan avgivet yrkande.

XXXVII. (avser beroende uppdragstagare)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström*, herrar *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av yrkandet under 2. i motionerna I: 652 och II: 769 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1963 års riksdag om utvidgning av arbetsfredslagstiftningen till att gälla alla uppdragstagare.

Vidare hade avgivits följande

Särskilda yttranden

I. (avser lägre pensionsålder för vissa grupper)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*;

II. (avser åldringsvårdsfrågor av allmän natur)

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*;

III. (avser åldringsvårdsfrågor av allmän natur)

av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta.

Vad utskottet hemställt föredrogs; och anförde därvid:

Lag om allmän försäkring, m. m.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Vid föreliggande utskottsutlåtande finns en rad av reservationer, som jag inte närmare skall gå in på. Jag skall nöja mig med att mera i detalj gå in på ett par av dem, men dessutom, herr talman, ber jag att dessförinnan få göra vissa påpekanden.

För jämnt 50 år sedan lade en utredning fram det förslag som resulterade i 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring. Det var ett historiskt beslut som den gången togs i enighetens tecken. En svag försäkring var det fråga om enligt nutida mått och en blygsam begynnelse, men det var en viktig princip som beseglades, folkförsäkringens princip, tanken att alla i detta land skulle ha ett gemensamt socialt trygghetssystem.

1946 togs beslut om vår folkpensionering. Det viktigaste nya den gången var att inkomstprövningen reducerades, att vi fick ett gemensamt lika grundskydd för alla vid invaliditet och ålderdom.

1948 började de nya folkpensionerna att betalas ut, de pensioner som där-efter ständigt har ökats, dels genom indextillägg för att bevara realvärdet, dels genom standardtillägg för att ge de gamla och invaliderna del av vår allmänna välförhållning.

1955 blev den allmänna sjukförsäkring och den allmänna moderskapsförsäkring förverkligade. Hela folket fick ett gemensamt grundskydd vid sjukdom, men sjukförsäkring innebar också genombrottet för en ny tanke, att socialförsäkring skulle skydda den individuella standarden genom att sjukpenningen graderades efter den arbetsinkomst som i det enskilda fallet bortföll genom sjukdom. Obligatoriskt genomfördes denna princip för löntagarna; företagarna erbjöds att frivilligt teckna en motsvarande försäkring.

Efter de upprivande stridernas år beslut 1959 års riksdag införa den all-

männa tilläggs-pensioneringen. Löntagarna fick sitt inkomstgraderade skydd vid invaliditet och ålderdom — inte helt obligatoriskt eftersom möjligheten till kollektivt utträde erbjöds. Företagarna togs med automatiskt i samma försäkring men fick möjlighet att individuellt träda ut.

1962 års beslut ser ut att bli historiskt. Vi utvidgar löntagarnas skydd för det individuella inkomstbortfallet vid sjukdom, moderskap, invaliditet och ålderdom och gör det obligatoriskt. Företagarna tas in automatiskt också i sjukförsäkring och får i alla avseenden samma skydd som löntagarna men behåller möjligheten till individuellt utträde i fråga om förmåner som ligger ovanför grundskyddet.

Lagen om allmän försäkring innebär att vi för samman fyra socialförsäkringsgrenar och beseglar den organisatoriska sammansmältningen. Hela folket får del av samma trygghetssystem, luckor i skyddet täpps igen, svaga partier förstärks. Omkring 900 000 folkpensionärer får den största standardhöjning som beslutats på 15 år. Rörlig pensionsålder införes. 1 200 000 hemmafruar får sin grundsjukpenning kraftigt höjd och därutöver viktiga förbättringar vid sjukdom. 500 000 företagare får försäkringskydd vid sjukdom, något som de flesta av dem nu saknar. Barnaföderskorna får en tredubbling av sin engångsersättning vid barnsbörd och en fördubbling av den tid, varunder bortfallen arbetsinkomst ersättes. Tandvårdersättning införes för mödrar; långtidssjuka, höggradigt invaliderade och äldre änkor får olika förbättringar. Sammanlagt motsvarar förbättringarna 750 miljoner kronor om året i ökade utgifter, men någon höjning av folkpensionsavgiften behöver därför inte ske.

Herr talman! Det är verkligen sant, som andra lagutskottet uttalar, att det är en milstolpe i socialförsäkringens utveckling, som vi inbjuds att passera.

Lag om allmän försäkring, m. m.

Men passagen är inte klar än. En hel rad mer eller mindre vägande invändningar, som framförts reservationsvis, måste först röjas ur vägen.

Sant är att vi lagstiftar fram tryggheten. Vi bestämmer hur mycket folkpensionen skall öka, åt *vilka*, på *vad* sätt och *när* förmåner av olika slag skall utgå vid sjukdom och invaliditet. Sant är att vi träffar viktiga val gemensamt i fråga om fördelningen av våra tillgångar och beseglar dem genom lagstiftning. Ja, om man vill se det så kan man säga, att vi uppnår tryggheten genom tvång via lagar om hur vi skall fördela de tillgångar, som vårt dagliga arbete ger oss att dela på. Men därigenom ökar vi, såsom jag ser det, den enskildes valfrihet. Först när tryggheten har skapats känner sig människan fri, först när hon har medel i sin hand kan hon välja. Detta borde vara en allmän mening. Annars skulle vi inte ha en sådan samling om de stora frågor i dagens utskottsutlåtande, som jag nyss räknade upp. Möjligheten att vidga och fördjupa den enskildes frihet genom att förbättra allas materiella villkor tycks alla innerst inne tro på; annars skulle man inte samlas så mangrant kring hela folket omfattande åtgärder på olika politiska områden.

Den fulla sysselsättningens politik, som är ämnad att ge oss alla arbete, byggs ut till att avse att envar skall ha ett så produktivt arbete som möjligt och ett så långt möjligt fritt yrkesval. Det innebär att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna får byggas ut i olika avseenden i syfte att skapa inkomstrygghet och valfrihet för den enskilde i arbetslivet.

Utbildningsväsendet måste genom samhällets insatser utvidgas för att den enskilde skall kunna utnyttja sin talang och utveckla sin personlighet. På det ena området efter det andra bestämmer vi här i riksdagen om åtgärder för hela folket — och tror oss därmed öka den enskildes trygghet men också hans frihet.

Särskilt för de äldre har valfriheten börjat skymta genom de samhällsåtgärder vi här diskuterar. De äldre kan konkurrera på bostadsmarknaden. De börjar efterfråga service av olika slag efter eget val. Vi strävar efter att bereda dem möjlighet till fritt vald sysselsättning och till ett kulturliv efter individuella tycken. Allt detta kommer som ett resultat av en högre materiell standard, i sin tur vunnen genom våra lagstiftares beslut om de materiella tillgångarnas fördelning. När fruktan och otrygghet förjagas, börjar friheten verkligen få innehåll.

Detta, herr talman, är enligt min mening det viktigaste i dagens beslut. Fördenskull betecknar dagens förslag, såsom utskottet uttryckt det, en milstolpe. Vi tar ett stort steg på vägen mot den allmänna trygghetens samhälle, som är den verkliga, individuella frihetens miljö.

Men ordet frihet — eller valfrihet — är nu liksom förut ett honnörsord också för de borgerliga partierna, då vi behandlar pensionsfrågan och övriga socialförsäkringsfrågor. Det utskottsutlåtande vi har framför oss slutar med en lång rad reservationer, bemängda med uttryck för denna strävan till valfrihet.

Propositionen och utskottets lagförslag erbjuder företagarna två slag av valfrihet. Vill de inte vara med i fråga om tilläggsförmånerna, så får de träda ut; grundförmånerna behåller de ändå. En företagare får vidare i fråga om tilläggsjukpenning välja om han vill ha en karenstid på 3 eller 33 eller 93 dagar — avgiften avpassas därefter. På detta sätt har vi erbjudit klara alternativ.

Nu begär de borgerliga partierna därutöver följande valmöjligheter. En företagare skall få träda ut ur försäkringen för tilläggs pension men stå kvar för tilläggs sjukpenning. Han skall få utträda ur en del av tilläggs pensioneringen, nämligen avseende ålderspension, men stå kvar i en annan del,

Lag om allmän försäkring, m. m.

nämligen den som avser invaliditetskydd och familjeskydd. Företagaren skall kunna ha kvar rätten till full tilläggspension för egen del, om han blir invaliderad, och för de efterlevande, om han skulle dö, och samtidigt ha kvar en del av ålderspensionen, nämligen hälften, men kunna utträda för den andra hälften av ålderspensionen.

En företagare skall vidare kunna utträda ur ATP men i stället inträda i en av staten ordnad, ytterligare utbyggd frivillig försäkring för ålderspension och förtidspension. Och han skall slutligen kunna ta ut ålderspension i förtid, d. v. s. mellan 63 och 66 års ålder, i form av folkpension, men vänta till ett senare tillfälle med att ta ut tilläggspension — eller vice versa.

Herr talman! Då jag har studerat alla dessa valmöjligheter, har jag saknat endast en punkt. Varför skall inte dessa s. k. fördelar av individuell valfrihet tillfalla löntagarna? Varför skall löntagarna stå kvar och garantera försäkringens ekonomi, medan företagare får ta för sig på smörgåsbordet vad som anses passa dem?

Vidare vill jag erinra om att denna den individuella valfrihetens försäkring, som jag nu beskrivit med de borgerliga partiernas yrkanden, fanns för några år sedan fullt utvecklad i frihet. Den hette då dels linje 2 och dels linje 3. Det är de s. k. frivilliglinjerna inför folkomröstningen 1957 och valet 1958 som nu märkligt nog återuppstått inför 1962 års val. När nu denna frihet finns, i dag liksom förr, i de borgerliga förslagen, varför drar man då inte den enda rimliga konsekvensen? Varför yrkar man inte avslag på hela lagförslaget? Varför kräver man inte att ATP och tilläggsjukpenningförsäkringen skall avskaffas och frivilliglinjen — den ena respektive den andra — äntligen genomförs.

Herr talman! På tal om ATP-reformen sade jag i mitt förstamajtal att en anda, präglad av solidaritet, defini-

tivt genomsyrat vårt folk. En ökad insikt har arbetat sig fram, att vi har att svara en för alla och alla för en. Jag erkänner — sedan jag läst de borgerligas reservationer — att det jag yttrade den gången var en överdrift. Det gäller nämligen inte de borgerliga partierna här i riksdagen.

I många sammanhang har jag påvisat, att ATP bygger på ett stort och fast kollektiv, som solidariskt svarar för avgifterna nu och i framtiden. Utan detta kollektiva ansvar kan man inte erbjuda de fördelar, som det s. k. fördelnings-systemet för finansiering erbjuder. Jag tänker på den korta intjänandetiden av 30 år för full pension. Jag tänker på den fördelaktiga pensionsberäkningen på grundval av de 15 bästa åren — särskilt värdefulla regler för gifta kvinnor. Jag tänker på övergångstidens gynnsamma regler för dem som snart går i pension, och på det låga avgiftsuttaget i början. Mycket annat kunde nämnas samtidigt.

Det är i en försäkring av ATP:s typ som detta är möjligt — en försäkring med ATP:s stora sammanhållning av hela eller nästan hela folket och med ATP:s kanske litet grovt utformade men rejäla förmåner.

Mot detta system har de borgerliga partierna i årtal fört vår generations bittraste politiska strid. Det blir dyrt, har de sagt — och i deras reservationer i dag står, att företagarna inte har råd att betala avgifterna. Det blir stelt, har de sagt, det kan inte anpassas till individuella önskemål och behov — och i deras reservationer i dag belyses hur »illa pensionskostymen sitter», om jag får erinra om en beryktad annons från det förgångna.

Men de borgerliga reservanterna drar inte längre samma slutsats som förr. De kräver inte frivilliglinjen — utan de begär att få bygga in sina s. k. valfriheter i vårt obligatoriska system. De kräver individuell frihet inom ett system, vars obligatoriska karaktär de från början har bekämpat just därför att detta sys-

Lag om allmän försäkring, m. m.

tem inte kunde ge den individuella friheten de krävde.

Det finns ingen reservation med begäran om valfrihet för löntagarna — och inte heller för de arbetsgivare som skall betala avgifterna. Man noterar inte ens att vi nu tar bort den kollektiva utträdesmöjligheten för löntagare, vilket vi gör därför att ingen grupp av löntagare begärt att få utnyttja den när ingen har velat ha den. Det faller de borgerliga partierna inte längre in att tala om att företagarna inte har råd att betala avgifter för sina anställda — dessa avgifter som de för några år sedan påstod skulle leda till mångårigt lönestopp och näringslivets utarmning. Men de talar så mycket mer om att företagarna inte har råd att betala avgiften för sin egen trygghet genom försäkringen.

Låt mig säga att jag förstår deras tystnad. Jag gör det av flera skäl. Löntagarna har på allt sätt visat att de vill ha ATP och den nya allmänna försäkring där ATP ingår. Detta är skäl nog, herr talman, för tystnaden. Men det finns ett skäl till. Det skälet är obehagligt, men det måste ändå fram i ljuset. Endast genom att försäkringen är obligatorisk för löntagarna, fast sammanhållen och med starka garantier för sin ekonomi, endast på grund därav har man vågat föra fram kravet på dessa friheter för företagarna. Det är med andra ord löntagarna och de företagare som står kvar i systemet som skulle få betala för de övrigas valfrihet!

Utskottet har klart redogjort för skälen till att man avvisat de olika kraven på utvidgad valfrihet. I ett sammanfogat system sådant som den nya allmänna försäkringen är det inte möjligt att skilja ut sjukförsäkringsdelen från pensionsdelen och låta någon välja den ena eller den andra biten — helt enkelt därför att man inte längre har någon gräns mellan dem. En av de stora och efterlängtnade fördelarna med förslaget från socialförsäkringskommittén var

just, att vi inte skulle ha några luckor eller dubbelersättningar utan ett enhetligt system som gav trygghet i alla skiften då arbetsförmågan tryter eller nedsettes.

När vi nu fogar samman delarna för trygghetens skull, då kommer de borgerliga partierna och begär att få bryta upp helheten igen. Jag betonar att detta gäller partierna, ty bland alla de myndigheter och organisationer som yttrat sig över lagförslaget har en stor majoritet tillstyrkt den sammanfogning som nu sker. De flesta har alltså förstått att den borgerliga linjen i praktiken är omöjlig att följa, även om de i princip gillar största möjliga individuella frihet.

De borgerliga utskottsledamöterna har också förstått en del av sammanhanget. De har avvisat sina borgerliga kollegers motionsyrkanden om valfrihet åtminstone på en punkt, nämligen i fråga om möjligheter för företagare att träda ut ur sjukförsäkringsdelen men stå kvar i pensionsdelen. De har vid närmare överväganden kommit fram till slutsatsen, att om någon är beredd att betala för ATP, så bör han inte beviljas utträde för det belopp, säg någonting på 90 kronor om året i ett normalinkomstläge, som det kostar att få tilläggssjukpenning vid längsta karenstid. För ett sådant belopp på någon halv procent av inkomsten får med andra ord valfrihetens princip vika — där får det räcka med den valfrihet som propositionen innehåller.

Men i motsatt fall skall valfriheten enligt borgerlig mening vara total. Om en företagare har avstått från ATP — om han alltså inte anser sig behöva eller ha råd till ett långtidsskydd för sig och sin familj — skall han ändå ha rätt att vara med i försäkringen för korttidsskydd genom försäkringen för tilläggssjukpenning.

Så fort man sagt detta framträder emellertid svårigheterna. Vi tänker oss en företagare som är familjeförsörjare

Lag om allmän försäkring, m. m.

och som utnyttjat denna valfrihet. Då han blir sjuk får han sjukpenning som ersättning för den bortfallna inkomsten, men han har inte rätt till förtidspension från ATP. Om därför sjukdomen övergår i invaliditet, kan han inte som övriga försäkrade komma i åtnjutande av tilläggs pension. Han får gå ned till folkpensionens nivå, som är lägre. Man kan förstå att han inte vill göra detta; det kan ju röra sig om tusentals kronor om året i förlust då det blir fastslaget att arbetsoförmågan är permanent. Den sjuke vill därför fortfarande kallas sjuk för att få högre ersättning.

Herr talman! Var är den myndighet som skall ta ifrån honom hans högre ersättning och ge honom en lägre — och som skall bestämma en tidpunkt då detta skall ske? Flera av riksdagens ledamöter sitter i de nya pensionsdelegationerna, som i dessa fall skulle ha människors öden i sina händer. Resultatet blir att man måste införa en bestämd termin. Med andra ord — man måste återinföra den begränsning av sjukhjälpstiden som vi nu *alla* är glada att få ta bort! Jag hänvisar till sidan 270 i en av reservationerna, där man med tillfredsställelse understryker att en lucka eliminerats. Jag hänvisar samtidigt till propositionen sid. 219, där det citeras ett uttalande av RLF, som säger att man eventuellt kan övergå till tvåårig sjukhjälpstid.

Detta, mina vänner kammarledamöter, skulle bli resultatet av denna valfrihet, med andra ord att vi inte lyckades täppa igen den lucka som alla nu är tillfredsställda över att den skall fyllas igen.

Nå, säger man då från borgerligt håll, vi måste klara den svårigheten. Vi låter folk försäkra sig — hela tiden frivilligt, varje bit för sig — i det allmänna systemet, även för invalidpension och änkepension, samtidigt som de kan slippa ålderspension. Om alltså den långtidssjuke blir invalid för

alltid, får han förtidspension från ATP. Näväl, men då uppstår följande problem: mannen har fått förtidspension från ATP, och så blir han 67 år. Han har ju inte rätt till ålderspension. Skall han då bli av med sin förtidspension? Får han behålla den, då har han fått ålderspension, som han själv har av sagt sig. Reserverna tycker att problemet är värt att särskilt uppmärksammas. Javäl, men att lösa det överlåter de åt mig! De försäkrade kommer att ha ett starkt ekonomiskt intresse av att senast vid 66 års ålder bli förklarade för invalider, om de då skulle kunna få ett livsvarigt pensionskydd på grund av invaliditet. Myndigheterna skulle ställas inför mycket svåra avgöranden, då det ju kan vara ganska oklart om en person i den åldern har arbetsförmågan i behåll eller inte.

Nå, reserverna anvisar en viss lösning: man kan ju låta folk välja en halv ålderspension från ATP om de inte har råd med en hel. Däremot avvisar reserverna av något skäl en halvering av förtidspension och änkepension. Samma problem uppstår där. Vi får gränsen mitt igenom försäkringssystemet, rakt igenom den enskildes liv. Där skall som gränsvakt sitta en myndighet för att vaka dels över den försäkrades behov och rätt, dels över försäkringens ekonomi, d. v. s. de övriga avgiftsbetalarnas intressen. De skall avvisa somliga och släppa fram andra, ibland på grundval av sin egen bedömning, ibland på grundval av den enskildes eget val en gång i tiden.

Nu bör man observera motiveringen för dessa förslag. Den är inte längre principiell. De motiv som anföres är genomgående att företagarna inte har råd till mer än ett begränsat skydd. Ibland anföres också att de inte behöver skydd.

Låt mig genast säga, att det kan ligga något i detta tal. Jag har förståelse för behovsynpunkten. Det är därför som jag har lagt fram förslag om utträdesrätt för företagare och om olika karens-

Lag om allmän försäkring, m. m.

tider för tilläggssjukpenningen. Den som väljer det minsta skyddet får också lägre avgifter. Av bland annat samma skäl förde jag på sin tid fram den s. k. tredjedelsreduktionen av företagarkinkomsten, vilket som bekant fick till följd att jag uppvaktades av företagarna själva, som ville ha bort regeln, och av borgerliga tidningar anklagades för företagarfientlighet. När jag då föreslog att regeln skulle slopas, möttes jag på nytt av borgerliga protester: den skulle samtidigt slopas och vara kvar efter den enskildes val.

Om man nu vill tillgodose behovet av ett visst korttidsskydd eller fullt korttidsskydd, behovet av invaliditetsskydd och familjeskydd, behovet av ett helt eller delat långtidsskydd, måste ju detta kosta något. Man kan inte utnyttja ATP-systemets fördelar av ett stort och fast kollektiv och samtidigt inte tillhöra kollektivet. Står man utanför kollektivet får man förstås betala vad det kostar att ha en sådan fördel. När det gäller riskskyddet genom sjukförsäkring samt förtids- och familjepensionering kan de borgerliga ledamöterna lätt få upplysning om priset. Jag vet att de har nära till försäkringsbolagen, och jag vet att de inte är benägna att anklaga dessa bolag för att de tagit för höga avgifter.

För egen del tror jag att ett delat skydd av reservanternas modell utanför den allmänna försäkringen måste kosta de företagare som det här gäller lika mycket som ett fullt skydd i den allmänna försäkringen. Och jag kan visa siffror på det, mina damer och herrar! Jag säger inte detta som någon kritik mot någon. Systemen är och måste vara olika konstruerade. Om man vill ha den individuella försäkringens fördelar, får man också ta dess nackdelar i fråga om priset. Den som tror att han lättare klarar kostnaderna av en försäkring som bygger på individuell anslutning och en utvecklad valfrihet har enligt min uppfattning fel. En sådan försäkring måste premiesättas på ungefär samma sätt som

gäller för enskild försäkringsverksamhet. Man måste också vara klar över att den allmänna försäkringens konstruktion är sådan, att den inte tillåter enskilda undantag och specialanordningar utöver mycket bestämda gränser. Detta är ett faktum som herrarna inte kan komma förbi, och jag är verkligen nyfiken att höra om någon av de efterföljande reservanterna kan ge oss ett besked om att så skulle kunna tänkas.

Jag kommer nu till en ny fråga. Vill folk ha den valfrihet som utträdesrätten innebär? Vi vet att löntagarna inte ville det. Det är alldeles klart på den punkten, det har till och med herr Ohlin så småningom insett. De valde tryggheten. Vi vet också att något sådant som 80—90 procent av företagarna valde att stå med i ATP från början. Beträffande anslutningen till försäkringen för tilläggssjukpenning råder numera fullständig enighet i och utanför riksdagen om att den för företagarnas del skall vara automatisk — jag utgår från att partiledarna nu ansluter sig till sina reservanter i utskottet, varför jag har inkasserat också deras röster redan i förväg. Hur många som kan vilja träda ut ur hela systemet sedan de väl kommit in vill jag emellertid inte spå om.

Men jag vill gärna säga att jag hoppas, att det blir få. Jag hoppas det för trygghetens skull, för de enskilda människornas skull. Jag skall med några ord förklara varför.

Som alla vet skall ATP-pensioner till änkor och barn efter avlidna börja utgå från nästa årsskifte. Det gäller efterlevande till personer som avlidit i år eller avlider senare. Vid en undersökning häromdagen i sjukvårdens återfanns ett antal fall, då familjeförsörjare som utträtt ur ATP avlidit under de första månaderna av år 1962. I flera av dessa fall har man funnit, att de efterlevande från nästa år — om männen inte hade trätt ut — skulle ha fått mer än 2 000 kronor om året från ATP i pension utöver de belopp som de nu får från folkpensione-

Lag om allmän försäkring, m. m.

ringen. Jag kan naturligtvis inte redovisa dessa enskilda fall, men jag kan säga följande om dem. De är nästan alla lantbrukare. Det finns exempel på familjer med flera barn och årsinkomster på 8 000, 10 000, 12 000, 18 000, 20 000 och 30 000 kronor — i ett fall fem barn som skulle ha blivit pensionsberättigade jämte den efterlevande hustrun. Det finns fall där 4 000 kronor om året skulle ha utgått i pension från ATP, ett fall på till och med 9 000 kronor i efterlevandepension från ATP, enligt de beräkningar man har gjort.

Man kan lätt räkna ut vilka avgifter som skulle ha utgått till ATP, om vederbörande inte hade ansett sig böra träda ut. Pensionsbelopp på flera tusen kronor år efter år skulle i dessa fall ha krävt avgifter på några hundratal kronor under åren 1960 och 1961. Dessa avgifter är som bekant avdragsgilla vid beskattningen och blir därigenom ännu lättare att bära.

När jag har studerat statistiken över alla utträdena har jag funnit, att olika inkomstgrupper är företrädda. Där finns åtskilliga med så låg inkomst att i varje fall från början ingen ATP-rätt i praktiken fanns att avstå ifrån. Den geografiska fördelningen är dock mycket ojämn.

Dessa förhållanden ger åtminstone mig en obehaglig känsla av att en del, som kanske väl hade behövt pensionskyddet eller kommer att behöva det, råkat ut för dåliga rådgivare, som varit särskilt flitiga i vissa bygder. Vi har nu dessa dödsfall, som jag här har påpekat, för ögonen. De blir fler för varje månad som går. Snart kommer invaliditetsfallen och sedan ålderspensionsfallen. De får sin folkpension förvisso — men kommer de att känna sig nöjda med sitt val den dag de kan se vad de har valt?

Statistiken visar att de flesta av dem som utträtt inte har utnyttjat den frivilliga, statsunderstödda försäkringen för tilläggsjukpenningen. De har varit

konsekventa och nöjt sig med de obligatoriska grundförmånerna både i sjukförsäkring och ålderspensionering.

De företagare, som inte anser sig behöva ett större skydd än grundförmånerna, erbjudes nu att välja bort tilläggsförmånerna. Det är en ren och klar linje, som kan förenas med försäkringens konstruktion. Och utanför den allmänna försäkringen erbjuder det privata försäkringsväsendet alla möjligheter till individuella variationer.

Herr talman! Jag skall nu övergå till en fråga av helt annan karaktär, som jag vill beröra med några få ord. Den gäller fördelningen av folkpensionskostnaderna mellan staten och kommunerna.

Socialförsäkringskommittén kom till den slutsatsen att kommunerna på längre sikt bör bestrida kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen, medan staten svarar för övriga folkpensionskostnader. Kommittén fann dock att en sådan lösning inte är möjlig under de närmaste åren.

Jag är medveten om att de senare årens höjningar av folkpensionernas belopp och kommunernas ökade skatteunderlag har medfört en ökning av kommunernas folkpensionskostnader. Samtidigt har kommunerna, och inte minst de med svagt skatteunderlag, fått en lättnad i sina förpliktelser genom utbyggnaden av socialförsäkringen. De förslag, som riksdagen nu har att ta ställning till, innebär en ytterligare utveckling i denna riktning.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till att hela frågan om den kommunala skatteutjämnningen för närvarande prövas av en särskild kommitté, har jag ansett att den provisoriska reglering, som är nödvändig i anslutning till den nu aktuella reformen i fråga om invalidpensioneringen, så litet som möjligt bör rubba de nuvarande grunderna för kostnadsfördelningen.

Då skatteutjämningskommitténs förslag till ändrade grunder för bidrag till skattetyngda kommuner var ute på re-

Lag om allmän försäkring, m. m.

miss underströks från flera håll, vilken ekonomisk börda som kostnaderna för bl. a. folkpensionering och socialvård innebär för många kommuner. Regeringen föreslog därför i årets proposition om bidrag till skattetyngda kommuner, att särskild hänsyn borde tas till sådana faktorer som folkpensionering, skolväsende och socialvård vid tilldelningen av extra skattelindringsbidrag. I år har extra bidrag beviljats med 380 000 kronor, medan regeringen räknat med att det under nästa år behövs ett anslag till sådana bidrag på 10 miljoner kronor. Totalt innebär förbättringen av ordinarie och extra skattelindringsbidrag en ökning från 15 till 60 miljoner kronor, d. v. s. en fyrdubbling av statens insatser för de skattetyngda kommunerna.

Den motion i denna fråga, som ett antal socialdemokrater lade fram vid riksdagens början, har därmed i väsentliga hänseenden fått ett positivt svar.

Man kan nog med utskottet hävda, att de nya skattelindringsbidragen ger ett gynnsammare resultat från skatteutjämnings synpunkt än motionsyrkandet. Enligt min mening kan frågan om kommunernas bidrag till folkpensioneringens finansiering inte gärna bedömas utan samband med den allmänna omprövning av grunderna för kommunbidragen, som pågår i 1958 års skatteutjämningskommitté. Man bör därför dröja med ytterligare åtgärder på detta område.

Slutligen några ord i frågan om folkpensionshöjningar i framtiden. Alla är inställda på att pensionerna skall höjas ytterligare i flera etapper. I den föreslagna lagen om allmän försäkring heter det att folkpensionen för en ensam pensionär skall vara 90 procent av basbeloppet på 4 000 kronor i 1957 års penningvärde, d. v. s. 3 600 kronor. Om inte statsmakterna beslutar något annat skall denna bestämmelse träda i kraft den 1 juli 1968. Detta ger såvitt jag förstår ett korrekt uttryck för den av regering och

riksdag tidigare intagna ståndpunkten att folkpensionen för en ensam pensionär år 1968 skall utgöra 3 600 kronor i 1957 års penningvärde. Något annat har inte heller från något håll gjorts gällande.

Det har emellertid av folkpartiet påståtts att bestämmelsen skulle hindra standardhöjningar efter år 1968. Centerpartiet menar att bestämmelsen i varje fall skulle motverka sådana standardhöjningar. Dessa påståenden förefaller lika obegripliga för mig som för utskottsmajoriteten. Men jag vill gärna begagna tillfället att något beröra frågan om tiden efter 1968. Det är sju år dit. Den rejäla folkpensionshöjning, som regeringen har föreslagit, kommer att genomföras om sju veckor. Jag tror för min del att dagens folkpensionärer har betydligt större intresse av det som nu görs för dem än av löften eller uttalanden om vad som kan komma att hända fram på 1970-talet.

Ärade kammarledamöter! Borde vi inte vara litet försiktiga med sådana uttalanden — inte minst mot bakgrunden av våra erfarenheter från de senaste åren? Alla dessa tolkningstvister som uppstått kring vad den ene eller andre sade eller menade år 1957, 1958 och 1960 har inte erbjudit något uppbyggligt skådespel — det kan nog alla hålla med om. Jag vill förorda att vi avstår från både tolkningar och misstänkliggöranden i fråga om innebörden av dagens beslut då det gäller vad som skall ske i en avlägsen framtid. I varje fall är jag för min del helt öppen för diskussion och obunden när det gäller den tidens problem.

Herr talman! I dagens läge — jag upp-repar det — är det glädjande att vi kan genomföra en stor social reform som denna. De äldre, som har utfört sin del i vårt välförhållande, får sina villkor väsentligt förbättrade. De handikappade får en betydelsefull förbättring, och låt mig apropå dem skjuta in, att jag ser det som en väsentlig del av dagens re-

Lag om allmän försäkring, m. m.

form att vi utvidgar våra rehabiliteringsanordningar och möjliggör för allt flera att öka och göra bruk av den begränsade arbetsförmåga de besitter. Mödrarna och därmed barnfamiljerna får ett bättre stöd då barnen kommer. Jag vill se vårt beslut om moderskapsförsäkringen som ett viktigt familjepolitiskt steg, och förstärkningen av husmödrarnas sjukförsäkring har också betydelse för familjernas ekonomi. Företagarnas trygghet vid sjukdom blir densamma som löntagarnas.

Inneböörden av dagens beslut är med andra ord att vi ökar tryggheten — och att vi vidgar och fördjupar friheten för alla lager i vårt folk.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Efter socialministerns anförande skall jag försöka att avkorta mitt inlägg, framför allt i de avsnitt som utgör en redogörelse för propositionens innehåll, eftersom socialministern själv har redogjort för väsentliga delar därav. Låt mig bara inledningsvis erinra om att reformarbetet inom socialförsäkringen i vårt land hittills har skett så att säga styckevis och etappvis. Tämligen oberoende av varandra har alla socialförsäkringsgrenar tid efter annan förbättrats. Tydligast framträder detta etappvis genomförda reformarbete inom folkpensioneringen, som alltifrån slutet av 1930-talet undergått den ena förbättringen efter den andra. Allteftersom socialförsäkringen byggts ut har emellertid behovet av samordning mellan dess olika grenar gjort sig gällande. Det har blivit klart att socialförsäkringen bör vara ett enhetligt system, som i största möjliga utsträckning bereder den enskilde ett tillfredsställande skydd mot de ekonomiska följderna av sjukdom, invaliditet, ålderdom och försörjarens frånfälle. I fjol togs det första steget mot ett enhetligt socialförsäkringssystem, då riksdagen fattade beslut om socialförsäkringens administration, i

huvudsak uppbyggd på sjukkasseorganisationen.

Genom det nu föreliggande förslaget i proposition nr 90 och andra lagutskottets utlåtande nr 27 står vi beredda att ta ett nytt betydelsefullt steg, i det att de lagar som reglerar sjuk- och moderskapsförsäkringen, folkpensioneringen och tilläggs-pensioneringen föreslås bli sammanförda i en gemensam lag, lagen om allmän försäkring. Det antyds emellertid i propositionen att förslaget till lag om allmän försäkring inte får uppfattas så, att vi nu skulle ha uppnått det slutliga målet. Yrkesskadeförsäkringen, som för närvarande är föremål för utredning, är endast provisoriskt ansluten till den nya försäkringslagen. Även frågan om tandvårdskostnadernas inordnande i sjukförsäkringen är under utredning. Socialpolitiska kommittén arbetar med olika projekt, som säkert kommer upp i riksdagen inom den närmaste tiden och som kommer att inordnas i den lag som vi i dag skall besluta. Slutligen behöver väl också erinras om att folkpensioneringens och socialförsäkringens finansiering är under utredning.

När lagen träder i kraft vid nästa årsskifte samtidigt med att tilläggs-pensionens förmånssida träder i funktion, kan man med skäl säga att vår socialförsäkring går in i ett nytt skede och att det beslut, som vi står redo att fatta, utgör en milstolpe i socialförsäkringens utveckling i vårt land.

Det förslag, som riksdagen nu har att behandla, inskränker sig emellertid inte bara till ett lagtekniskt sammanförande av de nyssnämnda författningarna. Det innehåller, som vi redan har hört av socialministerns anförande, betydelsefulla materiella nyheter. Jag nämner för att göra framställningen kortare endast rubrikerna: Sjukförsäkringens reformeras. Moderskapsförsäkringen utbyggs samtidigt som den behovsprövade mödranhjälpen försvinner. Sjukpenningklassernas antal utökas. Företagarna erhåll-

Lag om allmän försäkring, m. m.

ler rätt att ansluta sig till försäkringen för tilläggsjukpenning. Grundsjukpenningen höjs. Folkpensionerna höjs väsentligt från den 1 juli i år. Nyttillkommande indextillägg på folkpensionerna kommer efter den 1 juli i år att utgå med högre belopp.

Det har sagts att tyngdpunkten i den reform, som nu föreslås, ligger i utformningen av den nya förtidspensioneringen. Reglerna för denna skall gälla för såväl folkpensioneringen som tilläggs-pensioneringen och är alltså av stor betydelse för framtiden. Enligt den nu gällande folkpensioneringslagen krävs för rätt till invalidpension att arbetsförmågan är nedsatt med minst två tredjedelar, så att endast en tredjedel eller mindre av normal arbetsförmåga återstår. Invalidpensionen är dessutom inkomstprövad. Enligt förslaget till förtidspensionering bortfaller inkomstprövningen i sin hittills vedertagna form. Förtidspensionen graderas i tre grupper. Vid bedömningen av huruvida rätt till förtidspension föreligger är självfallet invaliditetsbegreppet av central betydelse. Jag tänker inte inlåta mig på någon djupgående analys av invaliditetsbegreppet i den nya lagen, men jag tror att invaliditetsbedömningen blir ett ganska svårt och grannlaga problem för försäkringsmyndigheterna att klara upp, kanske framför allt i begynnelsekedet. Vi har inom utskottet ägnat åtskillig tid åt att reda ut begreppet och har väl så småningom — tror vi — fått dess innehåll klart för oss.

Förutsättningen för rätt till förtidspension är att arbetsförmågan är nedsatt på grund av medicinsk defekt, som i lagen beskrives som sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte. Men den medicinska defekten grundar inte i och för sig rätt till förtidspension. Så sker endast i den mån defekten medför en nedsättning av arbetsförmågan, som innebär ett inkomstbortfall. Förtidspensionen skall alltså utgöra ersättning för inkomstbortfall. Den är inte någon lytesersättning.

Uppenbarligen kan det inte heller bli fråga om någon enhetlig bedömning från fall till fall, även om invaliditetsfallen är varandra lika. Myndigheterna, och då närmast pensionsdelegationerna, får ta hänsyn till de speciella förhållanden som råder i invalidens hemort, t. ex. förutsättningarna för att skaffa sig lämpligt arbete. En invalidiserad människa i en stad eller tätort har oftast helt andra möjligheter att skaffa sig ett lämpligt arbete än en på liknande sätt handikappad, som bor i en skogsbygd, där skogsarbete eller annat tungt arbete kanske är det enda som står till buds. Hänsyn måste sålunda tas till de speciella förhållanden under vilka den handikappade lever.

Även om svårbemästrade problem kan uppkomma vid tillämpningen av den nya invaliditetsbedömningen, skall det dock erkännas att lagtexten är utformad på ett sätt som ger utrymme för generositet, hänsyn och vidsyn vid bedömningen, och man får hoppas att dessa förnämliga egenskaper får råda vid bedömningen, då människor söker förtidspension. Det är fråga om en bedömning, som kan bli utomordentligt grannlaga.

I samband med förtidspensioneringen kommer också frågan om omskolning och rehabilitering in i bilden. I förslaget läggs stor vikt vid att rehabiliteringsverksamhet kommer till stånd, där detta är lämpligt och möjligt. Det är glädjande att socialministrern i dag med sådan skärpa har betonat behovet av att denna verksamhet utbygges. För närvarande är det nog så, att omskolnings- och rehabiliteringsverksamheten inte är uppbyggd i sådan utsträckning att den tillfredsställer det behov som kommer att uppstå, när lagen sättes i tillämpning. Här måste verkliga krafttag till för att man skall få till stånd den verksamhet, som enligt propositionens förslag tydligt avses.

Till förtidspensionsberättigad skall under vissa förutsättningar kunna utgå

Lag om allmän försäkring, m. m.

särskilda tillägg, nämligen invaliditets-tillägg och invaliditetsersättning. För att invaliditetsersättning skall kunna utgå med belopp som svarar mot de icke inkomstprövade delarna av folkpensionen plus det vårdtillägg som nu kan utgå, har utskottet i denna del föreslagit en mindre uppräknig av denna ersättning. Jag ber att få yrka bifall till detta utskottets förslag.

Även på ett annat område har utskottet frångått propositionen, nämligen när det gäller den del som rör förslaget till änkepension åt fränskilda kvinnor. Där har meningarna varit starkt delade, men utskottets ledamöter har till sist enat sig om att föreslå, att den frågan blir föremål för en ny förut-sättningslös utredning. Jag ber att få tillstyrka utskottets förslag även i denna del.

Det vore givetvis åtskilligt mera att säga om propositionens sakinnehåll, men för att inte bli för mångordig i min framställning skall jag nu övergå till att säga några ord om reservationerna. Först vill jag dock som slutomdöme om propositionen säga, att vi inom utskottet har funnit att lagförslaget är gott och att det i de flesta delar bör kunna läggas till grund för den lagstiftning som föreslås. Men fastän jag konstaterar detta, innebär dock det stora antal motioner, som väckts i anledning av propositionen, och det stora antal reservationer, som fogats till utskottets utlåtande, att det finns åtskilliga önskemål om ändringar. Några av de väsentligaste av dessa ändringar har socialministern redan polemiserat emot. Jag konstaterar emellertid att varken motions- eller reservationsyrkandena innehåller några principiellt skiljaktiga meningar av djupgående natur. Oftast är det ändringsyrkanden, som rör detaljer och som enligt min uppfattning på intet sätt rubbar systemet som sådant i dess struktur.

Socialministern hade en lång utläggning om företagarnas ställning i för-

säkringssystemet, och jag kunde inte komma ifrån intrycket att socialministern i år liksom i fjol gärna vill göra den reservation, som avser valfrihet för företagarna, till en betydligt större politisk fråga än den i själva verket är. Motionärerna och reservanterna har nämligen utgått från att företagarnas ställning inom socialförsäkringssystemet i icke så ringa mån är helt annorlunda än löntagarnas. Företagarna skall ju själva betala avgifterna till den försäkring som de skaffar sig. Det kan man väl säga att löntagarna också gör via företagarna, men situationen är väl ändå litet annorlunda, när företagarna individuellt betalar sin egen avgift. Det är ganska naturligt, att det då kan finnas en önskan att också individuellt anpassa avgiften till det försäkringsbehov, som man anser sig ha. Vi har inte avsett att företagarna skall åka snål-skjuts på löntagarna. Socialministern säger, att det är löntagarna som bygger upp systemet och svarar för dess fortbestånd genom de kollektiva avgifter, som betalas för dem. Det ligger väl åtskilligt i detta. De är ju många, och de avgifter som betalas in för deras del blir väl betydligt större än vad motsvarande avgifter kan bli för företagarna.

Men ändå har i varje fall inte jag — och jag tror inte heller någon av de andra reservanterna — utgått ifrån någonting annat än att företagarna, när de beslutar sig för huruvida de skall helt stå med i försäkringssystemets alla delar eller om de skall träda ut, har övervägt de risker som de tar om de begär utträde. Då kan vi inte finna annat än att det är litet väl stelt om en företagare som t. ex. vill träda ut ur tilläggs-pensionsförsäkringen men kvarstå i försäkringen för tilläggs-sjukpenning inte kan få det utan måste träda ut ur bägge dessa delar av försäkringssystemet. Det ter sig något obilligt. Som jag nyss sade har företagaren själv klart för sig att han skaffar sig ett

Lag om allmän försäkring, m. m.

sämre skydd för ålderdomen när han träder ut ur tilläggs pensionsförsäkringen.

Jag är också fullt på det klara med att det föreslagna systemet blir något krångligare än det strikta och något stela system som propositionen förordar. Det blir därför administrativt också dyrare, men jag har hela tiden utgått från att företagarna skall betala vad försäkringen kostar. Det är inte fråga om att de skall tillskansa sig fördelar, såsom socialministern tycktes tro, på löntagarnas bekostnad.

Situationen är inte minst bland jordbrukarna men även bland många andra mindre företagare den, att de åstadkommer ett väsentligt investerings- och amorteringssparande. Det kapital de nedlägger i jordbruket eller rörelsen ger dem nu liksom tidigare trygghet på ålderns dagar. En jordbrukare bor kvar på gården. Han bedömer situationen så, att han inte har behov av de pengar som han samlar i en pensionsförsäkring. För honom är det viktigare att han under den livskraftiga åldern gör investeringar och förbättringar på gården. Det skydd han på det sättet skaffar sig bedömer han vara en ersättning för tilläggs pensionen, och han kan alltså avstå från denna. Genom reservationen nr III på sidan 269, undertecknad av de borgerliga representanterna i utskottet, har vi velat öppna en möjlighet för företagarna att välja om de vill tillhöra både sjuk- och tilläggs pensionsförsäkringen eller endast tillhöra sjukförsäkringen och träda ut ur försäkringen för tilläggs pension. Den följdre reservation, som betecknas med nr XXV på sidan 292, avser utredning om särskilda former av valfrihet, särskilt möjligheten att stå kvar i tilläggs sjukförsäkringen och inom tilläggs pensionsförsäkringen få invalid- och efterlevandeskydd.

Det skall gärna medges, att det blir rätt komplicerade kompletteringar av tilläggs pensionssystemet, men nog kun-

de de vara värda att utredas, i all synnerhet som ju företagarna på ett alldeles särskilt sätt är ansvariga för och ekonomiskt knutna till tilläggs pensions systemet. Jag vill för reservanternas och motionärernas del än en gång understryka att det inte är fråga om att åka snålskjuts, utan reservanternas avsikt är att företagarna skall betala efter försäkringsmatematiska grunder vad den försäkring som de väljer kan komma att kosta.

Ett annat avsnitt som socialministern uppehöll sig vid var fördelningen av folkpensionskostnaderna mellan stat och kommun. På denna punkt föreligger också reservationer. Vid årets början väckte ett antal socialdemokratiska ledamöter i bägge kamrarna — ett stort antal för övrigt — en motion, i vilken man dels begärde att riksdagen med omedelbar verkan, från och med innevarande år, skulle besluta att det kommunala bidraget till de inkomstprövade folkpensionerna — bostadstillägget undantaget — inte skall överstiga 1 krona per skattekrona och dels yrkade på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i syfte att med det snaraste få till stånd ett definitivt förslag till folkpensioneringens finansiering.

När man läser motionen, som har ett högst behjärtansvärt syfte, känner man igen formuleringar och sifferuppgifter från de konferenser med kommunalmän, som landskommunernas förbund anordnade på flera platser i mellersta Norrland under förra året, varvid just kostnadsfördelningen mellan stat och kommun dels beträffande folkpensioneringen och dels beträffande skolväsendet och socialvården togs upp till debatt. I detta sammanhang underströks starkt behovet av att någonting måste göras på detta område och att det måste skapas andra fördelningsgrunder mellan statens och kommunernas kostnader för dessa ändamål. Jag tror att motionen har inspirerats från detta

Lag om allmän försäkring, m. m.

håll. Vid konferenser av denna typ brukar ju riksdagsmännen bli tillfrågade, varför de inte gör någonting. Riksdagsmännen är ju själva kommunalmän och bör då också se till att det på detta område blir ett bättre sakernas tillstånd. Jag har därför förståelse för de socialdemokratiska motionärer — av vilka de allra flesta är kommunala förtroendemän — som här har föresatt sig att göra en kraftansträngning. Argumenteringen i motionen är adekvat, och motionens syfte är tacknämligt. Det är en klok motion.

Jag hoppas, att socialdemokraterna biträder motionens yrkande genom att bifalla vår reservation nr X, vilken föreslår en kostnadsfördelning av samma slag som den motionärerna påyrkat. Liknande motioner har också i samband med propositionen väckts från de borgerliga partierna.

Regeringen har nu, som socialministern nämnde, levererat en proposition, nr 111, med förslag om utökade bidrag till kommunerna i skatteutjämningens syfte. I denna proposition har man tagit upp ett belopp på 10 miljoner kronor för att kunna ge en extra skatteutjämning till kommuner, som har särskilt stora kostnader för folkpensionering och skoländamål. Motionen skulle alltså genom detta, som socialministern uttryckte det, ha blivit tillgodosedd.

Jag kan inte finna detta. För det första skulle ett förverkligande av motionärernas och reservanternas yrkanden kräva ett belopp, som är ungefär dubbelt så stort som de 10 miljoner vilka Kungl. Maj:t anslagit. Kungl. Maj:ts förslag är alltså sämre än motionärernas och reservanternas förslag. För det andra är dessa motioner avlämnade oberoende av det skatteutjämningsförslag som nu kommit och som väl under alla förhållanden hade kommit från Kungl. Maj:t. Skatteutjämningspropositionen kan alltså näppeligen åberopas för ett avslag på motionen.

Jag ber med detta att få yrka bifall till den reservation på s. 282 som är betecknad med X samt till dess följdreservation på s. 297, betecknad med XXXIV: I. Den senare reservationen avser en långsiktig utredning.

Reservation nr XV berör ett gammalt problem, nämligen självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar. Jag skall inte fördjupa mig i detta ämne. Jag är medveten om att det är ett tekniskt besvärligt problem att lösa, och andra talare kommer att ägna sig åt denna fråga. Jag inskränker mig till att jämväl yrka bifall till denna reservation.

Jag nämnde i samband med invaliditetsbedömningen att förtidspensionerna kompletteras med särskilda tillägg, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning. Vi har i reservation nr XVIII yrkat på att dessa invaliditetstillägg må bli indexreglerade. Förslag i detta avseende har inte framlagts vare sig i propositionen eller i utskottsmajoritetens utlåtande. Jag yrkar på bifall till reservation XVIII.

Trots den kritik som socialministern utsatte reservation XXI för — den som gäller standardhöjningen av folkpensionen efter 1968 — tillåter jag mig yrka bifall till reservationen. Den går ut på att riksdagen redan nu skall göra ett uttalande om att folkpensionerna skall bli föremål för standardhöjningar även efter 1968, även om det kan anses att vi är tidigt ute.

Sedan riksdagen för ett par år sedan fattade beslut om änkepensionen har situationen för de s. k. hemmadöttrarna, som vi länge aktualiserat i motioner, inte förbättrats. Vi har åtskilliga gånger jämfört hemmadöttrarnas situation med änkor, och vi anser det rimligt att någonting sker som kan hjälpa dem i deras beträngda läge. Vi har tagit upp problemet i reservation XXIV. Vi är medvetna om att frågan är föremål för utredning i socialpolitiska kommittén och att det därför kanske kan synas obe-

Lag om allmän försäkring, m. m.

fogat att ta upp den. Vi har emellertid yrkat på att behandlingen av ärendet skall påskyndas inom socialpolitiska kommittén så att ett förslag kan framläggas till nästa år. — Inom parentes vill jag nämna, att det beträffande denna reservation skett ett olycksfall i arbetet i det att herr Rimmerfors, som tillhör socialpolitiska kommittén, blivit antecknad som reservant. Hans namn har emellertid kommit med av misstag och bör utgå.

Herr Spångberg har i en motion på nytt aktualiserat den gamla frågan om de värmländska arbetare som går över gränsen och skaffar sig arbete i Norge. De är uteslutna från rätten till tilläggs-pension enligt tilläggs-pensionslagen. Jag har under den punkt där ärendet redovisas antecknat en blank reservation bara för att få tillfälle att ge uttryck för mina enkla funderingar. Dessa funderingar går ut på att det borde finnas någon möjlighet att lösa problemet. Det måste enligt mitt sätt att se principiellt vara fel att vi har en grupp svenska medborgare, mantalsskrivna i landet och boende i landet, som ställs utanför det försäkringssystem som i princip skall omfatta hela svenska folket.

Jag är medveten att det inte går att ålägga de norska arbetsgivarna att betala avgift, och jag är även medveten om att det föreligger svårigheter, när det gäller registreringen av vederbörandes inkomst i Norge. Men alldeles olösligt är väl problemet ändå inte. Då man nu anslutit företagarna till försäkrings-systemet — företagarna betalar individuella avgifter — borde det för en sådan här grupp finnas möjligheter att på liknande villkor vinna anslutning. Vi talar ju om rörlig arbetsmarknad och om att gränserna skall öppnas. Men om inte detta problem löses blir ju de svenska arbetarna och övriga löntagares rörelsemöjligheter begränsade, eftersom de riskerar att mista värdefulla sociala förmåner, därest de går över gränsen till Norge, Danmark eller Finland och tar arbete.

Det borde som sagt vara möjligt att för sådana här grupper skapa en individuell tillträdesrätt, liknande den som gäller för företagarna, även om det bryter mot den kollektivistiska idé som systemet är uppbyggt efter.

Nu anfördes det i utskottet att nordiska socialpolitiska kommittén har frågan under prövning. Det är också det enda skälet till att jag kunnat ansluta mig till utskottets hemställan och inte avgivit en motiverad reservation.

Redan under fjolåret, när riksdagen beslöt inrätta försäkringsdomstolen, föreslogs från vårt håll i motion och reservation att denna domstol skulle utrustas med ett allmänt ombud som skulle föra det allmännas talan och i viss utsträckning — åtminstone på det principiella planet — tillvarata allmänhetens intressen. Vi har kommit tillbaka med förslaget i år. Det har avvisats av utskottsmajoriteten, men vi reserverar oss alltså till förmån för att ett allmänt ombud tillsättes vid försäkringsdomstolen. Även i år har lagrådet enligt min mening ganska hårt tryckt på angelägenheten av att försäkringsdomstolen får arbeta under samma former som andra domstolar. Institutionen blir ju annars ofullgängen. När tilläggs-pensioneringens förmåns sida och reglerna om samordningen nästa år träder i funktion skulle jag tro att försäkringsdomstolen får åtskilligt mera att göra än hittills, och då kommer det att föreligga behov av ett sådant ombud för att försäkringsdomstolen redan från början skall kunna arbeta som andra domstolar och för att vi skall få säkerhet för att det blir en objektiv bedömning. Den möjlighet, som försäkringsverket nu har att underställa vissa frågor domstolens prövning, kan knappast anses vara till fyllest, eftersom det är försäkringsverket självt som avgör, vilka frågor, som bör underställas domstolens prövning.

Slutligen skall jag beröra reservation nr XXXV på sid. 301 i utskottets utlåtande, vilken avser det frivilliga statliga pensionssystemet. Den frågan har

Lag om allmän försäkring, m. m.

varit föremål för utredning, och utredningen har föreslagit flera former av frivillig försäkring. Av dessa har socialministern i propositionen endast tagit upp en. Det är särskilt grupper bland yrkesfiskarna som vill ha en livsvarig ålderspension i förening med förtidspension. Utredningsmannen hade föreslagit en sådan grupp inom den frivilliga försäkringen, men Kungl. Maj:t har inte tagit upp det förslaget i sin proposition. Jag vet att herr Johansson i Öckerö kommer att tala om betydelsen av denna försäkring. Det är ju här frågan om en försäkringsform som är avsedd att komplettera den allmänna försäkringen, och jag har svårt att förstå att människor, som vill skaffa sig en ålderstrygghet genom denna försäkringsform, inte skall få göra det. Jag tror liksom socialministern att det blir dyrare än om de kollektivt går med i tilläggs pensioneringen. Men det finns även andra skäl, som talar för den frivilliga försäkringen; inbetalningen av avgifterna kan ske när man har pengarna och inte nödvändigtvis genom årliga premier. Det finns dessutom ett par andra fördelar. Varför skall inte människor som vill utnyttja en sådan möjlighet att skaffa sig trygghet få göra det. Jag hoppas att socialministern snart vidtar de åtgärder som behövs för att en sådan försäkringsform skall komma till stånd inom den frivilliga pensionsförsäkringens ram. Jag yrkar bifall till reservation nr XXXV.

Herr talman! Jag ber sammanfattningsvis att få yrka bifall till reservationerna III, X, XV, XVIII, XXI, XXIV, XXV, XXXII, XXXIII, XXXIV: I, XXXV. På de punkter där jag icke yrkat bifall till reservationerna yrkar jag bifall till vad utskottet hemställt.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Socialministern har här lämnat en uttömmande redovisning av propositionens innehåll och därvid även känt sig föranlåten att med grovt

artilleri beskjuta de borgerliga reservationerna, därför att de på vissa punkter tillåtit sig ha från regeringen avvikande meningar. Herr Anderson i Sundsvall har därefter redogjort för de gemensamma borgerliga reservationerna. Jag skall därför, även om jag måste gå in på våra reservationer, försöka begränsa mig så mycket som möjligt. Av två skäl kan jag göra detta. Dels är innehållet i de gemensamma borgerliga reservationerna klargjort för kammarens ledamöter och dels har vi från högerpartiets sida inte ansett oss ha anledning att i så många detaljer ta avstånd från propositionens förslag. Vi har därför endast ett begränsat antal reservationer att försvara.

Om jag får fälla ett allmänt omdöme om detta förslag om allmän försäkring, vill jag säga att jag tycker att det är ett bra förslag. Det innehåller väl inte precis några revolutionerande nyheter, men förslaget innebär en värdefull konsolidering av de socialförsäkringsreformer, som riksdagen beslutat, med de åtgärder i administrativt avseende, som måste bli en naturlig följd därav.

Förslaget medför åtskilliga förbättringar, som för många människor blir av stor betydelse, och det är därför värt allt erkännande. Om jag skulle få peka på några punkter som jag tycker är tillfredsställande, vill jag nämna förbättrade förmåner för invaliderna, att inom sjukförsäkringen grundpenningen höjs, att sjukpenningskalan utbyggs, att hemmafruarnas ställning inom sjukförsäkringen förbättras, att en maximerad sjukhjälpstid kommer att gälla för endast dem som åtnjuter ålderspension eller förtidspension, att mödrahjälpen, som visat sig vara administrativt alltför dyrbar, kommer att avlösas av en förbättrad moderskapsförsäkring och att rörlig pensionsålder tillkommer även inom folkpensioneringen.

På två punkter har utskottet gått ifrån Kungl. Maj:ts förslag. I fråga om änkepension till frånskilda har ett enhäl-

Lag om allmän försäkring, m. m.

ligt utskott förordat en ny och förut-sättningslös utredning. Den andra avvikel- sen är att, som tidigare här påpekats, utskottet förordar en höjning av invali- ditetsersättningen från 1 800 kronor till 2 000 kronor.

Även om vi alltså från högerpartiets sida i stort accepterar socialministerns förslag, finns det vissa frågor där vi tar avstånd från propositionen. Bl. a. anser vi att företagarna borde få valfrihet att om de så önskar tillhöra endera sjuk- försäkring eller tilläggserspensionering- en. Efter det myckna talet om valfrihet som vi hört i första maj-talen och som i dag fullföljdes av socialministern bor- de man kunna i praktiska förslag från regeringen visa att man vill införa val- frihet. Jag känner socialministerns in- vändning att det inte går, men man har redan i propositionen markerat att vissa särbestämmelser kan vara lämpliga för företagarna — jag tänker t. ex. på val- möjlighet beträffande karenstiden — och det är väl beträffande lämpligheten av särbestämmelser som meningarna går isär; både regeringen och reservanter- na har utgått ifrån att specialbestäm- melser inom vissa gränser ändå bör förekomma. Det som passar den ena passar inte den andra, och det är som vi ser det inte lyckligt att mota in män- niskor i bestämda fällor, där den enskilde bara har att foga sig i statliga regeringsbestämda föreskrifter. Då frå- gar man sig vart egentligen valfriheten har tagit vägen.

Herr talman! Jag skall nu be att få upphålla mig vid de reservationer där högerledamöterna i utskottet förekom- mer.

Den första reservationen, betecknad med nr I, gäller karensbeloppet vid lä- kemedelsrabatterning. Denna fråga är vid det här laget en gammal bekant för kammarens ledamöter. Vi vill, liksom vi yrkat en följd av år, att det nuvarande karensbeloppet på tre kronor skall höjas till fem kronor. Om man gör det, skulle statsbidraget kunna slopas. Det skulle

leda till en merutgift på bara en krona per inköpt läkemedel för den enskilde. Förslaget måste innebära betydande ad- ministrativ förenkling, då antalet er- sättningsärenden skulle komma att minska med omkring en tredjedel. Här- igenom skulle sjukkassornas utgifter kunna nedbringas med 19—20 miljoner, och bortfallet av statsbidraget innebär endast en minskning av sjukkassornas inkomst med 6,6 miljoner, och på det sättet skulle man få ett »överskott» på cirka 13 miljoner kronor. Det finns allt- så utrymme för ytterligare begränsning av statens bidrag till sjukkassorna. Pro- positionen föreslår ett enhetligt stats- bidrag med 50 procent till kassornas ut- gifter. Vi har från vårt håll ingenting att invända mot konstruktionen av det- ta statsbidrag, men vi tycker att bidra- get kan begränsas till 45 procent. Bespa- ringen till statsverket skulle då uppgå till 28,4 miljoner kronor.

Det är att märka att vårt förslag inte innebär någon som helst höjning av sjukförsäkringsavgifterna. Då den obli- gatoriska sjukförsäkringens fonder un- der år 1960 ökade med 23 miljoner kro- nor och fonderna den 31 december sam- ma år uppgick till 441 miljoner kronor, anser vi att en ytterligare höjning av fonderna inte är behövlig. Våra förslag innebär att statens bidrag till sjukkas- sorna kan minskas med totalt 35 mil- joner kronor.

Utskottet avstyrker motionen med åberopande av samma skäl som vid ti- digare tillfällen och pekar på att den utredning som tidigare har pågått på annat håll nu bedrivs inom sjukförsäk- ringsutredningen och att man bör av- vakta vad den kommer till. Vi tycker emellertid inte att det är nödvändigt att dröja med denna fråga, eftersom man genom en så enkel åtgärd som den som vi förordar uppenbarligen kan göra väsentliga besparingar utan att det blir betungande för den enskilde. Jag ber alltså med detta att få yrka bifall till reservation nr I.

Lag om allmän försäkring, m. m.

I reservation nr III föreslås rätt för företagare som står utanför ATP att tillhöra försäkringen för tilläggsjukpenning. Skälen har tidigare utförligt redovisats. Till grund för denna reservation ligger partimotioner från de tre borgerliga partierna.

Från vårt håll har vi också anslutit oss till yrkandet i reservation nr XXV, då vi tycker det finns fog att begära en utredning med förslag om att införa möjligheter för företagare att tillhöra tilläggs pensionering endast i vad den avser förtids- och familjepensionering, alltså inte ålderspensionering, och dessutom att man skulle införa viss valfrihet beträffande olika pensionsnivåer inom tilläggs pensioneringen. Såsom framhålles i reservationen får i praktiken vissa grupper icke utestängas från vissa delar av systemet eller tvingas ansluta sig på ett sätt som inte svarar mot deras faktiska behov.

Behovet av långtidsskydd har i viss mån blivit tillgodosett genom möjlighet till förlängning av karenstiden till 93 dagar. Kostnaden för skydd med denna längre karenstid är låg i jämförelse med kostnaden för anslutning till tilläggs pensionering. Däremot menar vi att korttidsskyddet inte är tillgodosett i propositionen. Om en företagare av olika skäl inte anser sig ha råd att ansluta sig till försäkringen för tilläggs pensionering, kan han ju som förslaget nu är utformat inte heller ansluta sig till försäkringen för tilläggs sjukpenning.

Vad beträffar valfriheten för företagarna att ansluta sig till tilläggs pensioneringen endast till den del som avser förtids- och efterlevandeskyddet framhålles i reservationen dels att det är många företagare som har stora utgifter för investering och amortering och därför inte anser sig kunna gå med i tilläggs pensioneringen, dels att behovet av ålderspension utöver folkpensionen för dessa därmed blir mindre, eftersom det kapital som har nedlagts i rörelsen utgör ett trygghetsmoment. Behovet av

förtids- och efterlevandeskydd kvarstår dock, varför i princip tillstyrkes rätt till anslutning endast till denna del av försäkringen. Det hela utmynnar i en begäran om skyndsamt utredning med förslag till årets höstriksdag, så att bestämmelserna kan träda i kraft den 1 januari 1963.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr III och XXV.

En av de övriga väsentliga punkter, där vi jämte folkpartiet och centerpartiet har en från utskottsmajoriteten avvikande mening, gäller kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.

I reservation nr X, som är gemensam för de borgerliga partierna och som gäller 1963 års kostnader, som betalas av kommunerna år 1964, yrkas som ett första steg till en mera genomgripande reform att staten skall överta samtliga kostnader för folkpensioneringen med undantag för de kommunala bostadstilläggen till den del dessa överstiger 1 krona per skattekrona. Samma yrkande återfinns i den gemensamma borgerliga reservationen under nr XXXIII, vilken hänför sig till de kostnader kommunerna har att erlagga 1963 men som avser år 1962. Förslagen i dessa två reservationer, nr X och XXXIII, till vilka jag yrkar bifall, innebär alltså ett provisorium.

Under reservation nr XXXIV återfinns säryrkanden från de tre borgerliga partierna. I fråga om folkpensionskostnaderna har vi inom högerpartiet den principiella uppfattningen, att staten borde stå för alla kostnader utom för dem, som avser de kommunala bostadstilläggen. Dessa senare bestämmer kommunerna ensamma om, och därför bör kommunerna också svara för kostnaderna. Jag tror att även socialförsäkringskommittén hyste en sådan uppfattning.

Vad gäller förtidspensioneringen är det, som jag ser saken, ganska orimligt

Lag om allmän försäkring, m. m.

att belasta kommunerna för någon del av dessa kostnader, eftersom kommunerna inte har det minsta att säga till om vare sig beträffande storleken av pensionerna eller vem som skall få pension. Saken blir emellertid besvärlig därför att det rör sig om en så stor kostnad som ungefär 200 miljoner kronor, som då skulle överföras från kommunerna till staten. Det är anledningen till att vi tagit upp den här saken i samband med förslaget om kompensation till kommunerna för inkomstbortfallet genom höjningen av de kommunala ortsavdragen. Vi har betecknat det som principiellt mera riktigt att befria kommunerna från kostnader — och då sådana som av principiella skäl borde åvila staten — än att ge dem statsbidrag. Vårt förslag ger mer, som vi har framhållit i den partimotion vi väckte i går i anslutning till kompletteringspropositionen, åt kommunerna än den kompensation riksdagen redan har beslutat om. Vi räknar då med avlyftningen av kommunandelen för lärarlönerna i den obligatoriska skolan liksom av en del kostnader, som nu vilar på landsting och de sex städer, som står utanför landsting.

Hustrutilläggen och änkepensionerna i övergångsfallen har givetvis inte alls samma ekonomiska betydelse för kommunerna. Man vet också att kostnaderna härför kommer att minska undan för undan. Därför har vi vågat oss på att föreslå en mindre höjning av kommunandelen i dessa fall för att begränsa kostnadsökningen för staten. Denna vår ståndpunkt återfinns i reservationen nr XXXIV:II, till vilken jag ber att få yrka bifall.

När det gäller reservation nr XVII, som gäller åldersgränsen för invaliditetssättning och invaliditetstillägg, har jag avgivit en blank reservation tillsammans med centerpartiets representanter i utskottet. Det finns all anledning för mig, som undertecknat den av fru Eriksson i Stockholm avlämnade

motionen rörande de blinda, att här säga några ord.

I den nämnda motionen föreslås, att nu gällande presumptionsregel för blinda inom folkpensioneringen skall bibehållas, att blind, som uppbär arbetsinkomst överstigande ATP:s basbelopp, må kunna vara försäkrad inom tilläggs-pensioneringen, varvid i fråga om förtidspension eller ålderspension från tilläggs-pensioneringen skall gälla samma regler som för övriga ATP-försäkrade, och vidare att blindtillägg måtte utgå, om blindheten inträffat före det år, då ålderspension börjar utgå, samt att blindtillägg skall utgå till den som vistas på åldersdomshem.

Under den ingående utskottsbehandlingen har jag för min del insett, att man inte kan sätta de blinda i särklass i förhållande till andra svårt invaliderade utan att de måste behandlas på likartat sätt. Då det gäller möjligheten för de blinda, som uppbär inkomst översligande ATP:s basbelopp, att vara försäkrade inom tilläggs-pensioneringen uppkommer åtskilliga problem. Departementschefen säger att det är många och vanskliga problem som är förenade med förslaget och att dessa problem måste ytterligare utredas. Utskottet anser också att en sådan utredning bör företagas med det snaraste.

Motionärerna önskar vidare att blindtillägg skall utgå, om blindheten inträffat före det år, då ålderspensionen börjar utgå, samt att blindtillägg bör utgå till den som vistas på åldersdomshem. I det förslag som vi i dag har att ta ställning till föreslås att blindheten respektive vårdbehovet skall ha inträtt före 63 års ålder. Därigenom har man höjt den nuvarande gränsen från 60 till 63 år, d. v. s. med tre år. Utskottet är enigt om att gränsen inte kan sättas högre för blinda än för andra invalider. När åldersgränsen har satts till 63 år, har det ansetts att ett lyte, som är avsett att kompenseras, drabbar betydligt hårdare om det uppkommer medan männi-

Lag om allmän försäkring, m. m.

skan är i verksam ålder än om det uppkommer sedan hon blivit gammal.

Många personer vid hög ålder är i fysiskt avseende nedbrutna, och därför har det inte ansetts möjligt att i samtliga dessa fall utge särskilda ersättningar från pensioneringen. Därför har en åldersgräns ansetts vara motiverad. Men var denna åldersgräns skall ligga kan man naturligtvis ha olika uppfattningar om. I varje fall bör den inte sättas alltför högt av skäl som jag nyss sade, men för egen del tycker jag att en förhöjd gräns från 60 till 63 år innebär en förbättring men att det visst kan finnas skäl att överväga om åldersgränsen bör sättas högre.

Jag är alltså principiellt inte motståndare till tanken på en förhöjd åldersgräns, men i så fall bör den i varje fall inte sättas högre än 65 år.

Eftersom utskottet anser att man inte bör göra någon åtskillnad på blinda och andra invalider, har vi inte heller funnit skäl att föreslå att invaliditetstillägg skall utgå till dem, som stadigvarande vårdas på statlig eller kommunal anstalt.

Jag vill gärna, herr talman, säga att jag personligen ömmar kanske speciellt för de blinda men att jag i denna fråga har försökt att ge avkall på känslan till förmån för en sakligt motiverad bedömning och därför gått på utskottets linje.

I reservation XXVIII, som gäller sambandet mellan avgifter och förmåner, har jag tillsammans med herr Enarsson i första kammaren avgivit en blank reservation. Den fråga som här aktualiserats gäller danska medborgare som har sin förvärvsinkomst i Sverige och för vilka arbetsgivaren har att erlägga ATP-avgift utan att arbetstagaren kommer i åtnjutande av förmånerna. Detta är givetvis en komplicerad fråga, och visst vore det önskvärt om den skulle kunna bringas till en mera tillfredsställande lösning, eftersom det inte är bra som det är nu. Jag tror för min del att det skulle kunna vara möjligt genom någon

form av gemensam överenskommelse som kan vara att vänta, om Sverige kommer att vinna anslutning till EEC.

Ja, herr talman, jag har här endast berört de reservationer, där vi från vårt håll är engagerade. Jag har lämnat alla de övriga reservationerna å sido. Min personliga inställning är att det gäller att hålla isär sakliga och taktiska yrkanden, sådana som måhända särskilt under valår appellerar till särskilda grupper i vårt samhälle. Vi kan ju inte få alla förbättringar genomförda på en gång, och därför tycker jag att man bör gå fram en smula varligt. Det här föreliggande lagförslaget innehåller ändå väsentliga förbättringar på många punkter — sådana som vi har all anledning att hälsa med tillfredsställelse. Att spekulera i framtiden och att förorda förbättringar vilka vi just nu inte vet om vi kan realisera tycker jag att man bör avstå ifrån.

Med vad jag här har anfört ber jag alltså, herr talman, att få sammanfatta mina yrkanden. Jag har alltså yrkat bifall till reservationerna I, III, X, XXV, XXXIII och XXXIV: II.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det föreliggande förslaget, bakom vilket ligger ett omfattande utredningsarbete, är ett ytterligare steg mot målsättningen att tillförsäkra alla medborgare i vårt land ett tillfredsställande grundskydd, som är så avvägt att den enskilde samhällsmedborgaren skall kunna känna trygghet för både sig själv och sin familj, om han drabbas av sjukdom eller olycka och därigenom får vidkännas ett inkomstbortfall.

Till utskottets utlåtande finns flera reservationer fogade, och det kan därför synas som om det skulle råda mycket stor oenighet. I verkligheten är det dock så att enigheten är stor kring många av förslagets väsentliga frågor.

Från centerpartiet har vid olika tillfällen klart preciserats partiets inställning att socialpolitikens målsättning bör

Lag om allmän försäkring, m. m.

vara att tillförsäkra alla medborgare ett visst grundskydd. Detta skall dels vara ekonomiskt och dels gälla olika vårdbehov. Det ekonomiska grundskyddet skall utformas obligatoriskt genom lagstiftning och vara i princip lika för alla. Det skall avse ekonomisk trygghet under uppväxtåren, vid ålderdom, sjukdom, invaliditet och vid familjeförsörjarens död samt vid inkomstbortfall i samband med arbetslöshet eller liknande. Utöver detta grundskydd anser vi att samhället inte skall ingripa med tvingande lagstiftning utan genom olika åtgärder stimulera den enskilde medborgaren till omtanke om framtiden. Denna centerpartiets principiella inställning till dessa mycket viktiga frågor har varit riktpunkten i partiets arbete på detta område. Det är därför med tillfredsställelse man konstaterar, att det föreliggande förslaget ger icke oväsentliga ekonomiska förbättringar för många av de människor som drabbas av sjukdom eller som genom ett oblikt öde mer eller mindre har fått leva på livets skuggsida.

Vi får hoppas, att förslaget, vid sidan av de rent ekonomiska förbättringarna, skall leda till att många människor skall kunna återinpassas i arbetslivet och därmed få känna att de fyller en uppgift i samhället. Jag tror att det är av mycket stor vikt i detta sammanhang. Därmed är inte sagt, att förslaget innebär en fullt tillfredsställande lösning av exempelvis invalidernas problem, men det innehåller mycket betydande förbättringar.

Tillfredsställande är också höjningen av grundsjukpenningen till 5 kronor, där socialministern följt den reservation som herr Andersson i Knäred lämnat i socialförsäkringskommittén. Sjukförsäkringens övriga förbättringar, liksom den förbättrade moderskapsförsäkringen hör till det värdefulla i förslaget. Folkpensionshöjningarna utgör också ett nytt steg mot det mål som är uppställt.

Utlåtandet rymmer emellertid också förslag, som både ur principiella och ur enskilda samhällsmedborgares synpunkter är långt ifrån tillfredsställande. Ett sådant är kombinationen ATP—försäkringen för tilläggssjukpenning. Det är icke rimligt att i en hela folket omfattande socialförsäkring utestänga grupper av medborgare från möjligheten att ordna ett tillfredsställande sjuk-, efterlevande- och invalidskydd därför att de inte kan bära avgifterna till en utökad åldersförsörjning, som de inte önskar eller behöver. »Det bryter mot den grundläggande konstruktionen inom ATP, och det skulle bli besvärligt för myndigheterna», är argumenten från departementschefens sida.

De argumenten visar att ATP-systemet i sin nuvarande form är alltför stelt och saknar den elasticitet, som är nödvändig för att anpassa socialförsäkringen till grupper och enskilda människors behov och möjligheter att betala kostnaderna.

Socialförsäkringssystemet bygger ju på en allmän solidaritet medborgarna emellan. Kan detta vara förenligt med tanken att på grund av systemets konstruktionsmässiga stelhets utestänga betydande grupper från ett önskat och behövt skydd?

Det råder inga delade meningar om behovet av ett betydligt förbättrat skydd vid sjukdom, invaliditet eller försörjarens bortgång när det gäller företagarna. Men vi förmenar, att många företagare har möjlighet att ordna sitt åldersskydd i form av sparande i eget företag. I regel arbetar företagaren i stor utsträckning med lånat kapital, och dessa lån måste amorteras. Därigenom skapar han ett åldersskydd, som tillsammans med folkpensionen kan vara tillräckligt. För den som vill, bör det inte vara svårt att ta del av exempelvis en företagares eller jordbrukares kapitalproblem. Det är icke oväsentliga summor som en ung jordbrukare årligen måste amortera på sina skulder. Detta

Lag om allmän försäkring, m. m.

måste han ta av den deklarerade inkomsten. Det finns då ingen anledning, och i de flesta fall inga möjligheter för honom att betala ett åldersskydd, som han inte behöver. Vi har därför i en reservation, som grundar sig på motiöner från centerpartiet och folkpartiet, begärt att en företagare skall ha rätt att ansluta sig till ATP-systemet antingen för endast invalid- och efterlevandeskydd eller också för invalid- och efterlevandeskydd med halv ålderspension.

Med anledning härav frågade socialministern i sitt anförande: Varför skall företagarna få vara med och ta för sig av smörgåsbordet men inte ta de ekonomiska konsekvenserna? När har vi, herr socialminister, krävt att företagarna skall få vara med och ta för sig utan att betala skyddets kostnader? Vi har inte i något fall begärt att företagarna skall få vara med och ta för sig från det läckra smörgåsbord, som socialministern i olika sammanhang dukat upp, utan att betala för det.

Nu säger sig utskottet »vara medvetet om att många företagare inte har samma behov av åldersskydd, som övriga försäkrade och att en anslutning enbart till förtids- och familjepensioneringen skulle innebära en lämplig lösning av deras individuella trygghetsproblem». Utskottet fortsätter: »En sådan skulle dessutom ha den fördelen, att den inte rubbade samordningen mellan tillägspensionsförsäkringen och förtidspensioneringen.»

Men sedan vänder utskottet och hänvisar till departementschefen, som framhållit, att »en valfrihet av detta slag bryter mot den grundläggande konstruktionen inom tillägspensioneringen. Att bygga in en sådan valfrihet i systemet skulle därför med största sannolikhet göra detta ohanterligt. I varje fall skulle reglerna bli synnerligen komplicerade» — och därför avstyrker utskottet förslaget.

På sid. 270 i propositionen säger departementschefen: »Behovet av försäk-

ringsskydd är mer skiftande när det gäller företagare än när det gäller anställda, vilket motiverar, att särskilda valmöjligheter står till buds...»

Detta uttalande avser sjukpenningförsäkringen. För denna har man i det föreliggande förslaget lagt fram acceptabla lösningar genom möjligheten att välja antalet karensdagar. Dessa departementschefens motiv för valfrihet inom sjukpenningförsäkringen är också tillämpliga beträffande ATP. Det är därför att beklaga att departementschefen och utskottet inte velat dra konsekvenserna av sina uttalanden. Nu talade socialministern här i olika variationer om valfrihet. Såvitt jag förstår, avser socialdemokraterna att i kommande valrörelse köra med parollen valfrihetens samhälle. Men vad man här föreslår är en åtgärd i rakt motsatt riktning. Här tvingar man människorna att anpassa sig efter paragraferna i stället för tvärtom.

I reservation nr XXVII har vi tagit upp frågan om de korttidsanställda arbetstagarna och avgiftsbetalningen för dessa. Det är ingen ny fråga, den har behandlats här varje år alltsedan ATP:s tillkomst. Men den är inte mindre aktuell för det. Liksom tidigare avstyrker utskottet förslaget och hänvisar bl. a. till vad utskottet föregående år anförde om att »frågan har samband med finansieringssystemet i stort inom socialförsäkringen och att detta är föremål för överväganden inom socialdepartementet».

När utskottet hänvisar till att problemet är under övervägande, bör väl detta tolkas som ett medgivande att det nuvarande sättet att beräkna korttidsanställdas pensionspoäng inte är tillfredsställande. Frågan blir då: Hur snart lägger socialdepartementet fram den utredning som man under ett par år har hänvisat till?

I reservation nr XXXI har herr Eric Carlsson i första kammaren och jag tagit upp frågan om låglönegruppernas

Lag om allmän försäkring, m. m.

ställning i ATP-systemet. Det torde vara obestriddigt att låglönegrupperna, som ofta kommer tidigt ut i förvärvslivet, missgynnas i systemet. När utskottet säger att »den omständigheten att vissa lönegrupper kunde ha större nytta av regeln än andra grupper motiverar enligt utskottets mening inte att regeln togs bort», vill jag av detta utläsa, att utskottet inte bestrider vårt påstående att låglönegrupperna missgynnas i systemet.

För att belysa verkningarna för låglönegrupperna tar jag ett par exempel. Jag väljer två pojkar, som båda fyllt 18 år 1960. Den ene går studievägen, blir så småningom civilingenjör. Den andre går ut i förvärvslivet vid 18 års ålder. Som lönearbetare kommer han med i systemet från sitt adertonde år och för honom betalas avgifter under 48 år. Hans lön är beräknad till 12 000 kronor om året. Civilingenjörens yrkesverksamma tid anses börja från hans tjugosjunde år. Civilingenjörens lön har antagits vara 20 000 kronor första året och från det sjätte året 30 000 kronor. Vi har utgått från ett basbelopp på 4 000 kronor.

När man räknar fram vad varje pensionspoäng kostar kommer man till resultatet att civilingenjörens kostar 20 926 kronor per poäng, medan lönearbetarens kostar 23 620 kronor. Detta innebär, att lönearbetarens pensionspoäng kostar i avgifter 13 procent mer än civilingenjörens. Om vi gör beräkningen vid fullt avgiftsuttag under hela perioden och räknar med 15 procent på den pensionsgrundande delen, blir lönearbetarens pensionspoäng 27 procent dyrare. Detta är en orättvisa mot låglönegrupperna, som bör rättas till.

Om vi fortsätter resonemanget och i bilden sätter in möjligheten att välja pensionsålder, blir resultatet att lönearbetaren, om han väljer 65 år som pensionsålder, får sin pension reducerad med 0,6 procent per månad eller 14,4 procent för två år, medan civilingenjören sannolikt får full pension vid 65 år.

Trots att lönearbetaren varit med i pensionsystemet betydligt längre tid och dyrare fått betala sina pensionspoäng, får han alltså se sin pension starkt reducerad om han skall ha samma pensionsålder som sin kamrat från ungdomsåren.

Jag har redan inledningsvis uttalat min tillfredsställelse över de förbättringar i sjuk- och moderskapsförsäkringarna som blir en följd av det föreliggande förslaget. Bl. a. tandvårdsförsäkringen för blivande mödrar är värd beaktande. På ett par punkter har vi dock haft en avvikande mening, nämligen dels i fråga om resorna för tandläkarvård, dels i fråga om barn tillägget till moderskapspenningen. Man frågar sig vad anledningen är till att förslaget endast omfattar ersättning för tandläkarbehandlingen. Varför låter inte departementschefen även resorna till och från tandläkaren bli ersättningsgrundande? Nu har man sagt, att patienten vid tandläkarbehandling har helt andra möjligheter att påverka antalet besök än vad som är fallet vid läkarbehandling. Förhåller det sig verkligen på det sättet? Patienten torde väl ha minimala möjligheter att påverka besöken hos tandläkaren såvida en tillfredsställande tandbehandling avses. Sedan talar såväl departementschefen som utskottet om att klokhetsen torde bjuda att man inte inför reseförmåner förrän erfarenheter vunnits rörande försäkringen.

Vad är det för erfarenheter man måste vinna? Vi har ju ersättning för resekostnaderna inom sjukförsäkringen i övrigt och erfarenheterna härifrån torde väl vara tillfyllest för att även ta ställning till resorna i fråga om tandvården i moderskapsförsäkring.

I departementschefens förslag skall moderskapspenningen utgå med ett belopp av 900 kronor motsvarande grundsjukpenningen under 180 dagar. Socialpolitiska kommittén hade föreslagit att till moderskapspenningen skulle utgå

Lag om allmän försäkring, m. m.

barn tillägg under 30 dagar. Något barn tillägg har departementschefen emellertid inte föreslagit. I motion från centerpartister har föreslagits att utöver moderskapspenningens belopp även barn tillägg skall utgå under 30 dagar. I reservation nr IV har herr Eric Carlsson och jag yrkat bifall till detta förslag.

Departementschefen har i propositionen föreslagit att det även inom folkpensioneringen skall bli möjligt att välja pensionsålder i likhet med vad som nu är fallet inom ATP. Departementschefen har framhållit att man inte bör bortse från att för tidiga uttag av ålderspensionen i en del fall kan innebära en möjlighet att utjämna en inkomstkurva som tenderar att sjunka väl brant under åren närmast före den ordinarie pensionsåldern. Men hur departementschefen och utskottet kan komma fram till att den argumenteringen talar för att man måste binda samman för tidiga uttag inom ATP med förtidspensionering, kan jag inte riktigt förstå, och inte heller att ett sådant uttalande kan ge anledning till den slutledning som utskottet gör på sid. 27. Med anledning av centerpartiets motion om att ett för tidigt respektive uppskjutet uttag skall kunna göras fristående inom ATP eller pensioneringen säger utskottet: »Utskottet vill vidare ifrågasätta om det verkligen föreligger något behov av den föreslagna regeln.»

Jag finner i stället att vad departementschefen sagt talar för motionen och den reservation som vi har på denna punkt. Det är ju dock så att många personer i 60-årsåldern, särskilt sådana som har hårt arbete, känner att de inte kan hålla samma arbetstakt och därmed inte heller samma inkomstläge. Att då kunna ta ut en del av sin pension och fortsätta att arbeta i något lugnare tempo under ytterligare några år för att då ta ut resten av pensionen torde för många vara ett önskemål.

I sitt anförande berörde socialminis-

tern reservationerna och ställde frågan: Varför inte låta valfriheten gälla även löntagarna? Vi har inte gjort någon kategoriklyvning, utan valfriheten i detta hänseende avser såväl löntagare som övriga.

I reservationerna VI, VII, VIII och IX har vi tagit upp frågan om inkomstgränsen för påförande av avgifter till sjukvårdsförsäkringen och folkpensionen, inkomstprövningen för änkepensionerna i övergångsfallen och inkomstprövningen av hustrutilläggen och bostadstilläggen. Reservationerna grundar sig på yrkanden, som ställts i olika centerpartimotioner. Vi anser, att gränsen för påförande av avgift till sjukvårdsförsäkring och folkpension skall för gifta taxerade inkomsttagare och ensamstående med barn höjas från nuvarande 2 400 kronor till 4 800. En sådan åtgärd skulle innebära en skattesänkning för personer med små inkomster. Den skulle också vara en etapp på vägen mot skattefinansiering av de grundläggande socialförsäkringsförmånerna. Som jag tidigare har framhållit bör enligt centerpartiets uppfattning det socialpolitiska förmånssystemets grundtanke vara, att medborgarna genom samhällets medverkan solidariskt skall tillförsäkra varandra en god grundtrygghet. Denna solidaritet måste då inbegripa såväl förmåner som kostnader. Förmånerna måste i princip vara lika för alla medborgare, och kostnaden måste fördelas efter bärkraft. Framför allt skall de inte inkräkta på de inkomster som ligger inom grundtrygghetens ram.

Beträffande inkomstprövningen av änkepensioner i övergångsfallen har departementschefen föreslagit vissa förbättringar. Men på en punkt har vi i centerpartiet ansett, att det vore befogat med en justering. Det gäller det nuvarande gränsbeloppet, som är 1 000 kronor. Detta belopp fastställdes 1952 och trädde i kraft 1954. Sedan dess har en icke oväsentlig penningvärdeförsäm-

Lag om allmän försäkring, m. m.

ring ägt rum. Vi har därför föreslagit att gränsbeloppet justeras med hänsyn till penningvärdets fall, vilket skulle innebära en uppräknig av gränsbeloppet med en tredjedel från nuvarande 1 000 kronor till 1 350. Beträffande hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg föreslår vi uppräknig med en tredjedel av de nu tillämpade beloppen.

Jag nämnde i början av mitt anförande att invalidernas problem inte fått en helt tillfredsställande lösning även om mycket värdefulla förbättringar nu åstadkommes. Bl. a. för de personer som drabbas av invaliditet i unga år är frågan komplicerad. Departementschefen har i propositionen uttalat, att pensionsfrågan för dem som drabbats av invaliditet i ungdomen rymmer särskilda problem och att deras fråga måste uppmärksammas i kommande utredningar. Vi har i motion II: 777 understrukit detta men samtidigt framhållit, att frågan måste tillräckligt uppmärksammas även inom folkpensionens ram, om man skall kunna nå en tillfredsställande lösning.

En annan grupp, vars ställning i det nya systemet mycket diskuterats och också framhållits tidigare i dagens debatt, är de blinda. Här har ju förelegat motioner med olika yrkanden. Bl. a. har det gällt frågan om åldersgränsen för invaliditetsersättningen. Utskottet har efter ingående diskussioner följt propositionen. Jag har på den punkten liksom fröken Wetterström fogat en blank reservation till utlåtandet. Och jag vill klart uttala, att jag inte är övertygad om att 63 år är den rätta åldersgränsen. Men det innebär dock en höjning från tidigare 60 år. Jag tror att många av kammarens ledamöter delar min uppfattning, att om den gränsen fastställs här i dag kommer vi så småningom att få justera den. Det finns säkert andra områden där invalidernas försörjnings- och vårdssituation bör bli föremål för åtgärder.

I reservation nr XIX har vi pekat på

samtliga dessa frågor och vi föreslår där att den av departementschefen förordade utredningen får gälla invalidernas ställning i vidare mening.

Tillsammans med folkpartiets representeranter har vi avgivit en reservation rörande folkpension till de s. k. hemmadoctrarna. Jag vill understryka vad herr Anderson i Sundsvall tidigare har anförut i den frågan och ansluter mig i övrigt till vad som står i reservationen.

I motion nr 777 i andra kammaren har från centerpartiet tagits upp frågan angående de hemarbetande husmödrarnas ställning i socialförsäkringssystemet. Man understryker den förbättring av grundtryggheten, som förslaget innebär. Men man förmenar att socialförsäkringen trots detta inte är fullt tillfredsställande för de hemarbetande kvinnorna och de förvärvsarbetande kvinnorna som en följd av år gör uppehåll i arbetet för att sköta hem och barn. I motionsyrkandet ställer man sig dock avvisande till husmödrarnas inordnande i ATP-systemet utav flera skäl. Man ifrågasätter i stället om det inte borde finnas möjligheter att finna en väg till lösning inom grundtrygghetslinjens ram. Motionärerna har därför begärt utredning av denna fråga och vi har i reservation XVI anslutit oss till utredningsyrkandet.

För folkpensionärerna, vilka tidigare gjort sin insats i det svenska folkhushållet innebär departementschefens förslag om höjning av folkpensionerna liksom höjningen av indextilläggen ett tillmötesgående av berättigade och tidigare utlovade höjningar. Vi ser från centerpartiets sida i dessa folkpensionshöjningar i viss mån ett tillmötesgående av de krav som vårt parti ställt vid tidigare riksdagar. Men trots de föreslagna höjningarna föreligger eftersläpningar i förhållande till vad pensionsberedningen en gång förutsatte att pensionerna skulle vara 1962. För att undvika onödigt stora etapphöjningar de allra sista åren före 1968 har vi föreslagit, att riks-

Lag om allmän försäkring, m. m.

dagen nu begär förslag till nästa års riksdag om höjning av folkpensionen med 350 kronor för ensamstående och 450 kronor för pensionsberättigade markar.

Detta berör alltså folkpensionsfrågan för tiden fram till 1968. Men för tiden efter 1968 har departementschefen föreslagit, att folkpensionen knytes till basbeloppet och att den uttryckes i procent av detta. Ett sådant förfarande skulle innebära, att man motverkar att de människor, som varit med att lägga grunden till det välstånd vi i dag har, får del av den standardstegring, som vi hoppas på även efter 1968.

Socialministern säger i sitt anförande att det ju är sju år dit och att vi därför i dag inte behöver oroa oss för tiden efter 1968. Är det inte då, herr socialminister, onödigt att nu spika just denna bindning, som föreslås.

Vi anser det vara ett rättvisekrav mot dessa människor, att riksdagen i dag klart ger uttryck åt att folkpensionärerna även efter 1968 får del av standardhöjningen. Vi kan därför inte biträda det föreliggande förslaget, att folkpensionsbeloppet från 1968 skall vara uttryckt i 90 respektive 67,5 procent av gällande basbelopp inom tilläggspensioneringen.

En fråga, som varit föremål för livliga diskussioner är kostnadsfördelningen för de sociala utgifterna. Liksom vi har som mål ett tillfredsställande grundskydd för alla medborgare, måste också målsättningen beträffande kostnaderna vara lika kostnad per skattekrona vid lika standard. Men hur är det i dag? Jo, det är högst varierande kostnader för folkpensionerna mellan olika kommuner. Som det mycket riktigt framhålles i den socialdemokratiska motionen I: 214 medför det nu tillämpade systemet för kostnadsfördelningen »att grunderna för folkpensionskostnadernas fördelning skapar djupgående ekonomiska och sociala orättvisor vid kostnadernas fördelning mellan de oli-

ka kommunerna och — vad värre är — mellan pensionstagarna själva». När folkpensionskostnaderna varierar mellan 25 öre och 4—5 kronor per skattekrona, är det tid att på allvar ta itu med problemet.

Till utskottsutlåtandet föreligger olika reservationer, som syftar till att lösa kommunernas kostnadsfråga vad gäller pensionerna. I reservation X föreslås åtgärder för att omedelbart minska kostnaderna för de mest skattetyngda kommunerna. Denna reservation ansluter sig till motioner från ledamöter i socialdemokratiska partiet och centerpartiet. Innebörden är att staten för innevarande år skall påtaga sig kommunernas samtliga kostnader för folkpensionerna med undantag av kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen, till den del de överstiger en krona per skattekrona. Detta skulle under innevarande år innebära en väsentlig förbättring för många skattetyngda kommuner. Eftersom det var 48 socialdemokratiska ledamöter som undertecknat den socialdemokratiska motionen i de båda kamrarna är det ganska egendomligt att inte någon socialdemokrat har velat stödja detta förslag i utskottet, men vi hoppas att det sker här i kammaren i stället.

Utöver det förslag som avser innevarande års kostnader har centerpartiet föreslagit att staten från den 1 januari 1964 övertar kostnaderna för förtidspensioneringen samt att staten från den 1 januari 1964 även övertar kostnaderna för hustrutilläggen och änkepensionerna. Därutöver begäres att reglerna för kommunernas bidrag till de kommunala bostadstilläggen får en sådan utformning att inte en penningvärdeförsämring övervältrar kostnader på kommunerna i denna del. Vi har i reservation XXXIV:III preciserat dessa förslag.

Vidare finns ytterligare ett par reservationer där mitt namn är med, nämligen de som berör frågan om all-

Lag om allmän försäkring, m. m.

mänt ombud och frivillig statlig pensionsförsäkring. Jag vill därvidlag ansluta mig till vad herr Anderson i Sundsvall har uttalat.

En annan reservation med mitt namn gäller frågan om beroende uppdragstagare. Den frågan har vid olika tillfällen varit föremål för utredning, men tyvärr innehåller propositionen inte något förslag till direkt lösning av problemet. Eftersom den frågan mera utförligt kommer att tas upp av herr Christenson i Malmö skall jag inte vidare gå in på den.

Avslutningsvis ber jag att få yrka bifall till samtliga de reservationer till detta utlåtande där mitt namn finns med. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Jag ber dessutom, herr talman, att få anmäla att herr Eric Carlssons i första kammaren namn skall vara med beträffande reservationerna XXIV och XXXVII. Det har här inträffat ett litet missöde, som gjort att han inte står antecknad vid dessa.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s):

Herr talman! Jag ämnar inte beröra alla de 37 reservationer som är fogade till utskottsutlåtandet. Dels har socialministern utförligt kommenterat en del av dem, dels kommer andra företrädare för utskottet att kommentera vissa avsnitt. Dessutom är flera av reservationerna gamla bekanta, där argumenten för och emot tidigare många gånger har redovisats och där argumenten för fortfarande är överlägsna argumenten emot. På de punkter där jag inte tar upp något resonemang hänvisar jag till vad utskottet har sagt.

Får jag först fästa uppmärksamheten på vad utskottet enhälligt har uttalat om de förslag vi nu behandlar — ett uttalande som har understrukits av såväl fröken Wetterström som herr

Anderson i Sundsvall och även på visst sätt av herr Gustavsson i Alvesta — nämligen att de förslag vi nu behandlar är att betrakta som en milstolpe i socialpolitikens historia.

Om man erinrar sig vad som hänt inom socialpolitiken under de senaste tio åren framstår utskottets betyg såsom utomordentligt gott. Mot bakgrunden därav kan knappast de 37 reservationer som är knutna till utskottsutlåtandet förta intrycket av de föreslagna reformernas stora värde och betydelse. Det är icke bara fråga om en lagteknisk förenkling genom sammanförandet av flera lagar till ett lagverk — såsom herr Anderson i Sundsvall mycket riktigt påpekade — utan förslaget innebär också betydande materiella förbättringar både på pensions- och sjukförsäkringssidan samt beträffande det ekonomiska skyddet vid barnsbröd. Det beslut som vi kommer att fatta ökar väsentligt tryggheten. En del besvärande brister i fråga om tryggheten blir avhjälpta, och luckor i det ekonomiska skyddet täpps till. I framtiden slipper medborgarna hamna i skarven mellan två försäkringar, utan att man inom någondera försäkringen vill kännas vid dem. Begreppet utförsäkring utmönstras ur lagen, och ersättningen skall i stället utgå så länge hjälpbehov föreligger.

Det är förklarligt att sjukhjälpstiden i den nuvarande sjukförsäkringen varit begränsad till ett visst antal dagar. När det gäller en frivillig försäkring måste man bestämma sig för givet antal sjukhjälp- eller ersättningsdagar, och vid utformandet av den obligatoriska försäkringen, som vi fick år 1955, påverkades i många avseenden bestämmelserna av den gamla frivilliga försäkringen. Den obligatoriska försäkringen fick därigenom stora förtjänster, men den kom otvivelaktigt även att lida av en viss begränsning. I verkligheten är icke, såsom alla torde ha erfarit, den enskildes hjälpbehov på förhand känt. Man kan visserligen statistiskt mäta den

Lag om allmän försäkring, m. m.

genomsnittliga sjukhjälpstiden för befolkningen, men den enskildes eventuella framtida sjukhjälpbehov låter sig inte i förväg fastställas. Erfarenheten har således lärt oss att hjälpbehovet inte anpassar sig efter lagen, och vi måste därför anpassa lagen efter hjälpbehovet. Detta är just vad som sker genom det framlagda förslaget.

I detta sammanhang vill jag säga några ord om förtidspensioneringen, eftersom det har gjorts gällande att de personer som förlorar sin syn skulle komma i en sämre ställning genom det beslut som vi här så småningom skall fatta.

Förtidspensionen är avsedd att utgöra ersättning för genom invaliditet utebliven eller minskad förvärvsinkomst, och den innebär alltså inte någon kompensation för invaliditeten i och för sig, liksom inte heller för de merkostnader och allehanda olägenheter ur medicinsk synpunkt som denna medför. Dessa olägenheter och merutgifter skall kompenseras på särskilt sätt.

Om man jämför den nuvarande invalidpensioneringen med den föreslagna förtidspensionen, framstår den senare såsom avsevärt mycket bättre. Det förhållandet att bl. a. den nuvarande inkomstprövningen slopas får stor betydelse för invalidiserade makar. Dessutom kommer rätt till förtidspension att föreligga redan då arbetsförmågan är nedsatt med hälften. Reglerna för rätt till invalidpension är mycket strängare och om den invalidiserade har en arbetsförtjänst på 4 000—5 000 kronor om året, behandlas han inte såsom invalidpensionär och kan alltså inte erhålla någon invalidpension. Arbetsförmågan skall vara nedsatt med $\frac{2}{3}$ och vidare skall vederbörande vara ur stånd att försörja sig själv.

Denna regel, som har gällt för alla invaliditetsgrupper, har dock inte ägt giltighet för personer vilka saknar synförmåga. Dessa har varit berättigade

till invalidpension, oberoende av den arbetsinkomst de kunnat förskaffa sig. Detta har emellertid inte inneburit att den som haft en relativt god inkomst har erhållit någon särskilt imponerande pension. Eftersom invalidpensionen är inkomstprövad har personer med normal inkomst endast åtnjutit grundpension, vilken till för något år sedan utgjorde 200 kronor om året. Nu har grundpensionens belopp höjts till 800 kronor och därtill kommer den särskilda förmån på 1 200 kronor, vilken utgår till den som före 60 års ålder förlorat ledsynen.

Enligt regeringsförslaget, som utskottet enhälligt tillstyrker, skall samma regler tillämpas beträffande förtidspension när det gäller alla invaliditetsgrupper. Oberoende av invaliditetens orsak skall förtidspension utgå först då invaliditeten leder till inkomstbortfall. Enligt en övergångsbestämmelse, som gäller alla nuvarande invalidpensionärer, får emellertid inte de nya reglerna medföra en sänkning av hittills utgående belopp.

Den som i framtiden mister synen erhåller alltså inte förtidspension, om inte vederbörande samtidigt förlorar sin arbetsförmåga. Flertalet av dem som mister synen är och förblir sålunda hänvisade till förtidspension.

Vi får hoppas att våra rehabiliteringsåtgärder skall kunna effektiviseras, så att den grupp icke seende medborgare, som behöver förtidspension, minskar. Den grupp av de icke seende som har normal förvärvsinkomst får således i framtiden inte förtidspension, men det är samma sak med andra fysiskt invalidiserade personer. De kan vara så svårt invalidiserade att de är bundna till rullstolen; om de har normal arbetsinkomst får inte heller de förtidspension. I stället för pensionen skall emellertid dessa personer som kompensation för invaliditetens merkostnader få invaliditetsersättning. I propositionen har föreslagits 1 800 kronor. För att

Lag om allmän försäkring, m. m.

de som i framtiden förlorar synen inte skall få mindre belopp än vad som nu utgår föreslår utskottet enhälligt att denna summa höjs till 2 000 kronor. Dessa förmåner skall i likhet med andra tilläggsförmåner indexregleras. De skall alltså utgöra en viss procent av basbeloppet. Nu kommer det att dröja en tid innan man tekniskt kan klara anknytningen till basbeloppet. Utskottsmajoriteten har emellertid inte ansett det nödvändigt att begära att man inför indexreglering utan lutar på att socialministern ser till att specialförmånerna på annat sätt blir värdebeständiga. Jag kan försäkra socialministern, att riksdagen inte kommer att motarbeta förslag till höjningar av dessa specialförmåner, om prisstegringarna kan motivera en höjning.

Utan tvivel skiljer sig våra sociallagar i många avseenden från andra länders, inte minst därigenom att våra försäkringar omfattar hela folket och således inte bara löntagarna. För oss är detta helt naturligt, eftersom de enskilda yrkesutövarna och företagarna i stort sett har samma behov av ekonomiskt skydd vid sjukdom, invaliditet och ålderdom som löntagarna. Detta påstående gäller om gruppen i stort.

I fråga om tilläggs sjukpenningen har ju — som alla i denna kammare vet — gällt olika regler för löntagare och företagare. Löntagarna är obligatoriskt med i försäkringen, medan företagarna haft möjlighet att teckna frivillig sådan. Som bekant införde vi statsbidrag till denna frivilliga försäkring för att därigenom stimulera företagarna till att i större utsträckning utnyttja möjligheten att ha frivillig sjukpenning. Försäkringsformen har emellertid som all annan frivillig försäkring den nackdelen att anslutningen förutsätter initiativ från den enskilde. Möjligheten att teckna frivillig sjukpenningförsäkring har av bl. a. denna anledning kommit att utnyttjas i alldeles för ringa omfattning eller av cirka 20 procent av samtliga

företagare. Sjukkasfolket får ofta beröring med företagare som vid sjukdom bittert ångrar att de inte utnyttjat möjligheten att teckna frivillig sjukpenning. Företagaren jämför sin sjukpenning med löntagarens, och han betraktar det som en orättvisa att han inte är tillförsäkrad samma skydd som denne. När sjukdomen är ett faktum är det för sent att se om sitt hus. Då nu företagare föreslås komma med i sjukpenningförsäkringen efter precis samma grundregler som gäller för löntagare med vissa möjligheter till valfrihet, har detta förslag tillkommit mot bakgrunden av en utbredd önskan hos företagarna själva att få samma effektiva skydd vid sjukdom som löntagarna.

Den stora kontroversiella fråga, som har diskuterats i dag, är huruvida företagarna skall kunna vara med i tilläggs sjukpenningförsäkringen men inte i ATP. Oppositionen har accepterat att företagare som är med i ATP också skall vara med i sjukförsäkringen, och det är bra. Det lönar sig med andra ord att informera.

Enligt vår mening kan förslaget att företagare skall kunna få tilläggs sjukpenning utan att vara med i ATP knappast ha något allmänt önskemål bakom sig. Jag skall inte utveckla denna fråga utförligare med hänsyn till det anförande som socialministern höll. En sådan anordning som reservanterna föreslår skulle dock innebära att vederbörande blir ekonomiskt skyddad vid kortare sjukdomsfall men inte på något sätt vid långvariga sjukdomar eller vid invaliditet. Inte heller är de efterlevande skyddade, om vederbörande skulle avlida. Ett mycket rimligt antagande är att om en företagare har behov av skydd vid kortvariga sjukdomstillstånd, bör han ha lika stort om inte större behov av skydd vid invaliditet eller för familjen vid försörjarens frånfälle.

Den i reservation III föreslagna ordningen låter sig svårigen förenas med den av socialministern förordade i

Lag om allmän försäkring, m. m.

princip obegränsade sjukhjälpstiden. Detta förslag täpper på ett elegant och effektivt sätt till luckan i det nuvarande skyddet genom att sjukpenning skall utgå tills den avlöses av förtidspension.

I princip är det tänkt att sjukpenning skall utgå vid sjukdom, förtidspension när sjukdomen övergått till invaliditet. Den medicinska sakkunskapen hävdar att gränsen mellan sjukdom och invaliditet många gånger är så diffus, att ett avgörande kan vara oerhört svårt att träffa. Jag delar fullständigt herr Andersons i Sundsvall åsikt att det blir en mycket svår och grannlaga uppgift för pensionsdelegationerna att ta ställning till frågor om förtidspension. Jag delar också hans mening att pensionsdelegationerna måste ta hänsyn till speciella förhållanden, arbetsmarknaden och över huvud taget den situation vari den handikappade lever.

Normalt kommer det emellertid inte att spela någon roll för den försäkrade vilketdera han får, eftersom sjukpenning och förtidspension i stort sett ger samma skydd, om han är med i ATP och tillförsäkrad tilläggsjukpenning. Men antag att man beslutar som reservanterna har förordat. Det skulle alltså kunna hända att en person hade en sjukpenning på 28 kronor om dagen men inte vore med i ATP. Då skulle han efter en längre eller kortare tids sjukdom få sjukpenningen ersatt med folkpension. Reservanterna tar mycket lätt på frågan om de svårigheter som är förknippade med beslutet att i sådant fall låta sjukpenningen avlösas av förtidspension, och det rimmar inte alls med den principiella deklaration — eller vad man skall kalla det — som herr Anderson i Sundsvall gjorde här om svårigheterna att besluta i förtidspensionsärenden. På sid. 270 i reservationen säger man nämligen, att »den medicinska bedömningen självfallet får tillmätas avgörande betydelse och tillämpas oberoende av olika förmånsnivåer av här nämnd art inom sjukförsäkringen och förtidspensioneringen».

Å nej, så enkelt är nu inte livet. Har ni tänkt hur det skulle uppfattas om en person, som har 28 kronor om dagen, efter mycket kort tid skulle få sjukpenningen indragen och ersatt med folkpension? Den enda praktiska lösningen, om man nu vill att företagarna blott skall vara tillförsäkrade tilläggsjukpenning, är att åter införa den gamla regeln om en viss fastställd sjukhjälpstid. Men då försvinner ju helt den stora vinst som den i propositionen föreslagna ordningen medför. Den vinsten är lika stor för företagarna som för lönstagarna.

Till vad socialministern anförde om att låta företagarna plocka ut riskskyddet ur ATP är endast att säga, att utskottsmajoriteten helt delar socialministerns uppfattning på den punkten.

Jag vill nu, herr talman, med ett par ord beröra förslaget om höjda folkpensioner. Den föreslagna höjningen den 1 juli i år är större än den man räknade med, men den är inte för stor. Centerpartiet föreslår i sin reservation nr XX att vi redan nu bestämmer oss för en höjning av pensionen till nästa år. Som vi har hört av talesmannen för centerpartiet och som vi har läst i centerpartiets motion, är motivet för detta yrkande att vi inte skulle ha infriat tidigare avgivet löfte till pensionärerna. Vi har ju tidigare i denna kammare så många gånger diskuterat denna sak, att det knappast kan vara erforderligt att utveckla saken något mer. Jag vill bara än en gång slå fast, att när den allmänna pensionsberedningen föreslog en kraftig höjning av pensionen till 1960, skedde detta därför att man samtidigt ville avveckla de kommunala bostadstilläggen. Hälften av höjningen skulle avräknas mot de kommunala bostadstilläggen. Med hänsyn till att vi inte följde den allmänna pensionsberedningens rekommendation att avveckla bostadstilläggen har i själva verket höjningen nu blivit högre för de pensionärer som har det sämst ställt än den annars skulle ha blivit. Majoriteten i utskottet har fort-

Lag om allmän försäkring, m. m.

farande den meningen, att vi i stort sett skall följa den föreslagna jämnare etapphöjningen vartannat år. I detta sammanhang kan det väl ändå få påpekas att indexregleringen kommer att förbättras, så att pensionärerna framöver kommer att få bättre täckning för de fördyrade levnadskostnaderna.

Folkpartiet och centerpartiet har i reservation XXI föreslagit, att riksdagen skall göra ett uttalande om att folkpensionen skall standardhöjas efter 1968. Centerpartiet går dessutom i reservation XXII emot förslaget att folkpensionen efter 1968 skall utgöra viss procentdel av det värdebeständiga basbeloppet. Man fruktar att en sådan anordning skulle utesluta möjligheterna att därefter höja folkpensionen. Genom detta resonemang tillskriver man våra efterföljare stor fantasilöshet. Ja, det behöver inte bara vara fråga om efterföljare, ty en del av oss får väl, om vi har hälsan och valmännen behåller omdömet, vara kvar även efter 1968. Men man kan ju standardhöja pensionen efter många olika metoder. Man kan tänka sig att procentsatsen höjs till 95, 100 eller 110 procent.

Man kan också tänka sig att man, som för statstjänarna, höjer den enskildes totalpension med viss procent. De som hävdar att man inte kan höja pensionen efter 1968 på grund av att ATP då genomförts, glömmer att ATP trots sina stora förtjänster bara är värdebeständig, inte automatiskt standardbeständig. Det kommer utan tvekan att finnas behov av standardhöjningar av totalpensionen även efter 1968. Men vi behöver nog inte vara sömnlösa för den sakens skull, utan vi kan mycket väl överlåta åt dem, som då har att besluta, hur den saken skall ordnas. Jag tycker man gör sig rätt onödiga bekymmer på den punkten. Folkpensionärerna själva, som är de närmast berörda, ligger säkert inte vakna om nätterna och oroar sig för vad som skall hända i pensionshänseende mot slutet av 1960-talet.

Förbättringen av folkpensionen kos-

tar givetvis mycket pengar och kostnaderna får ju delvis bäras av kommunerna. Även den frågan har varit föremål för ingående diskussion, och jag vill här med några ord beröra den. Utskottet har givit uttryck för den uppfattningen att staten i framtiden bör bära kostnaderna för folkpensioneringen med undantag för de kommunala bostadstilläggen, vilka bör finansieras av kommunerna. Av olika skäl har utskottsmajoriteten dock inte ansett att en sådan ordning kan genomföras omedelbart. Kommunerna har utan tvekan fått vidkännas stora kostnader för pensioneringen, men det har också staten fått göra. Utskottets socialdemokratiska ledamöter har självfallet haft stora sympatier för den socialdemokratiska motionen, i vilken föreslagits att man skulle maximera den kommunala utdebiteringen för folkpensionsändamål. Sedan den motionen väcktes, har det dock framlagts en proposition om skatteutjämning, och den medför ungefär samma utjämnings effekt som den motionärerna var ute efter, och då ansåg de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet att man mycket väl kunde följa propositionen.

På en enda punkt har vi på socialdemokratiskt håll hamnat i en reservation. Propositionens förslag om pension till fränskilda kvinnor har inte kunnat tillstyrkas, och utskottet förordar där ytterligare utredning. I det sammanhanget tar utskottsmajoriteten upp frågan om änklingspensioner och föreslår att den saken samtidigt utredes. Till stöd för detta utredningskrav anföres bl. a. att många änklings är i behov av ekonomiskt stöd och att de i själva verket är i samma ekonomiska situation som änkor. Onekligen finns det änklings, som har det ekonomiskt svårt. Men man kan inte säga att änklings situation i stort kan jämföras med änkor. Vi har i reservation XI yrkat avslag på detta utredningskrav. Vi menar att den omständigheten att en del

Lag om allmän försäkring, m. m.

änklingar har behov av pension knappast kan motivera införandet av en allmän änklingspension, när det ju ändå återstår så många reformer av angelägnare art att genomföra. I övrigt hänvisar jag till vad vi sagt i reservationen och yrkar bifall till densamma.

Till sist, herr talman, vill jag bara beröra ännu en sak för att inte bli för mångordig i mitt anförande. Centerpartiet och folkpartiet har i reservation XXXV föreslagit att man skall utöka den frivilliga statliga pensionsförsäkringen utöver vad departementschefen föreslagit. Det är givetvis mycket tacknämligt att man numera hyser så stort förtroende till »farbror staten» att man frivilligt vill hoppa upp i knäet. Det ansvariga socialförsäkringsorganet, riksförsäkringsverket, som skall ha hand om denna utökade pensionsförsäkring, har emellertid sagt ifrån att man för närvarande inte anser sig kunna klara denna uppgift vid sidan av de obligatoriska uppgifter som riksdagen nu ålägger verket. Om man utökade den frivilliga försäkringen, så skulle det innebära en alltför stark belastning och påfrestning på administrationsapparaten.

För övrigt fyller detta reservanternas förslag inte något angeläget behov. Motivet för utökningen var nämligen att ett stort antal personer, bl. a. fiskare på västkusten, hade trätt ut ur ATP och att dessa skulle behöva ett annat skydd i stället. Dessa grupper får emellertid nu en möjlighet att ta sin ställning under omprövning. De kan återinträda i pensionskollektivet och få ett effektivt försäkringsskydd.

Till detta vill jag bara lägga att en frivillig pensionsförsäkring, även om den administreras av riksförsäkringsverket, måste bygga på samma finansieringssystem som all annan frivillig försäkring. Den måste bygga på premiereservsystemet och kan inte bli billigare om den tecknas i riksförsäkringsverket än i ett privat bolag. Jag vill upplysningsvis nämna att Svenska ar-

betsgivareföreningen och Svenska försäkringsbolags riksförbund i sina remissvar sagt om denna sak, nämligen »att frivillig försäkring i princip bör handhas av de privata försäkringsbolagen, som är väl rustade att tillgodose de behov som kan finnas på detta område.»

Jag delar inte denna remissmyndigheternas principiella inställning till frågan sådan den kommit till uttryck i det ciferade stycket.

Det kan mycket väl vara på sin plats att staten tillhandahåller kompletterande frivilliga försäkringar hos de organ, där man har sitt obligatoriska skydd. Men jag återgav uttalandet för att visa reservanternas, att det redan nu går att klara det försäkringsbehov som möter. I uttalandet heter det nämligen att försäkringsbolagen är väl rustade att tillgodose det behov som kan finnas på området.

Jag vill alltså, herr talman, med det sagda och med hänvisning till vad utskottet sagt under de olika punkterna yrka bifall till reservation XI samt på alla övriga punkter till utskottets förslag.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Den kommunistiska riksdagsgruppen noterar med tillfredsställelse att man nu äntligen kommit därhän, att en samordning av olika socialförsäkringsreformer inledes. Det har inte varit till fördel för staten och ännu mindre för förmånstagarna, att den administrativa splittring och i många fall oreda som förekommit och fått existera så lång tid som varit fallet.

Vi har så mycket större skäl att i detta avseende tillkännage vår tillfredsställelse som det nu debatterade förslaget till samordning i princip är det samma som det den kommunistiska riksdagsgruppen redan i mitten på 1940-talet framförde i en motion. Vårt förslag gick ut på att samtliga socialförmåner skulle sammanföras i en enda lag för åstadkommande av ett enhetligt skydd

Lag om allmän försäkring, m. m.

mot olika former av inkomstbortfall. Därmed skulle administrativ ordning och förenkling vinnas samtidigt som medborgarnas känsla av trygghet ökades. Även om vad som nu föreslås icke omfattar hela området för socialförsäkringen, så är linjen densamma som i 40-talets kommunistiska motion. Det är bara att beklaga, att man redan då inte följde kommunisternas förslag utan kall-sinnigt avfärdade det. Det är emellertid inte första gången som kommunistiska initiativ behandlas på sådant sätt men sedan dyker upp som regeringsinitiativ — alltså precis som nu! Vi beklagar oss emellertid inte över detta kanske något egendomliga tillvägagångssätt. För oss är det huvudsaken att vinna resultat — vem som svarar för förslagen spelar mindre roll.

Samordningen är det avgörande i regeringsförslaget, men det innehåller även vissa materiella förbättringar för försäkringstagarna. Trots detta är förslaget inte till alla delar invändningsfritt. Åtskilliga brister föreligger, brister som utan större kostnader eller svårigheter hade kunnat utmönstras redan i det framlagda förslaget.

Om vi inte tolkat departementschefens uttalande i propositionen fel är han medveten om ofullständigheten i förslaget. Han uttalar sålunda att reformarbetet på socialförsäkringsområdet inte kan anses avslutat för en längre tid framåt. Vi har samma uppfattning. Så länge 2 470 760 inkomsttagare i vårt land har en inkomst som ligger under 10 000 kronor om året och det finns 1 210 000 inkomsttagare som befinner sig under 5 000 kronor om året är, som socialministern uttrycker det, socialförsäkringen ett fält som bjuder på en rik utveckling.

För vår del skulle vi särskilt vilja peka på det faktum, att barnfamiljerna har en standard som väsentligt understiger standarden för de familjer som inte har barn att dra försorg om. Här finns ett »rikt fält» för en effektiv so-

cialpolitik. I detta sammanhang förtjänar antecknas, att man ännu efterlyser effektiva åtgärder i syfte att skapa social trygghet för flertalet av landets barnfamiljer.

Det finns ytterligare en stor medborgargrupp som — trots att icke oväsentliga förbättringar, ej minst genom den kommunistiska gruppens aktivitet och initiativ, kommit till stånd — lever i misär. Jag syftar på de folkpensionärer som helt eller delvis är hänvisade till att existera på folkpensionen och som uppgår till inte mindre än 600 000. Jag måste säga, att var gång jag hör uttalanden som andas självbelåtenhet med »folkpensionärernas goda standard», så blir jag pinsamt berörd. Även för dem som i motsats till mig inte gjort närmare bekantskap med förhållandena i folkpensionärshushållen borde det vara uppenbart, att man aldrig kan använda uttrycket »god standard» om folkpensionärernas läge. Även med de höjningar vi föreslår i motion II: 762 blir pensionen för en ensamstående pensionär kronor 291:67 i månaden, under det att två makar kommer upp till 440:40 i månaden. Det blir, mina damer och herrar, 9:85 respektive 14:48 per dag.

Säkerligen görs här invändningen, att vi ju dock har de kommunala bostadstilläggen som förstärkning. Låt mig därför nämna några siffror som belyser generositeten hos våra kommuner i det fallet.

I 612 kommuner med en befolkning av 2 078 267 personer ligger de kommunala bostadstilläggen lägre än 350 kronor om året. Då hela antalet kommuner i landet är 1 029 betyder detta, att över 60 procent av kommunerna betalar ytterst låga kommunala bostadstillägg. För fullständighetens skull bör nämnas, att 309 kommuner med en befolkning på nära en miljon invånare anser det räcka med bostadstillägg som ligger under 200 kronor om året. Har vi under sådana förhållanden rätt att tala om folkpensionärernas goda eller

Lag om allmän försäkring, m. m.

tillfredsställande standard? Naturligtvis inte! Där sådant tal förekommer tycks det som om man inte känner till de faktiska förhållandena eller som om man ville dölja dem.

Jag kanske ytterligare bör nämna, att de kommunala bostadstilläggen endast i 74 kommuner uppgår till 1 000 kronor eller däröver.

Med hänsyn till vad jag här med siffror belyst framstår det, som vi begärt i våra motioner beträffande standardtilläggen till folkpensionen, som ett ytterst blygsam krav. Vi har begärt att de av regeringen föreslagna beloppen för årets standardhöjning av folkpensionerna, nämligen 350 kronor för ensamstående och 500 kronor för äkta makar, skall höjas till 500 kronor respektive 695 kronor. De av oss föreslagna beloppen stämmer exakt med det som folkpensionärerna skulle ha fått i år, om man hade följt allmänna pensionsberedningens förslag.

Utskottet avstyrker våra motioner med en motivering som vederlagts lika många gånger som den framförts. Det anföres sålunda för det första, att statsmakterna vid upprepade tillfällen gjort uttalanden av den innebörden, att folkpensionernas standardhöjning fram till år 1968 bör ske efter en jämnare skala än den som pensionsberedningen föreslagit.

Här har vi sannerligen att göra med dr Jekyll och Mr Hyde i en ny version. Samma partigrupperingar som år 1958 gjorde de återopade uttalandena sitter nu i statsutskottet och kryper bakom dessa sina egna uttalanden. Samma partier — med undantag för centerpartiet som nu ändrat uppfattning — söker betäckning bakom sina egna tidigare uttalanden för att avvisa en blygsam begäran om en något större uppräknings av standardtillägget än vad regeringen föreslagit. De låtsar inte om att de själva har makt att revidera sin inställning från 1958. Det verkar som om de betraktade sitt beslut från denna tidpunkt

som sakrosankt, som något så upphöjt och vist att det inte får rubbas.

Inte heller låtsar de om att beslutet av år 1958 innebar att frågan om de kommande standardhöjningarna skulle bedömas med hänsyn till den samhälls-ekonomiska situationen. Ingen vill väl i dag påstå att den samhälls-ekonomiska situationen är sådan, att vi inte skulle orka med att ge folkpensionärerna en ringa förhöjning utöver vad regeringen föreslagit. Att som utskottet gör återropa kostnadsskäl betecknar jag som de obotfärdigas förhinder.

För det andra söker utskottet upprepa — och det gjorde herr Bengtsson i Varberg nyss — det gamla påståendet, att man egentligen varit ytterst generös mot folkpensionärerna då man inte genomfört pensionsberedningens förslag om reducering av de kommunala bostadstilläggen i takt med etapphöjningarna av standardtilläggen. Herr talman! Det får ursäktas mig om jag betecknar denna attityd som mycket fördomsfri. Pensionsberedningens förslag stupade på sin egen orimlighet. Det innebar att de sämst ställda folkpensionärerna, de som är beroende av folkpensionerna för sin utkomst, skulle få en väsentligt försämrad standard i jämförelse med andra folkpensionärer. Medan folkpensionären utan annan inkomst än sin folkpension skulle få sina standardtillägg reducerade, fick miljonären behålla dem ograverade.

Detta utslag av en förvänd social syn på folkpensionsfrågan utdömdes omedelbart av alla socialt insiktsfulla människor. Socialministern själv underkände förslaget redan på ett tidigt stadium. Ingen drog en lans för det i samband med folkomröstningen och ingen ifrågasatte heller då, att man skulle nagga de beslutade etapphöjningarna i kanten. Men hur kan då utskottet ha mod att utnyttja det orimliga förslaget om bostadstilläggen som en generös gest av statsmakterna, som folkpensionärerna skall betala med en oförmånlig upplägg-

Lag om allmän försäkring, m. m.

ning av etapphöjningarna av standardtilläggen?

Vi har ingen anledning att ändra på vår inställning i denna fråga. Kostnadsfrågan kan aldrig med skäl åberopas för en vettig socialpolitik, så mycket mer som man aldrig tvekar att offra miljardbelopp på andra ändamål, t. ex. på en ineffektiv och slösande militärapparat. Jag kommer följaktligen att under vederbörlig punkt yrka bifall till våra motioner i detta avseende.

Efter mönster från ATP föreslås nu, att även folkpensionär kan bli pensionerad tidigare än vid fyllda 67 år, dock tidigast vid 63 års ålder. Pensionen skall emellertid minska med $\frac{1}{10}$ % för varje månad som ligger före den tidpunkt då 67-årsåldern uppnås. Detta innebär att den som pensionerats vid 63 års ålder får sin pension minskad med 28,8 %. Denna reducering gäller även för tiden efter fyllda 67 år.

Det föreskrivs dessutom i 3 §, att hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg ej må utgå till ålderspensionär, som begärt och erhållit pension innan han fyllt 67 år. Denna begränsning gäller dock endast till dess han uppnått denna ålder. Detta är — och det måste väl alla medge — hårda villkor för den arbetare som känner sig utsliten och nere efter ett kanske synnerligen hårt och nervöst arbete utan att därför kunna komma i fråga för vanlig förtidspension.

Jag tycker att även denna inställning till den tidigare folkpensioneringen är ett uttryck för det formalistiska betraktelsesätt som statsmakterna ofta anlägger i folkpensionsfrågor. Endast de som känner sig absolut tvingade att lämna sin produktiva gärning kan ta pension på dessa rigorösa villkor. I ett enda svep sänker man pensionen med nära en tredjedel om en arbetare vill avgå vid 63 års ålder, förbjuder kommunerna att ge kommunalt bostadstillägg och berövar eventuella makar hustrutillägg. Utskottet argumenterar även härvidlag

på ett sätt som inte kan förbigås med tystnad. Det håller sig nu strängt till försäkringsmatematiken och menar att vårt förslag om en uppmjukning rubbar försäkringsmatematikens cirklar.

Vi hyser inte någon större respekt för detta strängt formella resonemang. Det gäller här inte försäkringsmatematiska överväganden utan en social angelägenhet, som inte bör eller kan bedömas som ett räknestycke. De försäkringsmatematiska överväganden som utskottet talar om kan ju för övrigt endast gälla reduceringen av pensionen vid förtida uttag. Avstängningen från hustrutillägg och bostadstillägg har ingenting med försäkringsmatematiken att göra. Men den rekommenderas likväl av utskottet. Den regeln har tydligen tillkommit i rädsla för missbruk.

Jag skulle vilja fråga utskottets talesman, om han tror att missbruk i större omfattning är tänkbart, när ett förtida uttag av folkpension — och det är den det här är fråga om — medför en reducering av de allttjämt otillräckliga pensionerna med ända upp till 28,8 procent?

Utskottets ställningstagande och argumentation i denna fråga måste jämföras med dess hållning till det gamla kravet om en lägre pensionsålder utan reducering av förmånerna för grupper med tungt eller hälsovådligt arbete. Utskottet reser i likhet med regeringen en hel stapel av invändningar mot de motioner som föreligger i detta sammanhang. Det anses inte vara »tilltalande» att tillgodose behovet av en lägre pensionsålder för vissa grupper och det är mera »naturligt» att merkostnaden får belasta ifrågavarande delar av produktionen och inte produktionen i dess helhet. Slutsatsen av resonemanget blir att frågan inte bör lösas lagstiftningsvägen utan genom avtal på arbetsmarknaden. LO har om denna uppfattning uttalat, att man inte räknar med någon större förståelse härför hos arbetsgivarna, som anser att frågan bör lösas lagstift-

Lag om allmän försäkring, m. m.

ningsvägen. Utskottets resonemang är ohållbart redan ur denna synpunkt. Dess rekommendation betyder bara att frågan skjutes på en obestämd framtid: den måste förr eller senare lösas lagstiftningsvägen.

Utskottet bortser därjämte från en synnerligen viktig omständighet i sammanhanget. En lösning avtalsvägen innebär utan tvekan, att ingen garanti lämnas för pensionernas värdebeständighet. Löses den däremot lagstiftningsvägen blir den garanterat värdebeständig.

Vi är inte minst ur denna synpunkt angelägna om att frågan snabbt lösas och lösas lagstiftningsvägen och vi kan inte acceptera de undanglidande argument som utskottet presterar.

I motion II: 610 har vi ställt ett särskilt yrkande om slopande av karenstiden vid såväl sjukdom som olycksfall. Utskottet har även här ställt sig avvisande och åberopar kostnadsskäl. Utskottet menar att ett bifall skulle leda till höjda försäkringsavgifter.

I samband med behandlingen av en annan motion, som kräver slopande av karenstiden endast vid olycksfall, förklarar utskottet att det förslaget rubbar samordningen mellan sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring. Den invändningen kan man inte göra mot vår motion, som kräver avskaffande av karenstiden över huvud taget.

Kravet på slopande av karenstiden är ett allmänt arbetarkrav. Dess tre dagar innebär nämligen ett betydande inkomstbortfall. I många fall rör det sig om 150 kronor eller mera, och det måste anses vara en dryg tribut tillsammans med de andra utgifterna vid kortare sjukdomstid eller olycksfall. Utskottet har även här anfört kostnadsskäl till stöd för sin hållning i frågan. Men utskottet tycks inte fästa sig vid de kostnader som karenstiden orsakar de sjuka och de olycksdrabbade. Dessa kostnader är mera kännbara för dem de drabbar än vad ett slopande av karenstiden skulle vara för staten.

Vi vidhåller därför vårt yrkande och kommer att rösta för motionen då avgörandet blir aktuellt.

Beträffande de nya formerna för invalidprövningen har vi i vår motion nr II: 762 uttalat vissa betänkligheter men icke låtit dessa utmyнна i något särskilt yrkande. Vi vill avvakta utfallet av de nya reglerna innan vi fäller något bestämt omdöme. Det ligger emellertid ganska nära till hands att den prövning som nu skall ske av invaliditeten, även av myndigheter som är sammansatta av lekmän i sammanhanget, kan komma att leda till ganska mycket godtycke och stora skillnader mellan olika orter. Vi har emellertid som sagt inte ställt något yrkande utan vill avvakta hur systemet kommer att utfalla i praktiken.

På en punkt har vi emellertid en bestämd mening och den gäller de blinda. Dessa skall nu enligt förslaget utsättas för samma minutiösa prövning som övriga invalider. Tidigare har de utan vidare ansetts för helinvalider.

Utskottet anser nu i likhet med departementschefen, att de bör jämställas med övriga invalider, och försvarar sin inställning med att undantaget för de blinda berodde på att tidigare folkpensionsbelopp varit så låga, att ett undantag för de blinda var befogat.

Jag vill inte bestämt yttra mig om värdet av denna invändning men jag har en känsla av att den inte stämmer med verkligheten. Därmed må emellertid vara hur som helst. Även om man nu söker mildra verkningarna något av att de blinda inte längre utan prövning anses som helinvalider, så måste det kännas hårt för dem det drabbar att på detta sätt få sin ställning försämrad.

»Blunda ett ögonblick och tänk», heter en slogan som de blinda själva formulerat för att få seende människor att förstå deras situation. Ja, blunda ett ögonblick och tänk! Blindhet är väl det grymmaste öde som kan drabba en människa liksom invaliditet över huvud taget är en katastrof i en människas liv.

Vi trodde verkligen att vi åtminstone

Lag om allmän försäkring, m. m.

skulle få utskottet med oss i detta avseende. Men där har återigen formalismen fått fälla utslaget. Vi kommer att yrka bifall till vår motion i denna punkt.

Vi har i motion II: 537 och I: 474 påyrkat att gränsen för påförande av folkpensionsavgift och sjukförsäkringsavgift bestämmas till 4 500 kronor taxerad inkomst och att en skyndsam utredning genomföres, eventuellt genom allmänna skatteberedningen, med syfte att framlägga förslag om att socialförsäkringsavgifterna helt slopas.

Även i detta fall avvisar utskottet vår framställning. Vi anser att socialförsäkringsavgifterna innebär en orättvis indirekt beskattning som hårdast drabbar de sämst ställda. Vi vidhåller därför vårt yrkande, och även om frågan nu faller tänker vi inte lämna den åt sitt öde utan ämnar återkomma till dess finansieringen av socialförsäkringen sker enligt rimliga och rättvisa grunder i sin helhet över statsbudgeten.

Slutligen, herr talman, kommer vi att vidhålla vår begäran i en motion som rör villkoren för erhållande av kommunala bostadstillägg. I denna motion föreslår vi en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till höjning av den inkomstgräns för inkomst vid sidan av folkpensionen, efter vilken avdrag på det kommunala bostadstillägget sker. Därmed skulle man stimulera folkpensionärerna till att ta det arbete som de anser sig ha kraft och färdigheter till. Så länge det avdragsfria beloppet är så lågt som det nu är, d. v. s. 1 000 kronor respektive 1 500 kronor kan denna arbetskraft inte bli tillräckligt utnyttjad.

Med vad jag här sagt har jag inte velat göra gällande att de reformer som föreslås i propositionen skulle vara utan värde. Jag framhöll tvärtom i början av mitt anförande, att det här gäller en synnerligen stor reform, men med vissa brister som jag här påtalat. Vi är emellertid de första att erkänna att förslaget är ett stort framsteg på social-

försäkringens område. Detta framsteg måste emellertid följas av flera. Det visar inte minst inkomstläget i vårt land, vilket jag med ett par siffror belyst i mitt anförande.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Vi läser väl litet var utskottsutlåtanden på det sättet, att vi först ser efter om det finns några reservationer. Gör vi så med det föreliggande utlåtandet, får vi utan tvekan det intrycket, att det råder en oerhörd förbistring och väldiga motsättningar i den nu aktuella frågan. Man kan verkligen få ett intryck av att det råder djup och varaktig söndring partierna emellan i dessa stora frågor. I själva verket kan vi emellertid konstatera, vilket flera talare gjort tidigare, att vi i de väsentliga avsnitten är överens.

Vid 1958 års principbeslut om folkpensioneringen och om grunderna för utformningen av det framtida invaliditets- och förtidspensionsskyddet rådde ganska stor enighet. 1958 års socialförsäkringskommitté har haft att utreda hur principbeslutet bör byggas ut i detalj och att penetrera de områden som tidigare inte har utretts och att på grundval härav lägga fram förslag. Det är i huvudsak det förslaget som ligger till grund för den proposition som föranlett det utlåtande vi nu behandlar.

Det råder på det hela taget enighet. I varje fall finns det hos alla en mycket stark önskan att komma fram till goda lösningar av detta intrikata problem i enighetens tecken. Man måste därför beklaga det otrevliga sätt på vilket dagens debatt kom att inledas. Socialministern började med en bred exposé över vad förslaget innehöll, och så långt är inte mycket att säga om hans anförande. Det var tvärtom elegant och skickligt serverat, även om det kanske innehöll litet skryt i överkant. Men det dröjde inte så värst länge, förrän socialministern försökte att på alla sätt förstora upp de skiljaktiga uppfattning-

Lag om allmän försäkring, m. m.

arna. Han gick till ett våldsamt angrepp mot de tre borgerliga partierna, som här har antingen gemensamma reservationer eller reservationer som är ganska lika varandra i två avsnitt, nämligen dels när det gäller sammanknytningen av tilläggs pensioneringen och tilläggs sjukpenningförsäkringen att omfatta även företagare, dels när det gäller fördelningen av kostnaderna mellan staten och kommunerna. Det skall gärna erkännas, att socialministern i fråga om det sista avsnittet var betydligt mera försiktig — och det förstår jag anledningen till. Det är inte så särskilt lämpligt att gå ut i ett kommunalval med mera bombastiska uttalanden bakom sig i denna fråga, om man tar hänsyn till det ståndpunktstagande, som regeringen här har gjort. Men meningens är väl att få det andra avsnittet till huvudämne även i detta val. Därför lägger socialministern upp det hela på det sättet, att företagarna vill skaffa sig gratisförmåner på löntagarnas bekostnad.

Herr Gustavsson i Alvesta har här förut ställt frågan: Vem har påstått något sådant? Den frågan är ännu så länge inte besvarad. Jag skulle på nytt vilja upprepa frågan: Vem har begärt att företagarna skulle få förmåner på löntagarnas bekostnad? Ingenstans, vare sig i motioner eller reservationer, kan man rimligen läsa ut några sådana anspråk. Vad som har begärts är att vi skulle få ett försäkringssystem — så långt möjligt inom den kollektiva försäkringens ram — som skulle kunna anpassas till de speciella problem företagarna har.

Man har här från reservanternas sida sträckt sig så pass långt, att man accepterar att företagaren, för att få vara tilläggs pensionsförsäkrad, också skall vara tilläggs sjukpenningförsäkrad. Det har inte någon större ekonomisk räckvidd och även om det kan anses en smula betänkligt ur principiell synpunkt, kan det i alla fall accepteras.

Jag skall kanske här skjuta in, att vi redan på utredningsstadiet lade fram ett sådant förslag och försökte att känna oss för. Vi hade då varit villiga att acceptera ett dylikt arrangemang, men det ville man inte vara med om. Då menade vi att man på ömse håll skulle gå fram med renodlade förslag, varav det ena skulle innebära full valfrihet och det andra full bundenhet. Jag beklagar att inte socialministern, när det gällt att förbereda propositionen, verkligen försökt att här gå ett steg längre till mötes.

Det är ändock på det sättet, att dels behovet av pensionsskydd, och då speciellt ålderspensionsskydd, dels möjligheterna att över huvud taget kunna klara kostnaderna för pensionsskyddet är högst olika för företagare inom olika branscher. Jag skall anföra ett exempel, som baserar sig på ett samtal jag hade för några dagar sedan med en jordbrukare. Jag hade tillfälle att gå igenom hans ekonomiska förutsättningar, hans behov av investeringar o. s. v. för de kommande åren.

Exemplet avser en f. d. lantarbetare, som för några år sedan etablerade sig som jordbrukare. Han hade inte särskilt mycket pengar att sätta in i företaget vid starten. Det är ju unga företagares vanliga lott. De lån han måste ta upp, delvis med statliga kreditgarantier, får i stor utsträckning tas som amorteringslån — en del med så kort amorteringstid som tio år. Vad jag närmast hade anledning att titta på var de planer han hade att bygga om sitt bostadshus. För detta ändamål har han att ta upp nya amorteringslån, och när han slutbetalt de lösörelån han tagit upp vid företagets start måste han uppföra nya ekonomibyggnader och uppta nya lån härför. Hans amorteringar kommer, såvitt jag kunde överblicka, att röra sig om ett belopp, som inte understiger 3 000 kronor per år under hela hans tid som jordbrukare — och det på en inkomst av för närvarande

Lag om allmän försäkring, m. m.

9 000 å 10 000 kronor per år. Dessa amorteringar utgör ett sparande, men det är inte ett sparande av valfri natur utan ett sparande som han är tvungen till, eftersom förutsättningen för att över huvud taget kunna låna är att lånen amorteras och amorteras med betydande belopp.

Om man sedan tar hänsyn till de skatter han måste erlægga liksom andra nödvändiga utgifter etc., blir det faktiskt inte något över till att betala premier med för en tilläggs pensionering. Visserligen är premien härför blygsam till att börja med men den stiger starkt undan för undan och kommer snart upp i belopp, som blir nog så betungande. Kostnaderna för tilläggs pensioneringen skall dock på lång sikt i full utsträckning betalas av den försäkrade själv. Även om det under de första åren blir frågan om ett överskjutande av kostnaderna på en kommande generation, förbyts detta relativt snabbt i att man verkligen får betala kostnaderna själv.

Då säger man att han har full frihet att utträda och det bör han göra. Men kan det då vara riktigt, att han inte heller skall få vara tilläggs sjukpenningförsäkrad? Den möjligheten har han i dag via den frivilliga försäkringen, men den skulle inte erbjudas honom när den nya lagen träder i kraft med obligatorisk hopkoppling av tilläggs pensionering och tilläggs sjukpenningförsäkring. Jag skulle faktiskt vilja att socialministern tillsätter en utredning med direktiv att ingående penetrera dessa problem för att se om det inte ginge att komma fram till acceptabla lösningar för alla parter. Det borde inte vara omöjligt, om andra lagutskottets skicklige ordförande finge hand om en sådan utredning tillsammans med dels experter och dels företrädare för företagarnas organisationer. Jag är tämligen säker på att man i så fall skulle kunna komma fram till förslag, vilka borde vara acceptabla och

vilka skulle kunna avlägsna denna fråga från den debatt, som annars oundgängligen kommer att blossa upp varje år. Jag tror inte att det är klokt att behandla detta frågekomplex på det sätt som socialministern beklagligtvis gjorde.

När det sedan gäller folkpensionshöjningen sade socialministern, att den är den största på 15 år. Det är nog riktigt. Vi har i varje fall sedan flera år tillbaka varje år försökt att få en större höjning av folkpensionerna, men då har både regeringspartiet, folkpartiet och högern enats om att avslå vårt förslag och betecknat det som överbud. Jag vill bara uttala min stora tillfredsställelse över att det i alla fall nu har kommit ett förslag om en höjning som är något så när ordentligt tilltagen. Men man står i alla fall en smula frågande, med hänsyn till beslutet från 1958 om en successiv höjning fram till 1968 av folkpensionerna med 1957 års penningvärde som utgångspunkt, om det verkligen är lämpligt att skjuta så pass mycket framför sig. Visserligen inhämtar man en del genom detta beslut, men det borde inte vara orimligt att vidta den höjning som centerpartiet föreslår till nästa år och redan nu ge dem som är folkpensionärer en något större förbättring. Det kan väl inte anses olämpligt att ge några förbättringar till folkpensionärerna även ett år då det inte är val.

Sedan ber jag att få säga några ord om kostnadsfördelningen. Jag skulle först vilja beröra finansieringen av socialförsäkringarna över huvud taget, även om vi nu inte direkt har att fatta beslut i den frågan. Här förefaller det mig vara tämligen klart, att vi helt borde skattefinansiera grundtryggheten såväl på pensionssidan som på sjukförsäkringssidan. Det kan inte vara förnuftigt att som nu ha en specialskatt i form av folkpensionsavgifter, som skall bekosta en del av folkpensioneringen. Vi har inte några specialskatter för

Lag om allmän försäkring, m. m.

andra ändamål, och det kan inte vara förnuftigt att ha det här heller. Det bara krånglar till administrationen. Vi lägger ned åtskillig tid på att räkna ut folkpensionerna, och det innebär ingenting annat än att man uppför en del av statsskatten på en särskild rad på skattsedeln. Härigenom belastar vi de lägre inkomsttagarna hårdare än om vi lät det hela bekostas av den vanliga skatten. Vi kanske måste göra vissa justeringar i våra skatteskalor, men principen borde i alla fall vara klar, nämligen att man helt skall skattefinansiera grundtryggheten. När det gäller sjukförsäkringen är det samma sak. Grundtryggheten, sjukvårdsförsäkringen och grundsjukpenningen, borde helt kunna skattefinansieras. Vi skulle då uppnå väsentliga administrativa fördelar.

I detta sammanhang skulle jag också vilja säga att jag tror att när vi nu i alla fall har kunnat samordna förutsättningarna så långt som detta förslag innebär, borde vi också sträva efter att göra väsentliga förenklingar när det gäller mellanhavandena sjukförsäkring — sjukhushuvudmännen — läkarna etc. Därvidlag bör man kunna uppnå betydande administrativa förenklingar. Jag tror att det i det nuvarande mönstret ligger alltför mycket kvar från de erkända sjukkassornas tid. Jag skulle vilja uttrycka den förhoppningen, att de nu sittande utredningarna eller en eventuellt ny utredning verkligen tar itu med dessa problem, ty därvidlag måste man kunna uppnå betydande förenklingar till gagn både för staten, för landstingen och för de landstingsfria städerna samt kanske också en viss förenkling för allmänheten.

Det vi i anslutning till den föreliggande diskussionen har att direkt ta ställning till är frågan om fördelning mellan staten och kommunerna av kostnaderna för tidigare behovsprövade förmåner. Under hela folkpensioneringstiden har ju regeln varit att kommunerna skulle bidra till de behovsprövade delarna av folkpensioneringen. Re-

dan när folkpensioneringen infördes 1913 diskuterades denna fråga. Det höjdes då röster för att man skulle skattefinansiera hela folkpensioneringen, men föredragande statsrådet anförde den gången, att det var lämpligt att kommunerna bidrog till de behovsprövade delarna för att man på det sättet skulle få den restriktivitet, som man menade nog var behövlig, d. v. s. en garanti mot att man svävade ut för mycket, och detta har man väl haft för ögonen även i fortsättningen.

Nu är emellertid att märka, att den förtidspensionering, som blir möjlig i och med att föreliggande proposition antas, inte är behovsprövad. Den invalidpensionering som gäller i dag är behovsprövad men inte förtidspensioneringen. Det är pensionsdelegationerna inom länskassorna som skall svara för den prövning som erfordras. Kommunerna är helt bortkopplade.

Hade vi dragit konsekvensen av detta, skulle kostnaderna automatiskt ha överförts på staten, i likhet med vad som skedde när de nya änkepensionerna infördes. Kostnaderna för de änkefall som inträffat efter den 1 juli 1960 — för vilken behovsprövning icke gäller — skall helt bäras av staten. Vi har bibehållit fördelningen av kostnader för änkepensioner i s. k. övergångsfall, ty dessa är fortfarande behovsprövade.

Jag avslöjar nog inga större hemligheter, om jag talar om att vi även i socialförsäkringskommittén var överens om — jag har promemorian liggande i bänken — att förtidspensioneringen i sin helhet skulle bestridas av staten som konsekvens av att behovsprövningen är slopad. Vad som åstadkom omsvängningen har jag aldrig lyckats räkna ut — huruvida det var finansministern som på något sätt ingrep eller om något annat inträffade — men det blev vad man brukar kalla »tjall på linjen». Majoriteten i kommittén ändrade sig därhän att kommunerna även i fortsättningen skulle betala.

Nu anför man att vi måste avvakta

Lag om allmän försäkring, m. m.

resultatet av 1958 års skatteutjämningskommittés arbete. Jag skulle tro att kommittén skulle få betydligt lättare att ta ställning till det problem den har att behandla, om man löste frågan om finansieringen av pensioneringskostnaderna nu och beslöt att dessa skall bäras av staten. Det måste bli väsentligt enklare att sedan utforma de bidrag som kommunerna i alla fall måste få på grund av betydande olikheter i skatteunderlag m. m.

Vi har begärt, att förtidspensioneringen i sin helhet skall bestridas av statsmedel och kommunerna alltså slipa bidra härtill. Men eftersom 1962 års kostnader — med nuvarande system för debitering av de kommunala kostnaderna — inte kan överföras på staten direkt, har vi anslutit oss till den socialdemokratiska motion, som väcktes vid riksdagens början under den allmänna motionstiden och som går ut på att av 1962 års kostnader ingen kommun skulle behöva betala mer än 1 krona per skattekrona.

Nu har det gjorts gällande, att den nya skattelindringspropositionen skulle väsentligt förändra förhållandena; dessa skulle t. o. m. bli bättre än enligt föreliggande förslag. Detta skulle kanske vara riktigt om de båda förslagen var ställda mot varandra. Men så är ingalunda fallet. Ingen har begärt att skattelindringspropositionen skulle ändras eller avslås för att 20 miljoner skulle anslås för att minska kommunernas kostnader för förtidspensioneringen under ett övergångsskede. Och ingen har gjort gällande att detta 20-miljonersanslag skulle innebära en försämring för kommunerna. Ty det skulle innebära en försämring endast under den förutsättningen, att skattelindringsen skulle utgå med mer än 100 procent, och detta har aldrig varit tal om utan endast om en procentsats som ligger väsentligt under full täckning.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till de synpunkter jag nu anfört. Jag

ansluter mig till de yrkanden, som tidigare har framställts av herr Gustavsson i Alvesta utom på en punkt, nämligen frågan om änklingspensionen, där jag ansluter mig till det yrkande som framställts i reservation av herr Strand m. fl. Vi bör nog inte ge oss in på en sådan utredning, eftersom det näppe-ligen finns något behov av den. Den tidigare änklingspensionen inom folkpensioneringen blev praktiskt taget inte alls utnyttjad. Jag vill minnas att antalet änklingspensionärer inte någon gång uppgick till mer än 30 i hela landet — och detta var ändå innan vi införde barnpensionerna. Sedan dessa införts, kan ju änklingar med barn få kompensation ändå. Därför tror jag inte det finns anledning att beställa en utredning i detta avseende.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! När socialministern i sitt inledningsanförande i dag poängterade den stora skillnaden mellan de borgerliga och de icke borgerliga i fråga om inställningen till denna proposition, undrade jag om han inte förstörde denna skillnad. Jag tycker nog att vi är ganska eniga i de stora frågorna — vad som skiljer oss åt är uppfattningar-na i detaljfrågor.

Alla partier är väl överens om att vad vi vill uppnå är sociala förbättringar, även om — jag upprepar det — meningarna skiljer sig på vissa punkter.

Vidare säger socialministern, att företagarna vill åka snålskjuts på övriga gruppers bekostnad. Jag protesterar mot detta uttalande.

Beträffande den motion som jag kommer att säga några ord om vill jag poängtera, att den bygger på utredningsmannens förslag — denna utredningsman har socialministern själv tillsatt — och förslaget är utarbetat på försäkringstekniska grunder, enligt vad utredningsmannen meddelar.

Socialministern säger också att det är många som utträtt ur försäkringen —

Lag om allmän försäkring, m. m.

om jag inte fattat honom fel menar han att de anlitat dåliga rådgivare. Jag vet inte det. Jag får säga för min egen del, att ur den kår som jag tillhör var det många som ringde mig för att få råd — det var inte en utan flera tiotal — och jag sade till dem alla: Har ni råd och har ni möjlighet, så stanna kvar i ATP! Men kan ni inte stå kvar, får ni väl gå ur. Det visade sig i alla fall att många lämnade ATP, och i så gott som samtliga fall motiverade de utträdet med att de inte hade råd att stå kvar; de ansåg sig inte orka med att betala avgifterna.

Vi kan vara överens om att den allmänna tjänstepensioneringens införande var ett stort steg mot trygghet både för åldringar och för sådana människor som blivit sjuka och därför tvingats att lämna sitt arbete. Det är väl heller ingen överdrift att säga, att denna reform direkt kom arbetstagarna till godo. Alla arbetstagare fick nytta av den. Ingen vill väl heller förneka att möjlighet lämnades även för enskilda företagare att på vissa villkor komma med i ATP. Men trots detta återstår det ännu vissa problem för de enskilda företagarna. Det var säkerligen detta som stod klart för socialministern när han uppdrog åt den nuvarande presidenten i försäkringsdomstolen att företaga en utredning på denna punkt. Jag citerar en del av statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet den 28/5 1959 angående direktiven för denna utredning, där han bl. a. säger:

»Även efter genomförandet av den allmänna tilläggspensioneringen torde det föreligga behov av en kompletteringsförsäkring i statlig regi sådan som pensionsstyrelsens frivilliga försäkring.» Vidare säger statsrådet: »Erfarenheten har visat att pensionsstyrelsens frivilliga försäkring fungerat smidigt bl. a. tack vare sin enkla administration. Försäkringen synes efter erforderlig anpassning till det nya lägets krav kunna bli av värde som kom-

plettering till den allmänna tilläggspensioneringen och» — fortsätter statsrådet — »möjligheten att bereda familjepension inom den frivilliga försäkringen bör också undersökas, likaså förtidspensioneringens utformning».

Det är ju ganska klara direktiv som socialministern här gett utredningsmannen. Det är helt naturligt att utredningsmannen följt dessa direktiv och föreslagit att den nuvarande statliga frivilliga försäkringen skall utbyggas med bl. a. livsvarig ålders- och förtidspension samt denna pension kombinerad med änkepension.

Departementschefen har emellertid i sin proposition nr 90 föreslagit, att den nuvarande tilläggspensioneringen endast skall utbyggas med temporär ålderspension. Det är med anledning av detta som vi i riksdagens båda kamrar väckt motioner vari vi med tanke särskilt på västkustfiskarnas pensionsproblem begär att den nuvarande försäkringsformen även skall utökas med livsvarig ålderspension och förtidspension. Märk väl att detta är ett av utredningsmannens förslag. Vad jag berört gäller inte bara västkustfiskarna, även om vi i motionen särskilt understrukit deras problem. Frågan har utretts under ett par, tre år, och vi har följt utredningen med mycket stort intresse. Jag skulle tro att även andra enskilda mindre företagare är intresserade av denna fråga. Vi har emellertid motiverat motionen ur västkustfiskets synpunkter. Jag tillåter mig att citera ett stycke ur motionen, då jag förutsätter att många kanske inte har läst den: »Västkustfiskarnas pensionsproblem måste ses mot bakgrund av att en ganska betydande del av dessa yrkesutövare har begagnat sig av rätten till undantagande från ATP. Detta har sin grund i — — — näringsens ekonomiska villkor — — —. Fisket ger en i förhållande till många andra yrkesgrenar relativt blygsam inkomst, och härtill kommer att fiskaren ur denna inkomst måste prestera ett sparande

Lag om allmän försäkring, m. m.

tillräckligt stort för anskaffning av den allt dyrbarare båt- och redskapsutrustningen liksom det för bosättningen som regel nödvändiga egnahemmet. Det nuvarande systemet att västkustens yrkesfiskare själva äger sina båtar och redskap och är bosatta i samhällen, där huvudregeln är att varje familj äger sitt hus, är av omistligt värde för näringen. Försök med rederidrivet fiske har icke haft framgång i Sverige, och denna företagsform har också svårt att i utlandet effektivt konkurrera med det svenska fisket. För den uppväxande fiskargenerationen är det därför nödvändigt att av inkomsten spara en betydande del för finansiering av båtköp liksom för bosättningen.»

Utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka motionen. Motiveringen för avslagsyrkandet är enligt min mening ganska svag. Enligt vad jag kan läsa ut av utlåtandet sammanfattas den i orden: »I likhet med departementschefen anser utskottet inte lämpligt att i nuvarande läge, då omfattande arbetsuppgifter på den obligatoriska socialförsäkringens område kommer att åvila försäkringskassorna, belasta dem med ytterligare uppgifter.» Visst är detta en motivering, och jag betvivlar inte ett ögonblick att utskottet sett frågan ur rent saklig synpunkt. Men jag har ändå svårt att förstå motiveringen. När man tänker klara hela den stora ATP-reformen tycker vi det är underligt att man inte skall kunna klara även denna lilla del av tilläggs pensioneringen, som utredningsmannen har föreslagit.

Vi har inom Svenska västkustfiskarnas centralförbund tänkt oss en kollektiv försäkring, där vi skulle ansluta 4 000 medlemmar och betala in premierna på en gång — alltså med en inbetalning per år. Frågan att anskaffa medlemmar är heller inget problem i detta fall. Motiveringen för avslagsyrkandet är därför inte riktigt övertygande.

Utskottet säger vidare: »Utskottet vill också framhålla, att den möjlighet till

återinträde i tilläggs pensioneringen fr. o. m. år 1963, som föreslås i propositionen, torde kunna utgöra en lämplig lösning av ifrågavarande fiskares pensionsfråga.» Den utvägen finns naturligtvis. Men har utskottet satt sig in i orsaken till att fiskarna utträdde? Det fanns naturligtvis olika motiveringar härför, men den främsta var nog den att många mindre företagare inte hade råd att vara med. De som tillhör den yrkesgrupp, dit jag räknar mig, måste i de flesta fall skaffa sig ett hus m. m. — som vi anfört i motionen — och härför får de sätta sig i stora skulder. Det gäller att klara avbetalningarna på dessa lån. Vare sig det är fråga om statliga lån eller banklån duger det inte att komma och säga: »Jag har inga pengar, så jag kan inte betala.» Vi vet alla vad följderna i så fall blir. Dessa skulder måste dessutom klaras under den bästa arbetsåldern.

Utskottet säger till sist: »Det förefaller vidare sannolikt, att den i motionerna åstundade kompletteringsförsäkring för förtidspension skulle kunna erhållas i privat försäkringsinrättning på ungefär samma villkor som skulle kunna erbjudas av staten.» Vi har sonderat terrängen i detta avseende, men vi ansåg att det statliga systemet enligt det framlagda förslaget var förmånligare. När nu denna väg anvisas oss gör man den reflexionen att de privata försäkringsinrättningarna kanske också kunde ha klarat ATP-reformen. Gjordes det något försök på den punkten?

Fiskargrupperna på de olika kuststräckorna har en ganska stark samhörighetskänsla. De vet att de är beroende av varandra, inte bara en gång utan vid många olika tillfällen. Inom Svenska västkustfiskarnas centralförbund har vi i den mån det varit möjligt försökt hjälpa våra medlemmar till rätta på olika sätt. Vi har tecknat en kollektiv olycksfallsförsäkring i riksförsäkringsanstalten där vi betalar in 153 000 kro-

Lag om allmän försäkring, m. m.

nor om året i premier. Varför? Jo, vi vet att det finns många medlemmar som inte i tid klarar sin försäkringsfråga. Vi har inte velat lämna dem i sticket, och därför har vi tagit en kollektiv olycksfallsförsäkring, som även inbegriper dem. Vi har dessutom tagit en grupplivförsäkring med en premiebetalning på 90 000 å 100 000 kronor per år. Den försäkringen försöker vi bygga ut successivt. Också detta sker alltså kollektivt med tanke på den risk de löper som inte är försäkrade. Vår tanke med den kollektiva pensionsförsäkringen var att försöka hjälpa dem som av en eller annan orsak vill stå utanför ATP och därför saknar det skydd som är önskvärt.

Jag hoppas att inte någon blir stött, om jag säger, att de mindre företagarnas problem kanske är svåra att förstå för dem som har sin lön att lyfta, det må vara veckolön eller månadslön, och för vilka arbetsgivaren betalar såväl sjukförsäkring som ATP-försäkring och olycksfallsförsäkring. Sådana saker får den enskilde företagaren klara själv. För dem som har små inkomster betyder en eller två hundralappar ganska mycket.

Den bärande socialekonomiska tanken med detta förslag om en kollektiv försäkring för våra medlemmar är att de ekonomiskt starkare skall kunna hjälpa dem som har det sämre ställt i detta avseende. Om det finns t. ex. sex man ombord på en båt och kanske tre man har råd att vara med i ATP, medan de övriga tre är ekonomiskt mindre väl-situerade och därför skulle nödgas stå utanför, så skulle de tre, som hade råd, hjälpa de andra, så att alla ombord skulle få samma skydd. Vi har beräknat att den årliga premien för denna försäkring skulle bli ungefär 1 miljon kronor. Det beloppet har vi beräknat att vi skulle betala in för att få detta skydd för dem som annars skulle stå utanför. Därtill har Centralförbundet anslagit 35 mkr till premieförstärkning för alla medlemmar mellan 45—65 år.

Med stöd av det nu anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen XXXV som ansluter sig till motionsyrkandet.

Till sist ett par ord med anledning av att ATP och den frivilliga försäkringen är sammankopplade. Detta är en nackdel för dem som inte är anslutna till ATP. Jag skall bara nämna hur det är i Öckerö kommun. Där är 1 295 frivilligt sjukförsäkrade, alltså anslutna till tilläggsförsäkringen. Av dessa är 621 fiskare och 167 andra företagare, tillsammans 888. Sista året blev det en ökning med 65. Förhållandena är enligt vad jag har fått upplysning om ungefär desamma i Södra Sotenäs, i trakten av Smögen och Gravarne norr om Lysekil.

Vi vill inte ha förmåner på andras bekostnad eller åka snålskjuts, men nog tycker jag det är bittert, att vi, därför att vi inte kan vara med i den ena försäkringen, skall bli uteslutna ur den andra.

I detta anförande instämde herr *Staxäng* (h).

Fru **KRISTENSSON** (h):

Herr talman! Till utskottsutlåtandet finns fogade två reservationer som båda handlar om möjligheten att införa en självständig pensionsrätt för de hemarbetande husmödrarna. Ingen av de talare som yttrat sig före mig har i någon nämnvärd utsträckning berört denna fråga. Herr Anderson i Sundsvall sade bara att det var ett tekniskt besvärligt problem, men i övrigt gick han inte närmare in på frågan.

De båda reservationerna, den ena av folkpartiledamöter och den andra av centerpartiledamöter, samt de motioner, som ligger till grund för reservationerna, ger uttryck åt en önskan att tillförsäkra den stora gruppen husmödrar ett större mått av trygghet. Det är uppenbart att ju mer socialförsäkringssystemet byggs ut, desto mer påfallande

Lag om allmän försäkring, m. m.

är det att den stora gruppen hemarbetande husmödrar, närmare en och en halv miljon, i viss utsträckning kommer att ställas utanför.

Jag vill gärna erkänna att jag själv tidigare varit inne på tanken att man borde försöka åstadkomma en självständig pensionsrätt för husmödrarna. Men det förefaller omöjligt att göra något sådant utan att i botten ha någon slags ekonomisk värdering av hemarbetet. Jag har studerat folkpartimotionerna i detta ärende och funnit att man i motion nr 54 till årets riksdag säger att ett inordnande i ATP av de hemarbetande husmödrarna skulle förutsätta en värdering av hemarbetet. Om man går tillbaka till den motion som år 1960 väcktes från folkpartihåll, finner man där följande uttalande: »En riktigare bedömning torde också kunna ernås genom att vid en undersökning uppdelas familjerna i olika grupper efter stads- och lanthushåll, efter barnlösa familjer eller familjer med barn».

Herr talman! Det är just detta som jag är så rädd för. Om man skulle försöka få till stånd något slags objektiv värdering av det arbete som utföres i ett hem, är man snart inne på en gruppering av husmödrarna. Olika kategorier av husmödrar kommer att värderas olika, och jag är inte säker på att vi är mogna för något sådant ställningstagande som att de husmödrar, som betraktas tillhöra kategori 1, skulle tillförsäkras bättre pensionsrätt än andra kategorier av husmödrar.

Min andra invändning är att det skulle företas en värdering av husmoderns arbete inom hemmet i ett läge då hemarbetet alltmot har blivit en angelägenhet för hela familjen. Är det då inte inkonsekvent att utgå från att enbart husmoderns arbete i hemmet skulle vara pensionsgrundande? Ett sådant resonemang förefaller mig vara ganska förlegat.

Vidare skulle jag vilja fråga: hur ställer det sig för den kvinna som verkli-

gen är dubbelarbetande och förutom ett yrkesarbete också sköter arbetet i hemmet? Skall hon få dubbel pensionsrätt eller skall i hennes fall arbetet i hemmet inte anses grunda någon pensionsrätt?

Ju mera jag har funderat på dessa frågor, desto mera svårframkomlig ter sig den väg folkpartiet förordar. Detta gäller i många avseenden även den reservation centerpartisterna avgivit. Jag kan inte heller finna det tilltalande med deras tanke på en särskild grundtrygghet för husmödrarna.

Den väg som förordas i de likalydande motionerna nr 650 i första kammaren och nr 782 i denna kammare tycks mig mera framkomlig. I dessa motioner föreslås att den tudelningsprincip, som i viss utsträckning tillämpas vid beskattningen, också skall gälla i pensionshänseende. Detta förefaller mig desto mer naturligt som familjerättsligt gäller den bestämmelsen att makes inkomst i princip skall anses tillkomma mannen och hustrun i samma utsträckning. En tudelning i pensionshänseende skulle innebära att vardera maken skulle erhålla rätt till en pension som uppgår till 65 procent av halva familjeinkomsten.

Frågan om en uppdelning får självfallet inte aktualitet i andra fall än då äktenskapet upplöses antingen genom endera makens död eller äktenskapsskillnad. Efterlevande make skulle t. ex. då få rätt till 50 procent av den pension som belöpte sig på den samlade familjeinkomsten. Vid äktenskapsskillnad skulle den frånskilda maken få 50 procent av den pension som belöpte på den tid som äktenskapet hade varat. Det är i mitt tycke en ganska enkel lösning av problemet, och det kommer dessutom att lösa den nu mycket diskuterade frågan om huruvida man skall ha änklingspension eller inte. Helt naturligt kommer det att medföra rätt till änklingspension och likaså att inte bara frånskild hustru kommer att få pension efter sin man utan också — någon kanske anser att det låter chockerande, men det

tycker inte jag — att fränskild man får pensionsrätt efter sin hustru.

Utskottsmajoriteten har behandlat denna motion mycket välvilligt och säger att dess förslag skulle kunna innebära lösningen av en del problem som i dag är svåra att komma till rätta med. Det finns emellertid till utlåtandet fogad en reservation i detta stycke av en del av utskottets socialdemokratiska ledamöter, som vill hänskjuta motionen till en förutsättningslös utredning men begränsar utredningsyrkandet till att avse endast änkepension till fränskild kvinna.

Herr Bengtsson i Varberg uppehöll sig litet vid frågan om änklingspensioner och menade att man inte kan påstå att änklingsarnas situation i dag i stort sett är likadan som änkor. Det kan man naturligtvis inte. I fortsättningen sade han emellertid att inte så många änklings skulle ha behov av pension. Blandar han då inte ihop begreppen litet, när han talar om behov i samband med ATP? Jag har i varje fall inte uppfattat ATP som något slags behovsprövad försäkringsform. ATP baseras ju på den inkomst vederbörande har och utgår alldeles oavsett behov. Jag tycker inte att herr Bengtssons resonemang är särskilt logiskt. Inte heller tycker jag att reservationen nr XI, i vilken yrkas avslag på utredning om änklingspensioner, är speciellt logisk. Där säger man att avgifterna till försäkringen uttages efter samma procenttal och att det inte skulle innebära någon generell favorisering av män i förhållande till kvinnor utan av de gifta i förhållande till de ogifta försäkrade. Men är det alldeles riktigt? Om man tänker på hur efterlevandeskyddet är utformat. är det väl de gifta männen som är favoriserade i förhållande till de gifta kvinnorna och i förhållande till ogifta män och kvinnor. Å andra sidan kan det sägas att när det gäller den förmån som ligger i att över huvud taget få efterlevandepension är de gifta männen i stäl-

Lag om allmän försäkring, m. m.

let missgynnade i förhållande till de andra kategorierna.

Sedan för man ett underligt resonemang om att det beträffande barnpensionerna inte råder någon skillnad. Nej, det har aldrig gjorts gällande i någon motion att det skulle vara ett problem, ty i fråga om barnpensionerna är skyddet reciprokt.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat anföra några synpunkter på familjepensionsskyddet. Det är min förhoppning att man, i fall en utredning kommer till stånd i anledning av det förslag jag lagt fram om en tudelningsregel även i pensionssystemet, skall kunna finna vägar till en lycklig lösning av dessa svåra problem.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Jag skall närmast såsom motionär beröra en specialfråga inom sociallagstiftningen.

När det gäller de beroende uppdragstagarna börjar utskottet på sid. 253 sin motivering med en ofullständig historisk beskrivning. Begreppet beroende uppdragstagare har inte tillkommit på grund av arbetsdomstolens restriktiva tolkning av arbetstagarbegreppet. Det uppstod juridiska problem redan vid tillkomsten av lagen om förenings- och förhandlingsrätt och semesterlagen. En uppvaktning i slutet av 30-talet i socialdepartementet inför dåvarande statsrådet Gustav Möller och statssekreteraren Tage Erlander gav till resultat att socialministern uppdrog åt socialstyrelsens lagbyrå att inkomma med förslag i ärendet. Lagbyrån gjorde också en utredning och därefter kom en proposition i ärendet som medförde att i arbetsfredslagstiftningen infördes begreppet beroende uppdragstagare.

I riksdagen har sedermera motionerats om att denna utvidgning av det civilrättsliga arbetstagarbegreppet i de sociala skyddslagarna även skulle gälla i fråga om semesterlagen, sjukförsäkrings-

Lag om allmän försäkring, m. m.

och yrkesskadeförsäkringslagarna samt lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension. Dessa initiativ har vunnit riksdagens gehör i form av riksdagsskrivelser. Arbetstidsutredningen har därefter erhållit i uppdrag att utreda spörsmålen, men detta arbete har bara resulterat i en materialsamling.

År 1959 tillsatte socialministern på initiativ av riksdagen en ny utredning med häradshövding Gunnar Engström som ordförande. Denna utredning konstaterade att det inte kan vara likgiltigt för de beroende uppdragstagarna, huruvida de i socialrättsligt hänseende betraktas som arbetstagare eller som beroende uppdragstagare. De är inte berättigade till semesterförmåner och de får själva betala socialförsäkringsavgifterna. Enligt utredningens mening borde de beroende uppdragstagarna fortsättningsvis hänföras till arbetstagarna, varvid skulle tillämpas schablonmässiga bedömningsmetoder som mera anknöts till vad som anses normalt för olika yrkesgrupper än till de speciella avtalsvillkoren i det enskilda fallet. En av utredningens experter ville få till stånd en klar rättstillämpning. Utredningen framlade förslag till lagtext då det gäller arbetsfredslagstiftningen.

Socialstyrelsen, som ju sysslat rätt mycket med dessa frågor, framhöll i sitt remissyttrande att man inte borde överlåta åt de myndigheter, som hittills svarat för utformningen av praxis, att fatta avgörande härvidlag, utan att vägledande uttalanden borde göras från statsmakternas sida. Även försäkringsdomstolen ansåg det angeläget att statsmakterna deklarerade sin inställning.

Utskottet säger att försäkringsdomstolen och riksförsäkringsverket har gett uttryck åt en positiv inställning till de i utredningen framlagda synpunkterna. Utskottet förutsätter att utvecklingen kommer att gå i riktning mot enklare och klarare gränsdragning. Men det finns en markerad kategoriklyvning inom samma yrkesgrupp. Hur denna

kategoriklyvning skall elimineras upplyser inte utskottet om. På ett annat liknande lagstiftningsområde har det vidtagits åtgärder. Lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande har Nordiska rådet beslutat att revidera. Det är som bekant en skandinavisk lagstiftning.

Med anledning av utskottets uttalande hänvisar jag till den vägledning som utfärdades av riksförsäkringsanstalten år 1960 och som skulle ligga till grund vid bedömning av frågan om vem som är att anse som arbetstagare. Riksförsäkringsverket räknar upp en del yrkesgrupper — jag kommer till ett trettiotal — som verket avser omfatta även icke-arbetstagare. Här föreligger alltså en kategoriklyvning. Vad som är anmärkningsvärt i bedömningen är att man kopplar ihop arbetstagarbegreppet med frågan om huruvida vederbörande använder en maskin eller ett redskap i sitt yrke. En skogskörare anses sålunda inte vara arbetstagare, om han för sin yrkesutövning använder en traktor. En utkörare av bröd etc. som använder egen bil för distributionen och erhåller ersättning i form av provision är inte arbetstagare. En murare som i sitt arbete tillhandahåller cementblandningsmaskin är heller inte att anse som arbetstagare.

När det gäller murare rör vi oss inom ett yrke som inte är obekant för socialministern, men när man med arbetstagarbegreppet kopplar samman cementblandningsmaskiner liksom varubilar, då är man inne på en anmärkningsvärd linje i sociallagstiftningen.

Utskottet konstaterar att rättstillämpningen rörande arbetstagarbegreppet under de senaste åren gått i utvidgande riktning. Utskottet gör därefter gällande att de grupper som avsågs med lagändringarna rörande beroende uppdragstagare numera i stort sett faller under arbetstagarbegreppet.

Såvitt jag kan finna är rättspraxis alltför liten för att man skall kunna göra ett så kategoriskt uttalande som

Lag om allmän försäkring, m. m.

utskottet gjort. Det hade bort redovisa en ordentlig motivering på denna punkt. Om utskottets uppfattning hade varit riktig, hade organisationerna inte behövt syssla längre med denna fråga. Organisationernas erfarenheter från förhandlingsarbetet talar ett helt annat språk än utskottets.

Utskottet anser det angeläget med så klara gränsdragningar som möjligt såväl i fråga om försäkringstillhörigheten som beträffande avgiftsskyldigheten. I fråga om ATP är det kronokamrerarna och häradsskrivarna som skall bedöma vem som är arbetstagare. Uppger en arbetsgivare att vederbörande enligt hans mening inte är arbetstagare men den enskilde betraktar sig som sådan, blir det svårt för vederbörande myndighet att avgöra rättvist. Vem som skall erlägga avgiften är en viktig fråga, när det gäller den sociala tryggheten. Besvärsärendena kommer av allt att döma att i framtiden bli omfattande. I de flesta fall gäller det individuella avtal och arbetsuppgifter. Motsättningen mellan arbetsgivarna och dessa arbetstagare inom det trettiotal yrkesgrupper jag tidigare åberopat kommer att skärpas, när socialavgifterna höjes, om inte statsmakterna kommer med rättsregler. Statsmakterna har ju tidigare gjort uttalanden i viss riktning i fråga om skogskörarna, när lagen om allmän sjukförsäkring genomfördes. Jag erkänner gärna att frågan är invecklad och att det är svårt för enskilda riksdagsledamöter — ja, även för ett statsråd — att ta ställning, när juristerna i kanslihuset inte vill bena upp problemet.

Utskottet påstår vidare att problemet angående de beroende uppdragstagarna synes ha minskat. Detta är en felaktig bedömning. De anställda inom serviceyrkena ökar överallt i vårt land och utomlands, inte minst i USA. Vi är enligt min mening på väg mot ett bättre servicesamhälle. Jag bestrider utskottets uttalande att de beroende upp-

dragstagarna kommer att minska i antal.

Utskottet anser att det inte behöver lagstiftas angående de beroende uppdragstagarnas ställning i fråga om socialförsäkringen och semesterlagen. Utskottet vill med andra ord ha kvar en civilrättslig bedömning av arbetstagarbegreppet. Ty, säger utskottet, då avgörande skall träffas av domstol lär varje enskilt fall bli ingående belyst och prövat.

Men en sådan prövning av domstol kostar pengar. Det är dyrt att processa. Jag kan nämna att ett semester mål drog en kostnad av cirka 10 000 kronor. Jag vill därför uttala, att om det stiftas sociala lagar här i landet, så får man också ta konsekvenserna av den socialrättsliga utvecklingen.

Det var med viss förvåning jag i propositionen läste att socialministern inte nu tänkte lägga fram något förslag med anledning av den Engströmska utredningen. Reaktionen i riksdagskretsar uteblev inte heller. I denna kammare blev följden en fyrpartimotion. Motionärerna förutsätter att socialministern närmare studerar den Engströmska utredningen och de problem som den berör samt återkommer till frågan enligt vad i hans egna direktiv till utredningen förutsatts. Reformen bör kunna lösas enligt motionärernas allmänna motivering, och därmed uppfylles också reservanternas krav.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! När man lyssnar till denna debatt i dag, så kan den som verkat i denna byggnad under ett trettiotal år inte undgå att i tankarna gå tillbaka i tiden till början på 1930-talet, när den ganska blygsamma grunden lades till vår socialförsäkring. Då måste man också känna en djup tillfredsställelse över att våra åldringar och sjuka samt andra medborgare, som hemsökes av svårigheter, nu blir hjälpta på ett bättre sätt. Socialministerns

Lag om allmän försäkring, m. m.

förslag innebär ju förbättringar av dessa gruppers levnadsstandard och bereder dem ökad trygghet.

De beroende arbetstagarna är en grupp, som under lång tid har framfört sina önskemål i samband med socialförsäkringen och semesterlagstiftningen. Beträffande sociallagstiftningen har gruppens ställning varit uppe till prövning vid flera tillfällen. Arbetstidsutredningen sysslade på sin tid med dessa problem men kunde inte komma till rätta med dem, och likadant var det med den särskilda utredning som haft att utreda frågan om de s. k. beroende uppdragstagarnas ställning.

Under åtskilliga år tidigare har jag vid flera tillfällen diskuterat dessa spörsmål med min vän Christenson i Malmö, och jag har nu tagit till orda för att knyta an litet till vad han sade i anslutning till de motioner han talade för. Herr Christenson har varit en håld stridsman för den grupp han representerar, men hans uppslag denna gång är inte av den karaktären att man kan acceptera dem.

Herr Christenson i Malmö föreslår i motionen II: 769 — likalydande med I: 652 — att de beroende uppdragstagarnas önskemål aktualiseras dels genom en »utvidgning av arbetsfredslagstiftningen att gälla alla arbetstagare» — det har inte socialministern tagit upp i sin proposition — och dels, det första stycket i motionens kläm, genom »ett för de rättstillämpande myndigheterna vägledande uttalande rörande arbetstagarbegreppet i socialförsäkrings- och semesterlagstiftningen, så att klart framgår att de s. k. beroende uppdragstagarna numera skall räknas som arbetstagare».

Herr talman! Även om här har talats mycket, måste jag ta ett par minuter i anspråk för att klarlägga för herr Christenson att utsikterna för hans framstöt denna gång inte ter sig mycket ljusare än tidigare. Jag vill då erinra herr Christenson om lagarna om

medling i arbetstvister, kollektivavtal, arbetsdomstol, förenings- och förhandlingsrätt. 1945 vidgades dessa lagar genom ett tillägg, som lydde: »Såsom arbetstagare skall vid tillämpningen av denna lag även anses den som, utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetstagares till arbetsgivaren.» Detta tillägg avser de s. k. beroende uppdragstagarna, d. v. s. sådana uppdragstagare, som enligt arbetsdomstolens praxis hänfördes till företagarna men som till sina uppdragsgivare intog en beroende ställning, som i det väsentliga liknade arbetstagarens till arbetsgivaren. Det var genom detta tillägg som vi fick in den diffusa termen »beroende uppdragstagare» i vår juridiska begreppsflora. Det är att märka att begreppet »beroende uppdragstagare» fick rättslig betydelse bara inom arbetsfredslagstiftningen. Inom övrig sociallagstiftning — såsom socialförsäkringen — gäller fortfarande de gamla distinktionerna arbetstagare och företagare.

1945 års lagändringar tillmötesgick önskemål hos de nu aktuella kategorierna. Men de var inte nöjda med det. Tvärtom fick de genom lagändringarna en plattform för nya framstötter. Deras önskemål har därefter inriktats på den övriga sociallagstiftningen, framför allt på socialförsäkringen. Det resonemang de fört har i huvudsak varit detta: När man nu inom arbetsfredslagstiftningen likställt de beroende uppdragstagarna med arbetstagarna, bör man göra det också inom övrig sociallagstiftning. Man menar att detta skulle vara en ganska enkel åtgärd. Man skulle i ifrågavarande lagstiftning bara behöva göra ett tillägg av samma innehåll som det man 1945 gjorde i arbetsfredslagstiftningen.

Frågan om att lagstifta på det här området har i alla fall prövats av ut-

Lag om allmän försäkring, m. m.

redningen, men den har därvid kommit till ett negativt resultat. Skälen här för är i korthet, att man i dag knappast vet vilka som faller under begreppet beroende uppdragstagare. Om det nu över huvud taget finns några beroende uppdragstagare, som enligt gällande praxis inte är att räkna såsom arbetstagare, så är i varje fall gruppen mycket diffus. Gränslinjen mellan arbetstagare och företagare är i dag inte särskilt lätt att dra, men svårigheterna att dra gränsen skulle säkerligen öka avsevärt, om vi i gränsområdet fick in en ny grupp, som i princip var att anse såsom företagare men rättsligen var att likställa med arbetstagare.

Jag vill alltså framhålla att begreppet beroende uppdragstagare är mycket svårt att definiera. Vilka man skall räkna dit beror ju i mycket på var man drar gränsen mellan arbetstagare och företagare. Har man vida gränser för arbetstagarbegreppet, kanske det över huvud taget inte finns några som med skäl kan kallas för beroende uppdragstagare. Alla som hänförs till företagarkategorien skulle då inta en så fri och obunden ställning till sina huvudmän, att de omöjligt kunde betecknas som beroende uppdragstagare. Utvecklingen har också gått i den riktningen, att arbetstagarbegreppet mer och mer kommit att omfatta dem som avsågs med 1945 års lagstiftning.

I herr Christensons motion yrkas, att riksdagen skall »göra ett för de rätts-tillämpande myndigheterna vägledande uttalande rörande arbetstagarbegreppet i socialförsäkrings- och semesterlagstiftningen, så att klart framgår att de s. k. beroende uppdragstagarna numera skall räknas som arbetstagare». Detta förslag innebär egentligen att motionärerna har accepterat att det inte går att lagstifta om den här frågan. Motionärerna vill att riksdagen i stället skall göra ett vägledande uttalande av den innebörden att de s. k. beroende uppdragstagarna skall räknas som arbets-

tagare. De åberopar därvid också ett par uttalanden från socialstyrelsen och försäkringsdomstolen under remissbehandlingen.

Att man inte gärna kan lagstifta på detta område beror bl. a. på att begreppet beroende uppdragstagare inte närmare anger vem det är fråga om. Om man skriver in en lagparagraf, som säger att de beroende uppdragstagarna i socialförsäkrings- och semesterhänseende skall likställas med arbetstagarna, kvarstår alla de nuvarande svårigheterna och dessutom anmäler sig nya sådana. Dessutom får man emellertid, om den första frågan: arbetstagare eller ej? besvaras nekande, undersöka om vederbörande hör till gruppen av s. k. beroende uppdragstagare.

Lika meningslöst som det är att genom en lagparagraf säga att beroende uppdragstagare skall vara likställd med arbetstagare, är det att göra ett vägledande uttalande av motsvarande innebörd. Om man för övrigt skall införa en ny rättsregel, skall detta ske genom en eller flera lagparagrafer och inte genom att riksdagen gör vägledande uttalanden, som talar om för domstolarna att riksdagen tolkar ett visst begrepp så och så och att domstolarna skall rätta sig därefter. Detta är något ur konstitutionell synpunkt horribelt, och det är fullständigt otänkbart att riksdagen skulle gå med på något sådant.

Lagstiftningens medel är lagregler, inte vägledande uttalanden. Det är nya lagregler, inte vägledande uttalanden, som domstolarna har efterlyst i de yttranden som åberopas i motionerna. Det kan därför knappast anses riktigt att åberopa detta till stöd för vägledande uttalanden på detta område. När utredningen anlagt synpunkter på tolkningen av arbetstagarbegreppet, har den varit noga med att hålla sig inom ramen för gällande lagregler.

Ja, herr talman! Jag skall sluta här. Ett motiv för motionsyrkandet — vill

Lag om allmän försäkring, m. m.

jag tillägga — torde dessutom vara det som står i inledningen till motionen, nämligen att de som inte hänföres till arbetstagarna ställs utanför den sociala skyddslagstiftningen. Såsom jag angivit är det inte av större betydelse ur skyddssynpunkt om en person räknas som arbetstagare eller ej. Socialförsäkringens förmåner är desamma, antingen man har inkomsten från anställning eller från annat förvärvsarbete.

Jag erkänner, herr talman, att detta är en mycket kortfattad redovisning av ärendet. Jag tycker emellertid att andra lagutskottet har en mycket stark och övertygande motivering för det omöjliga i att tillfredsställa motionärerna. Med utgångspunkt ifrån vad jag här har sagt och vad utskottet har anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp) kort genmäle:

Herr talman! På en punkt är jag fullständigt överens med herr Nilsson i Göteborg, nämligen att vi har diskuterat denna fråga åtskilliga gånger. I sakfrågan kan jag emellertid inte följa hans argumentering. Han säger visserligen att uppslaget inte har kunnat accepteras och att det inte finns någon möjlighet att över huvud taget realisera det. Men, herr Nilsson, de som har undertecknat motionen är ju framstående ledamöter av denna kammare, vilka behärskar arbetsmarknadsproblemen på ett alldeles speciellt sätt och är de riksdagsledamöter som har den största erfarenheten från detta område. Jag kan hänvisa till herr Nilssons egna partivänner: herr Gustafsson i Stockholm och herr Kellgren i denna kammare samt herrar Lennart Geijer och Arne Geijer i första kammaren. Dessa har undertecknat motionen, och det bör väl vara tillräckligt betyg för att motionen är vederhäftig.

Vissa formuleringar kan självfallet diskuteras. Men saken är ju den, herr Nilsson i Göteborg, att socialministern givit utredningsmannen ett mycket klart direktiv. Det står nämligen: »Den av riksdagen förutsatta utredningen synes således inte böra gälla endast lagen om försäkring för tilläggs pension utan även övrig i det sistnämnda riksdagsuttalandet avsedd lagstiftning, främst yrkeskadeförsäkringslagstiftningen samt sjukförsäkringslagstiftningen i vad rör den obligatoriska försäkringen för tilläggsjukpenning. Motsvarande problem torde också böra penetreras inom semesterlagstiftningen.»

Socialministern är alltså inne på problemet att på ett eller annat sätt försöka få problemkomplexet klarlagt. Jag tycker att den Engströmska utredningen har redovisat vissa uppslag som bör beaktas. Den har varit betydligt mera positiv än den utredning herr Nilsson tillhört, arbetstidsutredningen, ty denna var — för att citera en person från Göteborg — uppseendeväckande negativ. Jämför man arbetstidsutredningen och den Engströmska utredningen framstår den senare som klart positiv, och det gäller att fortsätta på den linje som där dragits upp.

Herr NILSSON i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Christenson i Malmö mobiliserar några av mina partivänner. Jag gör aldrig någon gradering av vilken ställning partivännerna har i samhället, utan för mig är det sakliga innehållet i de förslag som framläggs mest betydelsefullt. Jag kan ha lika stor respekt för de förslag herr Christenson i Malmö väcker som för några andra, men i detta fall är ju herr Christensons förslag inte hållbara. Jag lämnar emellertid, som jag sade, helt åsido vem som är motionär.

I utskottet har vi ju haft hjälp av jurister som kanske är jämställda med

Lag om allmän försäkring, m. m.

de här nämnda. Herr Christenson anser att utredningens förslag bör antas. Jag vill då läsa upp en passus ur det remissvar över utredningen som avgivits av Föreningen Sveriges aktiva handelsresande och som är undertecknat av herr Christenson: »Sett mot bakgrunden av riksdagens uttalanden, sådana de tolkats i utredningsdirektiven, har utredningen givit ett fämligen negativt resultat.» Det tycker jag räcker.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ju, herr Nilsson i Göteborg, citerat socialministerns direktiv till utredningsmannen. Det är just socialministerns diktamen som jag även fäste uppmärksamheten på i det återropade remissvaret. Utredningen har så att säga bara lagt fram ett halvt förslag om arbetsfredslagstiftningen, vilket inte är tillfredsställande, men jag sade, herr Nilsson i Göteborg, att utredningen ändå är så pass realistisk att det går att bygga vidare på dess förslag. Det är med den utgångspunkten vi motionärer hoppas att riksdagen till nästa år skall få ett förslag från socialdepartementet. Då blir det kanske också litet bättre tid att diskutera frågan.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! I egenskap av motionär skulle jag utöver vad herr Gustavsson i Alvesta och herr Andersson i Knäred anfört vilja anlägga några synpunkter på några delproblem i det stora komplex som vi har att behandla.

I motion nr II: 363 har jag tillsammans med ett par kamrater i denna kammare tagit upp de korttidsanställdas situation inom ATP och sjukförsäkringen. Vi har aktualiserat dessa frågor vid några tidigare tillfällen, och angelägenheten i kravet på en ändring ökar för varje år som går, då utveckling och erfarenhet visar att de korttidsanställda faktiskt är utsatta för ren diskriminering inom ATP. Orsaken till de orätt-

visor som uppkommer ligger i de skilda beräkningsgrunder som gäller för fastställande av pensionsgrundande och avgiftsgrundande inkomst i de fall det gäller inkomst av anställning. Vid fastställandet av den pensionsgrundande inkomsten dras alltid hela basbeloppet från inkomsten utan hänsyn till den tid under vilken inkomsten är förvärvat, under det att man vid fastställandet av den avgiftsgrundande inkomsten skall ta hänsyn till tidsfaktorn.

Skillnaden kan enklast åskådliggöras genom att jämföra en person som är helt löneanställd med en som har blandade inkomster. Om jag hela tiden räknar i 1957 års penningvärde och säger att den helt löneanställda har en inkomst å 8 000 kronor, skall avgiften erläggas för honom på inkomsten minus basbeloppet, alltså 4 000 kronor, och hans pensionsgrundande inkomst utgör också 4 000 kronor. Om den som har blandade inkomster genom anställning under ett kvartal har tjänat 4 000 kronor, skall avgift för honom erläggas på 3 000 kronor enligt regeln inkomsten minus $\frac{1}{4}$ av basbeloppet utgör avgiftsgrundande inkomst. Utöver denna löneinkomst har han inkomst av rörelse eller annat förvärvsarbete på 4 000 kronor för vilken han har att erlägga avgift på hela beloppet, då avdrag för basbeloppet i första hand skall ske på inkomst av anställning och denna inkomst i detta fall är lika stor som basbeloppet. För denna person med en totalinkomst av 8 000 kronor blir resultatet att avgifter skall erläggas på 7 000 kronor men att pensionen skall beräknas på 4 000 kronor.

Vid ett tidigare tillfälle har jag här i kammaren visat, att det vid fullt avgiftsuttag kan inträffa att för exempelvis en småbrukare med heltidsarbete såsom skogsarbetare avgifter tas ut på uppemot 60 000 kronor under hans aktiva tid, utan att dessa jätteavgifter berättigar honom till en enda krona i tilläggs pension. Bland de grupper som

Lag om allmän försäkring, m. m.

drabbas kan vidare nämnas husmödrar och studerande, som har förvärvsarbete på deltid eller som arbetar viss del av året som semestervikarier eller liknande, samt företagare som har viss inkomst av anställning. Diskrimineringen drabbar också sådana som till följd av exempelvis sjukdom eller arbetslöshet ej har möjlighet till förvärvsarbete hela året. Det råder väl inget tvivel om att de drabbade till alldeles övervägande del är att finna i de lägre inkomstgrupperna.

Andra lagutskottets majoritet har nöjt sig med att referera till vad utskottsmajoriteten anförde vid fjolårets behandling av samma ärende. Man erinrar om att ATP bygger på ett fördelningssystem, att arbetsgivareavgifterna debiteras och inbetalas kollektivt och att det inte är möjligt att åstadkomma absolut överensstämmelse mellan inbetald avgift och tillgodoförd pensionspoäng. Och så upprepar man att frågan är föremål för överväganden inom socialdepartementet.

Herr talman! Låt mig säga att utskottsmajoritetens ställningstagande förvånar mig. När det gäller människor med små inkomster menar utskottsmajoriteten att man helt enkelt skall finna sig i att det erlägges avgifter för vilka pension icke kommer att utgå, men om någon har så höga inkomster att de är större än sju och en halv gånger basbeloppet så har socialdemokraterna och lagens tillskyndare funnit det angeläget att — trots att avgifter debiteras och inbetalas kollektivt och trots att ATP bygger på ett fördelningssystem — se till att avgifter inte skall utgå på dessa lönedelar. Varför? Jag kan inte finna annat motiv än att pension inte skall utgå på högre belopp än sju och en halv gånger basbeloppet och då skall avgift inte heller tas ut. Det finns anledning att fråga om det bara är de grupper i samhället som har små inkomster som skall känna den solidaritet som socialministern har talat om i dag och

på första maj — han hänvisade i dag till sitt förstamajtal och sade att han nu efter att ha läst reservationerna ansåg sig ha gjort sig skyldig till en överdrift i sitt förstamajtal och att han nu menade att de som står för reservationer i dagens ärende inte skulle känna hel och full solidaritet. Låt mig fråga: Har inte socialministern någon känsla av att ha gjort sig skyldig till en överdrift första maj när han är medveten om att detta krav om solidaritet ställs på människor med små inkomster trots att de ur systemet inte får någon pension i gengäld?

Argumentet att det är tekniska svårigheter som gör att man inte skulle kunna komma åt dessa olägenheter har jag inte särskilt stor respekt för. Rent tekniskt måste väl svårigheterna vara av enahanda slag. Har man kunnat skapa en spärr vid den övre gränsen, måste man rimligtvis kunna skapa en spärr vid den undre gränsen. I reservation nr XXVII har vårt krav om en utredning för att skapa en bättre överensstämmelse mellan avgifter och förmåner för de korttidsanställda tagits upp, och jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Sedan skall jag be att i förbigående få ta upp en annan sak som representerar för utskottsmajoriteten har varit inne på här, när de har kritiserat de reservationer som har invänt mot sammankopplingen mellan ATP och sjukförsäkring, den sammankoppling som innebär att om man är med i den ena måste man vara med i den andra. Man menar att reservationerna där är realistiska därför att om någon är med t. ex. i sjukförsäkringen men inte i tilläggs pensioneringen skulle myndigheterna därmed ställas inför olösliga problem då det gäller att avgöra när sjukförsäkringen skall sluta att lämna ersättning, eftersom vederbörande inte har någon tilläggsförsäkring som kan ta över ersättningsskyldigheten. Men när man driver det resonemanget får

man inte glömma bort att förslaget måste ses mot bakgrunden av att vi från vårt håll också har krävt att man skapar frihet i tilläggs pensioneringen på så sätt att det blir möjligt att vara med vad beträffar efterlevandeskyddet och förtidspensioneringen men inte, om man inte så önskar, behöver vara med beträffande själva ålderspensioneringen.

Jag kan ansluta mig till de synpunkter som tidigare har anförts beträffande de speciella svårigheter som vi företagare ofta råkar ut för. Jag har särskilt erfarenheter av hur människor som driver jordbruk har det. En förutsättning för att de skall kunna fortsätta med verksamheten är att de kan klara sina årliga amorteringar. Det är ingen överdrift att påstå att det ofta är så, att en förutsättning för att de skall klara amorteringarna är att de inskränker sitt konsumtionsutrymme jämfört med andra grupper i samhället. Att de därtill skulle orka med att bära hela avgiften också för tilläggs pensioneringen är i vissa fall ett orealistiskt krav. Hur skulle det kunna vara fråga om att någon försöker åka snålskjuts, när man begär denna uppdelning av tilläggs pensioneringen? Vederbörande som står bakom kravet att få vara med vad beträffar efterlevandeskyddet och förtidspensioneringen är utan tvekan beredda att betala för detta skydd.

Socialministern anförde argumentet att löntagarna inte kan medge denna valfrihet beträffande tilläggs pensioneringen därför att man måste se till ekonomin i hela försäkringssystemet. Men, herr talman, låt mig påminna om att tilläggs pensioneringen bygger på fördelningsprincipen. Trots att den gör det förutsätter alla beräkningar hittills att vi redan om några år skall ha för vanliga människor rent enorma belopp i fonder, ehuru systemet alltså i och för sig egentligen inte kräver fonder.

Herr talman! När man från socialdemokratiskt håll strävar efter att framställa de åtgärder som man på den kan-

Lag om allmän försäkring, m. m.

ten vidtar såsom ett sätt att öka människornas valfrihet men samtidigt säger nej till krav om valfrihet som framförts från annat håll, har man svårt för att se att det skulle ligga någon verklig vilja bakom socialdemokraternas tal om valfrihet. Är det inte i stället så, att de skapar en reform och sedan säger att människorna skall vara så vänliga och se till att de utformar sitt liv så att det passar för reformen? Vi från vårt håll vill hellre gå den andra vägen och se efter hurudan människornas situation är och därefter utforma reformen så att den passar människorna.

Herr talman! Jag ber att få instämna i det yrkande som har ställts av herr Gustavsson i Alvesta.

Herr andre vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Jag vill i likhet med herr Senander uttala min tillfredsställelse med att man nu röjer upp litet i den djungel av byråkrati som präglat hittillsvarande socialförsäkringen. Det är ett stort framsteg för den linje som kommunistiska motionärer ville att statsmakterna skulle beträda redan för många år sedan. Det kostar ju i och för sig inte mera pengar att rationalisera på det sättet. Tvärtom kan skattebetalarna besparas stora onödiga utgifter genom att samordna lagar och verksamhet som varit splittrade på många håll. Ännu bättre är det att den formella samordningen går hand i hand med en viss materiell förbättring på några områden där folkopinionen varit särskilt stark och ihållande.

Det är emellertid mycket som fattas innan rätten till en god levnadsstandard har fastslagits så att bestämmelserna på detta område får den demokratiska lödighet som kan anses tidsenlig. Socialministern påpekar ju också att allt som inrymmer i socialförsäkringen även i

Lag om allmän försäkring, m. m.

fortsättningen måste bli föremål för stora förändringar. Även om man såsom kommunisterna anser det beslut som vi nu skall fatta innebära ett mycket betydande framsteg, så finns det alltså anledning att diskutera om det som nu sker verkligen är det »avgörande steg», som socialministern talar om, för att bereda varje människa i vårt land ett tillfredsställande skydd vid inkomstbortfall av alla slag. Under sådana debatter brukar vi kommunisterna få uppmaningen att vara realistiska, att framför allt se till de ekonomiska förutsättningarna för att gå längre än vad som föreslagits i propositionen. Och den saken är vi helt med på: vi är realistiska. Jag vill gärna understryka ytterligare en gång att vi aldrig har förutsatt att allt skall kunna göras på en gång eller ens under en relativt kort tid. Men i fråga om de ekonomiska förutsättningarna för nya socialreformer och framför allt när det gäller de »avgörande stegen» för dessa kommer man aldrig ifrån det som var innebörden i socialminister Möllers erinran om att hela den dåvarande socialbudgeten skulle kunna finansieras genom vinsterna från en förstatligad träindustri, ett sammanhang man aldrig skall glömma bort. Internationell erfarenhet har visat att det i verkligheten bara är kommunisterna som är realistiska i fråga om socialpolitiken just därför att vi diskuterar de ekonomiska förutsättningarna från den utgångspunkt som socialminister Möller antydde. Om man redan nu inriktar sig på att använda vårt lands enorma rikedomar och outnyttjade produktionsförmåga, så behöver man inte snegla så ängsligt på kostnadsfrågorna när det gäller relativt blygsamma reformer. Jag säger detta bl. a. med anledning av den kommunistiska motionen om att socialförsäkringsavgifterna skall slopas. I linje därmed ligger också förslaget att kommunerna skall befrias från utgifter till folkpensioneringen.

När även utskottet nu vill att dessa frågor skall »prövas i ett större sam-

manhang» så skulle vi kunna instämma, om det är utskottets mening att finansieringen av socialpolitiken skall prövas i *det* större sammanhang som socialminister Möller rekommenderade. Men då finns det väl heller ingen anledning för utskottet att motsätta sig den utredning som såväl kommunisterna som centerpartiet föreslagit på den punkten.

Ingen vill väl egentligen på allvar förneka att systemet med socialförsäkringsavgifter är oförenligt med ett demokratiskt skattesystem. Då avgiften till folkpensionen är maximerad till 600 kronor för gifta, oavsett om vederbörande är miljonär eller vanlig inkomsttagare, framstår orättvisan i nuvarande system med all tydlighet. I belysning av den inkomststatistik som finns i årets statsverksproposition ter sig systemet med särskilda socialförsäkringsavgifter orimligt. Inte mindre än 1 300 000 har högst 5 000 kronor i årsinkomst. Vi anser att ingen som har mindre taxerad inkomst än det fastställda skattefria ortsavdraget skall betala socialförsäkringsavgift. Enligt vår mening bör folkpensionen och den allmänna sjukförsäkringen helt skattefinansieras liksom andra sociala reformer.

I avvaktan på att en sådan ordning genomföres anser vi att årets riksdag bör besluta att minimigränsen för uttagande av socialförsäkringsavgifter höjes till 4 500 kronor taxerad inkomst. Därmed kunde också gränsen för deklara- tionsplikten höjas i motsvarande grad.

Nu finns det även från annat håll såväl motioner som reservationer med samma innebörd som kommunisternas förslag. Det är på sitt sätt också ett uttryck för en folkopinion som småningom blivit mycket stark och framtvingat medverkan även från andra än kommunisterna. Det förvånar mig att inte socialdemokraterna inom utskottet gjort gemensam sak med centerpartiets reserverter för att stöda kravet om en ytterligare demokratisering av skatte-

Lag om allmän försäkring, m. m.

politiken och för att samtidigt göra kommunerna en tjänst som säkerligen alla lokala samhällsförvaltningar nu väntar på. Även om det nu blir enbart kommunisterna och centerpartisterna som röstar för reservationerna i detta stycke, blir det den starkaste opinionsyttringen hittills för att undanröja den värsta skamfläcken på vårt skattesystem och samtidigt göra något åt kommunernas ekonomiska trångmål.

Utöver vad herr Senander redan har sagt om en motion som vi avlämnat med förslag om åtgärder för att sänka pensionsåldern för gruvarbetare och andra liknande arbetargrupper med särskilt påfrestande arbete vill jag också säga några ord om den saken. Utskottet har även därvidlag ett resonemang som berör de finansieringsfrågor som jag redan har nämnt. Det är inte »tilltalande», påstår utskottet, att exempelvis gruvarbetarna skall få en lägre pensionsålder på bekostnad av »produktionen i sin helhet». På vems bekostnad skulle de eljest få en lägre pensionsålder, skulle jag vilja fråga?

Efter många riksdagsdebatter om gruvarbetarnas arbetsförhållanden är jag ganska härdad i fråga om de argument, som har mött de kommunistiska förslagen i fråga om pensionsålder, semester, sjukvårdsförhållanden och hälsokontroll m. m. Det är inte så länge sedan en känd högerman sade, att gruvarbetet naturligtvis ibland *kan* vara tungt men å andra sidan är det ju också »friskt och härdande». Nu säger också utskottet att det *kan* föreligga behov av lägre pensionsålder för gruvarbetarna. Men det betraktas uppenbarligen inte så viktigt att man fördenskull skall utsätta myndigheterna för de svårigheter som uppstår, om man skall ändra bestämmelserna och göra en avvägning med hänsyn till rättvisesynpunkterna! Vad som än må ligga bakom ett sådant yttrande, inte är det något intresse för demokrati och rättvisa.

Resonemanget huruvida produktionen

i sin helhet eller bara den berörda näringsgrenen skall betala eventuella kostnader för lägre pensionsålder är ett annat av de olösliga problem som utskottet anser sig ha stött på. Det har som bekant inte varit några sådana problem när man har pensionerat större delen av statens tjänstemän vid 60—63 års ålder, för att inte tala om militär personal som får pension ännu tidigare. När det gäller att avväga turordningen för socialreformer av olika slag på detta område bör man också observera att det tydligen inte finns några betänkligheter mot att prästerna får särskilt lönetillägg för predikningar på obekvämt arbetstid, nämligen söndagarna som hittills varit ordinarie arbetstid för dem, men däremot är det alldeles omöjligt att vinna gehör för att gruvarbetarna, som i betydande grad arbetar under jord och ständigt är utsatta för yrkessjukdomar och olycksrisker, skall få pension åtminstone vid den ålder när präster och riksdagsmän och även andra anses vara utslitna.

När det gäller de ekonomiska resonemangen vill jag också erinra om att större delen av gruvarbetarna är anställda i ett statligt företag och att de ur den synpunkten borde kunna jämföras med andra i statstjänst. Gruvarbetarnas bidrag till statskassan och samhällsekonomin över huvud taget är ju också mycket betydande. I år levererar det statliga gruvbolaget 30 miljoner till statskassan utöver den väldiga värdeökning som uppstått genom ackumulation av förmögenhet i gruvorna och andra företag anslutna till den statliga gruvindustrin. Njuggheten, för att inte säga hänsynslösheten mot gruvarbetarna, bör också ses i belysning av LKAB-chefens förklaring att nyanställningarna i gruvorna efter de senaste rationaliseringsåtgärderna ger bolaget möjlighet att utvinna ett nettovärde av 200 000 kronor per år av var och en av dessa gruvarbetare.

Det vore på tiden att statsmakterna

Lag om allmän försäkring, m. m.

åtminstone i någon liten mån gör skäl för talesättet om staten som mönsterarbetsgivare.

Jag hemställer om bifall, herr talman, till motion II: 611 rörande sänkning av pensionsåldern för gruvarbetare, skogsarbetare och andra med dem jämställda grupper. Under hänvisning till vad herr Senander har anfört med anledning av de kommunistiska motionerna hemställer jag också om bifall till motion II: 762 samt II: 330 rörande förbättring av reglerna för folkpensionärernas bostadsbidrag.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Förslaget att sammanföra sjuk- och moderskapsförsäkringen, folkpensioneringen och tilläggs-pensioneringen till en enda lag, lagen om allmän försäkring, måste hälsas med tillfredsställelse av både de försäkrade och av de myndigheter, som har hand om tillämpningen av dessa försäkringar. Det enhetliga systemet, som skall ge den enskilde skydd mot inkomstbortfall vid sjukdom, barnsörd, ålderdom, invaliditet och vid försörjarens frånfälle, är som jag ser det ett av de viktigaste förslag, som riksdagen haft att behandla på mycket länge. Speciellt kvinnorna, både de förvärvsarbetande och de hemarbetande, har anledning att alldeles särskilt notera förmånerna. Jag har genom mitt arbete bland och för kvinnorna erfarenhet av hur krav har ställts och önskemål formulerats speciellt när det gäller ledighet på grund av havandeskap och därmed förlust av inkomst. Att kraven knappast har sträckt sig så långt som propositionen i dag gör, talar väl sitt tydliga språk och visar att vi här tar ett ganska stort steg på vägen mot förbättringar för de förvärvsarbetande mödrarna.

Det är naturligt för mig att ägna speciell uppmärksamhet åt de frågor i det föreliggande förslaget, som rör kvinnorna. Därmed är inte sagt, att jag inte har intresse också för de andra frå-

gorna. Men såsom framgått av vad herr Bengtsson i Varberg och även av vad herr Nilsson i Göteborg har anfört, så har vi i andra lagutskottet litet grand delat upp frågorna och försöker att var och en täcka vissa speciella frågor.

Riktpunkten har varit, säger departementschefen, att moderskapsförsäkringen skall fylla samma anspråk på effektivitet som annan socialförsäkring och att det endast är i undantagsfall som försäkringen skall behöva kompletteras med behovsprövad hjälp, som då lämpligen lämnas inom socialhjälpens ram. I konsekvens med denna rikt-punkt föreslås också, att den behovsprövade mödrahjälpens skall avskaffas. Jag tror inte att det är någon av oss som sörjer över detta. Det nya uttrycket för moderskapspenning skall vara grundpenning och denna skall ökas från 270 till 900 kronor och därutöver 450 kronor för varje barn vid flerbörd.

När det gäller de förvärvsarbetande kvinnorna kommer rätten till tilläggs-penning, som utgår när man har tillhört försäkringen i minst 270 dagar, att ökas till att omfatta 180 dagar i stället för nuvarande 90 dagar. Det är klart, som jag redan tidigare har framhållit, att man från kvinnornas sida hälsar denna förbättring med tillfredsställelse. Men jag vill i detta sammanhang säga att med hänsyn tagen till barnen vore det önskvärt att denna ersättning så småningom kunde ökas till att utgå under ytterligare 3 månader eller, varför inte, låta den utgå ett helt år. Man skulle därmed vinna att mödrarna kunde stanna hemma längre tid efter barnsörden. Det finns också ett annat och ganska tungt vägande skäl som talar för en sådan förbättring. Det är att spädbarns-avdelningarna på daghemmen — där det nu finns sådana avdelningar — inte tar emot barn under 6 månader. Eftersom modern kanske börjar sin tjänstledighet någon månad före förlossningen, ja, i en del yrken,

Lag om allmän försäkring, m. m.

jag tänker på serveringspersonal o. s. v., ännu tidigare, så medför det att hon får vara utan inkomst under några månader. Att jag ändock inte väckt motion i detta sammanhang och inte heller i utskottet försökt att få gehör för denna min synpunkt är beroende på att det föreliggande förslaget är så bra, att jag inte tycker man skall lägga fram tilläggsförslag, förrän man sett hur dessa nya bestämmelser kommer att verka. Över huvud taget innebär förslagen i propositionen betydande förbättringar, men jag har ändå här velat anföra några synpunkter på tilläggspenningen, ty även om vi nu har tagit ett mycket viktigt steg på vägen mot hjälp till de förvärvsarbetslösa, bör det inte betraktas som slutmålet.

En annan viktig fråga i denna proposition gäller införandet av tandvårdsförsäkring för blivande och nyblivna mödrar. Det får också ses som en följd av att mödrahjälpen försvinner. Den har nämligen i stor utsträckning getts i form av tandvård.

Det har väckts en hel del motioner i detta sammanhang. Man har bl. a. yrkat att ersättningen borde vara 900 kronor för varje barn vid flerbarnsbörd, medan departementschefen i propositionen föreslagit 450 kronor för vardera av det andra, tredje och fjärde barnet o. s. v. Utskottet som behandlat dessa motioner säger liksom departementschefen att enligt förarbetena till nuvarande lagstiftning har grundpenningen tillkommit för att i huvudsak tjäna två ändamål: dels bidrag till utgifter för barnet, såsom anskaffande av utstyrelse m. m., dels — och det kanske bör noteras alldeles särskilt — täcka de merutgifter som uppstår på grund av att kvinnans arbetsinsats bortfaller en kortare tid i samband med nedkomsten. Enligt utskottets uppfattning bör dessa överväganden äga tillämpning även i fråga om den nu behandlade förmånen, grundpenningen. Utskottet avstyrker därför dessa motio-

ner. Utskottet avstyrker också det förslag som förts fram i samma motioner om att kvinna, som vid sjukdom är berättigad till barntillägg, skall erhålla sådant under en tid av 30 dagar även vid havandeskap.

Det sägs redan i propositionen, och det borde också stå klart för oss alla som tagit del av förslagen, att den kraftiga uppräknings av grundpenningen som göres här är avsedd att täcka också det förutvarande barntillägget. I allmänhet är det väl vidare så, att utgifterna är större för en förstföderska än för en omföderska. Även det skälet talar för att man inte bör införa det barntillägg, som föreslås i en del motioner och reservationer.

I motioner och i en reservation, som avgivits i anslutning till dem, yrkas på en utredning angående särskilt behovsprövat moderskapsbidrag till de ensamstående mödrarna efter barnsbörd. Många av de ensamstående mödrarna har, det vet vi alla, stora ekonomiska svårigheter att brottas med. Vi har från vårt håll ofta försökt att finna vägar till en bättre ekonomisk ställning för dessa. Men att nu begära en ny utredning, när dessa särskilda stödformer redan håller på att utredas av socialpolitiska kommittén, är väl ändå att gå ett stycke för långt i sin iver att överbjuda det framlagda förslaget. Utskottet hänvisar till att frågan om stödet till de ensamstående mödrarna är under utredning av socialpolitiska kommittén och avstyrker av det skälet motionerna.

När det gäller tandvårdsförsäkring- en finns det också motioner, som vill att resor till och från tandläkaren skall vara ersättningsgrundande. Det är väl ett riktigt yrkande i och för sig, men som departementschefen anför bör inte reseförmåner i den nya tandvårdsförsäkringen aktualiseras förrän en viss erfarenhet vunnits rörande försäkringen. Det är också i linje med det sätt varpå vi arbetar, att vi först vill se

Lag om allmän försäkring, m. m.

hur en ny reform fungerar innan vi kommer med ändringsförslag. Dessutom påpekar utskottet att förutsättningarna för vidgad rätt till ersättning för tandläkarvård undersökes av 1961 års sjukförsäkringsutredning. Även i det fallet kan det alltså tyckas vara synnerligen onödigt att väcka förslag, när frågan redan är under utredning.

När det gäller tilläggspenningen för de förvärvsarbetande kvinnorna har det förts fram förslag i en motion — men icke i någon reservation — att de 270 dagar som man måste ha varit försäkrad omedelbart före nedkomsten skall höjas till 540 dagar, eftersom 270-dagarsregeln kan inbjuda till missbruk, som man anför i motionen.

Utskottet anför där — jag tar upp det därför att jag vill knyta några personliga reflexioner till detta — att 270-dagarsregeln inte visat sig förenad med sådana olägenheter, att ändring av densamma kan anses påkallad, och avstyrker sålunda detta motionsyrkande.

Jag skulle i detta sammanhang, herr talman — personligen och inte som talesman för utskottet — vilja påpeka följande förhållande. Jag har vetskap om att försäkringsdomstolen, som handlägger svårtolkade frågor, ibland har nödgats avslå framställning om tilläggspenning trots att sökanden fyller kvalifikationsanspråken 270 dagar räknat från inträdesdagen i arbetslivet eller i den högre sjukpenningklassen, men eftersom praxis har varit att räkna inträdesdatum från den första i efterföljande månad, har tilläggspenning inte kunnat utgå. I sådana fall borde ju respektive myndighet ha rätt att räkna från den dag då vederbörande inträtt i arbetslivet och anmält den förändrade inkomsten. Helt naturligt har jag inget yrkande i detta avseende, men jag har velat bringa detta till kammarens kännedom.

Även för de kvinnor som arbetar i hemmet föreslår departementschefen

en väsentlig förbättring, som jag sade i början av mitt anförande. Enligt det nya förslaget får en hemmaarbetande kvinna med barn under tio år i hemmet vid sjukdom ett dagsbelopp på minst 7 kronor inklusive bantillägg. Hon kan därutöver ges möjlighet att frivilligt försäkra sig för ytterligare 5 kronor.

Socialförsäkringskommittén, vars betänkande ligger till grund för propositionen, har ingående övervägt men slutligen förkastat tanken på att införa en obligatorisk sjukförsäkring för hemmaarbetande kvinnor, och departementschefen har delat dess uppfattning. Det gör jag också. Även utskottet tillstyrker departementschefens förslag om denna väsentliga förbättring av de hemmaarbetande kvinnornas sjukförsäkringsmöjligheter.

Utskottet har också haft till behandling motioner om att inom tilläggspenningen vissa grupper skulle få tillgodoräkna sig gratispoäng. Dessa grupper är personer som på grund av studier eller annan utbildning och värnpliktsjänstgöring för visst eller vissa år saknar pensionsgrundande inkomst eller har så låg inkomst att den icke räcker till för att vara pensionsgrundande. Liknande synpunkter har också förts fram beträffande hemmaarbetande husmödrar.

Om man godkänner principen att förvärvsinkomst skall vara en förutsättning för pension, kan man inte vara med på ett system — hur behjärtansvärt det än är — med gratispoäng till personer eller grupper som av en eller annan anledning inte har förvärvsinkomst. När det gäller personer som blir invalidiserade i unga år säger departementschefen att frågan torde böra bli föremål för ytterligare utredning och därvid angripas från andra och mera generella utgångspunkter än socialförsäkringskommittén gjort i sitt betänkande. Det krav som ställts, att husmödrar som lämnat sitt förvärvsar-

Lag om allmän försäkring, m. m.

bete för att ta vård om sina minderåriga barn skall få tillgodoräkna sig gratispoäng för de år under vilka de är borta från sitt förvärvsarbete, är ju av samma principiella innebörd som motsvarande krav från de övriga grupperna, och där bör man väl komma ihåg att det endast — jag betonar endast — i detta fall krävs 30 pensionsgrundande år för rätt till hel ålderspension. Både teoretiskt och praktiskt bör dessa kvinnor ha möjlighet att tjäna in hel ålderspension trots att de under några år stannat hemma för att, som man säger, ha vården om minderåriga barn.

Det andra önskemålet, som också tagits upp här och som fru Kristensson var inne på, nämligen att hemmavarande husmödrar skall få en självständig pensionsrätt inom tilläggs pensioneringen, prövades vid fjolårets riksdag. I det av riksdagen godkända utlåtandet, nr 56, framhöll andra lagutskottet, att frågan är svårlöst och inrymmer ett flertal problem. Det är svårigheter såväl i allmänhet som i det enskilda fallet att göra en rättvisande uppskattning i pengar av värdet av husmödrarnas arbete i hemmet — en uppskattning som ju är erforderlig för att kunna ligga till grund för en pensionsberäkning. Härtill kommer det problemet, att avgifter för en sådan pensionering skulle komma att få bestridas av familjens kontantinkomst, d. v. s. i regel av mannens arbetsförtjänst bl. a. under den tid då många av familjens kostnader för barnens underhåll och uppfostran är stora.

I detta sammanhang bör också framhållas, att den på sin tid hårt kritiserade och motarbetade tilläggs pensioneringen har skapat ett så betydande familjeskydd — socialministern berörde det i sitt stora anförande i dag — i fråga om både pension och ersättning vid familjeförsörjarens frånfälle, att man inte borde behöva i detta förslag — som också innebär väsentliga förbättringar

för de hemarbetande husmödrarna — aktualisera kravet om en självständig pensionsrätt. Det är inte utan att jag, när jag tagit del av motionerna i de avsnitt som jag har specialstuderat, och även när jag läst en del av de andra motionerna, haft en känsla av att man har väckt dessa motioner i syfte att ta bort känslan av att det dock är en stor reform vi i dag skall besluta om. Den består inte bara i att de fyra socialförsäkringarna sammanförts. Den innebär också väsentliga förbättringar som speciellt berör kvinnorna. Att många av de i motionerna framförda yrkandena inte är möjliga att genomföra har man icke tagit hänsyn till. Det är icke realistiska krav som ställts, och det har inte heller varit möjligt för utskottet att yrka bifall, utan vi har i många av dessa fall — i de allra flesta av dem som jag berört — yrkat avslag på motionerna.

När jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan över hela linjen, gör jag det också i det avsnitt som berör änklingspensionerna. Vi har i ett eller två avseenden, men speciellt när det gäller pension till de frånskilda änkorna, gått ifrån departementschefens förslag och yrkat att en utredning skall tillsättas för att se vad man kan göra för de frånskilda änkorna. Det har också föreslagits att frågan om pension åt änklings skulle tas med i denna utredning, och i det fallet delar jag utskottsmajoritetens uppfattning, nämligen att frågan bör utredas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till andra lagutskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Svensson* (s) och fru *Thunvall* (s).

Herr *GUSTAFSSON* i Skellefteå (fp):
Herr talman! När jag begärde ordet i denna debatt, var det egentligen min avsikt att jag skulle börja med att i all vänlighet gratulera socialministern till att han kommer att få igenom det förslag, som han lagt fram, med så pass

Lag om allmän försäkring, m. m.

stor enighet — och det gör jag också. Men jag skulle ha gjort det med åtskilligt större värme, om inte socialministern inlett debatten med ett anförande, där han framför allt försöker att förstora motsättningen — vad det nu skulle tjäna till.

Jag tyckte också att socialministern verkade alltför belåten med det beslut som nu skall fattas. Det är en bra reform, och det är bra att den kom till stånd. Men vi får nog gå ut ifrån att det, när den nya socialförsäkringsformen har tillämpats en tid, kommer att föreligga behov av ytterligare reformer. Framtiden får väl visa, huruvida denna lösning är så bra. Jag tror inte det är någon slutlig lösning av exempelvis invalidpensioneringen.

Vidare har propositionen föregåtts av ett flertal statsrådsuttalanden och annan reklam, som tyder på att socialministern ämnar använda detta beslut, när han är som värst i färd med att redovisa socialdemokratiens berömliga gärningar. För den händelse detta är avsikten, skulle jag — i hopp om att kunna dämpa honom en smula — vilja påminna honom om ärendets tidigare handläggning.

Den allmänna pensionsberedningen framlade betänkande i februari 1957 och begärde då fortsatt utredning av invalidpensioneringen. Det hände ingenting under 1957. I mars 1958 påpekade folkpartiet i en pensionsmotion, att utredningen inte kommit till stånd, att reformen därigenom fördröjdes och att utredningen borde ske snart. Men först i maj 1958 tillsattes utredningen. Socialministern Torsten Nilsson tillträdde i mars 1957. Han hade alltså varit socialminister 14 månader, innan han kom sig för med att tillsätta denna utredning. Jag skulle därför vilja påstå att socialministerns insats i detta fall bl. a. är att han fördröjt reformen åtminstone ett år. Jag hoppas socialministern kommer ihåg detta frampå höstkanten. Skulle socialministern glömma bort det,

skall jag gärna åtaga mig att i all stillhet påminna honom härom. Detta bör nämligen komma med i bilden, ty eljest blir den en smula missvisande.

När vi diskuterade företagarnas valfrihet i fjol, spelade socialministern upp en av sina vanliga föreställningar, där han gjorde gällande att vi ville komma åt ATP; vår avsikt skulle vara att riva sönder ATP. Socialministern har i dag givit en repris på den föreställningen — den var dock i viss mån retuscherad. Egentligen borde man förbigå dessa föreställningar med tystnad och låta dem vara vad de är, nämligen en förövning till valrörelsen — en i detta sammanhang helt onödig förövning till valrörelsen. Jag tror nämligen inte att det resonemanget gör effekt, herr socialminister. Vad beträffar ATP har socialministern ropat »vargen kommer» så många gånger att snart ingen fäster sig vid det. Det är ganska svårt att göra reservanterna i andra lagutskottet till en vargflock som vill riva sönder ATP. Jag tror att inte ens socialministern med sin erkända skicklighet kan göra det. Jag vill emellertid säga några ord om socialministerns resonemang.

Socialministern säger att den rimliga konsekvensen av reservanternas ståndpunkt vore att yrka avslag på hela förslaget. Jag kan inte förstå varför vi behöver göra det. Vi har från vårt håll länge sagt att vi är intresserade av så mycken valfrihet som möjligt för människorna även vad beträffar tryggheten. Men vi är också medvetna om att med ett fördelningssystem är de möjligheterna begränsade. Vi har därför gått ut ifrån att vi får nöja oss med de valmöjligheter som förenliga med systemet. Vi har också förutsatt att de möjligheter som bör medges inte skall vara av den arten att de ger tillfälle till att spekulera på andras bekostnad inom systemet.

Låt oss utgå ifrån att ATP skall bibehållas, att de valmöjligheter som skall

Lag om allmän försäkring, m. m.

åstadkommas skall vara förenliga med systemet, och att de skall konstrueras så att ingen kan spekulera på andra försäkrades bekostnad. Skulle inte socialministern, om dessa utgångspunkter fastslås, kunna vara med på att det helt objektivt undersöks vilka valmöjligheter man under de förutsättningarna kan godta? Det räcker inte med att socialministern bara påstår att det är omöjligt.

Nu kan jag inte i detalj gå igenom socialministerns resonemang. Han menar tydligen att en valmöjlighet som innebär att företagarna skulle kunna välja mellan att gå in i systemet med halva inkomsten eller hela inkomsten skulle kunna ge utrymme för spekulationer. Det skulle vara intressant att få detta utvecklat närmare. Jag har svårt att förstå att det inte skulle gå att konstruera villkor som utesluter spekulationsmöjligheter. Socialministern underskattar nog sina experter. Jag tror inte att de skulle bli rådlösa, om han gav dem i uppdrag att lösa denna fråga. Det finns ju rätt för företagarna att stå utanför försäkringen och att gå in i den under en senare del av sitt aktiva liv. Det har för detta fall konstruerats reduceringsregler som gör att det såvitt jag förstår är omöjligt för dem att spekulera i vinster genom att göra så. Skulle det då vara omöjligt att konstruera regler som gör att en företagare skulle kunna gå in i försäkringen med halva inkomsten under senare delen av sitt liv utan att kunna spekulera i vinster?

Vidare har vi frågan om möjligheten att få stå utanför ATP men vara med i sjukförsäkringen. Jag medger att det i detta fall föreligger vissa svårigheter, därför att människor som har en hög sjukpenning kanske så småningom skulle behöva överföras till en förtidspensionering som är väsentligt lägre. Men det förefaller som om socialministern och även utskottet skulle utgå ifrån att de svårigheterna är helt undanröjda i

förslaget sådant det nu är. Utskottet säger att »genom att göra förmånerna från sjukpenningförsäkringen och pensioneringen i stort sett likvärdiga har uppnåtts att det för den försäkrade blir utan större betydelse från vilken försäkring förmånen utgår». Det är riktigt i många fall men inte i alla, helt enkelt därför att sjukpenningen ansluter sig till den aktuella inkomsten, vilket däremot inte pensionsbeloppen gör.

Vi kan ta ett par exempel. Antag att en småbrukare får anställning vid ett kraftverksbygge. Han har haft låg inkomst tidigare och varit med i ATP med den inkomsten. Han får vid detta kraftverksbygge kanske dubbelt så hög inkomst. Hans sjukförsäkring ansluter till denna högre inkomst, så snart han anmäler sin nya situation. Däremot kommer ATP att i många år påverkas av den låga inkomst han har haft som småbrukare. Om en sådan människa blir invalid måste han lämna en hög sjukpenning och ta en väsentligt lägre förtidspension.

Vi kan ta ett annat exempel. Företagarna har rätt att gå med i ATP under senare delen av sitt liv, och då reduceras pensionen väsentligt. Om en företagare gör det och blir invalid, vid ett tillfälle då hans aktuella inkomst är hög, kommer det även i detta fall att bli en betydlig skillnad mellan sjukersättningen och pensionen.

Socialministern säger att han undrar vilken myndighet som skulle kunna överföra en människa från en hög sjukpenning till en lägre pension. Om inte socialministern vet var den myndigheten finns tycker jag att han skulle vara orolig för att hans förslag antas av riksdagen, eftersom förslaget bygger på att denna möjlighet finns. I många fall kommer det att bli en sådan överföring, även om företagarna inte har någon valfrihet. Min mening är att socialministern konstruerar svårigheter men som jag nyss sade tycker jag att vi borde kunna enas om att undersöka frågan

Lag om allmän försäkring, m. m.

ordentligt. Jag vill gärna säga att visar det sig att vi inte kan ge valfrihet därför att den inte överensstämmer med systemet, därför att det blir spekulationer m. m., skall vi avstå därifrån. Men vi gör det inte bara därför att socialministern säger att det är omöjligt.

Beträffande frågan om de fränskildas änkepension förvånar det mig att socialministern ingenting sade om den saken. Utskottet har ändå gått ifrån socialministerns förslag på den punkten. Man kunde därför ha väntat sig att han med all kraft skulle ha gått emot utskottet och försvarat sitt förslag. Det hade varit mera näraliggande om han hade gjort detta i stället för att försöka göra motsättningarna större gentemot reservanterna. Jag skulle t. o. m. ha känt en viss sympati för socialministern, om han inte utan vidare hade släppt sitt förslag, eftersom jag själv har litet svårt att följa andra lagutskottet i det avseendet. Jag förstår lagutskottet så till vida att jag inte tycker att förslaget utgör en slutgiltig lösning av änkepensioneringen för fränskilda. Men jag har svårt att förstå varför inte förslaget kunde godtagas som en provisorisk lösning i väntan på en utredning.

Man kan säga att de problem som man har att ta ställning till i fråga om de fränskilda är av tre slag. Först och främst har vi ett säkerligen ganska stort antal fränskilda kvinnor, som lever i små omständigheter och saknar underhållsbidrag. Sociala skäl talar obestriddligen för att dessa får någon form av ekonomiskt stöd. Vi har i en partimotion begärt förslag till nästa års riksdag om att förtidspension skall kunna utgå till äldre kvinnor som saknar försörjningsförmåga utan att detta orsakas av konstaterbara medicinska faktorer. Jag tror att det även sedan invalidpensioneringen förbättrats finns behov härav. Detta gäller hemmadötrarna, men vi har också som exempel anfört de fränskilda kvinnorna. Möjligheten att efter individuell prövning be-

vilja dessa förtidspension, när de inte kan inpassas på arbetsmarknaden och saknar försörjningsmöjlighet, borde enligt min mening vara den närmast liggande lösningen. Däremot kan man inte lösa deras problem genom änkepensionering. Man kan inte ge dessa kvinnor en hjälp som utlöses först om den fränskilde maken dör. Det blir alltför slumbetonat och osäkert. Det förefaller mig närmast som om man skulle hjälpa en människa, som befinner sig i ekonomiskt trångmål, genom att ge honom en lottsedel. Frågan måste lösas på annat sätt. Detta har socialministern åberopat, och det har han alldeles rätt i.

Ett annat problem är de fränskildas egenpension. Det är givet att om skilsmässa sker på äldre dagar och om hustrurna under hela äktenskapet varit hemmaarbetande hinner de inte under den återstående delen av sitt liv före 65 års ålder intjäna tillräckligt många pensionsgrundande år för att få en ATP-pension som kan anses tillräcklig. Det är möjligen tänkbart med någon form av gratispoäng i dessa fall. I varje fall tycker jag problemet närmare bör undersökas.

Det tredje problemet uppstår när den fränskilde mannen dör. Härvid inträffar dock en förändring i den fränskilda kvinnans ekonomi endast om hon har haft underhållsbidrag av mannen. Har hon inte det, är hennes ekonomiska situation opåverkad av dödsfallet. Då tycker jag att det ligger närmast till hands att i första hand tillse att de som har underhållsbidrag ges den tryggheten att de får behålla bidraget även om den fränskilde mannen dör. Jag beklagar att andra lagutskottet inte har gått på den linjen.

Vi har i en partimotion föreslagit att man skulle ta socialministerns förslag som ett provisorium men sedan utreda frågan ytterligare. Jag tycker nog att det hade varit rimligt att inta den ståndpunkten.

Som skäl för att inte godta socialmi-

Lag om allmän försäkring, m. m.

nisterns förslag anför utskottet, att underhållsbidrag till frånskilda kvinnor utgår i förhållandevis få fall. Detta är riktigt, men det gör det inte lättare för dem det drabbar. De har ändå lika stort intresse av att få trygghet när det gäller att inte behöva förlora underhållsbidraget, om den frånskilde mannen dör. Vi brukar tala om att det nu inom socialpolitiken framför allt gäller att hjälpa vissa mindre grupper, vilkas problem inte löses genom den stora socialförsäkringen. Men hur skall vi kunna göra detta, om det förhållandet att en svårighet endast drabbar ett mindre antal människor skall anföras som skäl för att ingenting göra? Det argumentet borde för alltid bannlysas ur den socialpolitiska debatten.

En annan fråga som vi strider om är kommunernas folkpensionskostnader. Det brukar ibland hävdas av dem som talar för en överflyttning av kostnaderna från kommunen till staten, att den statliga inkomstskatten är progressiv i motsats till den kommunala skatten, och därför drabbar den senare de små inkomsttagarna hårdare. Det argumentet håller emellertid inte, sedan man börjat skaffa staten ökade inkomster genom att höja omsättningsskatten. Däremot är det riktigt att vissa kostnader drabbar olika kommuner särskilt hårt, särskilt utflyttningskommunerna. Det gäller då skolkostnaderna och även folkpensionskostnaderna. Dessa olikheter är mycket stora, vare sig man räknar per skatte-krona eller per invånare. Detta beror dels på att utflyttningskommunerna har en ogynnsam ålderssammansättning, dels på att antalet invalider per tusen personer växlar starkt mellan olika landsdelar. Vi har föreslagit en provisorisk förbättring genom att kommunernas folkpensionskostnader, de kommunala bostadstilläggen undantagna, skall maximeras till en krona per skatte-krona. Vi framförde tanken i en motion i januari men lovade att återkomma i samband med propositionen och har nu

ställt ett direkt yrkande. Samma förslag har framlagts av ett antal socialdemokrater och från centerpartihåll. För vår del räknar vi med att detta provisorium skall gälla till dess att skatteutjämningskommittén lägger fram sitt förslag, vilket beräknas ske redan nästa år. Att nu besluta om genomgripande ändringar av kostnadsfördelningen kan enligt min mening inte komma i fråga, när skatteutjämningskommittén är så nära slutförandet av sitt uppdrag.

Vi har i dag också diskuterat folkpensionens anknytning till basbeloppet. Man har sagt att den i och för sig inte betyder så mycket. De som då beslutar kan ändå efter år 1968 besluta att ge folkpensionärerna standardtillägg. Om man i dag beslutar att folkpensionen skall utgöra 90 procent av basbeloppet efter år 1968 utan att på något vis antyda i beslutet att man menar att folkpensionärerna skall få standardtillägg även efter år 1968, måste det enligt vår mening inge dessa den föreställningen att de inte skall få något sådant. Menar man verkligen att folkpensionärerna skall erhålla standardtillägg efter 1968, bör man göra ett klart uttalande därom. Det är egentligen inte angelägnare att i dag besluta om att folkpensionen skall anknytas till basbeloppet än att säga ifrån beträffande standardstegringen efter 1968.

De människor som är födda före eller strax efter sekelskiftet får ingen eller nästan ingen ATP-pension, och sådana pensionärer kommer att finnas under hela 80-talet. Vidare har vi de pensionärer som i yngre år tillerkänts förtidspension enligt folkpensionslagen och som inte har mer än sin folkpension. Om alla dessa endast skulle få ersättning för penningvärdeförsämringen men inte någon standardförbättring, kommer de att betrakta det som en mycket stor orättvisa, särskilt som de finner att nytillkomna pensionärer erhåller en allt bättre ATP-pension. Vi bör inte bedriva socialpolitik på det sättet, och om me-

Lag om allmän försäkring, m. m.

ningen är att vi inte skall göra det, bör det klart utsägas i samband med det beslut vi i dag fattar.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag framhålla vad jag tidigare antytt, nämligen att den förtidspension som riksdagen nu kommer att besluta inte kan kallas särskilt generös men att den dock innebär en betydande förbättring i jämförelse med hittills utgående förmåner. Mycket kommer emellertid att bero på tillämpningen. Grannlaga och svåra uppgifter kommer att åvila pensionsdelegationerna, inte minst då det gäller invaliditetsbedömningen som måste inriktas direkt på den försäkrade och hans speciella situation. Den lösning av invalidernas trygghetsproblem som i dag beslutas kan inte betraktas som slutgiltig. När systemet prövas i praktiken kommer bristerna att visa sig och erfarenheterna kommer att ge anledning till reformer i olika avseenden. Huvudsaken är att det finns vilja att rätta till de svagheter i systemet som den praktiska tillämpningen med säkerhet kommer att avslöja.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå har med sitt anförande uppkallat mig på nytt i denna debatt. Han började med att säga att han skulle ha velat yttra några erkännande ord till mig för propositionen, men på grund av att jag uppkonstruerade som han tyckte obefintliga motsättningar mellan reservanterna och utskottsmajoriteten kunde han inte med samma värme fullfölja denna sin avsikt. Jag skall återkomma härtill senare.

Men herr Gustafsson påminde mig sedermera om att jag inte hade tagit upp de frånskildas problem och om att jag därvidlag utan vidare hade resignerat inför det enhälliga utskott som gick

emot mig. Jag kan rodnande inför honom göra den syndabekännelsen att jag i detta avseende instämmer i hans argumentation. Emellertid har jag sagt mig att om utskottsmajoriteten efter motiönerandet kommer till slutsatsen att det förslag som jag hade framlagt skall läggas på is, torde det vara nära nog hopplöst att förmå riksdagen att inta en annan ståndpunkt. Resultatet blir, som herr Gustafsson påpekade, att *de* frånskilda, som enligt mitt förslag skulle ha erhållit änkepension, faktiskt får vänta.

En annan sak vill jag också i förbigående påpeka. Jag vill understryka för herr Johansson i Öckerö att förslaget om frivillig försäkring har utarbetats med tanke på dem vilka ATP inte ger tillräckligt skydd. De är inte avsedda för dem som har trätt ut ur ATP, vilket tycktes vara herr Johanssons föreställning. Därför har han handlat alldeles rätt när han har tillrätt fiskarna att stå kvar i ATP. Herr Johansson har förvisso varit en förständig rådgivare. Det enda man kan beklaga är att herr Johansson inte var lika förständig när vi behandlade frågan här i riksdagen utan den gången röstade mot ATP — men lagt kort ligger, och det som tillhör det förgångna skall vi inte tvista om. Att han nu har intagit en riktigare ståndpunkt när det gäller ATP skall jag be att få ge honom ett erkännande för.

För de fiskare som har ställt sig utanför ATP vill jag understryka att den frivilliga försäkringsmöjligheten finns i de privata företagen. Där kan de få vilken individuell valfrihet som helst. Antagligen har emellertid herr Johansson funnit att det blir dyrare, kanske t. o. m. dyrare än om de skulle ta det fulla skyddet inom ATP. Inför den möjlighet som nu öppnar sig för fiskarna vill jag råda herr Johansson att fortsätta sin upplysningsverksamhet bland dem så att de från och med år 1963 passar på att ansluta sig både till sjukförsäringen och till tilläggspensioneringen.

Lag om allmän försäkring, m. m.

Också ett par andra ting har jag inregistrerat under denna debatt. Jag fick ett intryck av att herr Anderson i Sundsvall närmast var indignerad över att jag antydde att reservanternas förslag skulle innebära att företagen fick ta för sig av smörgåsbordet på löntagarnas bekostnad. Han tillbakavisade detta och sade att det inte var fråga om att åka snålskjuts, utan att dessa företagare ville ha en försäkring på helt matematiska grunder. Ja, i så fall kan man ju tillgripa den utvägen att gå till de privata försäkringsföretagen och få en försäkring med alla dessa förmåner beträffande valfriheten uträknade på matematiska grunder. Om det individuella systemets teknik skall överföras på den allmänna försäkringen, som är upplagd efter ett helt annat system, nämligen det obligatoriska, måste givetvis avgifterna närma sig dem som de privata försäkringsbolagen betingar sig. Under sådana förhållanden är det enklast att man vänder sig direkt till till de privata försäkringsbolagen, om man vill erhålla alla dessa variationer på valfrihet.

Herr Gustavsson i Alvesta förklarade att det egentligen råder stor enighet om förslaget. Samtidigt har herr Gustavsson själv avgivit en rad reservationer, som i grund och botten innebär att han går på den extrema frivillighetslinje som han tidigare följt. Å andra sidan gör han gällande att det vore orimligt att utestänga vissa grupper från den allmänna försäkringens skydd. Ja, det var kanske ett uttryck för den frihet från logik som — för att tala med Frans G. Bengtsson — lär vara en av den mänskliga naturens mera framträdande egenskaper. Först tar vi in alla löntagare i försäkringssystemet, vilket ni inom oppositionen vill förhindra. Därefter tar vi in alla företagare och så begär företagen en och en individuellt utträde ur systemet. Hur kan man då, herr Gustavsson i Alvesta, göra gällande att det är socialministern som vill utestänga

en del grupper från försäkringens skydd?

Nej, det är nog inte jag som har, som herr Gustafsson i Skellefteå påstod, konstruerat motsättningar. Förresten har herr Gustafssons egen partiledare sagt att vi inte bör släta över de motsättningar som finns, och mitt uppträdande i detta sammanhang borde därför ha behagat honom.

Jag vill också påpeka att jag inte betraktar det förslag, vartill riksdagen i dag skall ta ståndpunkt, såsom någon slutsten i den sociala byggnad som vi håller på att uppföra. Jag tror att det finns åtskilligt ytterligare att göra. Om jag själv kommer att fortsätta med denna uppbyggnadsverksamhet, måste enligt min mening framför allt familjepolitiken nu ägnas större uppmärksamhet.

Vidare säger herr Gustafsson i Skellefteå att jag har fördröjt det hela. Nu bör vi väl inte förfalla till en diskussion, som riskerar att bli ovanligt tråkig, mellan de olika partigrupperna om vem som fördröjt det ena eller andra. Jag skall emellertid gärna erkänna att det har tagit en viss tid för mig att utarbeta de praktiska förslagen, och det finns också skäl att erinra om vem som fördröjde genomförandet av hela ATP-reformen. Vi på socialdemokratiskt håll fick ta en folkomröstning och en riksdagsupplösning, innan vi lyckades övertyga valmännen om det riktiga i att utse riksdagsledamöter som inte ville fördröja denna betydelsefulla reform.

Denna upplysningsverksamhet har tydligen varit lyckad, eftersom jag nu tycker mig finna att herr Gustafsson i Skellefteå är mest bekymrad över att jag tvivlar på att han är en pålitlig ATP-anhängare. Om herr Gustafsson är förgrymmad över det, så får väl det ändå förlåtas mig att han nu är så stark i sin nya övertygelse att han reagerar på det sätt jag beskrivit.

Men, herr Gustafsson, det är egentligen inte jag utan reservanternas som har beskrivit svårigheterna med den valfri-

Lag om allmän försäkring, m. m.

het de själva begär att få införa. Jag skall inte upprepa de svårigheter vi där kan komma att ställas inför och där herr Gustafsson trodde att jag tvivlade för mycket på mina experter. Det gör jag inte alls. Men alla mina experter har talat om vilka oerhörda svårigheter som kommer att möta, om vi går på reservanternas linje. Den är nämligen — som herr vice talmannen i första kammaren uttryckte det — ingenting annat än ett försök att bakvägen spränga vårt nyuppyggda system.

Det är som sagt reservanterna själva som har beskrivit svårigheterna. De har funnit att sjukförsäkringen enbart inte räcker. Därför kräver de därutöver en valfri invaliditets- och familjepensionering. Och då finner de att problem uppstår, när en invalid uppnår 67 års ålder och kräver därför valfri, halv ålderspension inom ATP för honom. I reservationen talas det dock inte om vad denna valfria försäkring vid sjukdom, invaliditet och ålderdom kostar. Men reservanterna har motiverat sina förslag med att företagarna inte har råd att betala för hela försäkringen inom systemet, och då måste man väl mena att den valfria försäkringen blir billigare. Men i dag har det sagts här i debatten att avgifterna för de valfria delarna skall beräknas på försäkringsmatematiska grunder, d. v. s. på samma sätt som det enskilda försäkringsväsendet beräknar sina avgifter. Och då svarar jag:

För det första är jag övertygad om att en på det sättet premiesatt frivillig försäkring inte kostar mindre än avgifterna för fullt skydd i den allmänna försäkringen. Företagarna sparar därför ingenting på den valfrihet som de borgerliga partierna här begär.

För det andra anser jag att socialförsäkringen inte skall konkurrera med det enskilda försäkringsväsendet på de områden det här gäller. Den som vill ha en privat valfrihet, han får välja en privat försäkring. Det finns individu-

ella försäkringar mot individuella avgifter, beräknade på försäkringsmatematiska grunder.

Här står jag nästan som agitator för de privata försäkringsbolagen, men jag kan inte underlåta att framhålla dessa ting, eftersom det ju i själva verket är det försäkringssystem ni själva är ute efter. Där har ni lösningen utan vidare! Och det är mycket underligt att ni nu inte har någon tilltro ens till någon del av försäkringsverksamheten hos de privata bolagen när det gäller den enskildes skydd. För några år sedan ville ni överlämna hela försäkringen åt de privata försäkringsbolagen. Det är verkligen en omställning, som jag tycker är nästan förskräckande.

Nå, jag skall inte förebrå herrarna för det. Men jag vill understryka att jag har funnit att det ligger en hund begraven någonstans, när ni lägger fram era reservationer och, som vice talmannen i första kammaren sade, försöker att bakvägen spränga det nya försäkringssystem vi håller på att bygga upp.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att socialministern var litet för beskedlig gentemot utskottet när det gäller änkepensionen för de frånskilda. Han borde inte ha givit sig så lätt. Inte för prestigens skull, ty den tar väl inte någon större skada av det, utan för de människors skull som med utskottets förslag inte får någon pension. Socialministern och jag kunde väl ha slagits tillsammans för det förslaget och sett vad det kunde blivit för resultat av det. Nu är det ingen mening med att jag gör det, när socialministern har givit upp.

Vidare tyckte socialministern att jag inte skulle förfalla till att erinra honom om att han fördröjt invalidpensioneringen genom att fundera i fjorton månader innan utredningen tillsattes. Ja, jag förstår att det ur socialminis-

Lag om allmän försäkring, m. m.

terns synpunkt är önskvärt att jag inte gör det. Jag skall inte heller göra det, om socialministern lovar att inte fram på höstkanten spela upp denna fråga och framställa den som en stor och berömvärd gärning från hans sida. Men gör han det, så tycker jag nog att man kan nyansera bilden en mula genom att påminna om att en del av socialministerns insatser har bestått i att han fördröjt frågan. Det tar tid att utarbeta direktiv, säger socialministern. Ja, det gör det — men det behöver inte ta fjorton månader!

Sedan försökte socialministern få mig att tro att avgifterna inte blir billigare, om man är med i ATP endast när det gäller familjeskydd och förtidspension men avstår från ålderspension. Men om socialministern träffar på några experter, som kommer fram till en sådan beräkning, så bör han misstro dem. Då är det nämligen självklart att de har räknat fel. Om man avstår från en väsentlig del av försäkringen, så måste det bli billigare. I annat fall föreligger en felräkning.

Slutligen kom jag med ett fredserbjudande till socialministern. Jag sade, att om vi lovar att inte föreslå någon valfrihet som inte är förenlig med systemet och som innebär att man kan spekulera, lovar då socialministern att vi får en objektiv expertundersökning om vilken valfrihet som under dessa förutsättningar är möjlig? Kan inte socialministern gå med på det fredserbjudandet — och då vill vi gärna vara med och tillsätta en av experterna — så att vi slipper att fortsätta denna ingalunda trevliga debatt år efter år?

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först och främst vill jag påpeka för socialministern att andra lagutskottets förslag i fråga om änkepension till fränskilda kvinnor inte innebär att frågan skall läggas på is, som socialministern uttryckte det, och att

de fränskilda får vänta. Det har inte varit utskottets mening. Utskottet har enhälligt beslutat, att hos riksdagen föreslå att en ny förutsättningslös utredning verkställes. Om riksdagen fattar detta beslut, hoppas jag att socialministern ser till att riksdagens önskan blir effektuerad och att inte frågan läggs på is.

Beträffande resonemanget om företagarnas ställning i det allmänna pensionssystemet måste jag säga, att socialministern intar en rätt egendomlig attityd som statlig försäkringsdirektör. Jag har utgått från att företagen har rätt till individuell anslutning — det är alltså inte fråga om en kollektiv anslutning. Då är det ganska naturligt att det skall ges utrymme för viss anpassning till individuella behov — det må gälla sjukpenningförsäkringen eller tilläggs pensionsförsäkringen. Detta tycks vara alldeles uteslutet enligt socialministern. Nu är det ju inte alldeles säkert, att inte en utredning skulle kunna visa att det finns möjligheter till åtminstone någon individuell valfrihet.

Alldeles särskilt märkligt är att socialministern avvisar en komplettering av den frivilliga pensionsförsäkringen, som ju är en statlig affärsverksamhet, skild från den allmänna pensionsförsäkringen. Även herr Johansson i Öckerö fick uppmaningen att gå till de privata försäkringsbolagen. Det är rätt egendomligt, eftersom det ändå bedrivs en viss reklam för statens frivilliga pensionsförsäkring.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern inledde sitt anförande med att säga, att det som tillhör det förgångna skall vi inte tvista om. Sedan tog han upp en hel del gamla tvisteämnen. Han säger att det var bristande logik i mitt anförande i förmiddags. Jag sade att det inte är rimligt att i en hela folket omfattande socialförsäkring utestänga grup-

Lag om allmän försäkring, m. m.

per av medborgare från möjligheten att ordna tillfredsställande efterlevande- och invaliditetsskydd därför att de inte kan bära avgifterna för en ökad åldersförsäkring.

I förmiddags sade socialministern att det förslag vi lagt fram i reservationen inte ger något skydd, men i eftermiddag säger han, att om reservationen skulle vinna gehör skulle det bli ett mycket dyrt skydd som företagarna finge betala. Men vi vet ingenting om vad det kostar, och det är därför vi ber att få en utredning. Hela socialministerns anförande utmynnade, som jag fattade det, i att här har ni att anpassa er till paragraferna, även om det inte passar människorna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Nej, herr Gustafsson. Min avsikt var ingalunda att säga till riksdagsledamöterna, att här har ni att anpassa er till paragraferna och därmed basta. Men jag förstår att det är svårt för herr Gustafsson att fatta vad jag menar, ty han har inte begripit skillnaden mellan obligatoriet och premiererservsystemet. Det är helt enkelt det som ligger till grund för hela hans resonemang. Han fortsätter på den frivilliglinje, som han med frejdighet kämpat för men som riksdagens majoritet gått emot, och nu tror han att man kan inskjuta en del av denna frivillighet i det nuvarande systemet. Det är där paragraferna tar emot, ty premiererservsystemet går inte att tillämpa inom det fördelningssystem som riksdagen har beslutat.

Herr Gustafsson i Skellefteå ville att vi skulle lägga ned diskussionen om vem som hade fördröjt det ena och det andra, men ändå fortsatte han diskussionen. För att klippa av den skall jag bara hänvisa till vad pensionsberedningen på sin tid sade om detta och som faktiskt ger stöd för min mening. Bered-

ningen var enhällig om följande uttalande:

»Vad slutligen beträffar invalidpensioneringen har beredningen diskuterat vissa problem, som sammanhänger med denna pensionsform, och funnit, på skäl som redovisas i avsnitten 11 och 15, att närmare undersökningar bör göras om var invalidpensioneringen bör placeras inom socialförsäkringssystemet samt huruvida inkomstprövningen kan och bör ersättas av en gradering av förmånerna i annan ordning.» Vidare säger beredningen: »Innan man utarbetar mera definitiva förslag bör emellertid enligt beredningens mening avvaktas statsmakternas ställningstagande till principerna för en komplettering av folkpensioneringen genom samhällets försorg eller på annat sätt.»

Om detta var representanterna inom beredningen för de olika partierna alltså ense. Och principbeslutet fattades inte, herr Gustafsson, förrän efter det att vi fått gå ut i en folkomröstning och upplösa riksdagen. Först därefter fick vi tillfälle att fullfölja vad herr Gustafsson nu anser vara en fördröjning.

Vad sedan de frånskilda beträffar vill jag betyga, herr Anderson i Sundsvall, att med uttrycket »lägga på is» menar jag inte att jag skulle, efter den framställning som riksdagen nu gör, sitta med armarna i kors och ingenting uträtta. Jag skall igångsätta en utredning för att utröna, huruvida det går att komma fram till en annan väg än den jag föreslagit. Men otvivelaktigt blir det så, herr Anderson, att de frånskilda, som jag vill ge pension från och med 1963, inte kommer att få sådana. I det avseendet har ju herr Andersons partivän herr Gustafsson alldeles rätt, när han gör sitt påpekande.

Vidare säger herr Anderson att jag är en underlig statlig försäkringsdirektör, som han uttryckte det, eftersom jag nu anser att frivilligheten skall övergå till de privata bolagen. Ja, det anser jag därför att jag vet att dessa bolag under

Lag om allmän försäkring, m. m.

många år arbetat med premiereservsystemet och haft sina experter som räknat ut, hur stora premierna skall vara. Om jag inte är fel underrättad använde sig folkpartiet vid den tidpunkt, då vi verkligen kämpade om tilläggs pensioneringen, av experter från de privata bolagen som kunde ge alla upplysningar. Därför tycker jag, att när det gäller denna frivilliglinje kan väl herr Anderson gå till de privata försäkringsbolagen och använda sig av deras experter, vilka långt i förväg gjort alla utredningar.

Men herr Anderson menar alltså att jag är en konstig statlig försäkringsdirektör som nu inte vill ha någon frivillig pensionering. Det finns ju i alla fall i viss mån en frivillighet för företagarna. Nej, det finns det inte i den form som herr Anderson tänker sig, ty systemet för företagarna är baserat på kollektiv anslutning. Företagarna är ju kollektivt anslutna till försäkringen samt får individuellt utträda, och avgifterna till tilläggs pensioneringen är baserade på denna kollektiva anslutning.

Jag tvingas säga, herr Anderson, att yttrandet om mig som statlig försäkringsdirektör visar att inte bara herr Gustavsson i Alvesta utan även herr Anderson i Sundsvall ej förstår det system som riksdagen fattat beslut om.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev litet förlägen när jag hörde socialministern berömma mig, men han påminde mig nu om att jag tidigare hade röstat mot förslaget. Jag vill då framhålla, att jag har den uppfattningen att så länge man kämpar för en sak skall man ta ställning, men när ett förslag är genomfört får man försöka göra det bästa möjliga av den föreliggande situationen. Det är min syn på saken.

Vidare säger socialministern att jag har läst fel. Ja, det kan ju tänkas. Låt mig emellertid citera vad socialminis-

tern säger i propositionen: »Önskar någon förhöja sin pensionsnivå inte blott vad avser ålderspension — i vilket fall den nuvarande försäkringen är tillfyllest — utan även beträffande förtidspension och änkepension skall två nya kombinerade försäkringsformer kunna utnyttjas, nämligen för livsvarig ålderspension i förening med förtidspension samt för livsvarig ålderspension i förening med förtidspension och änkepension.» Här står alltså talat om ålderspension men inte om ATP.

Men om nu jag skulle ha läst fel så är det väl ändå litet underligt att utredningsmannen, som vi stått i mycket nära kontakt med, inte fattat saken. Är jag inte fel underrättad var utredningsmannen en av de experter som utarbetade den tekniska delen av ATP-systemet. Var det inte så? Om det inte gått att ordna denna frivillighet borde väl utredningsmannen ha sagt till oss, när vi talat med honom personligen: Det går inte att ha denna frivillighet — det är endast meningen att det skall vara en anslutning till ATP. Men något sådant besked har vi inte fått. Jag upprepar att vi stått i nära kontakt med vederbörande under utredningsarbetet, och det förefaller mig märkvärdigt, om han inte skulle ha varit på det klara med saken. Vi har delvis byggt vår motion på ett av de förslag som utredningsmannen lade fram — han lämnade väl förslag på fyra eller fem typer av försäkring.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag menar inte alls att det är riksdagsmännen som är besvärade av paragraferna, utan det är folket ute i landet som berörs av dem.

Socialministern sade vidare att jag inte förstår ATP:s fördelningssystem. Jag vill då ställa frågan: Är fördelningssystemet omöjligt att tillämpa för två element, nämligen efterlevandeskyddet och förtidspensioneringen inom ATP,

Lag om allmän försäkring, m. m.

när det kan användas för tre element, nämligen förtids-, efterlevande- och ålderspension?

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vägrar att gå med på att pensionsdelegationens skrivning skulle ha gjort det nödvändigt för socialministern att vänta ända till i maj 1958 med denna utredning.

Vidare vill jag återkomma till det fredserbjudande, som jag gjorde till socialministern. Det går ut på att vi förklarar att vi inte vill ha någon valmöjlighet inom ATP, som är oförenlig med systemet och som kan ge tillfälle till spekulationer. Vi vill i stället begära en expertutredning, som får i uppgift att se efter vilka valmöjligheter som kan medges under dessa förutsättningar. Socialministern har inte sagt ett ord om detta, trots att jag har påmint om det två gånger.

Om han är så övertygad om att dessa valmöjligheter är orimliga, varför inte låta en expertutredning överbevisa oss om att det är socialministern som har rätt. Vi blir inte övertygade bara därför att socialministern går upp i talarstolen och påstår det, utan vi vill ha fakta. Jag kan inte dra någon annan slutsats än att socialministern inte vill ha några valmöjligheter. Det är viljan som fattas, inte möjligheterna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Om det till äventyrs skulle vara så att viljan att åstadkomma dessa valmöjligheter fattas hos mig, tycks jag dock inte vara ensam om denna inställning. Inga löntagare vill ha några valmöjligheter, och de har inte ens försökt att begagna sig av utträdesmöjligheterna. Mellan 80 och 90 procent av företagarna är inte heller så angelägna om denna valmöjlighet, ty de har velat vara kvar i det nuvarande systemet.

Det är de kanske 15 eller på sin höjd knappt 20 procenten av företagarna som vill ha denna valfrihet. Det går emellertid då inte att införa en valfrihet bara på ett sätt. Emedan ni inte finner det tillräckligt att stå utanför en del, lägger ni till något annat. Ni vet att jag kan påvisa att de skillnader som föreligger mellan det fullt verkande skyddet och era valmöjligheter är så små att det absolut är ofördelaktigt för företagarna att använda sig av dem. Om herr Gustafsson inte tror mig, kan han gå till de privata försäkringsbolagen och ta reda på vad ert privata system och alla era valmöjligheter innebär i avgiftshänseende.

Det fredsavtal som vi skulle ingå beror i hög grad på folkpartiet, som ändå tillhör oppositionen här i landet. Är det så att ni vill nedlägga den skall jag kunna överväga ett fredsavtal, men jag tror inte mycket på den möjligheten.

Till herr Johansson vill jag säga att vi har tillsatt en utredningsman, som har utrett vissa möjligheter att fortsätta med frivillig försäkring. Det är emellertid för mig så väsentligt att vi nu skall kunna klara av det stora pensions- och försäkringssystem som vi nu bygger upp att jag måste ta hänsyn till att det härför ansvariga riksförsäkringsverket har avstyrkt och meddelat att det har nog att göra med att omtransformera riksdagens beslut i praktisk verklighet när det gäller den nya allmänna försäkringen.

Det finns som jag ser det alltid för dem som hävdar frivilliglinjen möjligheter att vända sig till annat håll för att få sina försäkringskrav tillgodosedda, eller annars kan man — vilket är ännu bättre, därom är både herr Johansson och jag överens — från och med år 1963 ansluta sig till såväl tjänstepensioneringen som sjukförsäkringen, d. v. s. den nya allmänna försäkringen.

För att återgå till det som herr Johansson var inne på vill jag ännu en gång understryka att avsikten var att

Lag om allmän försäkring, m. m.

den frivilliga försäkringen skulle bli en komplettering till tjänstepensioneringen. Det finns grupper av människor som kan behöva en allmän pension tidigare än vid 67 års ålder, och dessa kan då gå avtalsvägen i kombination med försäkringsvägen. Vi har nyss sett hur Arbetsgivareföreningen och LO träffat ett stort livförsäkringsavtal, för vars genomförande man till på köpet bildat ett eget bolag.

Vidare finns det medborgare med folkpension, som på grund av olika omständigheter inte kommer i åtnjutande av tilläggs-pensionering och som också är intresserade av en sådan kompletterande försäkring. Det var detta som i första hand föresvävade mig, när jag talade om den frivilliga försäkringen.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tolkar socialministerens yttrande så att riksförsäkringsverket nu har fullt upp att göra, men att det senare finns en möjlighet att det kan ta itu med frivilligalternativet. Får jag tolka socialministerens tal så att det finns en möjlighet även för den som står utanför ATP att vara med i denna frivilliga försäkring?

(Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet Nilsson: Ja.)

Jag tackar för detta besked. Vi är då överens på denna punkt.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Frågan om ändrade grunder för fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna för folkpensioneringen inger stora bekymmer inom olika kretsar. De nuvarande bestämmelserna anser vi inte vara tillfredsställande, då de medför stora sociala orättvisor. Orättvisan drabbar inte bara skattebetalarna utan även pensionärerna i berörda kommuner, när kostnadsfördelningen delvis medfört att dessa kommuner icke har möjlighet att hålla samma standard beträffande de

kommunala bostadstilläggen som ekonomiskt och befolkningsmässigt bättre lottade kommuner.

För att i avvaktan på en definitiv och rättvis lösning söka åstadkomma en provisorisk lösning väckte vid riksdagens början nära ett femtiotal socialdemokratiska ledamöter i båda kamrarna en motion i frågan. Den remitterades till andra lagutskottet och har behandlats i samband med den stora socialpropositionen.

Jag vill inte göra gällande att vår motion innehåller något revolutionerande. Den behandlar en liten detalj, vars lösning givetvis är betydelsefull för berörda parter men som på intet sätt förringar värdet av det stora socialpaketet.

Jag skall inte ange några nya exempel på hur den nuvarande kostnadsfördelningen verkar utan vill endast erinra om ett exempel som vi anført i motionen. En person i Alnö kommun i Väster-norrlands län med en årsinkomst på omkring 14 000 kronor får nu betala drygt 300 kronor för detta ändamål, medan han i en annan kommun skulle slippa undan med omkring 30 kronor. Likväl har Alnö kommun betydligt lägre kommunalt bostadstillägg än intilliggande industrikommuner. Det har hänt en hel del på detta område sedan motionen skrevs. I förra veckan biföll riksdagen proposition nr 111, som finansministern hade lagt fram och som vi anser vara av stort värde för de kommuner som har dålig ekonomi. Jag har tidigare betonat värdet av den socialproposition som vi nu behandlar. Det är givet att dessa omständigheter medfört att motionärerna måst söka pröva, huruvida det rent materiella kravet i vår motion är tillgodosett eller inte. Ingen skall dock inbilla sig att vi har varit i någon sorts samvetsnöd, såsom det har förmodats i en del tidningar. Vi har sakligt sökt pröva olika lösningar. Det är allt. Och det tror jag att varje ledamot i denna kammare borde göra inför ett ställningstagande.

Lag om allmän försäkring, m. m.

I anslutning till den proposition vi nu behandlar väcktes motioner från folkparti- och centerpartihåll, vilkas yrkanden var i stort sett desamma som yrkandena i vår motion vid riksdagens början. Där förordas en maximering till 1 krona per utdebiterad kommunal skattekrona för de kommunala kostnaderna för folkpensionering som icke utgöres av det kommunala bostadstillägget.

Det är klart, herr talman, att vi icke kunnat undgå att känna en viss tillfredsställelse över att de tankar som framfördes i vår motion har vunnit ökad anslutning. Jag har därmed inte velat säga att idén till de borgerliga motionerna är lånad från vår; det kan möjligen vara ett resultat av tankemöda hos de senkomna motionärerna.

Motionerna I: 214 och II: 264 har, som sagt, behandlats av andra lagutskottet i samband med socialpropositionen. Utskottet har därvid icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionsyrkandena. Både yrkandet om en tillfällig lösning av frågan om fördelningen mellan stat och kommun och yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t har avstyrkts. Jag skall inte ta upp någon polemik mot utskottet om den saken. Envar får ta ställning efter eget bedömande. Jag vill dock beklaga att våra synpunkter icke vunnit utskottets beaktande. Då vi är medvetna om de svåra förhållandena för kommunernas skattebetalare och folkpensionärer kan jag ej frånträda motionsyrkandet — det hade väl för övrigt ingen heller väntat sig. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 214 och II: 264, vilkas yrkanden i huvudsak sammanfaller med reservationerna X och XXXIII.

Den sista *att*-satsen i motionens kläm med begäran om skrivelse till Kungl. Maj:t vill jag något modifiera genom att efter ordet *förslag* inflika orden *om möjligt*. Yrkandet skulle då få följande lydelse: »... att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag, om möjligt till 1963 års riks-

dag, till en definitiv lösning av frågan om folkpensionskostnadernas finansiering.»

Jag har, herr talman, inte berört frågan om kostnaderna och skall inte något utförligt söka göra det. Vi har i vår motion beräknat kostnaderna till omkring 20 miljoner kronor. Att de av regeringen föreslagna och av riksdagen beslutade åtgärder för skattetyngda kommuner inte kommer att öka med angivet belopp är uppenbart. Hur mycket vågar jag inte sia om.

Till sist, herr talman: Vårt förslag betyder för samhället i dess helhet rent ekonomiskt sett ingenting. Det är endast ett led i strävandena mot en rättvisare fördelning av pensionskostnaderna mellan stat och kommun.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Tandö, *Andersson* i Storfors, *Eskel*, *Andersson* i Billingsfors, *Martinson*, *Jonsson* i Strömsund, *Lindström*, *Ekström* i Iggesund, *Kärlander*, *Lassinantti*, *Lundmark*, *Sundelin* och *Nyström*, fru *Jäderberg*, herrar *Johansson* i Norrköping och *Forsberg*, fru *Torbrink*, herrar *Johanson* i Västervik och *Karlsson* i Olofström, fru *Löfqvist*, herr *Fridolfsson* och fru *Holmberg* samt herrar *Carlsson* i Västerås och *Östlund* (samtliga s).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Proposition nr 90 innehåller ju en rad sociala reformförslag som kommer att betecknas som mycket stora. Det är storartade förbättringar av sjukförsäkringen, folkpensioneringen och inte minst förtidspensioneringen. Reformerna är så allmänt omfattande att de egentligen inte vållar någon debatt. Debatten gäller småtting, kan man tycka, och det beror naturligtvis just på att man är överens om de stora linjerna. Jag skall också ta upp några detaljer.

För det första skall jag uttala min glädje över att utskottet gav Kungl. Maj:t bakläxa när det gällde de från-

Lag om allmän försäkring, m. m.

skilda änkornas pension. Jag vill bara hoppas att vi får ett nytt förslag ganska snart. Jag vet inte varför socialministern anser att det inte kan läggas fram redan 1963. Jag hoppas på ett förslag till nästa riksdag om det inte kan lämnas redan till hösten.

Jag skall inte gå in på alla de pensionsfrågor som berörts här och som jag tidigare varit med om att diskutera, rörande bl. a. hemmahusmödrarna. Jag är litet skeptisk mot uppfattningen att en mor med tre, fyra barn kan få så mycket tid för förvärvsarbete att hon kan skaffa sig poäng nog för rimlig pension. Fyra barn med några år emellan t. ex. har nog tagit en ganska väsentlig del av mammans arbetstid; om hon varit hemma och skött dem blir det relativt liten tid över till förvärvsarbete. En annan sak är om man kunde göra något slags poängberäkning som tog hänsyn till barnavården, och det är väl inte uteslutet att man så småningom kan finna en sådan väg.

Det är ett särskilt problem jag vill ta upp. Det gäller de blinda. I den nuvarande försäkringen har en blind *alltid* invalidpension men den är inkomstprövad. Han har dessutom alltid ett blindtillägg. Enligt det förslag som nu har framlagts är hans pension *aldrig* inkomstprövad. Han uppbar inte alltid invalidpension, utan det är arbetsförmågan som prövas. Man har i det nya förslaget ett blindtillägg för dem som har pension och en blindhetersättning för dem som inte har pension, alltså även här alltid en blindförmån för dem som är blinda, med en liten inskränkning för vissa åldrar som jag skall beröra senare.

Det finns redan nu och kommer även enligt det nya förslaget att finnas vissa förmåner som kan utgå bara om man har pension. Det gäller sålunda kommunalt bostadstillägg och det gällde tidigare särskilt barnbidrag, som nu kommer att ersättas av barntillägg. Den

som mister pensionen får också kännas vid förlusten av andra bidrag, som är anknutna till pensionen.

Det finns ungefär 4 000 blinda. 1960 fanns det 152 blinda som hade inkomster dock inte större än 2 000 å 2 500 kronor som gjorde att de endast uppbar själva pensionen, men inte inkomstprövade förmåner därutöver såsom kommunalt bostadstillägg och barnbidrag. Av de 4 000 hade 287 endast grundpensionen, 800 kronor — den utgick och utgår fortfarande till alla — som hade för stora inkomster för att få annan pension.

Detta visar att det är en relativt liten grupp blinda med inkomster som är så stadigvarande och säkra och har en sådan höjd att de blir otillbörligt höga om de blinda även fick pension. Med hänsyn till vad som anförts i motionen nr 771 — och i någon annan motion också — om att den nya bestämmelsen för en del blinda kan komma att betyda minskade förmåner, har utskottet sagt att blindhetersättningen, som i propositionen var 1 800 kronor, bör kunna höjas till 2 000 kronor, till dess att man bundit den till en viss procent av ett basbelopp som varierar. Det är alltså en viss förbättring som gjorts av utskottet, och det skall man vara glad för. Men kvar står dock det faktum, att 300 blinda får försämrade förmåner. Man frågar sig: Har vi träffat ett särskilt klokt beslut, om vi genom en kategoriklyvning — som det föreliggande förslaget innebär — skulle ge sämre förmåner åt en hel del blinda, medan vi höjer förmånerna för alla andra? Det kommer ju att betyda mycket hur pensionsdelegationen, som skall avgöra förtidspensionerna ser på försörjningsförmågan. Man hoppas att vad som står i propositionen, nämligen att det skall vara väsentliga ändringar i försörjningsförmågan som skall påverka pensionen och medföra att förmånerna sänks eller helt bortfaller, verkligen skall betyda att man är re-

Lag om allmän försäkring, m. m.

striktivt med att beskära de pensionsförmåner som t. ex. de blinda kan få.

Jag vet att man i utskottet har bundit sig mycket hårt vid principen om att försörjningsförmågan helt avgör rätten till förtidspension för alla grupper. Jag vet också att kammaren inte har någon större möjlighet att eliminera den motivering som ligger bakom förslaget och presumera att de blinda alltid är invalider. Men jag vill ändå protestera mot förslaget, som kommer att hindra en grupp hårt drabbade människor från att i fortsättningen få de förmåner de redan har. Jag tror inte att det blir någon välsignelse med de kronor som vi sparar på detta. Det är också litet motbjudande att medan man i princip gör förmånerna generella för övrigt och låter dem utgå utan inkomstprövning, föreslår man att just för den grupp, som tidigare haft en generell förmån, att denna i fortsättningen visserligen inte skall bli direkt inkomstprövad så dock i realiteten bli beroende av en prövning av försörjningsförmågan, som ungefär kommer att motsvara en inkomstprövning. Jag ställer emellertid inte något yrkande på presumptionen. I anslutning till motionen föreligger inte någon reservation. Det är då svårt för kammarens ledamöter att vara beredda att ta ställning till de förslag som där framförts.

Jag kommer här inte att uppehålla mig vid yrkandet i motionen II: 771 i vad det avser barndomsinvalider. Man har nämligen redan i propositionen och även i utskottsutlåtandet sagt sig vara beredd att företa en ny prövning av barndomsinvalidernas förmåner.

En tredje sak som är upptagen i motionen är frågan om den åldersgräns, efter vilken man skall anses vara förhindrad att få blindförmåner som nyblind. Denna åldersgräns är satt till 63 år. Man måste sålunda ha fått blindförmånerna före denna ålder för att kunna påräkna dem efter uppnådda 63

år. Blir man blind efter 63 års ålder kan man inte erhålla ifrågavarande förmåner.

Det är mycket svårt att kunna följa tankegångarna bakom förslaget. Antalet blinda i våra dagar ökar, bl. a. kanske därför att vi får kontakt med fler blinda än tidigare men också därför att många med sjukdomar som leder till blindhet lever längre än tidigare. Man kan kanske råda bot på den sjukdom som orsakar blindhet, men komplikationen med ögonskadorna står inte att hejda. Diabetikerna är en grupp som allt oftare förekommer bland de blinda. Man beräknar att hälften av de blinda är diabetiker. Självklart har de ofta även andra skavanker, när de har fått en så svår följsjukdom av diabetes som blindhet. De kan ha besvär med sina njurar, dålig blodcirkulation, besvär med sina fötter o. d., de kan ha syror i blodet o. s. v. Men det händer också att blinda diabetiker för övrigt inte är invalider utan vid god hälsa.

Utskottsutlåtandet hävdar att de som blir blinda vid så hög ålder som 63 år vistas på anstalter. Det är väl ett yttrande som är något förhastat och framför allt inte borde ha utformats så kategoriskt. Utskottet tycks mena att man normalt då skall vara avkopplad från livet och samvaron med anhöriga. Annars försöker man få så många som möjligt att vårdas hemma även med besvär som kanske skulle behöva ses om på vårdanstalt.

Vad kan egentligen en person, som har blivit blind på gamla dagar, göra? Ja, om man blir blind efter 63 års ålder är det väl ingen som tror att man har lättare att anpassa sig än om man blir blind tidigare. Man kan egentligen inte utbilda sig för något yrke, man kan inte börja med någon ny sysselsättning. Man har svårt att anpassa sig. Käpptekniken är mycket svår att lära sig när man har blivit blind så sent. Om någon skulle försöka lära sig blindskrift

Lag om allmän försäkring, m. m.

vid så hög ålder, är det mycket unikt. Över huvud taget har diabetikerna svårt att läsa blindskrift, och det blir naturligtvis inte lättare om de är gamla när de mister synen. Dessa äldre människor blir i ännu högre grad än yngre beroende av någon som hjälper sig, någon som läser högt, följer med vid förflyttningar osv. Över huvud taget är de mer utlämnade till andra människors välvilja och hygglighet än de yngre som själva kan lära sig en hel del. Det vore egendomligt, om det tillägg som de blinda får skulle berövas den grupp som vållas de största kostnaderna på grund av sin blindhet.

Blindtillägget och blindhetsersättningen utgår för att ersätta extrakostnader. Det är väl bra hårt att hänvisa till att dessa blinda ändå alltid återfinnes på anstalt. En gammal mor eller far som varit ute i förvärvslivet och inte skiljer sig från andra på annat sätt än att synen blivit försämrad, bör inte tas ifrån hemmet vid 63 års ålder och placeras på anstalt. Hjälp i hemmet med att läsa, med klädseln och att över huvud taget kunna röra sig bör ges. När det gäller andra kategorier försöker vi att så långt som möjligt utbyta anstaltsvården mot vård i hemmen och stödja dem som kan ge hjälp. Att därför skära bort kategorien äldre blinda från det stöd, vi vill ge alla andra, är både ologiskt och grymt.

Det är en rad hjälpmedel, som de blinda kan behöva men som de inte nu har tillgång till. Vi har i motionen framhållit, att även om de blinda kommer in på anstalt, får de inte den fullständiga vård, som de kan behöva. Det finns andra hjälpbehövande, som på anstalt kan få hjälp med allting, men det är sällan man kan räkna med att det på ålderdomshem eller annan vårdanstalt finns någon, som kan läsa för en blind eller gå ut med honom eller henne, det finns ofta inte någon bandspelare tillgänglig o. s. v. Att jag inte ställer något yrkande på att blindtillägg

skall utgå till dem, som är på anstalt, beror på att jag tror att man på annan väg skall kunna ge de blinda erforderliga hjälpmedel som ett komplement till vården. Vi har i år fattat beslut om ersättning för proteser, förband och en del annat till andra handikappade. Vi har även fått löfte om att sedan frågorna utretts närmare få förslag, som är mera omfattande. Jag hoppas då på ett bättre stöd till de blinda än det som nu kan ges och yrkar därför inte på blindtillägg för dem på anstalt intagna.

Under sådana förhållanden är det så mycket mera angeläget och viktigt, att de som inte tar anstaltsvården i anspråk utan vårdas i hemmen och där vållar anhöriga stora kostnader, som i annat fall skulle ha åvilat samhället, åtminstone får den lilla ersättning, som utgår till yngre blinda, för vilka det inte är aktuellt att söka anstaltsplats, d. v. s. blindtillägg och blindhetsersättning.

Jag kommer att få utdelat ett stencilerat exemplar till kammarens ledamöter av det yrkande jag här ställer. Det har inte lämnats någon reservation i utskottet på åldersgränsen, vilket jag uppfattat bero på att en rad förslag ingick i motionen II: 771. När jag nu ställer ett yrkande på ett av förslagen gör jag det i förhoppning om att förnuftsskäl skall förmå ledamöterna att lämna förslaget sitt stöd. Det blir billigare för samhället. Utan att anlägga sentimentala synpunkter kan man stödja förslaget. Det innebär att ändring vidtas i 9 kap. 2 § av förslaget till lag om allmän försäkring, som får följande lydelse:

»2 §.

Till ålderspension eller förtidspension utgår *invaliditetstillägg*, därest den försäkrade är ur stånd att reda sig själv och på grund härav vid upprepade tillfällen dagligen är i behov av hjälp av annan samt hjälpbehovet uppkommit innan den försäkrade fyllt sextiosju år. Invaliditetstillägg skall alltid utgå, därest den försäkrade är blind och blind-

heten inträtt innan den försäkrade uppnått sextiosju års ålder.»

Återstoden av paragrafen föreslås få den lydelse, som återfinns i propositionen och som tillstyrkts av utskottet.

Vad som här skett är att siffran 63 bytts ut mot 67. Det innebär att en kategori blinda blir jämställda med andra blinda.

Jag har fått en rad brev med uppgift om hur förmånerna har minskat för de blinda. Jag kommer inte nu att läsa upp dessa brev, men om debatten kommer i gång i kväll, får jag kanske tillfälle att lämna exempel på hur stora försämringar som har skett genom det föreliggande förslaget. Det är meningslöst att relatera dessa exempel när endast

få av kammarens ledamöter lyssnar till mitt anförande.

I detta anförande instämde herr *Gomér* (cp).

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande ärende samt övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.14.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 16 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Lag om allmän försäkring, m. m. (forts.)

Herr förste vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, jämlikt förut gjord anteckning, till

Herr *SVENSSON* i Kungälv (s), som yttrade:

Herr talman! Låt mig bara inledningsvis uttrycka tacksamhet för att den under senare år tämligen olycksaliga möd-

rahjälpen nu kommer att ersättas av en ordentlig moderskapshjälp. Jag höll mitt jungfrutal om mödrahjälpen 1957 och har senare också motionerat i frågan. Det är naturligtvis inte dessa små framstötter som lett till frågans lösning, utan det är helt andra krafter som har åstadkommit den. Men jag vill uttala min lättnad över att denna fråga nu kan avskrivas från dagordningen.

Det finns naturligtvis mycket mer att vara glad över i denna försäkringsfråga och som mycket väl kunde vara värt ett längre tacktal. Men det skulle väl bli ganska långrandigt, om också jag uppehöll mig vid ting som redan har behandlats och som senare under denna debatt kommer att behandlas av andra och mer kompetenta talare än jag.

Mitt ärende, herr talman, är egentligen ett annat. Det var med stort intresse som jag lyssnade till min värderade bankkamrat herr *Johansson* på Öckerö, när han pläderade för sin motion om

Lag om allmän försäkring, m. m.

frivillig statlig försäkring för yrkesfiskarna. Något nytt innehöll väl inte talet, men än mer än vad motionen gör framhöll herr Johansson hur dåligt fiskarna har det ekonomiskt sett. Ja, en gång i tiden hade yrkesfiskarna det verkligt svårt i ekonomiskt hänseende. Men under krisåren fick de ett annat värde. Med livet som insats bidrog de i hög grad till vårt lands försörjning. Men denna insats gav också ekonomisk utdelning, och det är en väsentlig skillnad mellan yrkesfiskarnas ekonomiska standard före kriget och efter kriget. Därtill kommer att yrkesfiskarna har bildat ganska starka organisationer, som inte bara hjälpt dem att hålla priserna uppe utan också på andra sätt bistått sina medlemmar med råd och dåd. Vi inom socialdemokratien, som vet vad organisation och sammanhållning betydtt för arbetare och tjänstemän, ser med tillfredsställelse, att yrkesfiskarna har insett organisationens värde.

Men hur förhåller det sig egentligen med fiskarnas ekonomiska standard i dag? Genom riksdagens upplysnings-tjänst har jag fått fram en jämförande statistik, som visar att yrkesfiskarna i norra delen av Hallands samt i Göteborgs och Bohus län under 1959 i medeltal hade en taxerad nettointäkt på 13 477 kronor om året. Sydkustfiskarna hade i medeltal 10 434 kronor om året och ostkustfiskarna 7 823 kronor. Det är alltså en betydande skillnad i inkomst mellan ostkusten och västkusten. Skillnaden är inte mindre än 5 654 kronor — om man skall tro denna statistik.

Vilka fiskare är det då som utträtt ur ATP? Egendomligt nog är det inte ostkustfiskarna och inte heller sydkustfiskarna. Nej, utträdet har skett på västkusten. Riksförsäkringsutredningen konstaterar att »bland företagare och jordbrukare med binärningar ingår 2 890 fiskare. Flertalet av dessa hör hemma i Bohuslän och Hallands län».

I vissa kommuner av Bohuslän har utträde skett i mycket stor utsträckning

— ända upp till 53 procent av företagarna. I inte mindre än 12 kommuner av Bohuslän har i gruppen företagare och jordbrukare med binärningar över 30 procent utträtt. Går man till herr Johanssons hemkommun, Öckerö — herr Johansson berörde det i sitt anförande — finner man att inte mindre än 822 företagare utträtt men att 621 fiskare fortfarande är kvar i ATP. Det är då inte underligt, herr Johansson, om man frågar sig vad som hänt. Har det ändå inte bedrivits propaganda mot ATP? Herr Johansson förnekar detta men medger, att han har sagt till dem som ringt ochbett honom om råd, att »om du har råd och möjlighet, så stanna kvar i ATP». Någon direkt tillstyrkan kan väl inte utläsas ur ett sådant uttalande. Västkustfiskarna tillhör ju sedan gammalt samma politiska intresseriktning som herr Johansson tillhör, och eftersom folkpartiet in i det sista motverkade ATP och svartmålade den efter konstens alla regler — det minns vi alla från pensionsdebatten — är det naturligtvis inte märkvärdigt att man nu begär sitt utträde, allra helst som ingen står upp och på allvar råder dem att bli kvar.

Men låt oss lämna orsakerna till utträdena och fråga hur stora västkustfiskarnas inkomster är i förhållande till andra yrkesgrupper. Vi finner då att jordbrukarnas taxerade nettointäkt i medeltal per yrkesutövare i södra och mellersta Sverige var 10 706 kronor per år — motsvarande siffra för västkustfiskarna är som jag nyss nämnde 13 477 kronor. För jordbrukarna längre norrut i Sverige sjunker siffran till 8 405 kronor.

Man kan naturligtvis filosofera omkring problemet mellan den egna företagaren och arbetstagaren, men hur man än resonerar kommer man fram till att det är arbetstagarens respektive företagarens företag som skall bära utgifterna. Enligt herr Johanssons resonemang skulle en industriarbetare ännu

Lag om allmän försäkring, m. m.

mindre ha råd till sin ATP-försäkring. Hans medelinkomst ligger nämligen på 10 724 kronor. Vill man finna grupper för vilka det borde vara ännu svårare att vara med i ATP, kan man gå till textilarbetarna i Mölndal och Mölnlycke i Göteborgs och Bohus län.

Nu säger herr Johansson, att ATP var en bra reform som ger en bra pension, men att den mest var till för arbetstagarerna. Han vill tydligen mena att ATP gynnade dem mest. Ja, nog var det löntagarna i det här landet som fick föra kampen för ATP och nog förstår de värdet av den, men som herr Bengtsson i Varberg sagt tidigare: Vi har försökt här i landet att bygga upp ett försäkrings-system, inte bara för löntagarna utan för alla, även för företagarna — men det är givet att de själva får betala avgifterna.

Låt mig alltså slå fast, att talet om att fiskarna på västkusten skulle ha tvingats ur ATP på grund av sina dåliga inkomster inte håller streck.

Vad är det då för en försäkring som herr Johansson vill erbjuda i stället? Jo, en långt sämre försäkring. Detta har naturligtvis sin grund i att det är ett premiereservsystem som han bygger på och inte ett fördelningssystem som inom ATP.

Låt oss ett ögonblick se på herr Johanssons försäkring. Den är begränsad till ålderspension och förtidspension. Änkepensionen och barnpensionen lämnas helt utanför. Detta är den första och viktigaste nackdelen; det kommer rätt snart att visa sig för den som utträtt ur ATP. Socialministern redovisade i sitt anförande för några timmar sedan några exempel på detta. Sådana fall kan också inträffa på västkusten. Om jag vore i Olle Johanssons kläder, skulle jag resa hem omedelbart och propagera för återinträde i ATP, eftersom möjlighet därtill finns till årets utgång.

Den andra nackdelen är att försäkringen inte är värdebeständig och att det är osäkert om den kan bli det i

framtiden. Man får kanske inte hoppas alltför mycket av den utredning som pågår.

Den tredje nackdelen består i att det är en liten utdelning på dyra premier. Jag har försökt att göra en beräkning efter den utredning, som Liss Granqvist gjorde och som herr Johansson sätter stort värde på. Jag har sett efter vad de 300 kronor som man enligt herr Johanssons motion vill betala i årspremie skulle ge. Om man som exempel tar en 45-årig man, kommer man fram till att han får 795 kronor 93 öre om året i egenpension när han fyller 67 år eller i förtidspension, om han skulle bli sjuk dessförinnan. Samma avgift över ATP skulle ge 1 500 kronor i värdebeständig pension. Jag understryker ordet värdebeständig, därför att det har stor betydelse i det här sammanhanget. Då har jag ändå utgått från att dessa 300 kronor i årlig avgift skall erläggas först efter 1980. Om man toge denna pension och ställde avgiften i relation till den, skulle premien i år bli 125 kronor och nästa år 150 kronor.

Är då detta någonting att erbjuda sina medlemmar? Har ändå inte Västkustfiskarnas centralförbund »hoppat i galen tunna»? Dyra premier, dåligt försäkringsskydd, ingen värdebeständighet och — viktigast av allt — inget familjeskydd.

Till detta kommer ytterligare en sak som komplicerar det hela. Hur skall västkustfiskarna göra med dem som fortfarande står kvar i ATP? I herr Johanssons egen hemkommun är det trots allt 621 som valt att stå kvar. Dessa 621 kommer ju att få två försäkringar, och det måste väl herr Johansson anse vara litet för mycket av det goda!

Herr Johansson citerade socialministerns direktiv till den Granqvistska utredningen om frivillig statlig försäkring. Den uppmärksamme lyssnaren upptäckte säkert att det hela tiden var fråga om att skapa en komplettering

till ATP över premiereservsystemet utan att man därför behövde vara med i ATP. Det har ju också redan visat sig att många inte är nöjda med vad ATP ger. Därför har vissa grupper skapat ITP, och de LO-anställda har genom årets avtalsrörelse fått en grupplivförsäkring. Det är också att märka, att utredningen om frivillig försäkring hela tiden talar om en komplettering. När regeringen och utskottsmajoriteten avstyrker denna, är det inte på grund av småaktighet utan på grund av att man inte ser någon möjlighet för riksförsäkringsverket att klara den administration som krävs för detta. Eftersom det är fråga om ett premiereservsystem, fordrar det också en betydligt krångligare apparat. Men oavsett detta bör vi slå fast, att det är en kompletteringsförsäkring som motionärerna vill ha som ett grundskydd för yrkesfiskarna på västkusten. Det är såvitt jag förstår ett dåligt råd och en dålig hjälp som fiskarnas egen organisation vill ge.

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att polemisera för mitt höga nöjes skull. För oss inom socialdemokratien är detta en allvarlig fråga. Vi har velat bygga upp ett ordentligt pensionsskydd och vi vill att det skall gälla även yrkesfiskarna, som kanske mer än någon annan yrkesgrupp lever under farliga förhållanden. Det råd vi vill ge dem är detta: Tag chansen att omedelbart eller i varje fall före årets utgång begära återinträde i ATP — en sådan möjlighet står som bekant öppen! Låt er inte förledas till att ta ett försäkringskydd som har höga premier, liten utdelning samt saknar värdebeständighet och familjeskydd!

Tillåt mig, herr talman, att till slut berätta om en yrkesfiskare som blev sjuk för något år sedan och därför fick lämna fiskelaget för ett helt år. Under hela denna tid betalade kamraterna på båten ut också hans andel. Han hade alltså under hela det året försörjning för sig och sin familj. Jag vet att detta inte

Lag om allmän försäkring, m. m.

är något enstaka fall. Sådant kallar vi solidaritet och sammanhållning. Vad vi vill är att denna solidaritet skall gälla över hela linjen.

I detta anförande instämde herrarna *Gustafsson* i Uddevalla (s) och *Johansson* i Torp (s).

Därefter anförde:

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ämnar inte gå in i polemik mot herr Svensson i Kungälv om försäkringens för- och nackdelar. Det skulle ta för lång tid. Men jag vill upplysa herr Svensson i Kungälv om att vi fiskare är fullt på det klara med vad vi har givit oss in på. Vi har arbetat med denna fråga i 2—3 års tid, och herr Svensson skall inte tro att vi är fullständiga analfabeter på detta område och att det är han som besitter sakkunskapen här. Den saken kan vi vara på det klara med.

Herr Svensson talade sedan om fiskarnas inkomster och sade att på västkusten tjänar de i genomsnitt 13 000 kronor. Den statistiken är inte okänd för mig. Den har vi själva i Västkustfiskarnas centralförbund varit med om att få fram. Men det är antagligen inte obekant för herr Svensson, att inkomsterna för fiskare är ganska — för att inte säga mycket — ojämnna.

Herr Svensson nämnde också att jag sagt att flera personer ringt till mig och att jag givit dem besked men inte tillstyrkt ett kvarstående. Är det inte ett tillräckligt och bestämt besked när man säger till dem: »Har du råd och möjlighet skall du stå kvar.»

Vi vet att vår försäkringsform är uppbyggt på premiereservsystemet. Det är vi fullt på det klara med. Jag tycker det är mycket underligt när herr Svensson talar om att vi skulle vilja profitera på arbetstagarna, att vi skulle vilja åka snålskjuts tillsammans med arbetarna — jag minns inte rik-

Lag om allmän försäkring, m. m.

tigt hur hans ord föll men meningen var denna. Alldenstund försäkringen är uppbyggd på premierreservsystemet kan det inte förhålla sig på det sättet.

Herr Svensson i Kungälv sade vidare att det bästa jag kunde göra var att resa hem och agitera för att fiskarna skulle gå in i ATP. Jag är tacksam för råd men jag förbehåller mig naturligtvis friheten att göra vad jag anser är riktigt på detta område. Det är möjligt att vi får slopa denna försäkringsform. Jag vet det inte. Men kom ihåg, att våra medlemmar inte är vilseledda! Frågan har varit före på två årskongresser och de har fått fullständiga besked beträffande den.

Om fiskarna tillhör samma parti som jag har inte det minsta med saken att skaffa. Detta är nämligen ingen politisk fråga utan en socialekonomisk, ehuru den har gjorts till en politisk fråga.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Johansson i Öckerö, att det är klart att vi betraktar det som en politisk fråga, eftersom varje fråga som vi försöker lösa i denna riksdag är en politisk fråga.

Jag väntade mig att min redovisning av avgifter och pensioner skulle bli gendriven, men det kom ingen gensaga från herr Johansson i Öckerö. Vad jag har gjort här är att tala om hur stora avgifterna är enligt herr Johanssons pensionssystem och hur mycket man får enligt detta system samt hur mycket man betalar inom ATP och hur mycket man får där. Därmed har jag velat säga dem som saken gäller att de bör tänka över sin situation en gång till. Jag vill understryka att vi inte går upp i debatten bara för att polemisera för vårt höga nöjes skull.

Herr Johansson i Öckerö säger att inkomsterna är mycket ojämna, och det är sant. Jag har en jämförande statistik för flera år tillbaka i tiden. Det

är klart att inkomsterna har höjts under senare år.

Det är kanske inte obekant eller borde i varje fall inte vara obekant, att det bland västkustfiskarna också finns en änka som har blivit utan det familjeskydd som hon skulle ha haft, om hennes make inte hade gått ut ur ATP. För mig är detta en allvarlig fråga, säkerligen också för henne.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Svensson i Kungälv att jag nu varken kan eller vill diskutera vad vi får ut för de olika premierna.

Herr Svensson berättade om ett båtlag som till en sjuk i båtlaget hade lämnat hans lott under ett helt år. Ja, snälle herr Svensson, det är inget nytt. Jag har känt till i femtio år att sådant händer inte en utan många gånger. Som jag förut påpekat finns det bland fiskarena en mycket stark sammanhållning och solidaritetskänsla.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Det finns dagar i detta hus då man känner sig mera tillfreds än annars. Jag vill inte neka till att denna dag är en sådan. Inte därför att det verk vi hittills har utfört vad beträffar svensk socialpolitik och alldeles speciellt socialförsäkringarna är ett fullkomligt eller ens tillnärmelsevis färdigt byggnadsverk. Tillfredsställelsen gäller samordningen och utbyggnaden, som gör att vi nu börjar ana ett enhetligt mönster i den storslagna men förut ganska brokiga byggnaden. De tusen detaljerna som vi annars ständigt sysslar med i detta hus har börjat gestalta sig till något enhetligt. Det finns därför enligt min mening anledning till tillfredsställelse. Vi skall väl inte precis tala om invigningshögtid men varför inte om taklagsfest? Det har också sagts att denna nya lag om allmän försäkring betecknar en milstolpe i vår

Lag om allmän försäkring, m. m.

sociallagstiftnings historia, och jag kan biträda den värdesättningen.

Det ligger ett stort och djupgående utredningsarbete bakom förslaget, och det har som utskottsutlåtandets mer än 300 sidor vittnar om också varit ett betydande granskningsarbete i utskottet. De reservationer som antecknats till utskottsutlåtandet gäller ju i regel inte principiella meningsskiljaktigheter av större räckvidd. I det avseendet kan jag helt instämma med herr Anderson i Sundsvall. Det är snarare frågan om smärre ändringsförslag. Att var och en från sin utgångspunkt velat ytterligare putsa ett sådant förslag som detta och göra det mera fullkomligt innebär väl snarare ett erkännande. Man tillmäter detta lagförslag en så utomordentligt stor betydelse, att man vill göra lagen så fullkomlig som möjligt.

Det har redan sagts av herr Anderson i Sundsvall, att mitt namn utan mitt eget förvällande kommit med under en av reservationerna. Jag vill för säkerhets skull också själv säga det i förbigående. Det gäller reservation XXIV som avser hemmadöttrarna. Att jag avstått från att reservera mig på den punkten beror inte på bristande förståelse för hemmadöttrarna. Det sammanhänger med att jag i socialpolitiska kommittén deltar i utredningen av bland annat också den frågan. Då nu reservationen närmast utgör en uppmaning till socialpolitiska kommittén att påskynda sitt arbete, så att förslag i ämnet snarast möjligt kan föreläggas riksdagen, har jag naturligtvis ingen anledning att via ett utskottsutlåtande påskynda bland annat mig själv. Jag vet ju att arbetet är i full gång och att vi där som i alla utredningar måste ta en sak i taget. Men det är ju riksdagens urgamla rätt att mana på sina utredningar, och vi tar inte illa upp, om riksdagen tillkännager en särskild iver beträffande något avsnitt av vår viktiga och nödvändiga genomgång av den svenska sociallagstiftningen.

I anslutning till denna detalj vill jag, herr talman, gärna konstatera, att vi som sysslar med dessa frågor i socialpolitiska kommittén har anledning att med tillfredsställelse konstatera, att våra förslag om ändrad och utbyggd moderskapshjälp fått ett gott mottagande. Det har senast betygats av herr Svensson i Kungälv. Kungl. Maj:t har i sin proposition gjort utredningens förslag till sitt. Utskottet har trots att det föreligger en del ändringsyrkanden enhälligt biträtt departementschefens förslag. Detta, att den behovsprövade och administrativt tungrodda mödranhjälpen avskaffas och efterträdes av en mera enhetlig moderskapsförsäkring med avsevärt höjda bidragsbelopp, måste betraktas som ett stort framsteg. Grundpenningen för enkelbörd höjs från 270 till 900 kronor, och därtill kommer tandvårdersättning till blivande och nyblivna mödrar. Det är ett glädjande framsteg, och jag utgår ifrån att det kommer flera propäer från detta utredningsarbete som ytterligare skall fullkomna vårt försäkringssystem.

Beträffande invaliditetsbegreppet har jag behov att säga några få ord. De kommer närmast att anknyta till en motion om blindförmånerna, bland vars undertecknare också jag befinner mig. Den gick bl. a. ut på att vi borde bibehålla den hittills gällande presumptionsregeln för blinda. Denna regel bygger ju på den förutsättningen, att en blind alltid skall anses lida av en så höggradig nedsättning av arbetsförmågan, att den berättigar honom till invalidpension. Enligt såväl socialförsäkringskommittén som departementschefen bör denna kategoriska särbestämmelse försvinna. De blinda jämställs med andra svårt invaliderade och får sålunda förtidspension under förutsättning att arbetsförmågan uppgår till 50 procent. Detta beräknas gälla ungefär 90 procent av alla blinda. De återstående har en sådan utbildning och en sådan försörjningsförmåga, att de enligt pro-

Lag om allmän försäkring, m. m.

positionen anses böra få samhällets stöd i annan form än förtidspension. Det är närmast denna sistnämnda punkt som har kommit oss motionärer att avstå från att reservera oss mot utskottets förslag. Vi har under utskottsbehandlingen kommit till den övertygelsen, att vi inte gör de blinda någon tjänst genom att fortfarande sätta dem i särklass i fråga om invaliditetsbegreppets tillämpning. Vi har i stället hävdats att de särskilda tilläggsförmånerna borde höjas utöver Kungl. Maj:ts förslag, och detta blev också utskottets enhälliga beslut.

Skulle det emellertid visa sig att det fortfarande kvarstår en eftersläpning för de blinda, speciellt vid jämförelse med andra svårt invalidiserade, kommer vi att i fortsättningen bevaka detta område och föreslå ändringar. Man kan i framtiden genomföra en ytterligare ökning av de föreslagna tilläggsförmånerna. Jag skulle inte tro att vi bör återgå till presumptionsregeln. Det torde vara lämpligare att ge ökade tilläggsbidrag.

För dagen har motionärerna tillsammans med utskottet nöjt sig med att förbättra Kungl. Maj:ts förslag och i övrigt godkänna propositionens principiella tolkning av invaliditetsbegreppet, ett begrepp som vi redan förut fått definierat här i flera sammanhang, bl. a. av herr Bengtsson i Varberg. För att vinna tid skall jag därför inte upprepa definitionen utan bara för klarhetens skull understryka, att det är fråga om två slags stöd, vilkas art framgår av själva namnet. Invaliditetstillägget är ett tillägg till pensionen. Invaliditetssättning skall utgå till sådana som inte kan få förtidspension — vilken efterträder den gamla invalidpensionen — men som ändå på grund av sitt lyte eller sin skada åsamkas stora extra utgifter. Dessa bör ha en gottgörelse. Denna ersättning har som bekant höjts från Kungl. Maj:ts förslag på 1 800 kronor till 2 000 kronor. Jag ber att få rikta

uppmärksamheten på att utskottet skriver:

»Invaliditetssättningen skall utgå med 2 000 kr. om året eller, beräknat efter basbeloppet i 1957 års penningvärde, 50 procent av detta belopp.»

Anknytningen till ATP:s basbelopp är inte för närvarande avsedd att träda i kraft förrän år 1968, men många tecken tyder på att det kommer att ske tidigare.

Jag skulle i detta sammanhang, herr talman, också vilja erinra om ett förslag i en av folkpartireservationerna, reservation XVIII. Vi förordar där indexberäkning av invaliditetssättning och invaliditetstillägg. Skulle denna reservation bifallas genom riksdagens beslut i dag, hade redan åtskilligt vunnits i syfte att öka stödet till dessa grupper. Departementschefen och utskottsmajoriteten har visserligen på denna punkt ansett att det skulle medföra administrativa svårigheter, bl. a. därför att den maskinella utrustningen för beräkningen inte ännu är tillgänglig. Jag tycker dock, herr talman, att detta inte bör få utgöra något hinder för förslagets principiella genomförande. Vi utgår ju från att folkpensionerna skall indexregleras. Då bör detta kunna ske också beträffande invaliditetstilläggen och invaliditetssättningarna.

Jag ber sålunda, herr talman, att i detta sammanhang få yrka bifall till reservation XVIII av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Vi har velat förbättra villkoren både för våra blinda och för andra svårt invalidiserade. Vad som hänt är ju att en samordning ägt rum av flera grupper svårt invalidiserade och handikappade i samhället, för att vi om möjligt skulle få någorlunda ensartade grunder. Jag är på det klara med, herr talman, att dessa generella regler inte får bli självändamål utan måste kunna kompletteras med speciella och differentierade stödåtgärder tid efter annan. Som exempel kan nämnas att det vid årets

Lag om allmän försäkring, m. m.

riksdag föreligger en proposition och ett utskottsutlåtande som tar sikte på att ge vissa invalidgrupper särskilt stöd när det gäller kostnader för proteser, stödbandage, hörapparater m. m. I propositionen föreslås sålunda, att Kungl. Maj:t tar på sig praktiskt taget hela kostnaden för dessa saker. För egen del framställde jag i går till inrikesministern en interpellation beträffande möjligheterna att ge de blinda ytterligare en förmån i samband med den stora välsignelse som talboken utgör för dem, nämligen bidrag till bandspelare; många blinda har ännu inte tillgång till sådana. Enligt min mening bör man kunna fortsätta på denna väg med understöd i olika former i stället för att återgå till en undantagsregel.

Jag vill gärna omvittna, att det inom utskottet har funnits en positiv anda när det gäller att ta hänsyn både till de blinda och andra svårt invalidiserade.

Vad beträffar reservation XV, som jag tillsammans med mina partikamrater i utskottet har avgivit, vill jag i största korthet erinra om att vi där ansluter oss till förslaget om självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar. Vi är visserligen medvetna om att man omedelbart möts av frågan vem som skall betala avgifterna. Såvitt jag förstår bör detta åligga vederbörande själva. Det erkännes också villigt att detaljutformningen kan bereda vissa svårigheter. I detta sammanhang kommer bl. a. den viktiga frågan om arbetsvärderingen in — fru Ekendahl har här berört den saken. Från folkpartihåll har redan tidigare aktualiserats tanken på en arbetsvärdering, men jag fäster uppmärksamheten vid att vi här nöjt oss med att begära en utredning. Det är i alla fall ett billighetskrav att man utreder ett problem innan man avvisar det med den motiveringen att det är svårt att lösa eller olösligt.

Låt mig också säga några ord om

utredningskravet när det gäller s. k. barninvalider; ett icke ringa antal inom denna grupp utgöres av blinda. Barninvalidernas situation har också behjärtats av utskottet. I den motion med fru Nancy Eriksson som första namn, vilken även jag undertecknat, framfördes det önskemålet, att de som invalidiserats i unga år skall kunna tjäna in pensionspoäng inom ATP-systemet, givetvis under förutsättning att förvärvsinkomsten överstiger basbeloppet. Redan departementschefen har i propositionen gjort det uttalandet, att denna fråga behöver ytterligare utredas innan man kan ta slutgiltig ställning därtill. Jag hälsar med tillfredsställelse, att vi inom utskottet kunde uppnå fullständig enighet om denna synpunkt och t. o. m. har kunnat gå ett litet stycke längre än departementschefen. Vi har enats om en så förpliktande formulering som följande: »Enligt utskottets mening bör en sådan utredning företas med det snaraste.»

På denna punkt tillgodoser alltså utskottets förslag ett utomordentligt viktigt intresse då det gäller de tidigt invalidiserade, och motionärerna är för dagen nöjda med det steg som tagits.

Vad till sist beträffar förslaget om en utredning av änklingspensionens problem ber jag i likhet med fru Ekendahl att få yrka bifall till utskottets förslag med avslag på reservationen av herr Strand m. fl. Utskottet har begärt en förutsättningslös undersökning av frågan om änklingspensionen samtidigt med föreslagen utredning beträffande änkepension till frånskilda kvinnor. Jag tycker att man i båda fallen gott kan kosta på sig en utredning.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till de reservationer där mitt namn återfinns, men med undantag för reservation XXIV.

Herr SPANGBERG (s):

Herr talman! Det har under diskussionen om föreliggande förslag sagts

Lag om allmän försäkring, m. m.

många vackra ord om att det är fråga om en historisk händelse och en glädjedag för hela vårt folk. Jag vill inte bestrida att så är fallet, men jag måste dock göra mig till tolk för en grupp av medborgare som inte kan känna någon glädje, eftersom de själva nu liksom tidigare blivit bortglömda eller utestängda från förmånerna. Det kan knappast bli tal om några glädjeyttringar när dessa människor finner vilka fördelar ATP i framtiden kommer att medföra då det gäller ålderdomstrygghet, familjeskydd o. s. v. då de vet att de själva inte får något med av det hela, och jag vågar t. o. m. påstå att deras ställning nu måste förefalla dem sämre än före reformens genomförande.

Var och en som tagit del av min motion i detta ärende förstår att jag tänker på dem som bor invid riksgränsen och som helt eller delvis, stadigvarande eller tidvis har arbete i grannlandet. Jag har vid flera tillfällen fört fram deras berättigade krav här i riksdagen. Jag känner varmt för dessa människor, eftersom jag inte har längre från min bostad till riksgränsen än vad jag har från riksdagshuset till bostaden här i Stockholm. Jag träffar en del av dem då och då och vet därför vad jag talar om.

När jag för några månader sedan framställde en interpellation här i riksdagen, blev jag av socialministern tillrättad att väcka en motion i frågan. Därför har jag väckt förevarande motion, där jag hemställer om att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om att de människor, som bor vid gränsen och helt eller delvis arbetar i grannlandet, skall vara berättigade till tjänstepension för den inkomst de har i båda länderna. När jag i fjol motionsledes ställde samma yrkande, tillstyrkte riksförsäkringsanstalten, men det verkar som om de flesta av utskottets ledamöter inte kunde fatta dessa människors gränsproblem.

Det parti jag tillhör förde en gång

fram parollen »Människan i centrum». Den har sedan antagits av nästan samtliga partier, och alla har sedan velat betrakta människan som det centrala i samhället och menat att hänsyn skall tas till varje enskild individ. Det resonemanget har gått igenom hos samtliga partier vid en mängd tillfällen, även i denna debatt.

De som här beröres är kanske inte särskilt många, men de finns dock efter hela gränsen och det finns några i min egen kommun, och jag vet att de förhållanden jag påtalat råder utefter hela gränsen. I min hemtrakt arbetar en del människor ibland i Norge och ibland i Sverige. Det finns också norrmän som arbetar på samma sätt både i sitt eget och i vårt land. Jag kan också tillägga, att de arbetsgivare i vårt land som anlitar norsk arbetskraft får betala tilläggsavgifter för norska arbetare, som emellertid inte får del av våra pensionsförmåner. Nog skulle vi väl ändå provisoriskt kunna ordna för våra medborgare, så att de inte utestängdes från den rätt som vi säger att alla medborgare här i landet skall komma i åtnjutande av. Det vore att sätta människan i centrum. Nu ställer man ut den enskilda människan i periferien och vill inte kännas vid henne!

Var och en som aldrig så litet känner till gränsförhållandena borde kunna instämma i att det är av stort värde att ha vad jag vill kalla för en levande gränsbygd, en bygd där folk från båda länder kan umgås och ta anställning på båda sidor om gränsen. Det vore ett gott exempel på gott nordiskt samarbete. Det är sorgligt att man i socialdepartementet inte har haft tillräcklig förståelse för detta.

Och om vi anser det önskvärt att ha en levande gränsbygd, så borde vi också kunna erkänna nödvändigheten av att de sociala förmånerna även kommer gränsborna till del. De får inte diskrimineras på sätt som för närvarande sker. Det står i dålig samklang

Lag om allmän försäkring, m. m.

med innehållet i socialministerns första anförande i dag, där han framhöll att det är en orubblig princip, att medborgarna har rätt att välja arbete och arbetsplats och att de skall komma i åtnjutande av den trygghet och frihet som alla erkänner hör till de medborgarliga rättigheterna.

När arbetare som bor i Sverige men arbetar i något av grannländerna utestänges från ATP för inkomster i båda länderna, så är detta ett klart avsteg från gällande principer. Det är något fullständigt främmande som då kommer in i vår sociallagstiftning. I min motion har jag hänvisat till det svar jag fick av socialministern 1957 beträffande en fråga om de sociala förmånerna. Socialministern sade då bland annat följande, som jag ber att få citera:

»Som allmän regel gäller att en svensk medborgare åtnjuter de sociala förmånerna för sig och de sina så länge han bor i Sverige, och detta även om han helt eller delvis arbetar och betalar skatt utomlands, t. ex. i Norge. Han får sålunda folkpensioneringens förmåner, om han är mantalsskriven här i landet. Likaså har han rätt till sjukförsäkringens förmåner, eftersom han är bosatt här. Vid beräkningen av sjukpenningens storlek tar man hänsyn till hans totala arbetsförtjänst — alltså även till vad han tjänar utomlands.»

ATP anses ju med all rätt såsom en av de betydelsefullaste och viktigaste reformer som har genomförts under de senaste decennierna. Socialministern erinrade själv i ett anförande nyss om att det hade kostat riksdagsupplösning, folkomröstning och en hård strid för att man skulle få igenom denna reform. Agitationen har förts på ett sådant sätt, att de människor det här är fråga om har varit övertygade om att de skulle komma i åtnjutande av ATP-pensionens förmåner. Jag vet att det är så, ty de kände före den tiden till det svar som socialministern gav 1957 när det gällde

den allmänna principen för de sociala förmånerna.

Allt detta säger vad det egentligen betyder för den som nu utestängs från det, som borde vara en rätt för alla löntagare och som även nu har blivit en rätt för företagare. Dessa människor utgör sålunda en klart diskriminerad grupp.

Men utskottet har inte förstått någonting av detta. I stället kom man i fjol med fullständigt vilseledande och felaktiga uppgifter. Förra året framförde man exempelvis i utskottsutlåtandet som ett skäl för att man skulle avslå motionen det påståendet, att svenska medborgare, som bor i Sverige men har anställning i Norge, kan erhålla tjänstepension i Norge för arbetsinkomster för vilka pensionsavgifter erlagts. Under den korta tid som stod till mitt förfogande sedan detta påstående gjorts och utlåtandet delats ut här i kammaren kunde jag dock reda ut att denna uppgift var fullständigt felaktig. Det gick alltså inte för dem att genom pensionsavgifter få tjänstepension i grannlandet. Men inte bryr utskottet sig om det nu utan säger att det finns ingen anledning för riksdagen att inta en annan ställning än i fjol.

I år upprepar utskottet visserligen inte detta påstående, och det får kanske antecknas som en framgång. Men man kommer med andra fullständigt vilseledande påståenden. Utskottet skriver exempelvis, att det skulle vara svårt att kontrollera arbetsinkomsterna för dessa människor. Ja, ärade kammarledamöter, ingenting i världen är lättare än att få denna kontroll. Om man inte kan klara det i socialdepartementet med den personal man nu har till förfogande, så går det väl an att försöka få folk så man kan ta reda på hur det egentligen ligger till på detta område. Dessa inkomster rapporteras ju redan nu till sjukkassorna i vårt land, och på grund av dessa uppgifter erhåller arbetstagarna sin sjukpenning från sjukkassorna här i Sverige. Är det då så

Lag om allmän försäkring, m. m.

svårt att kontrollera dessa inkomster, för vilka det redan ges uppgifter, att det skulle göra det omöjligt att låta dem få del av ATP.

Herr Anderson i Sundsvall anförde synpunkter i positiv riktning, som jag med stor tillfredsställelse noterade. Jag beklagar att han var så ensam om att gå in på denna för dessa människor så viktiga fråga. Hans synpunkter sammanfaller helt med vad jag många gånger sagt. Han ansåg att det är oriktigt att utestänga medborgare från sociala förmåner, som skall komma varje medborgare till del. Men herr Anderson hade låtit sig fångas av löftet att tilläggs pensioneringens tillämpning är föremål för uppmärksamhet inom nordiska socialpolitiska kommittén. Ja, jag hoppas att utskottets uppgift är med sanningen överensstämmande. Jag skall inte bestrida detta, men jag kan inte underlåta att säga att jag har dålig erfarenhet av sådana påståenden. Naturligtvis skall jag undersöka hur det ligger till, samtidigt som jag lovar att komma tillbaka till denna fråga. Denna angelägenhet är lika viktig för alla löntagare, i vilken social ställning de än må vara.

Hur det än är med uppmärksamheten från Nordiska socialpolitiska kommittén är det önskvärt att frågan löses snabbt för våra egna medborgare. Vad de går förlustiga om har socialministern redovisat för, och jag skall bara hänvisa till det. Oavsett hur det går i andra länder är det nödvändigt att denna fråga löses för vårt vidkommande.

Med hänvisning till detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min motion. Jag kommer att begära votering och rösträkning på denna punkt.

Herr FRANZÉN (s):

Herr talman! Den fråga som jag här i korthet vill beröra är i det stora sammanhang som försäkringslagen innefattar endast en liten detalj, men enligt min och många andras mening en viktig sådan. Det gäller problemet om samord-

ningsförfarandet mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringslagarna.

I och med den allmänna sjukförsäkringens tillkomst år 1955 skedde en försämring av villkoren för ersättning vid olycksfall i arbete genom att sedan dess ersättning ej utgått för de tre första dagarna efter olycksfallet. De bestämmelser som då trädde i kraft har varit en källa till åtskilliga motioner och debatter här i riksdagen utan att någon ändring kommit till stånd. Jag och några medmotionärer har i anledning av propositionen om den nya försäkringslagen väckt en motion med begäran om att undantag skulle göras från samordningen när det gäller olycksfall i arbete, så att full dagersättning skulle utbetalas redan från första olycksfallsdagen.

Vi anser det både rimligt och riktigt att en människa, som har skadat sig i sitt arbete, också skall vara något så när skyddad ekonomiskt. Ett faktum är för övrigt att över hälften av alla yrkesverksamma här i landet har denna trygghet fullt ut, och detta gäller i regel för sådana grupper som praktiskt taget inte har några olycksfallsrisker. Vi menar att det inte är något ohemult krav att de som har det tyngsta, smutsigaste och många gånger farligaste arbetet bör vara lika väl ekonomiskt skyddade som övriga arbetstagargrupper.

I debatten framgår det ofta att denna angelägenhet anses vara en avtalsfråga. För min del skulle jag emellertid vilja påstå motsatsen. Jag anser denna fråga vara en typisk lagstiftningsfråga, allra helst som arbetsgivarparten, nu som tidigare, intar en klart negativ ställning till en uppgörelse avtalsvägen. Årets avtalsrörelse har bl. a. givit tydligt belägg för detta. Det är i längden orealistiskt att tänka sig att den stora gruppen arbetstagarare, som har det besvärligaste arbetet, skall ställas i en sämre ekonomisk situation än andra arbetstagargrupper.

Jag har en känsla av att andra lagutskottet både denna gång och vid tidi-

Lag om allmän försäkring, m. m.

gare tillfällen, då vi resonerat om denna fråga, har tagit ganska lätt på detta problem. Man hänvisar endast kort och gott till tidigare fattade beslut, som om det skulle vara det enda saliggörande. I realiteten skall yrkesskador, hur kortvariga de än är, redovisas till sjukkasorna på särskilda blanketter av arbetsgivarna. Därigenom är väl, såvitt jag kan begripa, gränsdragningen klar mellan sjukdom och olycksfall i arbete. Det talas så ofta om att de gränsfall som kan uppstå skulle skapa bekymmer, men om vi skulle vara så rädda för dessa detaljer, borde vi över huvud taget inte fatta några så långt gående beslut som dem vi nu har framför oss när vi skall besluta om hela den komplicerade frågan om försäkringslagen.

Många kanske tycker att detta är en bagatell som man inte oupphörligen borde komma tillbaka till, men det är inte fullt så enkelt. Visserligen är det en liten fråga för oss här i riksdagen. Vi har ju frågan om karensdagarna ordnad för oss på ett relativt hyggligt sätt, men för alla, som av en eller annan anledning råkar skada sig i arbetet och förlorar tre dagsförtjänster, är det ingen bagatell. För dem är det en bister realitet. Det kanske är särskilt känsligt när de samtidigt vet att motsvarande tjänstemannagrupper, om mot all förmodan någon inom dessa grupper skulle råka ut för olycksfall i arbetet, inte bara har sjukpenning från första dagen utan som regel också har full lön under hela tiden för bortovaron på grund av olycksfallet. Jag är av den bestämda uppfattningen att det är hög tid att riksdagen tänker om på denna punkt.

Herr talman! Eftersom det inte finns någon reservation i anslutning till motionen och vi inte heller har fogat någon lagtext till denna, är det tekniskt omöjligt att i dag yrka bifall till den. Av utskottsutlåtandet framgår det dock att yrkesskadeutredningen även kommer att syssla med denna fråga, och jag vill med anledning härav uttala förhopp-

ningen om en betydligt välvilligare behandling då frågan nästa gång återkommer.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Billingsfors (s) och *Ekström* i Iggesund (s).

Herr **FREDRIKSSON** (s):

Herr talman! Efter denna relativt långa debatt, där såväl talesmän för utskottet som företrädare för reservanterna har argumenterat för sina ståndpunkter, skall jag inskränka mig till att säga några ord rörande önskemålet om oreducerad ålderspension till arbetstgare i särskilt slitsamma och tunga yrken. Denna fråga har aktualiserats vid ett flertal tillfällen, och riksdagen har, i samband med pensionsfrågans behandling 1958, 1959 och 1961, haft att ta ställning till motioner med förslag om lägre pensionsålder för vissa grupper. Därvid har gruvarbetare under jord nämnts såsom den grupp som i första hand borde komma in fråga för en särslagstiftning. Eftersom jag har ett förflutet här, i det jag motionerat om lägre pensionsålder för underjordsarbetarna men inte väckt någon sådan motion i anslutning till det föreliggande lagförslaget, vill jag med några ord motivera mitt ställningstagande.

Att jag inte motionerat nu beror inte på att jag resignerat, därför att motionerna inte lett till någonting annat än att frågan blivit utredd. Det beror inte heller på att jag förlorat intresset för frågan — tvärtom vill jag poängtera att jag allttjämt tillmåter frågan om lägre pensionsålder för dem, som på grund av arbetets art åstundar eller tvingas att dra sig tillbaka från arbetsanställningen tidigare än andra, den allra största betydelse. Att det finns ett starkt behov av lägre pensionsålder för gruvarbetare har dokumenterats genom ett par utredningar och det har framhållits vid ett flertal tillfällen, bl. a. av mig från denna talarstol. Jag skall inte upprepa

Lag om allmän försäkring, m. m.

vad som sagts, ty vi är ju ense om att behov föreligger.

1958 års socialförsäkringskommitté, som fick uppdraget att utreda frågan efter riksdagsbeslut 1959, har kommit fram till att det skulle bli mycket svårt att differentiera pensionsåldern efter yrke och sysselsättning. Utredningen har ingalunda bestritt att det här föreligger ett starkt behov men har hänvisat till att frågan borde lösas av arbetsmarknadens parter själva. I sitt yttrande över socialförsäkringskommitténs betänkande understryker LO, att man anser frågan mycket viktig, och framhåller, att om den inte kan lösas avtalsvägen bör man längre fram kunna överväga lagstiftning. Departementschefen har i proposition nr 90, som ligger till grund för det utskottsutlåtande vi nu diskuterar, uttalat att frågan om lägre pensionsålder för arbetstagare i tunga och pressande yrken i första hand bör lösas avtalsvägen.

Sedan det blev klart att socialförsäkringskommittén ej framfört förslag om lösande av pensionsfrågan för gruvarbetarna genom lag, utan rekommenderat parterna att lösa den avtalsvägen genom förhandlingar, har frågan tagits upp av Gruvindustriarbetareförbundet, och vid LKAB, TGO och Bolidens gruvaktiebolag har man nått en temporär lösning. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att redogöra för innehållet i uppgörelsen. Jag vill endast säga att uppgörelsen är temporär — den är alltså ingalunda slutgiltig och kan inte heller betraktas som tillfredsställande, men förbundet är berett att fortsätta på den inslagna vägen, och jag tror inte det är någon överdrift att säga, att man hyser vissa förhoppningar om att så småningom lyckas. I varje fall vill man göra allvarliga försök, och det torde vara svårt att övertyga kammarens ledamöter om lämpligheten av en lagstiftning innan förhandlingsalternativet verkligen prövats på allvar, eftersom både utredningen, LO, departementsche-

fen och för all del även andra lagutskottet varit eniga om att förhandlingsvägen är den smidigaste och bästa. Eftersom förhandlingarna än så länge befinner sig i inledningsskedet har jag för min del avstått från att nu motionera i frågan, och jag avstår även från att framställa något yrkande på denna punkt. Jag vill bara tillägga, att jag tycker att andra lagutskottet borde kraftigare ha understrukit vad man kan utläsa ur såväl departementschefens som utredningens uttalanden, nämligen att frågan kan bli föremål för lagstiftning, om inte vad man nu anser vara den bästa vägen leder till målet.

Herr Senander trodde inte att frågan kunde lösas genom förhandlingar. Självfallet kan inte heller jag göra någon utfästelse på den punkten. Vi vet inte om avtalsförhandlingarna kommer att leda till ett acceptabelt resultat. Ingen kan i dag säga om Gruvindustriarbetareförbundet kommer att lyckas. Inte vet man heller om andra fackförbund, som kanske delvis har samma problem, om än inte så utpräglade, kommer att lyckas. Men gör man det inte blir det nödvändigt att återkomma till riksdagen med frågan. Jag vill, herr talman, kraftigt understryka hur viktigt det är att frågan löses och att lagstiftningsmöjligheten alltjämt bör stå öppen, därest avtalsvägen skulle visa sig vara belagd med alltför många och stora stötestenar. — Detta är egentligen vad jag vill ha sagt i dag.

Herr talman! Herr Senander sade tidigare i dag, att om frågan löses genom avtal kan man inte garantera värdebeständigheten i pensionsbeloppen. I ett särskilt yttrande har folkpartiets representanter i utskottet anslutit sig till uppfattningen att det är fördelaktigast om frågan kan lösas avtalsvägen. Man har ansett sig böra säga någonting därutöver och har då framhållit att staten genom olika åtgärder bör understödja en positiv utveckling. Därvid syftar folkpartiet främst till åtgärder i syfte att

Lag om allmän försäkring, m. m.

underlätta åstadkommandet av värdesäkerhet för avtalsmässigt uppnådda pensioner. Därmed måste väl menas att staten skulle stå för kostnaden för värdebeständigheten. Följden skulle i så fall bli en kombination av statliga och avtalsmässiga pensioner. Såvitt jag kan förstå skulle realiserandet av detta förslag innebära att man krånglar till systemet i onödan, även om det i och för sig kan ligga något i förslaget. Kan man klara den stora frågan om pension före 67 års ålder, bör man nog kunna klara den mindre frågan om värdebeständigheten. I den överenskommelse, som Gruvindustriarbetareförbundet har träffat och som jag tidigare berört, har man löst frågan om värdebeständigheten på så sätt, att man anknutit åldersunderstöden — som pensionsbeloppen kallas — till ATP:s basbelopp för varje år; de skall utgå i visst förhållande till detta. Höjs basbeloppet, ökas åldersunderstödet automatiskt i motsvarande mån. Det är en enkel och bra lösning, och det finns enligt mitt förmenande knappast någon anledning att göra särskilt uttalande på den punkten.

Herr talman! Även jag vill understryka att det föreliggande förslaget om allmän försäkring är att hälsa med tillfredsställelse. Att sammanföra socialförsäkringarna till ett enhetligt system är en milstolpe i socialförsäkringens utveckling, säger allmänna lagutskottet i sitt yttrande. Däri kan jag helt instämma. Bakom den allmänna socialförsäkringen ligger, som socialministern mycket riktigt sagt, en långvarig strävan att skapa trygghet för medborgarna. Förslaget om införandet av ATP, en reform som ju är grundförsättningen för det lagförslag vi nu behandlar, mötte starkt motstånd. Att vi nu kommit så långt att vi i alla partier i stort sett är eniga om de stora linjerna är därför att hälsa med tillfredsställelse. Många av de ledamöter som i dag talat för reservationerna har också sagt, att man är enig beträffande de stora linjerna och att meningarna en-

dast bryter sig i fråga om detaljer. Jag skulle dock vilja säga, att de frågor, där meningarna går isär, gäller viktiga principer. Det gäller bland annat principen om man i systemet skall införa personlig frivillighet för vissa grupper. Jag tror inte det vore så lyckligt, om man gjorde det. Det har sagts tidigare att stridsyxan med inskriptionen »ATP» skulle vara begravnen. Även om man i debatten i dag tycker sig känna igen vissa av argumenten från de stora ATP-stridernas tid, är det väl ändå så att yxan i dag inte svingats med samma kraft som tidigare. De tidigare motståndarna är nu ivriga att förbättra systemet, så ivriga att de enligt mitt förmenande låter sig förledas till överdrifter. Det kan ifrågasättas om de åtgärder som föreslås i de till utlåtandet fogade reservationerna, skulle medföra de fördelar för berörda individer som åsyftas. Det skulle bli ökade belastningar på administrationen, och det skulle ställa pensionsdelegationerna inför svårösta problem. Det är ett fördelningssystem vi har, och vi måste ta det som det är. Jag tror det vore värdefullt om vi kunde hålla systemet så fritt som möjligt från undantag och särbestämmelser, även om det i vissa fall kan bli nödvändigt att införa sådana.

Det har sagts att systemet inte är helt färdigt. Det är riktigt! Kvar står att infoga sjukförsäkringen i den allmänna sociallagstiftningen. Även om systemet alltså inte på alla punkter är fulländat, är det likväl inte behäftat med så många svagheter som antalet reservationer kunde tyda på. Jag tror också att, som det sagts tidigare, framtiden kommer att utvisa att kompletteringar blir nödvändiga, i varje fall om vi inte lyckas att avtalsvägen lösa vissa vitala frågor, t. ex. frågan om pensionsåldern för gruvarbetare och andra grupper med tungt arbete och även frågan om karenstiden, som herr Franzén var inne på. Men jag tror sålunda att vi för dagen kan känna oss ganska tillfreds

Lag om allmän försäkring, m. m.

med detta förslag, och det är ju dagens situation vi diskuterar. Om det i framtiden skulle visa sig vara nödvändigt med kompletteringar och ändringar, får vi diskutera varje sådan fråga när den blir aktuell.

Herr talman. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under alla punkter utom vad det gäller moment E. i utskottets hemställan, där jag ber att få yrka bifall till reservationen nr XI av herr Strand m. fl.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! När man står så långt ner på talarlistan som jag nu gör är det bäst att avstå från det mesta och inskränka sig till det minsta. Jag skall därför koncentrera mig till en enda punkt, en reservation som gäller självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar. Herr Anderson i Sundsvall och herr Rimmerfors har redovisat motiveringen för den reservationen. Jag är för min del glad åt att utskottet begärt att efterlevandepension för frånskild vidareutredes. Men änkepen- sioneringen i dess helhet i vårt nuvarande samhälle anser jag vara föråldrad. Hela samhället har ju genomgått en så genomgripande förändring, och kvinnans ställning inom familjen har förändrats grundväsentligt. Pensioneringen av framför allt de hemarbetande kvinnorna måste därför ses på annat sätt.

Som det nu är är vi å ena sidan beredda att överpensionera änkorna: en änka kan ju dels ha tjänstepension, dels två änkepensioner — hon kan ha en änkepension efter mannen på grund av hans tjänsteställning och änkepension inom folkpensioneringen. Detta måste man väl säga är en överpensionering. Å andra sidan talar vi ju alltid om att pensionen skall vara oantastbar. Men änkepensionen är inte oantastbar. Om änkan gifter om sig faller änkepen- sionen bort. Pensionen är på så sätt inte hennes egen. Hon är beroende av man- nen inte bara under livstiden utan ock-

så efter hans död så till vida som att hon inte får behålla pensionen om hon gifter om sig.

Nu kan någon säga att det skulle leda till orimligheter om hon får behålla pensionen som en oantastbar rättighet. Hon kan, teoretiskt, gifta sig med den ene efter den andre och därmed samla på sig flera änkepensioner. Ja, allt det här visar just att systemet är felaktigt. Vad vi behöver är en grundlig översyn av hela änkepensioneringen. Det enda riktiga är att den hemarbeta- nde kvinnan har möjlighet att arbeta sig fram till en självständig pension, som inte är avhängig av mannen utan som hon har intjänat själv under sin skiftande tillvaro, delvis som yrkesar- betande och delvis som hemarbetande. Herr Rimmerfors sade att detta är svårt att genomföra. Ja det är det. Men vi måste försöka övervinna svårigheterna, och vad vi här begär är en utredning för att se vad som verkligen kan gö- ras. En sådan reform förutsätter natur- ligtvis en genomgående värdering av hemarbetet. En sådan kommer helt enkelt att bli nödvändig i vårt samhälle med hänsyn till sjukförsäkringen och till andra försäkringar av de hemarbeta- nde kvinnorna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som just avser självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar och för öv- rigt till alla de reservationer som folk- partireservanterna i utskottet har an- slutit sig till.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är intressant att höra fröken Elméns skepsis mot änke- pensioneringen. Jag bara undrar: Vil- ken dag blev det här aktuellt? Var frö- ken Elmén lika skeptisk den gången vi genomförde änkepensioneringen och ef-

ter de borgerligas gemensamma ansträngningar sänkte åldersgränsen till 50 år? Eller är det efterklokhet som gör att man har kommit med detta förslag? Är det något man skall köra med i valrörelsen att ankorna inte skall ha pension längre?

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad gäller utbyggnaden av änkepensioneringen inom folkpensioneringens ram så var jag — det kanske fru Eriksson i Stockholm inte minns — med på en motion i det ärendet. Vi motionärer ställde oss tveksamma till om det var riktigt att företa den utbyggnad som det då gällde. Den motionen står jag för, fru Eriksson, och den vill jag stå för i fortsättningen.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! De talare som kommer i början av en debatt kan ju ogenerat ta tid i anspråk för att utveckla sina synpunkter, medan de som kommer mot slutet bör be om ursäkt för att de yttar sig. Eftersom utskottet ger en felaktig bild av vad motionen 786 syftar till vill jag ändå med några ord söka klargöra detta.

På olika vägar stimuleras kvinnorna till att i ökad utsträckning söka sig ut på arbetsmarknaden. Men kvar i hemmen är många, vilkas dag fylls av arbete för familjen. Dessa hemmafruar får vid sjukdom en grundsjukpenning av 5 kronor per dag ifall de bor tillsammans med sin make eller, om de är ensamstående mödrar, ifall de bor tillsammans med barn under 16 år.

Denna åldersgräns vad avser barnen synes oss motionärer vara för låg. Både den obligatoriska grundskolan med sin till 9 år utsträckt lästid och den alltjämt ökande tillströmningen till olika former av utbildning utöver grundskolan gör att antalet ungdomar utan egen arbetsinkomst även efter uppnåd-da 16 år är i stigande.

Vi motionärer har ej påstått att mo-

Lag om allmän försäkring, m. m.

den behöver vara kvar i hemmet för att *vårda* dessa skolbarn — med den betydelse man brukar inlägga i ordet vårda. Men de behöver henne och hemmet ändå, därför att de inte är i stånd att klara sig själva på egen hand. De är i en psykiskt ömtålig ålder. Därför är denna typ av familjesammanhållning väl värd samhällets stöd. Moderns arbete i en sådan familj borde uppskattas lika mycket som om det vore en make kvinnan sammanlevde med; i det senare fallet ställs ej krav på att mannen skall vara i behov av vård för att hustrun skall få grundsjukpenning. Därtill kommer att om hustrun i det barnlösa hemmet kan välja att vara hemmafru, beror det oftast på att den familjens ekonomi är god. Det är mera sällan den ensamstående moderns och hennes i skolan kvarvarande barns ekonomi är god.

Det var den senare familjetypens husmor vi motionärer önskade ge grundsjukpenning tills barnet nådde 18 årsåldern, d. v. s. uppnådde den åldersgräns, som sedan 1958 gäller för erhållande av icke behovsprövade grundstipendier för skolorn.

Att yrka bifall till motionen nu vore utsiktslöst. Men vi ämnar återkomma med detta ärende och hoppas då vinna mera gehör för våra synpunkter.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord i anslutning till den i denna kammare väckta motionen nr 789 av fröken Elmén och mig, som är likalydande med motion nr I: 660 och vari yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om en utredning angående särskilda behovsprövade modersbidrag till ensamstående mödrar.

Det förhåller sig så, att det har verkställts en specialundersökning av en särskild socialhjälpstudering i Stockholm, som är bakgrunden till denna motion. Resultatet av utredningen pub-

Lag om allmän försäkring, m. m.

licerades 1960 och visade, att drygt en fjärdedel av de ensamstående mödrarna i Stockholm årligen får stöd från socialhjälp. Procentsiffran var störst för ogifta (31 procent), därefter följde fränskilda (28 procent) och änkor (20 procent). Dessa förhållanden, som i stor utsträckning torde ha motsvarighet i landet i övrigt, bör enligt motionärernas uppfattning stämma till eftertanke. Socialhjälp, som enligt sin natur är en undantagsförmån, är inte den lämpliga eller rättvisa stödåtgärden för ensamma mödrar. Att dessa kvinnor likväl hänvisas till denna form av hjälp bör ses som en antydning om att samhället ännu inte förmått ge dem det stöd, som rimligen tillkommer dem.

Utredningen har föranlett en hänvändelse till Kungl. Maj:t från Stockholms stads sida. Utredningens förslag går ut på att behovsprövade modersbidrag skall utgå till ensamstående ogifta mödrar under en tid av $\frac{1}{2}$ —1 år efter barnets födelse. Vid behovsprövningen skall hänsyn tas till bl. a. olika socialförsäkringsförmåner och underhållsbidrag. Utredningen menar, att sådana särskilda modersbidrag även skulle kunna verka abortförhindrande.

Utskottet besvarar denna motion med att påpeka, att propositionen om socialförsäkringspaketet bl. a. medför en betydande utbyggnad av moderskapsförsäkringen. Grundpenningen höjs t. ex. till 900 kronor och tilläggspenningen kan utgå under 180 dagar. Riktpunkten vid förbättring av samhällsstödet vid moderskap bör enligt departementschefen och även enligt utskottet vara, att moderskapsförsäkringen fyller samma anspråk på effektivitet som annan socialförsäkring och att det således endast i undantagsfall skall förekomma, att försäkringen måste kompletteras med behovsprövad hjälp, t. ex. genom socialhjälp. Mödrahjälpen föreslås också i detta sammanhang avskaffad.

Jag vill gärna uttala min helhjärtade

anslutning till den principiella inställningen, att socialförsäkringen bör vara sådan, att behovsprövad hjälp blir allt mindre erforderlig. Likväl tycks varken departementschefen eller utskottet mena, att frågan om ett i alla förekommande fall fullgott stöd åt ensamstående mödrar är löst genom vad som i propositionen föreslås angående moderskapsförsäkringen. Utskottet hänvisar därför till att denna fråga kan anses ligga inom ramen för socialpolitiska kommitténs utredningsuppdrag. Detta uttalande av utskottet är enligt min mening värt att notera med tacksamhet. Jag hoppas att även denna fråga av kommittén ägnas all den uppmärksamhet, som dessa mödrars ofta svåra belägenhet påkallar och att hela det stödproblem de erbjuder därigenom blir löst. Det gäller inte bara tiden omedelbart efter barnsörd utan dessa kvinnors utsatta ställning över huvud taget.

Herr talman! Jag kan, då debatten på denna punkt nu snart torde upphöra, inte sluta detta anförande utan att tillfoga ett par mera allmänna reflexioner.

Den allt fastare cementbotten av social trygghet, som socialförsäkringssystemets införande och nu fortsatta utbyggande innebär, har gjort socialhjälp och över huvud taget behovsprövade hjälpformer allt mindre behövliga. Jag kan inte underlåta att vid detta tillfälle uttrycka stor tillfredsställelse och glädje över den avlösning av ibland inte särskilt tilltalande hjälpformer, som sålunda länge har pågått och alltjämt pågår i takt med att socialförsäkringsbygget fortskrider.

Men, herr talman, det finns gott om behov av hjälp, gott om otrygghet och gott om mycket angelägna hjälp- och trygghetsbehov, som inte går att klara med t. ex. än så bra materiellt stöd eller medicinsk vård. Dessa behov ligger på det rent personliga planet och har med djupare levnadsbekymmer att göra än dem som sammanhänger med in-

komstbortfall eller materiell brist av olika slag. Det är här fråga om behov, som kanske ingen socialförsäkring i världen kan avlägsna. En övergiven mors eller änkas rådvillhet, en plötsligt invaliderad ung människas förtvivlan, en flyktings ensamhet och fruktan för framtiden, en straffad människas psykiska trauma med skygghet och känsla av att alla är illasinnade såsom påtaglig följd — i alla dessa fall rör det sig också om otrygghet, som även socialt spelar en stor praktisk roll. Det finns ett mycket stort och allvarligt behov av rådgivning mellan fyra ögon genom någon därtill skickad person i sådana påträngande personliga angelägenheter eller påfrestningar vid sidan av och trots den förbättrade sociala trygghet vi alla gläds åt genom försäkringsreformen.

Jag vill i detta sammanhang fråga: Hur gick det egentligen med tillämpningen av den paragraf i den nya socialhjälpslagen, som var ämnad att ge kommunerna åtminstone en impuls till att deras socialnämnder skulle försöka att till komplettering av försäkringsförmånerna ordna hjälp av lämplig art även i s. k. personliga angelägenheter? Får man döma av tidningarnas många rådgivningsspalter och frågorna där, finns det ett mycket stort men otillfredsställt behov av hjälp i personliga spörsmål, ett behov som väl åtminstone något bättre kunde mötas genom att samhällets socialhjälporgan mera målmedvetet inriktade sig på detta, särskilt i de litet större kommunerna.

Detta var den ena reflexionen jag ville göra, herr talman. Den andra hänger delvis samman med vad jag nu anför. Jag har deltagit i början av andra lagutskottets handläggning av proposition nr 90 och kunde i utskottet inte underlåta att helt stillsamt påpeka hur utomordentligt komplicerad denna socialförsäkringslagstiftning är — och detta t. o. m. även för dem, som är speciellt vana att handskas med en materia så-

Lag om allmän försäkring, m. m.

dan som denna. Jag inser givetvis, att själva dess art gör det svårt att utforma lagtexter och kommentarer kortare och enklare. Det är antagligen här fråga om en olöslig uppgift. Så mycket större anledning finns det då att genom det allmännas försorg — genom socialdepartementet eller något av ämbetsverken — sammanställa en så långt möjligt populariserad redogörelse för den stora socialförsäkringsreformens innebörd och snarast ställa den till allmänhetens förfogande. En upplynings-service i denna form är speciellt angelägen då det gäller en så viktig men samtidigt så komplicerad reform. Jag vet att uppgiften förvisso inte är lätt, men att den är synnerligen angelägen tror jag att vi alla kan vara överens om.

Jag anser mig inte, herr talman, gentemot ett enhälligt utskott böra ställa något yrkande med anledning av motion nr II: 789, särskilt som den så småningom torde kunna tillgodoses genom utskottets uttalande rörande socialpolitiska kommitténs utredningsuppdrag.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Jag vill bara i anslutning till vad herr Wiklund i Stockholm sade upprepa något av det jag framhöll i mitt tidigare anförande, nämligen att vi väl alla har den uppfattningen att de ensamstående mödrarna behöver allt det stöd och all den hjälp de kan få. Både utskottets ledamöter och övriga känner till vad som sker i Stockholm i socialrotelns regi. Vi hade inte att taga ställning till detta i utskottet utan vad vi hade till behandling var motioner med hemställan om utredning rörande de ensamstående mödrarnas ekonomiska förhållanden. Det är i det sammanhanget vi hänvisar till socialpolitiska kommittén och säger att man inte gärna kan begära en ytterligare utredning när frågan redan behandlas i en utredning.

Lag om allmän försäkring, m. m.

Herr talman! Jag har velat anföra detta, inte alls därför att herr Wiklund skulle ha orätt i sin historieskrivning, utan därför att jag som utskottets talesman i denna del redan har påpekat detta förhållande.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill bara med anledning av vad fru Ekendahl sade ånyo framhålla, att det är mycket tacknämligt att detta problem kommer att tas upp till särskild behandling av socialpolitiska kommittén. Det är bara det att man har en känsla av att kommittén har ett så stort utredningsuppdrag, att dess förslag på denna punkt kan komma att dröja. Jag tycker att detta är ett ärende, som är brådskande. Det finns dock redan exempel på att man kan i socialpolitiska kommittén bryta ut ett angeläget ärende och framlägga särförslag. Jag tycker att så bör ske även när det gäller denna fråga.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har här tidigare föreslagit att man skulle ändra på en av paragraferna i lagen om den allmänna försäkringen. Då emellertid ganska få av kammarens ledamöter åhörde mitt anförande och jag på borden har fått utdelat det förslag, som jag här kommer att yrka bifall till, vill jag säga ett par ord.

I anslutning till motion nr 771, som upptar en rad yrkanden när det gäller de blinda, har jag brutit ut ett förslag om att ge blindtillägg åt dem som blir blinda efter 63 år men före 67 års ålder. Utskottets förslag till lag innebär att de, som blir blinda efter 63 års ålder, inte skall äga rätt till detta tillägg.

Min mening är att den som blir blind efter 63 års ålder är ännu mer hjälplös än den som blir blind tidigare. Jag anser vidare att den som blir blind efter 63 års ålder har svårare att klara sig själv; han blir i mycket hög grad beroende av sin omgivning, eftersom han inte kan anpassa sig, inte kan lära sig

ett yrke och inte kan lära sig att läsa blindskrift o. s. v. Det är då rimligt att de anhöriga som tar sig an dessa blinda också erhåller det stöd som tillkommer de familjer, vilka hos sig har blinda, vilka förlorat sin synförmåga före 63 års ålder.

Man har ofta påpekat att de som är nyblinda vid så hög ålder ofta vårdas på anstalter, men det vore väl en lycka, om man kunde få dem att stanna inom sin familj och om man då kunde ge denna familj det stöd som man i andra fall vill ge de anhöriga, vilka befriat samhället från att ta hand om en människa på anstalt.

Bakom förslaget att höja åldersgränsen till 67 år ligger sålunda både ekonomiska, förnuftsmässiga och humanitära skäl.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Appuna (s).

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Det förslag riksdagen nu har fått framlagt från fru Eriksson innebär att man höjer den föreslagna åldersgränsen för rätt till invaliditetstillägg från 63 till 67 år. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det inte bara är de blinda som berörs av detta förslag utan alla personer som före 67 års ålder kommer i den situationen att de är ur stånd att reda sig själva. Vi har inom utskottet diskuterat denna fråga. Då var det emellertid bara tal om de blinda, och vi sade då att det inte kunde vara rimligt att man bara för den gruppen gör en förändring.

Nu har vi i utskottet alltså den uppfattningen att man borde ha samma åldersgräns för samtliga invalidiserade grupper beträffande detta tillägg. Vi menar att man inte gärna kan fastställa den gränsen vid 67 år, eftersom det innebär att alla som nu har pension och som före 67 år har fått sin rörelseförmåga nedsatt och blivit i behov av vård skall ha det tillägget oavsett hur gamla de är. Det viktigaste är väl emellertid

att man här har föreslagit en klar förbättring för samtliga grupper.

För närvarande krävs att vederbörande före fyllda 60 år blivit svårt invaliderad för att han skall få de nuvarande tilläggen. Nu föreslår alltså utskottet enhälligt, att gränsen höjs till 63 år. Jag menar inte att 63 år är en åldersgräns som skall stå i eviga tider. Men steget från 60 till 63 år kan vara lämpligt. Längre fram kan man ju pröva frågan igen och ta ett ytterligare steg exempelvis till 65 år — men man bör undvika 67.

Jag vill alltså slå fast att det förslag, som ett enhälligt utskott står bakom, på denna punkt absolut inte innebär någon som helst försämring utan tvärtom en förbättring för samtliga invalidgrupper.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Ärendet kommer att företagas till avgörande på sådant sätt, att beslut först fattas beträffande samtliga de frågor som berörs i de vid utlåtandet fogade reservationerna, varvid den i reservationerna tillämpade uppdelningen och inbördes ordningen följes. Härefter framställs propositioner beträffande de motionsyrkanden, till vilka bifall yrkats under överläggningen, samt i fråga om det av fru Eriksson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet. Slutligen ställes utskottets hemställan i övrigt under proposition i ett sammanhang.

I. Reservationer vid A. i utskottets hemställan (med direkt anknytning till de i propositionen framlagda författningsförslagen)

Förslaget till förordning om ändring i förordningen den 4 juni 1954 angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, m. m. (avser karensbeloppet vid läkemedelsrabatteringen)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra pro-

Lag om allmän försäkring, m. m.

positionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Wetterström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Enarsson och fröken Wetterström.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Wetterström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 179 ja och 33 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Förslaget till lag om allmän försäkring 2 kap. 5 §, m. m. (avser ersättning för resor i anledning av tandläkarvård inom moderskapsförsäkringen)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskot-

Lag om allmän försäkring, m. m.

tets utlåtande nr 27, såvitt avser 2 kap. 5 § lagen om allmän försäkring, m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 144 ja och 63 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

3 kap. 2 §, m. m. (avser rätt för företagare, som står utanför tilläggs pensioneringen, att tillhöra försäkringen för tilläggsjukpenning)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser 3 kap. 2 § lagen om allmän försäkring, m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 104 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

3 kap. 12 §, m. m. (avser barntillägg till moderskapspenning)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen IV) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta; och biföll kammaren utskottets hemställan.

6 kap. 1 och 2 §§ samt 12 kap. 1 och 2 §§ (avser sammankopplingen av folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen i fråga om förtida och uppskjutet uttag av ålderspension)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen V); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser 6 kap. 1 och 2 §§ samt 12 kap. 1 och 2 §§ lagen om allmän försäkring, röstar

Lag om allmän försäkring, m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen V) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 182 ja och 34 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

19 kap. 2 och 6 §§ (avser inkomstgränsen för påförande av avgift till sjukvårdsförsäkringen)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen VI); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser 19 kap. 2 och 6 §§ lagen om allmän försäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen VI) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 178 ja och 39 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Förslaget till lag angående införande av lagen om allmän försäkring

16 § (avser inkomstprövning av änkepensioner i övergångsfallen)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen VII) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Förslaget till lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

4 § (avser inkomstprövning av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen VIII) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Förslaget till lag om finansiering av folkpensioneringen

2 och 3 §§ (avser inkomstgränsen för påförande av folkpensionsavgift)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen IX) av herrar Eric Carlsson och

Lag om allmän försäkring, m. m.

Gustavsson i Alvesta; och biföll kammaren utskottets hemställan.

6 § (avser kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen fr. o. m. år 1963)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen X); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser 6 § lagen om finansiering av folkpensioneringen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen X) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstade för nej-propositionen och att kammaren alltså bifallit reservationen X) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

II. Reservation vid E. i utskottets hemställan (utan direkt anknytning till de i propositionen framlagda författningsförslagen)

Utredning om införande av änklingspension inom tilläggs-pensioneringen

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XI); och fann herr talmannen den förra pro-

positionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Varberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser utredning om införande av änklingspension inom tilläggs-pensioneringen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XI) av herr Strand m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 84 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

III. Reservationer vid F. i utskottets hemställan (utan direkt anknytning till de i propositionen framlagda författningsförslagen)

Självständig pensionsrätt för hemanstående husmödrar

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XV); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Lag om allmän försäkring, m. m.*Invalidernas ställning inom pensioneringen*

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XV) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 169 ja och 42 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

De hemarbetande husmödrarnas ställning i socialförsäkringssystemet

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XVI) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Indexreglering av invaliditetsersättning och invaliditetstillägg

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XVIII) av fru Hamrin-Thorell m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XIX) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Standardhöjning av folkpensionerna under år 1963

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XX); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser standardhöjning av folkpensionerna under år 1963, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XX) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 177 ja och 38 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Lag om allmän försäkring, m. m.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Standardhöjning av folkpensionerna efter år 1968

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XXI); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser standardhöjning av folkpensionerna efter år 1968, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XXI) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 146 ja och 70 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Folkpensionernas angivande som procentdelar av basbeloppet

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen

XXII) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Folkpension åt hemmadöttrar

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XXIV) av fru Hamrin-Thorell m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Valfrihet inom tilläggs pensioneringen

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XXV); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser valfrihet inom tilläggs pensioneringen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XXV) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 105 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Samband mellan avgifter och förmåner inom tilläggs pensioneringen beträffande korttidsanställda arbetstagare

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XXVII); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser samband mellan avgifter och förmåner inom tilläggs pensioneringen beträffande korttidsanställda arbetstagare, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XXVII) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 127 ja och 85 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Tilläggs pensioneringen och låglönegrupperna

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XXXI); och fann herr talmannen den

Lag om allmän försäkring, m. m.

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser tilläggs pensioneringen och låglönegrupperna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XXXI) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 175 ja och 35 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Allmänt ombud

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XXXII); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i ut-

Lag om allmän försäkring, m. m.

skottets utlåtande nr 27, såvitt avser allmänt ombud, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XXXII) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 145 ja och 68 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Kommunernas bidrag till folkpensioneringskostnaderna för år 1962

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XXXIII); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser kommunernas bidrag till folkpensioneringskostnaderna för år 1962, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XXXIII) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för nej-propositionen och att kammaren alltså bifallit reservationen XXXIII) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Hemställan till Kungl. Maj:t om förslag till ändrade regler för kommunernas bidrag till folkpensioneringskostnaderna

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen XXXIV: I) av fru Hamrin-Thorell m. fl.; 3:o) bifall till reservationen XXXIV: II) av herr Enarsson och fröken Wetterström; 4:o) bifall till reservationen XXXIV: III) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta; samt 5:o) bifall till det av herr Andersson i Essvik under överläggningen framställda yrkandet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag, om möjligt till 1963 års riksdag, till en definitiv lösning av frågan om folkpensioneringskostnadernas finansiering; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de fyra återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock fröken Wetterström votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i voterings om kontraposition i huvudvoteringen ånyo upptog de tre återstående propo-

Lag om allmän försäkring, m. m.

sitioner, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande denna kontraposition begärde herr Gustavsson i Alvesta likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i den förberedande voteringen antagits den under 4:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 27, såvitt avser hemställan till Kungl. Maj:t om förslag till ändrade regler för kommunernas bidrag till folkpensioneringskostnaderna, antager det förslag, som innefattas i reservationen XXXIV: II) av herr Enarsson och fröken Wetterström, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen XXXIV: III) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 42 ja och 42 nej, varjämte 132 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Eliasson i Moholm ur urnan upp-

tog den ena av dessa båda sedlar; och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 27, såvitt avser hemställan till Kungl. Maj:t om förslag till ändrade regler för kommunernas bidrag till folkpensioneringskostnaderna, antager det förslag, som innefattas i reservationen XXXIV: I) av fru Hamrin-Thorell m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen XXXIV: III) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 71 ja och 40 nej, varjämte 106 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Lag om allmän försäkring, m. m.

andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser hemställan till Kungl. Maj:t om förslag till ändrade regler för kommunernas bidrag till folkpensioneringskostnaderna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XXXIV: I) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 114 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen XXXIV: I) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Frivillig statlig pensionsförsäkring

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XXXV); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser frivillig statlig pensionsförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XXXV) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 81 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Beroende uppdragstagare

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen XXXVII); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser beroende uppdragstagare, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen XXXVII) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Lag om allmän försäkring, m. m.

Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 78 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

IV. Motionsyrkanden*Viss förbättring av avdragsreglerna för erhållande av bostadstillägg*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 330; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Sänkning av pensionsåldern för gruvarbetare

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 611; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Vissa ändringar i lagen om allmän försäkring, m. m.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 762; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Tjänstepension för inkomst i något av grannländerna

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 788; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets

tets utlåtande nr 27, såvitt avser tjänstepension för inkomst i något av grannländerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 788.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 150 ja och 37 nej, varjämte 30 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

V. Av fru Eriksson i Stockholm under överläggningen framställt yrkande*9 kap. 2 § lagen om allmän försäkring (avser åldersgränsen för invaliditetsersättning och invaliditetstillägg)*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av fru Eriksson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser 9 kap. 2 § lagen om allmän försäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av fru Eriksson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 126 ja och 70 nej, varjämte 21 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

VI. Utskottets hemställan i de delar, beträffande vilka beslut icke tidigare fattats

Bifölls.

§ 2

Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för försäkringspremier.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 228 av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Arvidson* samt II: 271 av herr *Bengtson* i Solna m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) de likalydande motionerna I: 468 av herrar *Schött* och *Sveningsson* samt II: 550 av herrar *Nordgren* och *Darlin*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i dessa motioner intaget förslag till

lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Till behandling i förevarande sammanhang hade utskottet upptagit de i anledning av propositionen nr 90 väckta likalydande motionerna I: 649 av herr *Bengtson* m. fl. och II: 777 av herr *Hedlund* m. fl., vilka hänvisats till bevillningsutskottet i vad motionerna avsåge särskild avdragsrätt vid beskattningen för sjukförsäkringsavgift. Härutinnan yrkades i motionerna att frågan om sådan avdragsrätt skyndsamt måtte prövas och förslag snarast föreläggas riksdagen. Övriga i motionerna upptagna frågor hade hänvisats till behandling av andra utskott.

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 228 av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Arvidson* samt II: 271 av herr *Bengtson* i Solna m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 468 av herrar *Schött* och *Sveningsson* samt II: 550 av herrar *Nordgren* och *Darlin*, ävensom

3) de likalydande motionerna I: 649 av herr *Bengtson* m. fl. och II: 777 av herr *Hedlund* m. fl., sistnämnda motioner i vad de behandlades i detta betänkande,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg*, *Söderquist*, *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Nilsson* i Svalöv, *Christenson* i Malmö, *Magnusson* i Borås och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka förslaget om att sjukförsäkringspremier skall få avdragas vid sidan av det nuvarande försäkringsavdraget med det belopp, som faktiskt erlagts, och att utskottet alltså bort hemställa,

att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 228 av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Arvidson* samt II: 271 av herr *Bengtson* i Solna m. fl. och i

Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier

anledning av de likalydande motionerna I: 468 av herrar Schött och Sveningsson samt II: 550 av herrar Nordgren och Darlin ävensom de likalydande motionerna I: 649 av herr Bengtson m. fl. och II: 777 av herr Hedlund m. fl., sistnämnda motioner i vad de behandlades i detta betänkande — måtte antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla följande ändrade lydelse.

46 §.

2 mom. I hemortskommunen äger skattskyldig, som varit här i riket bosatt under hela beskattningsåret, därjämte njuta avdrag:

1) för periodiskt — — — eller uppfostran;

2) för *dels* — — — omyndiga barn;

3 a) för sådan i slutlig eller tillkommande skatt ingående sjukförsäkringsavgift enligt lagen om allmän sjukförsäkring, som under beskattningsåret påförts den skattskyldige;

b) för premier och andra avgifter, som skattskyldig erlagt för försäkringar av följande slag, vilka ägas av honom själv eller, i förekommande fall, hans make eller hans omyndiga barn, nämligen kapitalförsäkring, arbetslöshetsförsäkring samt sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, därunder inbegripen avgift till sjukkassa för begravningshjälp, som ej avses i 33 § och som ej utgör obligatorisk försäkring enligt lagen om allmän sjukförsäkring; samt

4) för belopp — — — 1 000 kronor.

Har skattskyldig — — — eller underhållsbidraget.

Därest skattskyldig — — — nämnda tid.

Avdrag, som i första stycket 3 b) här

ovan avses, må ej för skattskyldig åtnjutas till högre belopp än 400 kronor; dock att, om skattskyldig under beskattningsåret varit gift och levt tillsammans med andra maken, ifrågavarande avdrag för dem båda gemensamt må åtnjutas med högst 800 kronor. Avdrag med högst 800 kronor må vidare åtnjutas om skattskyldig under beskattningsåret varit ogift (varmed jämställes änka, änkling eller fränskild) och haft hemmavarande barn under 16 år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963; dock att äldre bestämmelser alltjämt skola gälla vid 1963 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1963 eller tidigare år.

II) av herrar *Sundin* och *Fälldin*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka sådan ändring av kommunalskattelagen, att sjukförsäkringsavgiften skall få avdragas vid sidan av det nuvarande försäkringsavdraget, och att alltså utskottet bort hemställa,

att riksdagen — i anledning av de likalydande motionerna I: 228 av herrar Ebbe Ohlsson och Arvidson samt II: 271 av herr Bengtson i Solna m. fl., de likalydande motionerna I: 468 av herrar Schött och Sveningsson samt II: 550 av herrar Nordgren och Darlin ävensom de likalydande motionerna I: 649 av herr Bengtson m. fl. och II: 777 av herr Hedlund m. fl., sistnämnda motioner i vad de behandlades i detta betänkande — måtte antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas — — — (= reservationen I) av herr Hagberg m. fl.) — — — nämnda tid.

Avdrag, som i första stycket 3 b) här ovan avses, skall beräknas till ett belopp av minst 150 kronor eller, om skatt-

Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier

skyldig under beskattningsåret varit gift och levttillsammans med andra maken, för dem båda gemensamt till ett belopp av minst 300 kronor. Härjämte skall gälla, att nu avsett avdrag ej må för skattskyldig åtnjutas till högre belopp än 400 kronor; dock att, om skattskyldig under beskattningsåret varit gift och levttillsammans med andra maken, ifrågasvarande avdrag för dem båda gemensamt må åtnjutas med högst 800 kronor. Avdrag med högst 800 kronor må vidare åtnjutas om skattskyldig under beskattningsåret varit ogift (varmed jämställs änka, änkling eller frånskild) och haft hemmavarande barn under 16 år.

Denna lag — — — (reservationen I) av herr Hagberg m. fl.) — — — tidigare år.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Föreliggande betänkande från bevillningsutskottet behandlar de likalydande motionerna I: 228 av herrar Ohlsson och Arvidson samt II: 271 av mig m. fl. I dessa motioner yrkas att lagtexten så ändras att den obligatoriska sjukförsäkringspremier får dragas av vid sidan av det sociala försäkringsavdraget för att uppnå full likformighet mellan löntagare och företagare. Vidare behandlas motionerna I: 468 och II: 550, varigenom samma syfte skulle uppnås med en annan metod. Slutligen behandlas partimotionerna I: 649 och II: 777 med krav på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att förslag i detta ärende snarast föreläggas riksdagen.

I betänkandet redovisas olika principer för försäkringars beskattning. Enligt en metod får man dra av erlagda försäkringspremier, medan utfallande belopp beskattas. Denna regel gäller för det som försäkringsmän kallar P-för-

säkring, nämligen pensionsförsäkring, sjukpensionsförsäkring samt de flesta försäkringar som tagits i samband med tjänst.

Enligt den andra metoden har man inte rätt att dra av premien men skall ej heller skatta för utfallande belopp. Denna regel gäller för K-försäkringar, bland vilka man märker kapital- och livförsäkringar, sjuk- och olycksfallsförsäkringar, frivilliga och obligatoriska. För att uppmuntra och stimulera till frivilligt försäkringssparande har statsmakterna emellertid bestämt att dessa K-försäkringspremier inom ramen för 400 kronor för ogifta och 800 kronor för äkta makar skall vara avdragsgilla. Detta kallar utskottet för försäkringsavdraget och försäkringsfolk för sociala avdraget. Inom denna ram har således principen för K-försäkringar fått vika och avdrag medges för premierna samtidigt som utfallande belopp ej beskattas.

Bland de försäkringar som får inrymmas i detta avdrag finns livförsäkringar, grupplivförsäkringar, den obligatoriska sjukförsäkringen, andra sjuk- och olycksfallsförsäkringar och arbetslöshetsförsäkringar. För att ytterligare understryka att den obligatoriska sjukförsäkringsavgiften alltid skall dras av har det föreskrivits att man, även om man ej kan styrka någon sådan utgift eller inte ens har haft någon kostnad härför, skall få göra ett schablonavdrag på 150 kronor för ogifta och 300 kronor för äkta makar. För den som ej har erlagt någon avgift har detta schablonavdrag således exakt samma verkan som ett med 150 respektive 300 kronor förhöjt ortsavdrag.

Det som nu komplicerar denna fråga är att — om man bortser från statsbidrag — den obligatoriska sjukförsäkringen till 60 procent och yrkesskadeförsäkringen till 100 procent finansieras med arbetsgivaravgifter. Detta innebär för löntagarna att denna del av avgiften ej inkräktar på det utrymme som

Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier

finns inom 400-kronorsavdraget, utan att denna löneförmån erhålles skattefritt utöver försäkringsavdraget. Ej så för företagarna. Utöver att de får betala sin sjukförsäkringsavgift till 100 procent, inkräktar denna även på försäkringsavdraget. Det är denna olikformighet i beskattningen som känns som en orättvisa och som motionerna vill rätta till. Den understrykes även av att företagarna har skyldighet även gentemot samhället och de anställda att ha ett eget försäkringsskydd, så att inte företaget äventyras om företagaren skulle gå bort eller bli sjuk.

Denna fråga har tidigare flera gånger diskuterats här. Sedan kammaren behandlade detta spörsmål i fjol har emellertid framkommit en hel del omständigheter som fört in hela frågan i ett nytt läge. Först och främst har vi i dag beslutat att arbetsgivarandelen väsentligt skall höjas på grund av att de totala kostnaderna har ökat och utskottsmajoriteten och riksdagen samtidigt vill behålla en 60-procentig arbetsgivarandel. Detta innebär att denna del framgent kommer att bli 1,5 procent på alla löner upp till 22 000 kronor i stället för 1,14 procent på maximalt 15 000 kronor, d. v. s. i vissa lägen en fördubbling.

Dessutom har arbetsgivaravgifterna höjts genom att man under de senaste åren ej tagit ut fullt 60 procent, eftersom de 1,14 procenten ej räckt till. Slutligen kommer, såsom vi nyss hört, arbetsgivarnas personliga utgifter för sjukförsäkringen att väsentligt öka, vilket ytterligare understryker olägenheten med den skattemässiga utformningen.

I socialförsäkringskommitténs i maj 1961 framlagda betänkande (SOU 1961: 29) understrykes ovannämnda synpunkter, och en lösning föreslås i enlighet med vad vi i motionerna hemställt om.

Socialförsäkringskommitténs betänkande har varit ute på remiss under flera månader 1961. Såvitt jag kunnat

finna av bevillningsutskottets betänkande har utskottet ej tagit del av remissutlåtandena. Jag anser det därför rimligt att ta någon minut i anspråk av kammarens dyrbara tid för att mycket kortfattat redovisa remissutlåtandena.

Nio remissinstanser har gått in på frågan om försäkringsavgiftens skattemässiga behandling. Av dessa har bara en avstyrkt kommitténs förslag, nämligen Saco, som utifrån sin utgångspunkt anser det mera väsentligt att höja maximibeloppet för avdrag för försäkringspremier. T. o. m. allmänna skatteberedningen har i sitt utlåtande sagt sig inte ha några invändningar att göra mot att spörsmålet tas upp. Övriga sju remissinstanser tillstyrker helt och hållet. Sålunda säger riksrevisionsverket att det biträder kommitténs förslag. Försäkringsinspektionen tillstyrker, länsstyrelsen i Stockholms län tillstyrker livligt. RLF och Sveriges lantbruksförbund vill uttala sin tillfredsställelse med kommitténs förslag. SPP och försäkringsbolagen finner den föreslagna ändringen väl ägnad att i hög grad stimulera och uppmuntra tecknandet av nya försäkringar.

Chefen för socialdepartementet förklarar emellertid enkelt och smärtfritt i sin proposition nr 90, s. 312, att »vad socialförsäkringskommittén anfört rörande avdrag vid beskattningen för sjukförsäkringsavgift kan jag här inte gå in på», och så är saken klar för hans del. Ingen som helst hänvisning görs till att socialministern kan återkomma till saken eller överlämna frågan till finansdepartementet. Utskottet har för sin del över huvud taget inte tagit upp socialförsäkringskommitténs resonemang utan uppehåller sig helt vid vad utskottet skrivit tidigare år.

Olikformigheten i beskattningen skulle lätt kunna rättas till på det sätt motionärerna anvisar, alltså genom att premierna för sjukförsäkringen får avdragas som en särskild post under »allmän-

Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier

na avdrag» i likhet med folkpensionsavgiften. Frågan kan också lösas på det sätt som förordats i motion II: 550, något som jag dock saknar anledning att här gå in på. I förbigående kan nämnas att rättviseproblemet när det gäller den s. k. tjänstegrupplivförsäkringen lösts så att arbetsgivaren drar av premien men den anställde tar upp till beskattning ett schablonbelopp för denna löneförmån. Det skall bli intressant att se hur beskattningsproblemet kommer att lösas för den tjänstegrupplivförsäkring som helt nyligen beslutats av SAF och LO gemensamt. Där blir helt säkert en del problem för taxeringsmyndigheterna.

I motionerna har även yrkats, att som en följd av utflyttningen av sjukförsäkringsavgifterna från försäkringsavdraget det s. k. schablonavdraget skulle slopas. Utskottet framhåller att detta tillkommit som ett led i strävandena att förenkla deklarations- och taxeringsförfarandet, men utskottet går inte in på i vilken utsträckning detta syfte nåtts. Det får väl tolkas så att någon förenkling inte verkstälts. Ur kontrollsynpunkt torde några svårigheter inte uppstå, då sjukförsäkringsavgiften finns på skattsedeln i likhet med folkpensionsavgiften och kommunalskatten. I stället säger utskottet att ett slopande skulle innebära en skatteskärpning för dem som inte har några utgifter för premier, främst pensionärerna. Detta är ju det samma som att säga att för dessa verkar avdraget som ett förhöjt ortsavdrag. Då, herr talman, tycker jag att det är riktigtare att kalla det hela vid dess rätta namn och höja ortsavdraget för pensioner såsom högern föreslagit i sin partimotion.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation I av herr Hagberg m. fl.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Magnusson* i Borås (h).

Herr **FÄLLDIN** (cp):

Herr talman! Rätten till avdrag för försäkringspremier vållar i sin nuvarande utformning olägenheter som påvisats i de tre motionspar som behandlas i föreliggande utskottsbetänkande.

Sjukförsäkringens premiekostnader bestrids för de löneanställda till 60 procent av arbetsgivarna, medan de anställda själva svarar för återstående 40 procent. Egna företagare har däremot att själva svara för hela premiekostnaden. Om man utgår från att dessa premiekostnader är de första inom det s. k. försäkringsavdraget vid deklarationen, så blir resultatet att vid lika inkomst den anställde har större utrymme för avdrag för övriga försäkringspremier än den som driver ett eget företag, trots att den senare ofta har ett större försäkringsbehov. 1958 års socialförsäkringskommitté har uppmärksammat problemet och var enhällig i sitt yttrande på denna punkt.

Kommittén säger i sitt betänkande: »Begränsas denna avdragsrätt, liksom hittills, till vad som rymmes inom ramen för försäkringsavdraget, torde en höjning av maximibeloppet för detta avdrag böra ske.» Men utredningen fortsätter: »En höjning av försäkringsavdragets maximum utgör emellertid enligt kommitténs mening inte någon tillfredsställande lösning av frågan, ty dels varierar avgifterna med hänsyn till omfattningen av sjukförsäkringen och till avgiftsnivån i de olika sjukklassorna och dels har företagarna att själva bestrida hela kostnaden för sin tilläggssjukpenningförsäkring.»

Utredningen fortsätter: »För de anställda bestrides omkring 60 procent av hela denna kostnad genom arbetsgivarbidraget. Företagarna kommer alltså i fråga om rätten till avdrag för försäkringsavgiften i ett gynnsammare läge än de anställda i alla de fall där försäkringsavdraget är otillräckligt för avdragsgilla avgifter.»

I detta problem är vi på den borger-

Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier

liga sidan helt eniga, och i varje fall de båda socialdemokrater som deltog i 1958 års socialförsäkringskommitté — herrar Strand och Bengtsson i Varberg — synes dela den mening som kommer till uttryck i de båda reservationer, som fogats till bevillningsutskottets betänkande.

De båda reservationerna förefaller vid första påseende vara helt lika. Men den skillnaden föreligger dock, att i reservation I, för vilken höger- och folkpartiledamöter står, yrkas att man, samtidigt som man öppnar en möjlighet att på särskilt utrymme dra av sjukförsäkringspremierna, skall ta bort de s. k. schablonavdragen på 150 respektive 300 kronor. Det är ingen tvekan om att detta skulle medföra en skärpt beskattning för de grupper i samhället, som har låga inkomster och därför endast ringa eller inga kostnader för försäkringspremier. En sådan anordning har herr Sundin och jag från våra utgångspunkter inte kunnat vara med om. Vår reservation tillgodoser de önskemål om likställighet när det gäller rätten till avdrag för försäkringspremier som ligger bakom yrkandena i motionerna utan att medföra den olägenhet som ett borttagande av schablonavdragen skulle innebära.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation II.

Herr KRISTENSON i Göteborg (s):

Herr talman! Bevillningsutskottet har ju haft att ta ställning till de två motionsvis framförda förslagen, dels att den premie som företagare betalar till sjuk- och yrkesskadeförsäkring och som motsvarar arbetsgivarens avgift för den anställda skall vara avdragsgill även för företagaren och dels att schablonavdraget, 150 kronor för ogifta och 300 kronor för gifta, skall upphöra att gälla.

Vi har två olika metoder för beskattning av försäkringstagare. Enligt den ena metoden medges avdrag för erlagda premier men i gengäld beskattas hela

det utfallande försäkringsbeloppet. Enligt den andra försäkringsmetoden föreligger i princip icke avdragsrätt för erlagd premie, men så beskattas ej heller det utfallande försäkringsbeloppet. Den senare metoden tillämpas för sjuk- och olycksfallsförsäkring som icke tagits i samband med tjänst. Till detta slag av försäkringar hänföres alltid försäkringar i allmän sjukkassa och yrkesskadeförsäkring. Det betyder att de skattskyldiga i princip icke medges avdrag för egna avgifter. Lagen behandlar på så sätt alla försäkringstagare lika.

Men riksdagen har infört avdrag för försäkringspremier, detta dels av sociala skäl, dels av det skälet att man ville uppmuntra försäkringssparandet. När den obligatoriska försäkringen genomfördes år 1955 och avgifterna höjdes kraftigt för alla, höjdes maximibeloppen för dessa avdrag från 200 respektive 400 kronor till 300 respektive 600 kronor och sedan dess har riksdagen höjt dessa maximibelopp till 400 kronor respektive 800 kronor för ogift respektive gift försäkringstagare. Det högsta avdragsgilla försäkringsbeloppet har alltså fördubblats sedan den obligatoriska sjukförsäkringen genomfördes. Efter dessa höjningar har man trots de ökade försäkringskostnaderna för den obligatoriska sjuk- och yrkesskadeförsäkringen minst lika stort utrymme för frivilliga försäkringar som tidigare. Det borde då vara klart att motionärernas och reservanternas önskemål allaredan är väl tillgodosedda.

Om man nu skulle följa reservanternas i denna fråga måste vi införa en beskattning av utfallande försäkringsbelopp. I annat fall skulle vi få en regel som inte är lik övriga regler på området och det bör väl råda så stor likformighet som möjligt. Men ett sådant resultat av förändringen vill väl inte reservanternas ha, ty det skulle ju betyda att dagersättningsbeloppen måste höjas rätt kraftigt för att få samma nettovärde som de nu har och därmed skulle avgifterna till

Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier

sjukkassan också behöva höjas. Detta kanske inte skulle vara en så lycklig konsekvens av reservanternas förslag.

Det finns flera skäl till att reservationen inte bör bifallas. Ett är att den frivilliga sjukförsäkringen hittills har haft ett statligt stöd på 20 procent. Det är ungefär samma belopp som den skattskyldige skulle få i skattelättnad om premien var avdragsgill.

Man talar här om rättvisa arbetsgivare och löntagare emellan, och det heter på något ställe i motionen att den avgift som arbetsgivaren betalar är att betrakta som jämförlig med den löneandel arbetsgivaren betalar för försäkring åt den anställde. Det är riktigt att det är en kostnad för den anställde som arbetsgivaren har, och erkänner vi att den kan jämföras med lönekostnaden, betyder det väl också att om arbetsgivaren inte betalade in avgiften som en avdragsgill kostnad i sin rörelse så skulle den anställde fordra samma belopp som höjning av lönen — om det nu skulle gå att genomföra en sådan lönehöjning; det är inte så säkert att man alltid kunde komma fram den vägen. Men vi kan inte uppnå millimeter-rättvisa i våra skattelagar, och arbetsgivaren har ju en hel del fördelar i vår lagstiftning som den anställde inte kan få del av. Därför skall man inte ta ordet rättvisa alltför många gånger i sin mun när man berör detta område.

Denna fråga kan, som reservanterna säger, komma att aktualiseras i framtiden. Den kan göra det genom de beslut som vi alldeles nyss fattade när vi behandlade lagen om allmän försäkring och finansiering av denna försäkring. Frågan om hur denna försäkring skall finansieras och hur avdragsrätten skall utformas har nu allmänna skatteberedningen om hand att utreda. Därför anser utskottsmajoriteten att det inte nu finns anledning att tillsätta någon särskild utredning och alltså inte heller att nu fatta några beslut i den riktning som reservanterna anvisar utan vänta

till dess den allmänna skatteberedningen framlägger sitt förslag.

Vad slutligen angår den reservation som högern och folkpartiet lämnat och som kräver att schablonavdraget på 150 kronor respektive 300 kronor skall upphöra att gälla betyder det ju bara att vi dels får tillbaka det krångliga deklara-tions- och taxeringsförfarandet och dels genomför en icke föraktlig skattehöjning för skattebetalarna i de lägre inkomstgrupperna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Herr Kristenson i Göteborg talar om principer i försäkringsbeskattningen som om verkliga huvudregeln för kapitalförsäkring gällde den obligatoriska sjuk- och olycksfallsförsäkringen. Den saken torde emellertid vara klar, att alla dessa premier redan nu är avdragsgilla, ty herr Kristenson vill väl ändå inte göra gällande att det finns obligatoriska avgifter som överstiger de 400 respektive 800 kronor, som detta försäkringsavdrag nu får uppgå till.

Om vi håller detta i minnet, herr Kristenson, skulle vi utan vidare kunna flytta ut försäkringsavdraget till samma rad som folkpensionen på deklara-tionsblanketten utan att det händer någonting i skattehänseende, i varje fall med detta avdrag.

Samtidigt renodlar vi då det egentliga försäkringsavdraget, så att det kommer att gälla enbart frivilliga försäkringar, vilket — det är jag övertygad om — kommer att stimulera försäkrings-sparandet, något som inte minst i dagens läge är ett samhällligt önskemål.

Herr Kristenson talade vidare om socialförsäkringskommitténs synpunkter på att man eventuellt skulle kunna beskatta sjukpenningen. Den frågan har nu inte alls dragits fram. Den avgjordes 1954. Motionärerna har inte diskuterat den, inte heller socialförsäkrings-

Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier

kommittén. Snarast skulle man kunna fråga utskottets talesman, varför man härvidlag inte skulle kunna följa socialförsäkringskommitténs enhälliga uttalande, att motionärernas linje bör följas. När så framstående socialdemokrater som talman Strand i första kammaren varit ordförande och herr Bengtsson i Varberg varit ledamot av denna utredning, borde bevillningsutskottet ha tagit litet större hänsyn till vad kommittén har sagt, för att inte tala om till vad som sägs i remissvaren. Det är ett slöseri med kammarens tid att så illa titta på handlingarna, att man skall behöva ha en diskussion på denna punkt. Herr Kristenson talar om rättvisa; jag har talat om likformighet i beskattningen. Om det skall kallas rättvisa eller ej — ja den saken har jag faktiskt inte berört. Vad jag har sagt är att man uppfattar den nuvarande ordningen som en orättvisa.

Herr Kristenson nämnde att allmänna skatteberedningen sysslar med dessa frågor, men om herr Kristenson hade läst allmänna skatteberedningens remissyttranden, kunde han ha sett att beredningen inte alls har något emot att man löser denna fråga, och i motionen finns, herr Kristenson, lagförslag. Det gäller bara att anta förslaget.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påminna om att därest vi som exempel tar två personer med lika inkomst, varav den ene är löneanställd och den andre egen företagare, har den löneanställda att täcka in 40 procent av premiekostnaderna, under det att företagaren skall skaffa sig ett utrymme på 100 procent av dessa premiekostnader. Det är denna skillnad mellan de båda kategorierna skattskyldiga som vi vill eliminera.

Sedan kan man inte heller komma ifrån att den egna företagaren just på grund av denna omständighet i många fall kan ha ett betydligt större försäkringsbehov. Han måste ha kapitalför-

säkringar etc. för den händelse han skulle gå bort eller som skydd mot borgerärer.

Det är att föra in diskussionen på vilospår då man talar om hur man skall göra beträffande de utfallande beloppen. Om man nu skapar möjlighet att vid sidan av de ordinarie försäkringsavdragen dra av kostnaderna för sjukförsäkring, skulle detta inte nödvändigtvis behöva innebära att vi vidtar ändringar beträffande beskattningen av utfallande belopp.

Herr KRISTENSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag vill säga till både herr Bengtson i Solna och herr Fälldin att vi ju har två metoder på detta område. Den första metoden innebär att man medger rätt till avdrag för erlagda premier. I det fallet beskattas hela det utfallande försäkringsbeloppet. Enligt den andra metoden föreligger i princip inte avdragsrätt för erlagda premier, men då beskattas inte heller det utfallande försäkringsbeloppet.

Jag har sagt att sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring som inte tas i samband med tjänst hänföres till den senare kategorien. Nu har man dock av sociala skäl och för att uppmuntra folk att försäkringsspara infört ett försäkringsavdrag, som vid sin tillkomst fastställdes till 200 kronor för ogifta respektive 400 för gifta. Dessa belopp har sedan 1955 fördubblats. Jag tycker därför att det skulle vara mycket underligt om det inte skulle finnas ett tillräckligt stort utrymme för dessa höjningar för att både löntagare och arbetsgivare skulle kunna tillgodogöra sig hela det försäkringsavdrag som avser beloppet till den obligatoriska sjukförsäkringen.

Jag vill hålla med herr Bengtson i Solna om att beloppen till den obligatoriska sjukförsäkringen aldrig är så höga att de inte kan rymmas inom dessa gränser för avdragsrätt.

När herr Bengtson beskyller utskottsmajoriteten för att inte ha tagit del av

Avdrag vid beskattningen för försäkringspremier

socialförsäkringskommitténs betänkande ber jag herr Bengtson att läsa på sidan 11 i bevillningsutskottets betänkande nr 36. Han kommer då att förstå att utskottet tagit del av socialförsäkringskommitténs betänkande. För att kammaren inte skall behöva sitta onödigt länge här i natt skall jag inte citera detta.

Herr **BENGTSON** i Solna (h) kort genmäle:

Herr talman! Tillåt mig att börja med att säga något om vad herr Kristenson i Göteborg nämnde i slutet av sitt anförande, nämligen att socialförsäkringskommitténs namn finns angivet i föreliggande betänkande från bevillningsutskottet. Det är riktigt, men det står just under det resonemang om att beskatta sjukpenningen, som föres av utskottet liksom av herr Kristenson och som inte är aktuellt för dagen.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Kristenson, att jag började mitt första anförande med att beskriva gällande principer i detta sammanhang, så att dem behöver inte herr Kristenson redogöra för ytterligare en gång. Socialförsäkringskommittén framhåller i sitt betänkande, att det inte är till fyllest att bara höja beloppen. Man skapar inte därigenom den likformighet i reglerna som är önskvärd.

Jag skulle vidare vilja kommentera ytterligare en liten detalj. Under diskussionen här har sagts, att arbetsgivaravgiften är en löneförmån. Jag vill tillägga, herr Kristenson, att det är en skattefri löneförmån. Det är det som inte ger riktig jämvikt i detta sammanhang.

Herr **ANDERSSON** i Knäred (cp):

Herr talman! Om herr Kristenson i Göteborg ämnar ta upp en debatt om beskattningen av sjukpenningen vill jag säga att han i så fall borde ha gjort det, när vi behandlade andra lagutskottets utlåtande nr 27, som diskuterats under en stor del av dagen. Det är i det sam-

manhanget den frågan hör hemma. Skall sjukpenningen beskattas, måste sjukpenningbeloppen räknas upp väsentligt. De är bestämda till nuvarande nivå med hänsyn till att de inte skall beskattas. Den saken borde kunna vara slutdiskuterad. Kammaren har därvidlag inte haft någon avvikande mening.

Vad det här gäller är bara frågan om lika behandling av anställd och egen företagare. Den frågan har inte herr Kristenson i Göteborg berört med ett ord. Trots att han varit uppe i talarstolen två gånger, har han endast hållit ungefär samma anförande och underlåtit att gå in på det som saken egentligen gäller.

I socialförsäkringskommittén diskuterade vi mycket ingående vilka möjligheter man hade att behandla löntagare och företagare lika. Vi kom då enhälligt fram till att det inte går att åstadkomma på annat sätt än genom att premien för sjukförsäkringen får dras av såsom en särskild avgift. Nuvarande regler innebär, som herr Fällidin tidigare påpekat, att den anställde, med det avdrag som är tillåtet för sjukförsäkringspremier, bara behöver täcka in 40 procent av kostnaden, medan företagaren måste täcka in 100 procent. Då kan man väl inte säga, att båda blir lika behandlade. Det blir de först om båda får dra av den premie de har att erlagga för sjukförsäkringen under en särskild rubrik. Det är detta som har begärts i motionerna såsom ett huvudyrkande.

Herr **KRISTENSON** i Göteborg (s):

Herr talman! Jag vill till detta bara säga, att nog ryms det belopp herr Andersson i Knäred och andra upptar på sina skattsedlar som avgifter till den obligatoriska försäkringen inom de 400 respektive 800 kronor som alla får tillgodogöra sig som avdrag för försäkringspremier och andra premier. Om så inte är fallet beror det väl på att herr Andersson i Knäred har en hel mängd andra försäkringar, som tar stor del av

Skattefinansiering av socialförsäkringsförmånerna

utrymmet i anspråk. Men nog måste man säga att alla behandlas lika.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Ja, men herr Kristenson i Göteborg, meningen med de försäkringsavdrag vi har är att de skulle stimulera till försäkringar utöver de obligatoriska. I så fall är faktiskt utrymmet för de egna företagen väsentligt mindre än för de anställda. Den saken borde ändå inte vara omöjlig att begräpa.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen I) av herr Hagberg m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen II) av herrar Sundin och Fälldin; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Fälldin votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 36 antager det förslag, som innefattas i reservationen I) av herr Hagberg m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen II) av herrar Sundin och Fälldin.

Sedan kammarens ledamöter härefter

intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Fälldin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 73 ja och 33 nej, varjämte 107 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 71 nej, varjämte 31 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3

Skattefinansiering av socialförsäkringsförmånerna

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av väckta

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

motioner om skattefinansiering av socialförsäkringsförmånerna.

Bevillningsutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 455 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 543 av herr *Hedlund m. fl.*; ävensom

II) de likalydande motionerna I: 474 av herrar *Öhman* och *Lager* samt II: 537 av herr *Hagberg m. fl.*, vari hemställts,

1) att gränsen för påförande av folkpensionsavgift och sjukförsäkringsavgift bestämdes till 4 500 kronor, taxerad inkomst; samt

2) att en skyndsamt utredning genomfördes, eventuellt genom allmänna skatteberedningen, med syfte att framlägga förslag om att socialförsäkringsavgifterna helt slopades.

Motionerna I: 474 och II: 537 hade hänvisats till lagutskott såvitt avsåge gränsen för påförande av folkpensionsavgift och sjukförsäkringsavgift och i övrigt till bevillningsutskottet.

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 455 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 543 av herr *Hedlund m. fl.* om utredning angående skattefinansiering av socialförsäkringsförmånerna, m. m., ävensom

2) de likalydande motionerna I: 474 av herrar *Öhman* och *Lager* samt II: 537 av herr *Hagberg m. fl.* om utredning angående slopande av socialförsäkringsavgifterna, m. m.,

samtliga motioner i vad de behandlades i detta betänkande,

måtte — i den mån de icke kunde anses besvarade med vad utskottet anfört — av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Hagberg*, *Söderquist*, *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Nilsson* i *Svalöv*, *Christenson* i *Malmö*, *Magnusson* i *Borås* och *Larsson* i *Umeå*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Under återopande av vad jag anfört redan vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande nr 27, då också här förevarande frågor förekom till behandling, vill jag hemställa om bifall till motionerna 474 i första kammaren och 537 i andra kammaren.

Herr **BRANDT** i *Aspabruk* (s):

Herr talman! Utskottet är enigt. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 474 och II: 537; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 6, punkt 1) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Försvarsdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1962/63 beräkna ett förslagsanslag av 1 550 000 kr., hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 108, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 mars 1962, föreslagit riksdagen att dels be- myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för försvarsdepartementet, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit i nämnda statsrådsprotokoll, dels fastställa av departementschefen förordad

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

avlöningsstat för försvarsdepartementet, att tillämpas tills vidare från och med nämnda budgetår, dels ock till Försvarsdepartementet: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 1 675 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 686) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel m. fl.* (II: 828), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte a) uttala, att en totalförsvarsnämnd med parlamentarisk representation borde inrättas, b) anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de organisatoriska åtgärder detta föranledde samt utse ledamöterna i denna nämnd,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hanrin* i Jönköping väckt motion (II: 829), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 108 måtte uttala att det borde ankomma på statsministern att i såväl fred som krig leda totalförsvarsverksamheten och att ett konsultativt statsråd skulle utöva chefskapet för samordningsavdelningen.

Utskottet hemställde,

I. att motionen II: 829 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 686 och II: 828 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för försvarsdepartementet, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 mars 1962;

b) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för försvarsdepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

c) till Försvarsdepartementet: Av-

löningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 675 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Edström* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 829, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att det borde ankomma på statsministern att i såväl fred som krig leda totalförsvarsverksamheten och att ett konsultativt statsråd skulle utöva chefskapet för samordningsavdelningen;

2) av herrar *Ragnar Bergh*, *Edström*, *Per-Olof Hanson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Wedén*, *Bohman* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort under II. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 686 och II: 828, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att en totalförsvarsnämnd, bestående av representanter för regering och riksdag, borde inrättas och anhålla att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de organisatoriska åtgärder, som inrättande av en sådan nämnd föranledde, samt utse ledamöter i denna nämnd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag tror jag vågar säga att detta ärende, liksom naturligtvis det utlåtande från andra lagutskottet som har behandlats tidigare i dag, är ett av de viktigaste som företages till avgörande under vårriksdagen.

Det gäller frågan om totalförsvarets högsta ledning. Denna ledning utövas av regeringen. I det utskottsutlåtande som föreligger och i den utredning som har föregått propositionen har man i stor utsträckning varit enig. Men det finns en fråga av avsevärd betydelse där man inte varit enig, nämligen be-

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

träffande den roll som statsministern bör spela i fråga om totalförsvarets högsta ledning.

Utskottsutlåtandet har ett avsnitt som jag vill kommentera. Det lyder: »Att direkt på statministern lägga totalförsvarets samordningsuppgifter i fred innebär emellertid en enligt utskottets mening icke motiverad åtskillnad mellan totalförvarsfrågor och andra regeringsproblem.»

Det är naturligtvis inte fråga om annat, herr talman, än att vi i vårt politiska arbete alltid måste utgå från förhoppningen att freden skall kunna bevaras under förutsättningar som medger en ständig förkovran av de villkor ett äkta demokratiskt samhällsliv kan erbjuda medborgarna. Det är heller inte fråga om annat än att vi måste göra allt det som vi med våra begränsade möjligheter och vårt begränsade inflytande i världen över huvud taget kan göra för att dessa förhoppningar om en fredlig framtid skall få ett bättre underlag i verkligheten än vad de i dag — tyvärr — kan sägas ha.

Men särskilt från denna utgångspunkt blir det också tydligt, att *om ändå* förhoppningarna skulle slå slint, om vi skulle bli anfallna, då måste också vårt katastrofskydd vara det bästa möjliga. Det är utifrån krigets perspektiv som utredningen har arbetet, som försvarsministern har framlagt sin proposition och som utskottet har tagit ställning. Ty om freden brytes genom ett anfall på Sverige och detta skulle leda till att vår frihet går förlorad, förstöres själva grundvalen för ett fortsatt demokratiskt framstegsarbete. Försvarsministern har naturligtvis en särställning i fråga om det militära försvaret. Men det måste i *varje* regeringsledamots huvud finnas en avdelning, där frågan om vad just han kan göra för att se till att ett anfall på Sverige *inte* får ett så katastrofalt resultat, alltid beredes ett tillräckligt utrymme. Särskilt stort måste detta utrymme vara i statsministerns

huvud. Och ju allvarligare världsläget är, desto mera angeläget är detta.

Nästan ända sedan andra världskrigets slut har graden av detta allvar svängt fram och tillbaka kring en hög risknivå. Därför vågar jag hävda, herr talman, att beredskapen för att söka avvärja en katastrof om kriget kommer måste vara — jag säger detta mot bakgrunden av vad utskottet har uttalat i det avsnitt som jag citerade i början av mitt anförande — en uppgift av *särskild dignitet* för varje regering och varje regeringsledamot som har att utföra sitt uppdrag i ett världsläge som det nuvarande.

Regeringen utgör alltså totalförsvarets högsta ledning, och utskottet säger att kravet på samordning när det gäller totalförvarsfrågorna framträder med särskild tyngd inom denna. Jag instämmer i det. Inom regeringen måste ju en sammanvägning av och en prioriteringsgradering mellan alla de olika centrala totalförvarsbehoven göras, behoven inom det militära försvarets område, inom det ekonomiska och psykologiska försvarets områden, inom civilförsvaret, den s. k. administrativa beredskapen o. s. v. Det gäller att göra denna sammanvägning och prioritering på sådant sätt att den totala försvarskraften blir den bästa möjliga inom givna resursers ram och samtidigt på sådant sätt att ett fullt beredskapspådrag kan ske på alla områden med minsta möjliga tidsutdräkt och förvirring och med största möjliga snabbhet och smidighet.

Regeringen har hittills icke tillnärmelsevis haft tillräckliga organisatoriska redskap till sitt förfogande för att kunna hjälpligt lösa denna samordningsuppgift. Totalförvarsutredningen har varit helt enig om nödvändigheten av att regeringen får ett ordentligt samordningskansli till sitt förfogande, och utskottet är också helt enligt om detta. Om kammaren nu följer utskottets förslag i detta avseende, är ett väsentligt steg taget för att med mycket små kostna-

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

der avsevärt stärka våra försvarsmöjligheter. Men, herr talman, det är heller icke oviktigt eller oväsentligt hur detta samordningskansli inordnades i regeringen och under vilken ledning det ställes.

Totalförvarsutredningens majoritet, försvarsministern och nu senast majoriteten i statsutskottet har alltså föreslagit, att samordningskansliet skall ligga i försvarsdepartementet och lyda under försvarsministern. Denne skall då vid sidan av sin uppgift att vara det militära försvarets främste talesman även ha uppgiften att vara samordningsminister för hela totalförsvaret. Både utredningsmajoriteten och försvarsministern i propositionen erkänner, att detta innebär en känslig dubbelställning. Men, tillfogar försvarsministern: »Denna nackdel måste emellertid tagas, då det icke finnes några andra alternativ som är lämpliga eller över huvud taget möjliga.»

Det sista är ett förbluffande uttalande. Om det vore så, att bakom uppfattningen att en försvarsminister inte lämpligen samtidigt bör vara samordningsminister för alla totalförvarsfrågor, utan att det bör ankomma på statsministern att vara den främst ansvarige för samordningens funktion, stod ett par isolerade reservanter i en utredning, skulle man möjligen kunna förstå ett uttalande av denna karaktär. Men det förhåller sig inte på det sättet. Det förhåller sig tvärtom så, att utredningsmajoritetens och försvarsministerns uppfattning, att det inte finns några andra lämpliga eller möjliga lösningar av problemet än den han förordat, har underkänts av det alldeles övervägande flertalet av de remissorgan och av de av totalförvarsledningen från regeringens sida berörda organ, som haft att yttra sig i frågan. Till dem hör t. ex. överstyrelsen för den ekonomiska försvarsberedskapen, jordbruksnämnden, överbefälhavaren, flertalet civilbefälhavare, länsstyrelsen i bl. a. Söderman-

lands, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län och för övrigt alla de tillfrågade länsstyrelserna, såvitt jag kunnat finna, utom två. Dit hör också Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen.

Jag upprepar, att det här i mycket stor utsträckning rör sig om myndigheter som i eminent grad är beroende av det sätt, varpå regeringen sköter eller missköter sin uppgift att utöva den högsta ledningen av totalförsvaret. Inom många av dem finns också människor som har god personlig erfarenhet av arbetet i kanslihuset.

Eftersom jag är den ende politiske representant i utredningen, som har framfört en avvikande mening, kan möjligen det intrycket uppstå att den mening jag haft är ett mer eller mindre illa underbyggt hugskott, som man inte behöver fästa så stor vikt vid. Men just på grund av frågans vikt har jag nämnt inställningen hos mycket representativa remissmyndigheter och skall även tillåta mig att återge bara några typiska utdrag ur ett par av yttrandena. Sålunda skriver överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap följande: »En avgjord nackdel med utredningens förslag är, att ansvaret för samordningen kommer att ligga på olika händer i fred och krig. Utredningen har själv framhållit, att ledningsorganisationen 'måste vara uppbyggd för att verka vid och efter ett våldsamt krigsutbrott' och att den i fred 'så långt möjligt måste överensstamma med organisationen i krig och snabbt kunna övergå till denna'. Utredningens förslag till ledningsorganisation förutsätter emellertid en väsentlig organisationsförändring i den högsta instansen i ett för vårt land ytterst kritiskt skede, vare sig detta blir inledningsskedet av ett krig eller omedelbart därför. För det ekonomiska försvaret ter sig detta särskilt olägligt, då såsom förut framhållits en krigsorganisering av detta och övergång till krishushållning kan aktualiseras i lä-

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

gen, där motsvarande krav icke ställas på övriga grenar av totalförsvaret. Det synes knappast realistiskt att förutsätta, att försvarsministern i sådana lägen skulle samordna och leda krishushållningen och således i realiteten jämväl vara 'folkhus-hållningsminister'.

Utredningen har som en av de viktigaste uppgifterna för samordningsministern angivit, att verka för utvecklingen och hävdandet av en enhetlig strategisk grundsyn och en på denna byggd, för totalförsvaret gemensam målsättning. Detta finner Överstyrelsen i högre grad vara en hela regeringens angelägenhet och uppgiften torde vara av så utomordentlig betydelse för vårt land, att endast statsministern icke bara formellt utan även reellt kan bära huvudansvaret därför.»

Jag skall citera även ett kort stycke av vad länsstyrelsen i Södermanlands län har uttalat i sitt remissyttrande, en länsstyrelse som jag är övertygad om inte på något speciellt sätt har lättare att förstå mina synpunkter än försvarsministerns. Det gäller för resten flera andra länsstyrelser också. Denna länsstyrelse säger:

»Samordningen av totalförsvaret i fred — med undantag för den administrativa beredskapen — skall däremot enligt utredningen ankomma på försvarsministern. Lämpligheten av en dylik anordning kan starkt ifrågasättas. Det är nämligen enligt länsstyrelsens uppfattning angeläget att statsministern redan i fredstid håller kontakt med de problem, som här uppkommer. Detta torde vara nödvändigt för att han skall bli i stånd att på bästa sätt fullgöra de ledningsfunktioner, som under krig kommer att åvila honom. Någon svårighet att genomföra en sådan organisation bör ej föreligga, då det måste förutsättas att statsministern till sitt förfogande har ett kansli under högt kvalificerad ledning. Man vinner då även den fördelen att samordningen beträffande den administrativa beredskapen

kan förläggas till samma kansli som samordningsverksamheten i övrigt. Att först vid ett krigsutbrott inkoppla statsministern på hithörande problem anser länsstyrelsen lika olämpligt som om man skulle på länsplanet låta landshövdingen först i krig syssla med ledningen av civilförsvaret och i fred anförtro dessa uppgifter åt militär myndighet.»

Jag skall inte citera mera. Det genomgående draget i alla remissyttrandena av detta slag är precis detsamma som jag här har talat om och de är, som jag sade, det övervägande flertalet. I själva verket måste jag säga, herr talman, att det inte torde vara många gånger en betydelsefull del av ett utredningsförslag, när denna del blivit utsatt för en så nedgörande kritik i remissbehandlingen, ändå får hänga med i den proposition som framlämnas.

När försvarsministern inte kunnat se något lämpligare alternativ än det han givit sitt stöd måste han således vara blind för alla de motsatta synpunkter som de här av mig nämnda och av totalförsvarets verksamheten intimt berörda myndigheterna framfört, eller också underkänner han deras kompetens att yttra sig i frågan. Det första förefaller mig mycket märkligt, det senare vore en väl djärv och anspråksfull attityd från försvarsministerns sida.

Jag går nu över till försvarsministerns påstående att några andra alternativ än det han förordat inte över huvud taget skulle vara möjliga. Det är klart att vi här i landet möjligen skulle kunna berömma oss av att i många avseenden vara ganska dugliga organisatörer. Jag måste dock säga att en sund självkritik bör bjuda oss i detta hus och även i kanslihuset att medge, att varken regeringen eller riksdagen visat sig vara några framträdande exponenter för en förmåga att på ett smidigt sätt organisera arbetet inom den egna sfären. Redan av denna anledning tycker jag det finns skäl att känna sig

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

skeptisk då försvarsministern förklarar, att det inte finns några andra alternativ, som är över huvud taget möjliga.

Till detta kommer emellertid en annan omständighet av stor betydelse. Den svenska regeringen saknar i motsats till regeringarna i en lång rad andra länder dess bättre direkt krigserfarenhet. Men hur skicklig organisatör man än tror sig själv vara, kan det just i detta sammanhang, som ju ändå gäller hur vi på bästa sätt skall kunna möta ett krigs påfrestningar, vara bra att veta hur man ordnat det i länder som i detta avseende drabbats av större olyckor och haft mera bittra erfarenheter än vi. Jag tror då det är berättigat att säga att den tendens, som därvid kan avläsas, är att regeringschefens position på olika sätt och med användande av olika metoder skjutes mer och mer i förgrunden när det gäller totalförvarsfrågorna.

Vi är alltså eniga om att regeringschefen också i Sverige med nödvändighet måste vara ledaren för den samlade försvarsanställningen under krig och måste skaffa sig organisatoriska verktyg för att kunna gripa in samordnande och prioriterande på alla departementens områden. Men vad vi inte är eniga om är vilka konsekvenser den uppfattningen måste leda till för förberedelsearbetet på hela totalförvarsområdet under fred, fredsorganisationen med andra ord. I Norge har man dragit den konsekvensen fullt ut, och samordningsuppgifterna ligger där i statsministerns kansli. Menar verkligen försvarsministern att den norske statsministerns metod hos oss skulle vara omöjlig?

Över huvud taget tror jag att det är berättigat att säga att arbetet för att förbereda totalförsvarets funktionsduglighet i krig redan under fred ingriper så starkt i många civila myndigheters verksamhet och kan komma att starkt påverka så många människors dagliga

liv — särskilt i ett krisläge, även om det inte skulle utmynna i krig, men även i övrigt — att det är svårt att tänka sig att någon annan än statsministern kan samla det förtroende och den auktoritet som krävs för att med framgång kunna leda det arbetet.

Jag har haft svårt att undgå den känslan, herr talman, att en av de bidragande orsakerna till att regeringen lagt fram detta förslag är att den nuvarande svenske statsministern på något sätt ryggat tillbaka för att axla detta ansvar i tillräcklig omfattning. Är detta fallet, beklagar jag det, därför att jag tror att det är till skada för landet och kan komma att utsätta vår beredskap för onödiga risker.

Statsutskottets majoritet har tydligen haft någon aning — föraning kanske man kan säga — om de brister och risker jag här antyder, eftersom utskottet också skriver att en ändring kan, om vunnit erfarenhet så skulle motivera, beslutas av regeringen. Det tyder på att inte heller utskottsmajoriteten är fullständigt övertygad om att det inte skulle kunna finnas alternativ som är lämpligare än det nu förordade. Jag vill endast uttrycka den förhoppningen att man inte väntar med en sådan ändring, tills någonting är mycket bestämt på väg att hända, tills Hannibal står utanför portarna. Då kan det vara för sent.

Jag har inte haft någon svårighet att ansluta mig till förslaget i herr Hamrins motion, att samordningsavdelningen skall under chefskap av ett konsultativt statsråd ställas direkt till statsministerns förfogande. Detta statsråd skall då naturligtvis som sin huvuduppgift ha den omedelbara handläggningen — under statsministerns direkta direktiv beträffande de stora riktlinjerna och under det att statsministern hålles kontinuerligt underrättad om utvecklingen — av samordningskansliets ärenden. Det konsultativa statsrådet skall handla stödd av stats-

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

ministerns auktoritet och objektivitet i förhållande till departementscheferna. Om man kopplar in ett konsultativt statsråd, strider detta inte alls mot huvudlinjen i den avvikande meningen som jag har varit med om inom utredningen. Det kan möjligen dessutom lugna farhågorna hos dem som fruktar att statsministern skulle så överhoppas av dessa angelägenheter, att han inte skulle få tid över att slå den envisa oppositionen och försöka bevara makten.

Med stöd av de här framförda synpunkterna ber jag att få yrka bifall till den första reservationen som är fogad till utskottets utlåtande.

Beträffande den andra reservationen skall jag fatta mig mycket kort. Det har sedan många år tillbaka förts en fortgående diskussion om ett försvarsråd med parlamentarisk representation. Uppfattningarna om dess sammansättning och uppgifter har varit litet skiftande och delade. Vi har diskuterat frågan i totalförvarsutredningen och, utpräglat i kompromissens tecken, kommit fram till att man skulle kunna göra ett försök att låta utrikesnämnden i betydligt större utsträckning än hittills varit fallet fungera som en utrikes- och försvarsnämnd.

Jag vill gärna säga, att om försvarsministern inte hade vänt tummen neråt för tankar i den riktningen, hade det inte funnits någon anledning för mig att agera i detta sammanhang. Men när nu så blivit fallet vill jag framhålla, att när regeringen får detta samordningskansli, när regeringen på grund därav får betydligt bättre möjligheter — och väl är det — än tidigare att skaffa sig en riktig och sammanhängande bild av hela totalförvarsområdet, då tror jag också att det är av betydelse att det inom riksdagen finns något organ som till riksdagen kan överföra denna totalbild. Något tjänligt redskap härför har riksdagen

för närvarande inte. Totalförvarsfrågorna kommer med nödvändighet till riksdagens sedvanliga behandling styckevis och delt och utsorteras på en rad avdelningar inom statsutskottet och på andra utskott. Jag tror att det skulle underlätta för riksdagen att följa med utvecklingen av de stora dragen i problemställningarna på totalförvarsområdet och att få en samlad bild av dessa om en totalförvarsnämnd inrättades.

Den totalförvarsnämnd med parlamentarisk sammansättning och med representanter för regeringen som föreslås i reservation 2 är alltså, som förslaget här är utformat, avsedd att vara ett organ som mottar informationer från regeringen beträffande totalförvarsfrågornas successiva utveckling. Det är klart fastslaget, att den inte skall föregripa behandlingen i riksdagen budgetmässigt eller i övrigt av de militära försvarsfrågorna eller andra med totalförsvaret sammanhängande frågor.

Jag ber, herr talman, att även få yrka bifall till reservation nr 2.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *von Sydow* (h) och *Hamrin* i Jönköping (fp).

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! I den fråga som herr Wedén senast tog upp har jag samma uppfattning som han, och jag kommer därför bara att knyta några kompletterande synpunkter till vad han därvidlag anført. Däremot kan jag inte dela herr Wedéns mening i den fråga som han först talade om, alltså frågan om vem som i fred skall ha det direkta ansvaret för samordningen av totalförsvaret.

Låt mig, herr talman, i detta senare avseende med tillfredsställelse konstatera, att det inte finns några motsätt-

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

ningar beträffande den stora frågan, nämligen att totalförsvarets olika grenar behöver organisatoriskt samordnas på regeringsnivå. Vi är alla ense om att det måste finnas ett samordningskansli och att statsministern i krig skall bära ansvaret för totalförsvarets funktioner. För min del ansluter jag mig helt till de allmänna synpunkter som herr Wedén anfört beträffande behovet av skärpt beredskap på olika områden.

Den punkt, där vi inte är ense, gäller frågan om huruvida statsministern eller någon annan departementschef i fred skall ha det direkta ansvaret för totalförsvarets samordning. Frågan är i och för sig viktig, även om den kanske inte är lika betydelsefull som de andra större frågorna i detta sammanhang. För min del har jag tillåtit mig se på saken främst som ett problem om hur man på ett praktiskt sätt skall åstadkomma en förnuftig samordning inom regeringen i fredstid. Jag är beredd medge att skäl talar för och emot de båda alternativen. Det är också riktigt att remissinstanserna har haft i hög grad delade meningar. Herr Wedén hade ett påtagligt intresse av att redovisa de remissinstanser som på denna punkt ställt sig negativa till både Kungl. Maj:ts och utredningsmajoritetens förslag. Däremot omnämnde han inte de remissinstanser som varit positivt inställda och bland vilka återfinns civilförsvarsstyrelsen, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, 1959 års besparingsutredning för försvaret, civilbefälhavaren i fjärde civilförsvarsområdet, överståthållarämbetet och vissa länsstyrelser — jag skall emellertid gärna vitsorda att dessa länsstyrelser utgör minoritet i förhållande till dem som har gett uttryck för samma uppfattning som herr Wedén.

Den väsentliga synpunkten i detta sammanhang har emellertid anförts i statskontorets remissyttrande, nämligen

att det är självklart att vem som än ålägges att inom regeringen samordna totalförsvarsfrågorna, så faller ansvaret för de viktigare åtgärderna ytterst på statsministern. Att man valt den linje, som man gjort och som utskottsmajoriteten anslutit sig till, innebär alltså inte att man vill undandra statsministern hans ansvar. Man anser fortfarande att statsministern *ytterst* skall bära ansvaret, och det är inte fråga om någon nedvärdering av detta.

Jag tycker att en viss försiktighet bort iakttas då det gäller att redovisa erfarenheterna utomlands. Det är litet vanskligt att jämföra våra förhållanden med dem som råder i exempelvis NATO-länderna, där det kan anläggas andra aspekter på försvarsproblemen än i vårt alliansfria land.

Personligen har jag fäst särskild vikt vid regeringens eget ståndpunktstagande i denna sak. Även om vi långt ifrån alltid är beredda att acceptera vad regeringen tänker och tycker, så hör hänsyn tas till vad regeringen själv anser om sin egen arbetsfördelning. Regeringen har därvidlag grundat sin uppfattning på en mångårig — enligt vad en del anser alltför långvarig — erfarenhet i regeringsställning, och jag tycker att den erfarenheten bör beaktas. Därtill kommer att även sakliga överväganden leder till att Kungl. Maj:ts förslag framstår som det riktiga.

De argument som för mig varit avgörande är i korthet följande. För det första vet vi inte vilken regering som kommer att sitta under ett krig. Vi vet bara att regeringen med säkerhet inte kommer att se likadan ut som den regering vi haft i fredstid. Förmodligen kommer det att bli en samlingsregering. Vi vet inte heller om statsministern blir densamma i krig som i fred. Då man såsom huvudargument för minoritetens förslag åberopar, att samma person bör ha högsta ansvaret för totalförsvaret i krig som i fred, har man

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

tydligt inte räknat med den eventuella risken, att ett personskifte på statsministerposten skulle kunna ifrågakomma vid ett krigsutbrott. Den eventuella risken är som sagt långt ifrån osannolik.

För det andra är ju statsfunktionerna i krig och fred helt olika. I krig skall alla krafter samordnas. Samhället skall i sin helhet engageras och *ledas*. Arbetet i fred är däremot ett förberedelse- och planeringsarbete, vid vilket budgetsynpunkter och avvägningsproblem spelar en stor roll. Det administrativa och politiska arbetet i fred är — skulle man kunna säga — på ett helt annat sätt nyanserat. Som statsutskottet också har erinrat om har — jag sade det nyss själv — statsministern i fred under alla förhållanden det politiska huvudansvaret för inriktningen av regeringens verksamhet i fråga om både försvarspolitik och annan politisk aktivitet. Även då det gäller totalförsvarsfrågorna måste statsministern engagera sig och leda de allmänna beredningar som ofta måste komma i fråga. Det råder intet tvivel om att dessa frågor har — som herr Wedén uttryckte det — alldeles särskilt hög dignitet, men att man därutöver skulle på statsministern lägga ett speciellt och mera konkret ansvar för totalförsvarets samordning förefaller åtminstone inte mig vara riktigt.

Det verkar än mindre förnuftigt att mellan statsministern och det särskilda samordningskansli som skall komma till placera ett konsultativt statsråd. Om man kopplar in en sådan konsult, måste det såvitt jag förstår komma att leda till att statsministerns ansvar inte blir det reella som herr Wedén efterlyser. Det blir i så fall formellt. Statsministern kommer då att fungera på precis samma sätt som han gör nu, och man har inte vunnit den effekt som herr Wedén anser att man bör eftersträva. I realiteten kommer väl i ett sådant fall samordningsansvaret att så

gott som helt åvila det konsultativa statsrådet och inte statsministern, om man nu fullföljer herr Wedéns egen tankegång. Jag tror inte att en konsult kan ha den auktoritet och det inflytande som han måste ha, om de under olika departement fallande försvarsfrågorna skall kunna samordnas på ett riktigt effektivt sätt. Det är ytterligare ett argument mot herr Wedén. Även om det vore möjligt att hitta en konsult med erforderliga kvalifikationer, är det klart att själva anordningen kommer att medföra avsevärda problem. Vi får på det sättet i regeringen inte mindre än två försvarsministrar, en vanlig försvarsminister och en totalförsvarsminister. Jag vill inte påstå att kompetenskonflikter måste uppkomma, men nog finns med en sådan ordning betydande risker för dylika.

Skall ett statsråd klara dessa många besvärliga avvägnings- och samordningsfrågor, tror jag personligen att det är nödvändigt att ansvaret ligger på en departementschef. Skall man välja mellan de olika departementschefer som här kan komma i fråga, är det naturligt att gå till försvarsministern. Det militära försvaret utgör ändå den alldeles dominerande delen av totalförsvaret.

Det är, herr talman, sådana praktiska synpunkter som har bibringat mig den övertygelsen, att man i det svåra valet mellan dessa två alternativ bör stanna för regeringens förslag, som statsutskottets majoritet har tillstyrkt. På den punkten yrkar jag alltså bifall till statsutskottets hemställan.

Däremot har jag, herr talman, som jag nämnde i början liksom herr Wedén den uppfattningen, att vi behöver en parlamentarisk totalförsvarsnämnd. Och jag vill ytterligare understryka något av det som herr Wedén framhöll.

Låt mig då först påminna om att vi under hela efterkrigstiden har varit ense i alla demokratiska partier om att vi måste ha ett starkt försvar. Vi har ock-

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

så — i varje fall sedan år 1958 — varit ense om målsättningen, om organisationen och om de pengar som vi lägger ned på försvaret. En sådan enighet — betydelsen av den behöver jag väl inte utveckla här — förutsätter naturligtvis också i stort sett enighet i bedömningen av de utrikespolitiska förhållandena och våra försvarspolitiska möjligheter. Den kräver vidare enighet om hur våra försvarsfunktioner skall samordnas mot bakgrunden av en enhetlig strategisk grundsyn. Nu kommer vi att få en god form för samordning av arbetet på regeringsplanet, men också i riksdagen behöver vi ett fast forum för detta samarbete, ett forum för ett fortlöpande meningsutbyte rörande försvarspolitik och försvarsfrågor över huvud taget.

Också på riksdagsplanet måste man med andra ord vidta åtgärder för att underlätta skapandet av den gemensamma grundsynen på det svenska försvaret. Vi måste alltså ha ett fast organ, där man genom växelspel mellan myndigheter och representanter för de demokratiska partierna i riksdagen kan få kunskaper om och vinna förståelse för de alltmer komplicerade försvarsproblem som successivt aktualiseras. Behovet av fördjupade insikter växer i takt med den tekniska utvecklingen. Vapentechniken har gått så långt och öppnar i dag så svindlande perspektiv, att det finns risk för att många känner sig inte längre kunna eller orka följa med. Om man inte gitter fatta vidden av de försvarsproblem som vi har att brottas med i dag och kommer att brottas med i morgon, kan det till sist leda till defaultism. Det är därför väsentligt att det också i riksdagen organiseras en grupp, som har till särskild uppgift att följa utvecklingen och att i försvarsfrågor fungera som organ för kontakt med de olika partierna.

Jag skall i all anspråklöshet gärna vitsorda, att det naturligtvis inom statsutskottet, där dessa ärenden behandlas

rutinmässigt, finns både erfarenheter av och kunskaper om försvarsproblemen, och det är sannolikt på samma sätt i utrikesutskottet och utrikesnämnden liksom i de speciella försvarskommittéer som i stort sett har tillsatts vart annat år under det senaste decenniet. Men jag tycker inte detta är tillräckligt. Statsutskottet sysslar exempelvis med konkreta försvarsfrågor som successivt underställs utskottet, och granskningen där är i stor utsträckning av budgetteknisk natur. Frågorna aktualiseras ofta under mycket stor brådska, och även om utskottsledamöterna har möjligheter — och också begagnar dem — att skaffa sig ytterligare informationer på olika sätt, så ligger det i sakens natur, att man där inte får den löpande allmänna orientering om vårt lands försvarspolitiska och militärpolitiska problem, som skulle kunna ges i en just för det ändamålet särskilt tillsatt försvarsnämnd.

Som herr Wedén framhållit är det klart, att en sådan försvarsnämnd inte skall vara beslutande. Den kan möjligen — jag understryker ordet möjligen — vara rådgivande. Men det väsentliga är att nämnden utformas som ett forum för upplysning och för debatt. Där skulle den grundsyn på det svenska försvaret, som vi behöver, kunna utformas, och ur den grundsynen kunde sedan de parlamentariska avgörandena växa fram.

Denna grundsyn är inte en gång för alla given, utan den måste ständigt omprövas efter de skiftande förhållandena och vidareutvecklas. Därför är en kontinuerlig samverkan nödvändig. I en sådan totalförsvarsnämnd vore det möjligt att åstadkomma en samverkan mellan å ena sidan expertis av olika slag — vetenskaplig, teknisk, utrikespolitisk och militär — och å andra sidan representanter för olika partier här i riksdagen. Jag tror att försvarsfrågan med en sådan nämnd ständigt skulle kunna hållas aktuell, och det är

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

sannolikt att tillkomsten av en försvarsnämnd också skulle leda till en livligare försvarspolitisk debatt ute bland folket, en debatt som vi i dag behöver.

Herr talman! Med dessa kompletterande ord ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Ragnar Bergh m. fl.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Herr Bohman har redan utförligt uppehållit sig vid första delen av statsutskottets utlåtande nr 101, som handlar om den kommande samordningen inom totalförsvaret och den organisation som skall byggas upp för denna samordning samt vem som skall vara den högste ledaren under såväl fred som krig. Vad herr Bohman där sade i sin polemik mot herr Wedén, som har en helt annan uppfattning, kan jag helt och hållet ansluta mig till. Jag skall därför inte ta upp någon diskussion med herr Wedén på den punkten.

Vad beträffar andra delen av utskottets utlåtande, som handlar om totalförsvarets försvarsnämnd, går meningarna däremot mera isär. Det har under senare år framförts krav här i riksdagen på en försvarsnämnd med parlamentariskt inflytande för att, som det här sagts, man skall kunna få ett forum för diskussion av de väsentliga spörsmål som sammanhänger med försvaret. Utskottets majoritet har därvidlag en annan uppfattning. Vi anser att det redan nu finns ett sådant forum för den information och diskussion som behövs i försvarsangelägenheter. Jag vill erinra om att vi under de senaste åren med jämna intervaller har haft olika försvarsutredningar, att statsutskottet varje år behandlar de försvarsangelägenheter som presenteras av departementschefen samt att utrikesutskottet och inte minst utrikesnämnden också behandlar dessa frågor med intervaller, som bestäms av angelä-

genhetsgraden på de frågor som kommer upp till debatt.

Vi tror att detta är fullt tillräckligt för den insyn i dessa angelägenheter som kan krävas från riksdagens sida. Självfallet kan man rent praktiskt med kortare intervaller byta ut ledamöterna i de olika organ jag här nämnt och därigenom bereda ett större antal av riksdagens ledamöter möjligheter att tränga in i detaljerna i detta väldiga komplex. Vi tror också att om man här går på reservanternas linje, så skulle den föreslagna nämnden i första hand komma att bestå av partiledarna, och i så fall skulle vi kanske få ungefär detsamma som vi fick 1958, nämligen överenskommelser som så att säga ligger på partiledarnivå. Därmed skulle riksdagen inte alls få det inflytande som reservanterna tänkt sig. Vi hävdar därför från utskottsmajoritetens sida, att det system vi för närvarande har tillgodoser alla de önskemål som nu förts fram samt att det för närvarande inte finns någon som helst anledning att frångå den nuvarande ordningen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! På det som herr Mellqvist sist anförde vill jag svara, att avsikten inte har varit att den totalförsvarsnämnd som föreslagits i reservationen skall bli ett organ för politiska uppgörelser. Jag vill gärna deklarerera som min uppfattning, att den inte heller skall vara någon partiledarinstans. Sammansättningen av denna totalförsvarsnämnd är för övrigt enligt reservationen lagd i regeringens hand.

Men jag återvänder till det tidigare diskuterade spörsmålet om ansvaret för samordningsuppgifterna. Herr Bohmans försvar för regeringens proposition i det avseendet var onekligen avsevärt fylligare än herr Mellqvists. Herr

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

Bohman avfärdade litet väl lättvindigt min hänvisning till förhållandena i Norge, när han sade att man skall vara försiktig med sådana paralleller, ty det är skillnad mellan NATO-anslutna länder och ett alliansfritt land när det gäller försvarsorganisationens uppläggning.

Ja, när det är fråga om den militära försvarsorganisationens uppläggning är det utan tvivel beaktansvärda skillnader, som man bör ta hänsyn till. Men det problem vi nu diskuterar gäller samordningen inom totalförsvaret, alltså samordning av i huvudsak civila myndigheters och instansers verksamhet i totalförsvars syfte med de militära instanserna och med varandra. Och där tror jag inte alls det är fel att göra en parallell av det slag jag gjorde, ty det problemet tror jag har en generell natur, som till skillnad från de rent militära förhållandena är densamma alldeles oavsett om det ena landet är alliansfritt och det andra alliansanslutet eller inte. Här gäller det på vilket sätt man vinner det största förtroendet hos de civila myndigheter och instanser, vilkas verksamhet skall samordnas med de militära insatserna. Det är därvidlag som jag sagt att jag tror att statsministerns position är och måste vara en helt annan än försvarsministerns.

Nu säger visserligen herr Bohman: Ja, men statsministern har ju ansvaret i alla fall, och man måste ha en sådan ordning som föreslagits i propositionen för att avlasta statsministern en alltför stor arbetsbörda. Näväl, även om man för resonemanget att statsministern också med regeringens uppläggning får tillräckligt ansvar — jag delar inte den uppfattningen — och även om man är orolig för statsministerns arbetsbörda, så är ju frågan den om försvarsministern är den lämpligaste att lätta denna arbetsbörda. Då kommer jag fortfarande mot bakgrunden av vad jag nyss sagt fram till att

statsministern, med ett konsultativt statsråd till förfogande för att ta hand om den så att säga omedelbara handläggningen av ärendena inom samordningsorganet, har en annan position i förhållande till civila myndigheter än vad försvarsministern har. Han har också en annan position — liksom det konsultativa statsrådet — i förhållande till andra departementschefer än vad försvarsministern har. Han är så att säga inte part i målet när det gäller de avvägningar och prioriteringar som måste göras.

Herr Bohman säger då: Men ett konsultativt statsråd får inte tillräcklig auktoritet. För det första har det varit min avsikt att han skall kunna stödja sig på statsministerns auktoritet i sin samverkan med andra ministrar. För det andra finns det exempel på att konsultativa statsråd lyckats skaffa sig en egen auktoritet. Jag vill minnas att herr Per Edvin Sköld varit konsultativt statsråd, och jag tror att även andra exempel skulle kunna uppletas.

Men man är inte säker på, säger herr Bohman, att man har samma statsminister i krig som man har i fred. Nej, det är klart att man inte kan vara säker på det. Man kan heller inte vara säker på att ha samma ÖB — och en lång rad andra personer på ledande poster — som i fred. Men om man gör en principiell organisationsplan, måste man ändå ha någon bedömning av vad som kan vara mest sannolikt och handla därefter.

När utredningen har bedömt frågan och när jag har bedömt den, med den reservation för den nuvarande statsministerns personliga inställning som jag gjorde förut, har vi inte på något sätt utgått från de nu agerande personerna. När jag här talar för statsministeralternativet och mot försvarsministeralternativet vill jag försäkra både statsministern och försvarsministern, att det i detta sammanhang inte innebär något särskilt beröm av herr Erlander

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

eller något särskilt klander av herr Sven Andersson. Det är en rent organisatorisk principiell utgångspunkt som jag har haft.

Med hänsyftning på betydelsen av att vi får en helhjärtad medverkan från de civila myndigheterna vill jag ännu en gång betona, herr talman, att jag tror det är en olycklig uppläggning som regeringen valt och som riksdagens majoritet kommer att välja.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag borde väl inte vid denna sena tidpunkt förlänga diskussionen, men jag tror att det är nödvändigt att det sägs åtminstone några ord från regeringsbanken, i synnerhet efter herr Wedéns senaste anförande.

Regeringen har sett detta som ett rent praktiskt problem. Vi har sagt oss, att om ansvaret för totalförsvarets ledning skall läggas på statsministern, måste det betyda ett löpande engagemang från statsministerns sida, som inte något inskjutande av ett konsultativt statsråd kan befria honom från. Det betyder alltså, att det kring statsministerns kansli skulle byggas upp ett speciellt försvarsdepartement, som i hög grad skulle komma att införa ett dubbelkommando beträffande försvaret. Vi tror att det vore att splittra i stället för att samla krafterna.

Norge har anförts som exempel. Ja, man har där ett annat regeringssystem. Där har man inte dragit sig för att i statsministerns kansli arbeta in en rad av de departementala uppgifterna. Jag har studerat det systemet. Statsministern är i Norge omgiven av fem statssekreterare, som svarar för olika delar av arbetet. Att försvarsfrågorna får sin andel i ett på så sätt uppbyggt statsministerkansli är ju ganska självklart.

Men jag är inte övertygad om att en sådan total brytning med våra vanor — inte bara mina vanor utan vanorna sådana de varit så länge vi haft stats-

ministerämbetet — skulle vara särskilt väl motiverad. Statsministerns arbete måste vara ständigt flexibelt, för att begagna handelsministerns älsklingsuttryck. När exempelvis pensionsfrågorna blir centrala, så är det naturligt att statsministern också blir samordningsminister för pensionsfrågornas handläggning. Om den ekonomiska politiken kommer i alldeles speciella situationer, blir det naturligt att en rad av förhandlingarna kommer att knytas till statsministern. Och om det blir speciellt akuta ting på försvarsområdet, är det lika naturligt — som det har varit vid flera tillfällen, oberoende av vilken försvarsminister som suttit — att statsministern får speciella samordningsfunktioner. Men det strider mot hela vår uppläggning av arbetet, att någon del av regeringens arbete permanent skulle få en sådan ställning, att statsministern ständigt bleve chef för ett kansli som arbetade med vissa spörsmål.

Och jag betonar: den omständigheten att en konsult inskjutes såsom något slags avlastare för statsministern avlastar inte statsministern ett dugg av det ansvar han har och minskar inte heller något nämnvärt hans arbetsbörda.

Vi har sett detta som ett rent praktiskt problem. Vi har inte inom statsministerns kansli byggt upp en motpol till finansdepartementet, och vi vill absolut inte ha en motpol till försvarsdepartementet där. Var och en som lyssnade till herr Wedéns anförande kunde konstatera, att vad det gällde för honom var att få någon som kunde hävda sig mot försvarsministern — någon som kunde företräda de civila önskemålen gentemot försvarsministern, vilken skulle vara behärskad av de militära uppgifterna. Hela herr Wedéns senaste inlägg var en polemik mot hans egen uppfattning. Dualismen, dubbelkommandot, motiverade han genom att framställa det just på det sättet, att det gällde att samla de civila önskemålen kring stats-

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

ministrernas kansli. Det illustrerar den risk, den spänning, som enligt vår uppfattning skulle inträda, om vi här följde reservanterna. Det kan hända att vi bedömer saken felaktigt — men vår erfarenhet av regeringsarbete är onekligen en aning längre än herr Wedéns.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det sista statsministern sade kan jag inte bestrida. Även herr Bohman åberopade den nuvarande regeringens långa erfarenhet som ett argument. Jag vill bara erinra om att man på verkstadsspråk brukar säga att personer kan bli »fabriksblinda»; de är så vana vid det gamla vanliga — som statsministern med en viss förtjusning nu talade om och har så förälskat sig i det, att de inte kan inse behovet av någonting annat än detta.

Jag måste ha uttryckt mig bristfälligt om herr statsministern fattade mig så, att jag ville framställa de civila önskemålen i totalförsvarsmanhang såsom fientliga mot de militära önskemålen. Det var inte min avsikt. Vad jag ville säga var, att här gäller det att vinna en så positiv medverkan som möjligt från de civila instanserna. I detta sammanhang tror jag att ett samordnande kansli under statsministrernas ledning har större utsikter att lyckas väl än ett sådant organ under försvarsministern.

Herr talman! Statsministern målade en bild av hur det är ordnat i den norske statsministrernas kansli, med fem statssekreterare och ett annat regerings-system. Det verkar som om statsministern därmed vill ge intryck av att det i förlängningen av mitt resonemang beträffande lösningen av frågorna om totalförsvarets handläggning i regeringen skulle ligga en strävan att komma fram till en sådan ordning även i andra avseenden som man nu har i Norge. Så är det inte. Jag skulle vara nöjd om statsministern ville förse sig med bara ett av de organ som han talade om att Norges statsminister har till förfogan-

de, nämligen totalförsvarsorganet, gärna med ett konsultativt statsråd under honom som ledare för denna avdelning.

Det finns en skillnad, herr talman och herr statsminister, mellan de mycket betydelsefulla frågor på det inrikespolitiska planet vilka statsministern nämnde, t. ex. pensionsfrågan och de ekonomiska frågorna, och det ärende vi nu diskuterar, nämligen totalförsvarsproblemen. De senare frågornas betydelse har länge varit aktuell och *konstant*, och såvitt man nu kan bedöma kommer detta tyvärr att bli förhållandet under en avsevärd tid framåt. Däri ligger skillnaden, herr statsminister.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag förmodar att kammararens ledamöter håller mig räkning för, om jag begränsar mig till bara ett par korta reflexioner närmast med anledning av herr Wedéns ganska omfattande resonemang i dessa spörsmål.

Det måste med tillfredsställelse konstateras, oavsett alla meningsskiljaktigheter i övrigt, att man nu får till stånd en samordning av totalförsvarsfrågorna. Man får väl också medge att frågan om statsministern eller försvarsministern skall vara samordnande instans under fredstid visserligen är en viktig detalj men dock endast en detalj i det hela.

Jag hyser personligen en viss sympati för herr Wedéns principiella synpunkter. Även om statsministern — som denne också sade — när pensionsfrågan eller några andra problem blir akuta får ägna sin uppmärksamhet åt just dessa spörsmål, är väl försvarsfrågorna med hänsyn till landets säkerhet av den karaktären, att de kräver fortlöpande uppsikt, och därför vore det kanske en fördel om regeringen hade en enda minister, som samordnade dessa frågor både i fred och i krig. Man kanske skulle ha föredragit detta ur principiell synpunkt.

Men, herr Wedén, om man ser prak-

Ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.

tiskt på det hela, är detta dock ett försök att påtvinga regeringen en arbetsfördelning som den anser vara mindre lämplig än den som regeringen själv stannat för. Om det blir en annan regering eller om regeringen kommer till en annan uppfattning, kan uppläggningsarbetet ändras utan att regeringen går till riksdagen. Man behöver inte betrakta detta som något annat än en praktisk fråga. Man kan låta regeringen ha en viss valfrihet — för att begagna ett aktuellt uttryck i den politiska debatten.

Till detta vill jag, herr talman, bara tillägga, att jag beklagar att denna fråga om totalförsvarsnämnden inte fått en mera positiv behandling inom utskottet. Denna debatt kommer tydligen att fortsätta ännu en tid innan frågan blir löst. Jag tycker det är märkligt att, när många ledamöter här i riksdagen betalar medlemsavgifter till Sällskapet riksdagsmän och forskare för att de skall hålla sig informerade om forskningens inriktning och resultat, vederbörande ledamöter inte också inser värdet av att följa utvecklingen på det militärtekniska och vapentekniska området, där sekretessbestämmelserna skapar vissa begränsningar i möjligheterna att få information. Detta är ju också det område, på vilket riksdagen beviljar det största anslaget i budgeten. Man bör därför betrakta det som ytterst angeläget att tillvarata alla fortsatta möjligheter till vidgad information på detta område.

Vad reservanterna åsyftat har inte varit att skjuta första avdelningen åt sidan eller att minska behovet av försvarsberedningar för de mera långsiktiga avgörandena. Det skulle emellertid enligt min uppfattning vara av stort värde, om flera av riksdagens ledamöter finge bättre möjligheter att följa försvarsspörsmålen än vad som nu är fallet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wedén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. I) i utskottets utlåtande nr 101, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wedén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 43 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Uppsala universitet: Avlöningar

statsutskottets hemställan i mom. II) i utskottets utlåtande nr 101, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 121 ja och 91 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Anslag till högre utbildning och forskning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1962/63 till högre utbildning och forskning jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Uppsala universitet: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 171 s. 305—329) föreslagit riksdagen att dels betydiga Kungl. Maj:t att vidtaga de

ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anført, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 29 309 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bohman m. fl.* (I: 95) och den andra inom andra kammaren av herr *Munktell m. fl.* (II: 153);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald* (I: 114) och den andra inom andra kammaren av herrar *Antby* och *Nilsson* i Svalöv (II: 130);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald m. fl.* (I: 115) och den andra inom andra kammaren av herr *Munktell m. fl.* (II: 152), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta om inrättande vid universitetet i Uppsala av en personlig professor i allmän och jämförande etnografi för docenten Ruben Sture Lagercrantz fr. o. m. den 1 juli 1962;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lundberg m. fl.* väckt motion (II: 80), vari hemställts att riksdagen måtte besluta att en professor i radioterapi med laboratorn Bengt Nohrman som förste innehavare inrättades vid Uppsala universitet.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 95 och II: 153, i vad de avsåge inrättande av en professor i internationell rätt, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 114 och II: 130, i vad de avsåge inrättande av en laborator i sedimentpetrografi med laboratorn B. Collini som förste innehavare, icke måtte av riksdagen bifallas;

Uppsala universitet: Avlöningar

III. att motionen II: 80, i vad den avsåge inrättande av en professur i radioterapi med laboratorn B. Nohrman som förste innehavare, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 115 och II: 152, besluta att fr. o. m. budgetåret 1962/63 skulle vid Uppsala universitet inrättas en personlig professur i allmän och jämförande etnografi för docenten R. S. Lagercrantz;

V. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 115 och II: 152 ävensom med avslag å motionerna I: 95 och II: 153, I: 114 och II: 130 samt II: 80, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad utskottet föreslagit;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 29 342 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Einar Persson, Birger Andersson, Fritz Persson, Rikard Svensson, Söderberg, Mårtensson, Bertil Petersson, Petterson* i Degerfors, *Gustafsson* i Stockholm, *Karlsson* i Olofström, *Fagerlund* och *Berg*, vilka ansett att utskottet under IV. och V. bort hemställa,

IV. att motionerna I: 115 och II: 152, i vad de avsåge personlig professur för docenten R. S. Lagercrantz, icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 95 och II: 153, I: 114 och II: 130, I: 115 och II: 152 samt II: 80, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen

för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 29 309 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har varit med om att väcka några motioner, som behandlas under denna punkt i utlåtandet.

Det är här fråga om vetenskap och forskning. När vi debatterade Wasanslaget sade jag, att jag skulle komma tillbaka och anvisa hur man på ett bättre sätt skulle kunna använda dessa pengar.

I den första motionen föreslås att riksdagen måtte besluta att från och med nästa år inrätta en laboratorbefattning i sedimentpetrografi vid Uppsala universitet med nuvarande laboratorn vid lantbrukshögskolans institution för marklära som första innehavare. Detta är en gammal fråga. En sådan överflyttning vore till gagn för det arbete som laborator Collini utför. Det vore riktigt att han överfördes till den arbetsplats där han ändå praktiskt verkar. Jag skall inte ställa något yrkande på denna punkt, men jag vill vädja till ecklesiastikministern att till nästa år göra en omflyttning. Jag tror att det ur olika synpunkter skulle vara värdefullt.

I den andra motionen, som jag varit med om att väcka, hemställes att riksdagen måtte besluta att en professur i radioterapi med laboratorn Bengt Nohrman som förste innehavare inrättas vid Uppsala universitet.

Utskottet har sagt att detta ämne vid universitetet bör ha en professur. Jag förstår då inte varför utskottet inte fullföljt detta resonemang genom att nu

Uppsala universitet: Avlöningar

tillstyrka motionens förslag om inrättande av denna professur.

Jag vill erinra om att vi genom att vid våra universitetssjukhus ägna stor uppmärksamhet t. ex. åt forskningen beträffande tuberkulosen har lyckats finna riktiga förebyggande åtgärder och behandlingsmetoder och därigenom kunnat nedbringa dödligheten i denna förr så förskräckliga sjukdom högst avsevärt. Härigenom har vi kunnat göra betydande ekonomiska besparingar, och framför allt har vi kunnat rädda människoliv. Även när det gäller barnförlamningen och förlamningssjukdomar över huvud taget har vi genom forskningen kunnat åstadkomma förebyggande åtgärder, så att vi nu bemästrar de sjukdomarna.

Vi får nu också en utbyggnad av thoraxkirurgien, och på det området tror jag att vi kommer att kunna utföra ett betydelsefullt arbete när vi nu fått öka de möjligheter till forskning.

Nu är väl cancer den stora folksjukdomen, som alla människor är rädda för. När det gäller lösningen av dess gåta har vi inte kommit så långt på väg. Vi motionärer anser att forskningen beträffande denna ohyggliga sjukdom bör företrädas även i Uppsala av en forskare med professors rang. När nu Uppsala universitet efter en ombyggnad får cirka 90 platser för denna specialitet, en avdelning som skall tillgodose en hel region, vore det ur olika synpunkter naturligt och rimligt att vi för denna forskning finge en professur i radioterapi.

När det gäller arbetet på att rädda liv och att komma till rätta med andra allvarliga problem som vi brottas med i vårt land kan vi aldrig kvantitativt mäta oss med andra länder. Men genom forskning och utbildning kan vi få fram dugligt folk, som kan göra en kraftinsats till gagn för hela vårt land. Vi upprörs över luftföroreningar och över kärnvapen med deras fruktansvärda verkningar, men vi hesiterar inför förslag

till åtgärder genom vilka vi på ett relativt billigt sätt skulle kunna komma till rätta med dessa problem; vi anser oss inte ha råd att betala några tusenlappar för sådana ändamål. På det område det nu gäller är snabba åtgärder av nöden, och jag vill därför på denna punkt yrka bifall till motion II: 80 med förslag om en professur i radioterapi med nuvarande laboratorn Bengt Nohrman som förste innehavare.

I fråga om motionen II: 152 med förslag om inrättande av en personlig professur vid Uppsala universitet i etnografi för docenten Lagercrantz vill jag uttala ett tack till utskottet för att det tillstyrkt motionen. Den professuren har en mycket stor betydelse. Jag har det intrycket att utskottet, när det fullföljt föregående års beställning, haft blicken öppen för att denna professur innebär en förstärkning av våra möjligheter till internationellt arbete när det gäller hjälpen till de underutvecklade länderna, ett arbete som vi brukar betrakta som mycket angeläget. I detta avseende ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och uttalar samtidigt min tacksamhet till utskottet för att det förstått och beaktat detta behov.

Jag vill inte, när det är så pass sent, förlänga diskussionen, men jag anser att frågan om en professur i radioterapi är så viktig, att jag vill vädja till kammarens ledamöter att stödja motionen. Samtidigt vill jag vädja till statsutskottet och till ecklesiastikministern att vidta sådana åtgärder för en utbyggnad av forskningen, att vi icke i fortsättningen har sjukhusbyggnader men ändå saknar möjligheter att hjälpa människor när det gäller en så farlig sjukdom som cancer.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att yttra mig om en detalj i denna punkt av utlåtandet. En majoritet inom statsutskottet har tillstyrkt en motion som yrkar på inrättande av en

Uppsala universitet: Avlöningar

personlig professur för docent Sture Lagercrantz i ämnet etnografi vid universitetet i Uppsala. Vi hade liknande motioner med samma yrkande till behandling vid fjolårets riksdag. Utskottet skrev då positivt i frågan, men vi anser dylika förslag vara av den karaktären, att de först bör prövas av Kungl. Maj:t innan de avgörs av riksdagen. Jag gör mig väl inte skyldig till någon orättvisa om jag säger, att vi inom andra avdelningen, som har att bereda dessa frågor, inte har kvalifikationer att bedöma vad som här kan vara lämpligast. Några av oss har därför reserverat sig. Vi har samma uppfattning i år som vi hade i fjol, nämligen att detta ärende och liknande bör prövas av Kungl. Maj:t.

Vad beträffar utskottsmajoritetens skrivning tror jag att man överdriver farhågorna när man säger att den undervisning som bedrivs i detta ämne kan äventyras. Kungl. Maj:t har möjlighet att dispensvägen förordna denne docent Lagercrantz som biträdande lärare även under någon tid framåt. Då behöver inte denna undervisning avbrytas eller nedläggas utan kan fortsätta.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är undertecknad av herr Einar Persson m. fl.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller professuren för docent Lagercrantz vill jag bara erinra om vad utskottet skrev föregående år: »Utskottet har funnit starka skäl, inte minst betydelsen av ökade kunskaper om utvecklingsländernas folk och förhållanden, tala för att en professur för Lagercrantz bör komma till stånd. Utskottet, som likväl inte ansett sig böra biträda det i motionen framförda yrkandet, förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t helst före 1962 års riksdag framlägger förslag i ämnet.»

Jag vill erinra om att det inte kan vara rimligt att en av de förnämsta

vetenskapsmännen i vårt land på detta område och kanske i världen skall ha en docentur som gäller ett år i taget, när man vet att det antal lärjungar som han har ansvaret för har stor och växande omfattning. När nu statsrådet efter prövning av saken inte har ansett sig kunna tillmötesgå motionärernas framställning, finns väl anledning för riksdagen själv att ta initiativ i en så viktig fråga. Jag tror att det är riktigt att man följer utskottets förslag på denna punkt.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Utskottet och dess avdelning har haft en lång rad av motionsledes gjorda framställningar om nya professurer att behandla, men som vanligt om åren har utskottet nödgats vara mycket återhållsamt, och så har även varit fallet i år.

Bland de motioner, vari föreslås nya professurer, återfinns herr Lundbergs om en professur i radioterapi vid Uppsala universitet. Det skall på intet sätt förnekas att det vore värdefullt om detta ämne kunde företrädas av en professor, inte bara vid universitetet i Uppsala utan även vid universitetet i Lund. Det finns tre professurer i ämnet för närvarande — en vid karolinska institutet, en vid högskolan i Umeå och en vid Göteborgs universitet — under det att vid universitetet i Uppsala och Lund ämnet företrädes av en laborator. Jag vill i likhet med herr Lundberg uttala den förhoppningen att Kungl. Maj:t skall finna det möjligt att göra en samordning och prövning över hela linjen och inrätta en professur åt företrädarna för ämnet i både Uppsala och Lund. Avdelningen och utskottet har därför för sin del inte nu kunnat vara med om att tillstyrka motionskravet för nästa budgetår, men i detta fall är vi nog lika förhoppningsfulla som herr Lundberg.

Den professur i etnografi för docent Lagercrantz, vilken herr Karlsson i Olofström såsom talesman för reservan-

Uppsala universitet: Avlöningar

terna inte vill vara med om att riksdagen inrättar för kommande budgetår, har vi behandlat under tidigare år, vilket även herr Lundberg har framhållit. De stora risker, som föreligger för denna undervisning, om docent Lagercrantz på något sätt skulle dra sig tillbaka från sin verksamhet, har utskottet nu beaktat samt befarat att undervisningen inte kommer att fylla den uppgift som den nödvändigtvis bör ha. För närvarande undervisas ett stort antal studenter i detta ämne i Uppsala. Det är inte mindre än ett 70-tal förutom doktorander och licentiater. Jag förstår verkligen inte hur det skall gå för dessa, om undervisningen helt plötsligt inte skulle stå under docent Lagercrantz' ledning. Sakkunskapen har ju förklarat honom vara en mycket värdig företrädare för en professur i ämnet, och vi har därför stannat för att vid detta års riksdag föreslå att han kommer att erhålla en tjänst som professor vid Uppsala universitet.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till statsutskottets utlåtande i dessa ärenden.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag fatta herr Nilsson i Göingegården så, att utskottet beställer professurer för Uppsala och Lund i radioterapi?

Jag kan hålla med om att det är lika viktigt att detta ämne blir företrätt av en professor i Lund som i Uppsala. Anledningen till att jag har varit angelägen om att man skulle försöka inrätta en professur för laboratorn Nohrman är att, om en laborator eller en docent skall kunna hävda sitt ämne inom ett universitet, måste han ha möjligheter att delta inom fakultetsverksamheten på det sätt, som endast professorerna kan göra. Om jag får fatta utskottets uttalande som en beställning till nästa år, förutsätter jag att ecklesiastikministern även kommer att se till, att denna beställning infrias. Då har jag vunnit mitt syfte.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att trots detta något olämpliga tillfälle ändå göra ett uttalande i en fråga, där utvecklingen har oroat mig mycket under senare år. Det gäller sättet att så att säga på löpande band skapa personliga professurer. Det blir ännu värre, när man gör det genom riksdagens initiativ. Vi får väl nämligen ändå ha klart för oss, att herr Karlsson i Olofström har rätt i att vi riksdagen inte är lämpade att uppträda som sakkunniga vid professorstillsättningar.

Om det hade varit så, att man här hade föreslagit inrättande av en professur i etnografi — något som det tydligen föreligger behov av — skulle jag ha röstat för inrättandet av en sådan professur, vilken befattning vederbörande då hade fått konkurrera om. Vi hade därmed fått någon garanti för att den bäste hade blivit utsedd till befattningen. Det är mig alldeles omöjligt att bedöma om den här föreslagne är den mest förtjänte för befattningen. Är han det, skulle han ha fått befattningen, även om den inte gjorts personlig.

Förr i tiden inrättade man personliga professurer bara i sådana sällsynna fall, då det inte kunde räknas med att det skulle bli någon ledig befattning och det fanns någon framstående vetenskapsman, som man ville ta vara på. Men här vill man ha upp ämnet som ett professorsämne vid universitetet, och då blir det en bestående sak även för fortsättningen. Därför är det inte här motiverat att använda sig av förfaringsättet med personlig professur.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Gentemot vad herr Sköld sade skulle jag vilja påpeka, att när det för docenten Lagercrantz har föreslagits en personlig professur, beror det på att det mig veterligt inte finns någon annan vetenskapsman i Sverige, som kan göra honom rangen stridig på

Uppsala universitet: Avlöningar

detta område. Vi har för att kunna säkra undervisningen och utbildningen valt den väg, som man ofta väljer i sammanhang som dessa.

När det sedan gäller frågan om inrättandet av personliga professorer och att pröva befattningshavares lämplighet m. m. vill jag erinra herr Sköld om att han tillsammans med mig för någon tid sedan undertecknade en viss motion, som vi också fick igenom här i kamrarna. Även när det har gällt vissa andra tjänster, som vi har ansett vara av betydelse, har vi funnit oss böra söka oss fram på den väg, som kunnat föra till ett mål.

Om vi ständigt och jämt skall tillmäta förfarings sättet mera betydelse än själva sakfrågan, ja, då kommer vi inte långt.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Lundberg här påminde om ett förslag från min sida om inrättande av en befattning i Uppsala, vill jag säga att det icke gällde en befattning för en namngiven person utan en befattning, som man fick sätta till genom att utvälja den mest lämpliga.

Herr Lundberg sade sedan ett klokt ord. Han sade att honom veterligt fanns det ingen bättre än Lagercrantz för befattningen. Ja, herr Lundberg veterligt — det kan jag gå med på. Men därför behöver inte saken vara avgjord.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Till det sista herr Sköld sade skulle jag vilja erinra om att prövningen har gjorts av professorer m. fl. Eftersom herr Sköld tillmäter professorerna betydelse i vad avser tillsättandet av tjänster, förutsätter jag att han även i detta fall tillmäter dem betydelse.

Men om herr Sköld vill, att man skall inrätta en ordinarie professor och som första innehavare ha denne docent Lagercrantz, är det givet att herr Sköld skulle ha kunnat föreslå detta. Det gjor-

de han inte i detta sammanhang. Det går ju ofta till så, att man säger att den och den vetenskapsmannen, som man finner vara särdeles kompetent, skall bli första innehavare av en nyinrättad befattning.

Beträffande den andra frågan hade kanske herr Sköld formellt rätt — men reellt var det något annat.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Herr Sköld vet mycket väl, att vi i statsutskottet är oerhört restriktiva då det gäller personliga professorer. Det är ytterst sällan vi tillstyrker förslag om sådana. I förevarande fall har emellertid docenten Lagercrantz företrätt ämnet under en tid av femton år, om jag minns rätt, och han har gjort det på ett utomordentligt förtjänstfullt sätt. Det finns ingen som är lämplig att omedelbart rycka upp i hans ställe. När nu docent Lagercrantz är på väg att gå över till annan verksamhet, har vi efter ingående diskussioner ansett att detta skulle få så pass allvarliga följder för alla dem som studerar detta ämne i Uppsala, att det vore klokt att göra honom till professor i ämnet för att få behålla honom.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I och II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 80; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. IV och V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Karlsson i Olofström be-

Stockholms universitet: Avlöningar

gärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o mom. IV) och V) i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Einar Persson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 87 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkterna 12—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 27***Stockholms universitet: Avlöningar**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Under denna punkt har jag antecknat en blank reservation för att få tillfälle att i kammaren helt kort yttra mig i två detaljfrågor. I den första frågan har herr Björkman m. fl. väckt en motion om inrättandet av en professur i finska språket och litteraturen vid Stockholms universitet. Det har inte varit möjligt att uppta den i personalstaten för universitetet, och jag har heller intet yrkande på denna punkt. Jag vill

emellertid peka på några faktorer, som enligt min mening inte har blivit tillbörligt beaktade vid prövningen, innan ärendet förelades riksdagen. De finskspråkigas antal i vårt land beräknas för närvarande uppgå till 50 procent av de svenskspråkigas antal i Finland. Betänker vi vad man i Finland gör för att befästa det svenska språket och den svenska kulturen där, borde det stämna oss till en viss generositet. Det ökade nordiska samarbetet har också aktualiserat behovet av finsktalande funktionärer i betydligt större utsträckning än vad fallet var för bara några år sedan. Mot bakgrunden av det intresse, som herr statsrådet har visat de nordiska kultursträvandena, uttalar jag förhoppningen att denna fråga skall kunna lösas inom en nära framtid.

Beträffande den andra frågan har några motionärer, i motion II: 318, föreslagit inrättandet av en tjänst som laborator i naturgeografi vid Stockholms universitet med docenten Valter Schytt som förste innehavare. Denne anses av fackmännen som glaciologiens främsta företrädare i vår land. Glaciologien, varmed avses vetenskapen om glaciärer, är en mycket betydelsefull forskningsgren. Den har avsevärd betydelse även för det praktiska livet.

Den tilltagande värmen bör ha skapat ökad förståelse för inlandsis och glaciärer, och jag nöjer mig därför, herr talman, med att uttala den förhoppningen att — sedan Kungl. Maj:t och riksdagen nästa sommar gjort sina naturgeografiska exkursioner till Lapplandsfjällen — det skall bli möjligt att snart ge docenten Schytt den ställning, som hans vetenskapliga kapacitet i förening med hans praktiska duglighet som lavinforskare och som föreståndare för Stockholms universitets naturgeografiska fjällstation vid Kebnekaisefjällen med påfallande styrka aktualiserat.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! En ledamot av denna

Stockholms universitet: Avlöningar

kammare från en av våra universitetsstäder sade till mig för några månader sedan att för 30, ja kanske för bara 20 år sedan kände alla professorer i universitetsstäderna varandra. Det gör de inte nu längre. De har blivit så många och så specialiserade, att de går förbi varandra på gatan utan att känna varandra. Det har blivit något av inflation i professurer. Den riktiga slutsatsen av detta skulle egentligen vara att vi alla borde försöka dämpa denna inflation!

Många önskemål har framförts här i dag om tillsättande av nya professurer — herr Lassinantti har nu senast fört deras talan. Här i kammaren har vi alla våra önskemål om nya sådana. Herr Skölds invändningar mot personliga professurer kan i varje fall inte gälla min motion om en professor i finska språket, ty jag har inte sagt något om att denna professor borde tillfalla någon viss person — jag har bara uttalat ett önskemål om att det skulle inrättas en professor i finska språket vid Stockholms universitet, där detta har varit ett starkt önskemål sedan 1958. Jag tycker det finns skäl att ta hänsyn till den finskspråkiga minoritet som vi har här i landet och till de drygt 100 000 personer i produktiv ålder som har flyttat hit från Finland efter kriget.

Jag vet, herr talman, att det är lönlöst att nu yrka bifall till motionen. Statsutskottet har, sin vana troget, varit mycket kortfattat på denna punkt. Utskottet har bara sagt att det avstyrker denna professor liksom de flesta andra, därför att universitetskanslern inte tagit upp den bland sina anslagsäskanden.

Men den omständigheten kan inte i och för sig utgöra något hinder för statsutskottet att biträda förslag om en professor i finska språket.

Jag vill lägga ecklesiastikministern vart om hjärtat att ha denna professor i åtanke när fördelningen av nya professurer skall göras nästa år.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkterna 28—111

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 112 och 113

Lades till handlingarna.

§ 6

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till de tekniska högskolorna jämte i ämnet väckta motioner,

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till regeringsrätten,

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar, m. m., samt

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7

Föredrogs statsutskottets memorial nr 107, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till S:t Lukasstiftelsen.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag meddela, att gemensamma omröstningar avseende frågan i den nu godkända voteringspropositionen samt frågorna om undantagande från allmän varuskatt beträffande dels begagnade traktorer m. m., dels tidskrifter kommer att anställas vid början av kamrarnas sammanträden onsdagen den 23 maj.

§ 8

Ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, m. m.

Föredrogs bankoutsrottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen den 11 december 1959 (nr 575) med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Bara några ord! Vid behandlingen av bankoutsrottets utlåtande nr 27 har jag till utlåtandet fogat en blank reservation. Därmed har jag velat markera att jag inte är helt nöjd med vad utskottet har skrivit och ej heller med utskottets hemställan.

Vid behandlingen av motionerna II: 817 och II: 838 från centerpartiledamöter, avseende den raka räntan, har vi sagt ifrån att den raka räntan inte bör tillämpas vid avbetalningshandel. Den raka räntan är för kunden många gånger missvisande, därför att kunden icke vid kontraktets underskrivelse har någon föreställning om den verkliga räntans storlek. Kunden får nämligen betala samma räntebelopp vid den sista amorteringen som vid den första. När slutamorteringen sker kan räntan vara uppe i 40 à 50 procent eller ännu mera. Vi har i våra motioner framhållit att den ränta som tillämpas av bilhandeln icke bör överstiga den som tillämpas av banker och kreditinrättningar.

I motion II: 817 har vi pekat på den omständigheten att försäljning av bilar i stor utsträckning sker till omyndiga, som inte har körkort och som använder fordonen i strid mot gällande trafikbestämmelser. Sådan försäljning bör inte få ske. Vi är väl medvetna om svå-

righeterna att upprätthålla en bestämmelse som avser att motverka detta förhållande. En lämplig utväg synes dock vara att förslagsvis kommerskollegium i en rekommendation till bilhandeln understryker angelägenheten av att säljaren så långt det är möjligt söker skaffa sig kännedom om huruvida den omyndige har körkort eller ej. Kan det hållas för sannolikt att en omyndig utan körkort avser att använda fordonet i strid mot gällande trafikbestämmelser, bör köpet inte få komma till stånd.

Herr talman! Jag skulle önska att de synpunkter som jag här har anført om den raka räntan och om bilförsäljningen till omyndiga måtte närmare utredas inom konsumtionskreditutredningen. Om så sker är jag helt nöjd.

Med detta ber jag, herr talman, trots att jag har anført vissa betänkligheter, att få yrka bifall till bankoutsrottets utlåtande nr 27.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av rekognitionsavgifterna till Danviks hospital, och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot sämjedelning av fast egendom.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde fredagen den 18 innevarande maj.

§ 10

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att bland två gånger bordlagda ärenden på kammarens före-

dragningslista för fredagen den 18 maj dels konstitutionsutskottets memorial nr 17 uppföres främst, dels statsutskottets utlåtande nr 110 uppföres närmast efter bankoutskottets utlåtande nr 22 och statsutskottets utlåtande nr 111 närmast efter bankoutskottets utlåtande nr 23, dels bevillningsutskottets betänkande nr 45 uppföres sist på föredragningslistan.

§ 11

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets memorial

nr 53, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 37 i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt, och

nr 54, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 39 i anledning av väckta motioner om omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror m. m.

§ 12

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 242, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjötrafikförordning.

§ 13

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 892, av herrar *Jansson* i Benestad och *Börjesson* i Falköping, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 169, angående statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m.

Denna motion bordlades.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 1.11 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson